

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ

11^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΟΜΕΡ

Συνδιοργάνωση

Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα» του ΕΚΠΑ

Ελληνικό Παρατηρητήριο για τη Διαπολιτισμική Παιδεία και Εκπαίδευση

Από Εδώ και από Παντού:

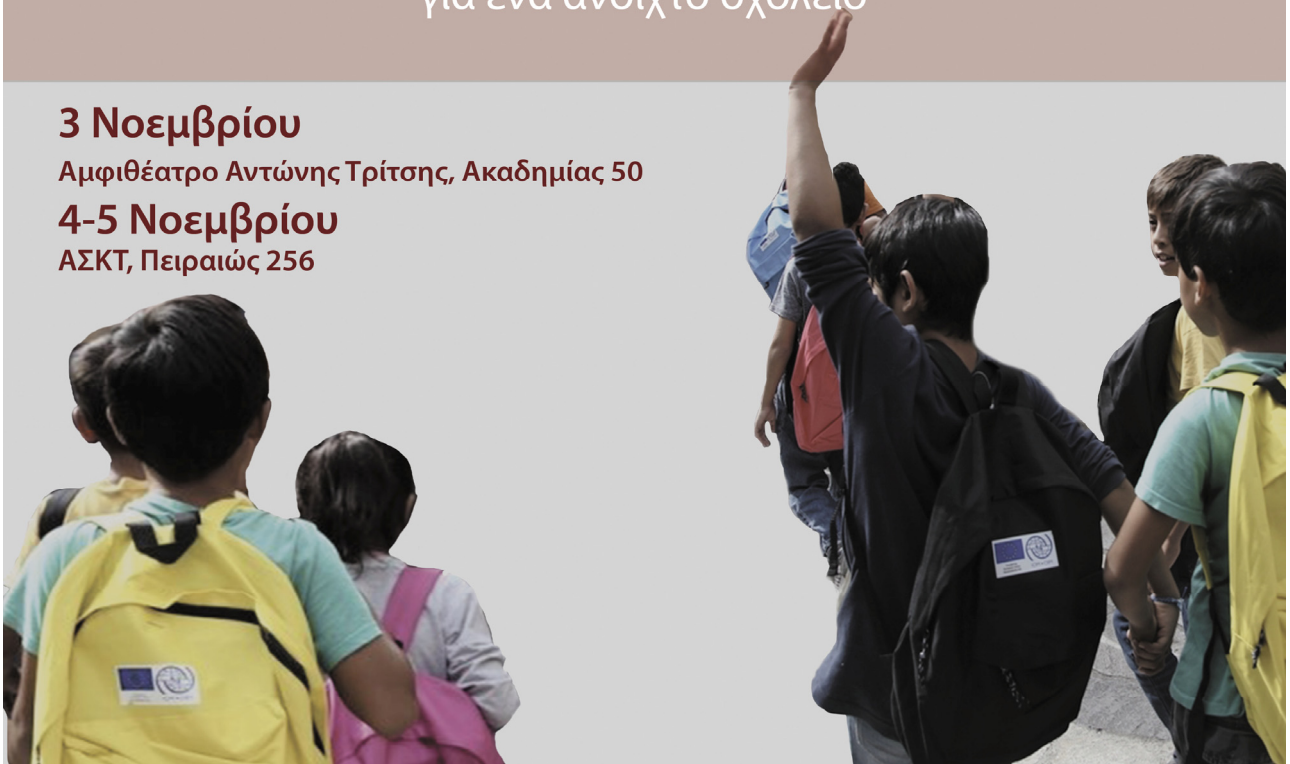
εκπαιδευτικές αλλαγές και παιδαγωγικές πρακτικές
για ένα ανοιχτό σχολείο

3 Νοεμβρίου

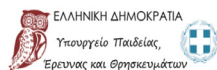
Αμφιθέατρο Αντώνης Τρίτσης, Ακαδημίας 50

4-5 Νοεμβρίου

ΑΣΚΤ, Πειραιώς 256

Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων, του Δήμου Αθηναίων, και του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**11ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Ο.Μ.Ε.Ρ.
σε συνδιοργάνωση με το Τ.Ε.Α.Π.Η. του Ε.Κ.Π.Α.,**

**το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα
Δικαιώματα» του Ε.Κ.Π.Α., το Ελληνικό Παρατηρητήριο για τη Διαπολιτισμική
Παιδεία και Εκπαίδευση (Ε.ΠΑ.ΔΙ.Π.Ε.)**

Αθήνα 3-5 Νοεμβρίου 2017

**ΑΠΟ ΕΔΩ ΚΑΙ ΑΠΟ ΠΑΝΤΟΥ:
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ & ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
ΓΙΑ ΕΝΑ ΑΝΟΙΧΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ**

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Διοικούσα Επιτροπή της Ο.Μ.Ε.Ρ. (2015 - 2017)

Ευφροσύνη Κατσικονούρη, Πρόεδρος

Σοφία Σαΐτη, Αντιπρόεδρος

Ελένη Διδάχου, Γραμματέας

Στέλλα Δέλη, Ταμίας

Αγγελική Βελλοπούλου, Υπεύθυνη Δημοσίων Σχέσεων

Στοιχειοθεσία:

Αγγελική Βελλοπούλου & Ελένη Διδάχου

Οι θέσεις που διατυπώνονται στα κείμενα των περιλήψεων αποτελούν ευθύνη των συγγραφέων.

Η Επιστημονική Επιτροπή και η Οργανωτική Επιτροπή εκφράζουν τις θερμές τους ευχαριστίες προς την κ. Αντιγόνη Παρούση, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΤΕΑΠΗ – ΕΚΠΑ, για τη δημιουργία της Αφίσας του 11ου Συνεδρίου και των λογότυπων που αξιοποιήθηκαν στα έγγραφα του Συνεδρίου.

O.M.E.P.

Το όνομα **O.M.E.P.** προέρχεται από τα αρχικά της γαλλικής ονομασίας «**Organisation Mondiale pour l'Éducation Préscolaire**». Πρόκειται για μια επιστημονική, μη κρατική, Παγκόσμια Οργάνωση Προσχολικής Αγωγής, η οποία δραστηριοποιείται σε εβδομήντα χώρες και συνεργάζεται με διεθνείς οργανισμούς που έχουν παρόμοιους στόχους (UNESCO, UNICEF, ECOSOC, Συμβούλιο της Ευρώπης). Μέσα από τη δράση της, η O.M.E.P. επιδιώκει τη βελτίωση της αγωγής και εκπαίδευσης παιδιών ηλικίας 0-8 ετών, καθώς και την προαγωγή των συνθηκών διαβίωσης και υγείας τους. Βασικός σκοπός της είναι να υπενθυμίζει στα κράτη και στις παγκόσμιες οργανώσεις τις ανάγκες της πρώτης παιδικής ηλικίας. Υποστηρίζει κάθε προσπάθεια που συμβάλλει στην ικανοποίηση των βασικών αναγκών του παιδιού, όπως αυτές απορρέουν από τη διακήρυξη των δικαιωμάτων του. Ενδιαφέρεται για την εκπαίδευση των ατόμων που ασχολούνται επαγγελματικά με αυτή την ηλικία. Υποστηρίζει τη συνεργασία των προσχολικών ιδρυμάτων με την οικογένεια και τις άλλες βαθμίδες της εκπαίδευσης. Μελετά τη θέση του παιδιού σ' έναν κόσμο που εξελίσσεται, με ιδιαίτερη ευαισθησία για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες καθώς και για εκείνα που φοιτούν σε μειονοτικά σχολεία. Υποστηρίζει κάθε επιστημονική έρευνα που μπορεί να επηρεάσει ευνοϊκά τις παραπάνω δράσεις της.

Η Ελλάδα εκπροσωπείται επίσημα στην O.M.E.P. από το 1959 και λειτουργεί με την υπ' αρ. 1274/59 απόφαση του Πρωτοδικείου Αθηνών ως αναγνωρισμένο σωματείο με την επωνυμία «Εθνική Επιτροπή Ελλάδος για την Προσχολική Αγωγή». Τα διοικητικά συμβούλια από το 1992 έως και σήμερα, συμμετέχουν με εισηγήσεις σε παγκόσμια συνέδρια, ημερίδες, σεμινάρια και δράσεις.

Η Ελληνική Επιτροπή της O.M.E.P. οργανώνει κάθε δύο χρόνια πανελλαδικό συνέδριο και εκδίδει ανά εξάμηνο ηλεκτρονικά το επιστημονικό περιοδικό με τίτλο «Ερευνώντας τον Κόσμο του Παιδιού», στο πλαίσιο της εκπλήρωσης των βασικότερων στόχων της Οργάνωσης.

Περισσότερες πληροφορίες για την Οργάνωση μπορείτε να αντλήσετε από την ιστοσελίδα της Ελληνικής Επιτροπής στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://www.omep.gr>

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ.....	14
ΣΥΝΟΠΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ.....	16
ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟΙ ΟΜΙΛΗΤΕΣ.....	18
ΠΡΟΦΟΡΙΚΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ.....	21
ΑΓΓΕΛΑΚΗ ΡΟΖΗ, Διαπολιτισμική Λογοτεχνία και Βυζάντιο: Η πολυπολιτισμικότητα τότε και τώρα μέσα από την Παιδική Λογοτεχνία, για τη δημιουργία του αυριανού κριτικού αναγνώστη.	22
ΑΘΑΝΑΣΕΚΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΚΑΛΕΡΑΝΤΕ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, Πρόσφυγες στο σχολείο - Η υποδοχή των 'ξένων' παιδιών στις τάξεις με αρωγό την τέχνη και τη διαπολιτισμική εκπαίδευση.	23
ΑΛΤΟΥΧΟΒΑ ΓΚΑΛΙΝΑ, Εκπαίδευση νέων παιδαγωγών στην οργάνωση και υλοποίηση της διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης.	24
ΑΣΚΟΥΝΗ ΝΕΛΛΗ, ΒΟΥΒΟΥΣΙΡΑ ΣΤΕΦΑΝΙΑ, ΦΑΚΟΥ ΑΙΜΙΛΙΑ, Συνδέοντας το μουσείο με τον κόσμο των παιδιών: κοινωνικές διαφορές και παιδαγωγική παρέμβαση στο νηπιαγωγείο.	25
ΑΥΓΗΤΙΔΟΥ ΣΟΦΙΑ, ΓΡΑΙΚΟΣ ΝΙΚΟΣ, ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, ΚΕΣΙΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΤΣΙΟΥΜΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, ΤΣΙΡΩΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, Ελληνικό Παρατηρητήριο για τη Διαπολιτισμική Παιδεία και Εκπαίδευση: εννιά χρόνια παρουσίας και δράσης.....	26
ΑΥΛΩΝΙΤΗ ΟΥΡΑΝΙΑ, ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΛΙΟΓΚΟΥ, Η διαχείριση της θρησκευτικής ετερότητας στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και των δικαιωμάτων των παιδιών στην προσχολική εκπαίδευση. Στάσεις εκπαιδευτικών και προοπτικές.	27
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ ΜΑΡΙΑ, Διαφορετικοί κόσμοι – Παράλληλες διαδρομές.	28
ΒΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΣΤΑΥΡΟΘΕΟΔΩΡΟΥ ΕΥΘΥΜΙΑ, «Στην Αθήνα είδα πρόσφυγες και ήταν λίγο μαύροι»: Παιδιά νηπιαγωγείου εκφράζουν τις απόψεις τους για τους «ξένους».	29
ΒΙΤΣΟΥ ΜΑΓΔΑ, «Η συνεργασία εκπαιδευτικών φορέων στην εκπαίδευση των προσφύγων: το παράδειγμα της Μαγνησίας»	30
ΒΙΤΣΟΥ ΜΑΓΔΑ, ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, Εκπαίδευση μέσω εθελοντικής δράσης: συμμετοχή φοιτητριών σε ένα πρόγραμμα γραμματισμού παιδιών προσφύγων με τεχνικές της δραματικής τέχνης στην εκπαίδευση.	31
ΒΛΑΧΟΝΙΚΟΛΕΑ ΓΕΩΡΓΙΑ, Ετερότητα και παιδική ηλικία. Η "αναπαράσταση" του "Άλλου" (Τούρκου) στη μεσοπολεμική πεζογραφία.....	32

ΒΛΑΧΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΑΡΒΑΝΙΤΗ ΕΥΓΕΝΙΑ, Διαφοροποιημένη παιδαγωγική και διαπολιτισμική μάθηση στο νηπιαγωγείο μέσω δημιουργίας διαπολιτισμικού παραμυθιού.	33
ΒΟΥΛΓΑΡΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΜΑΡΙΝΑΚΗ ΜΑΡΙΑ, Προσφυγική οικογένεια και ψυχική υγεία: Η περίπτωση των οικογενειών Αφγανών προσφύγων στην Ελλάδα.	34
ΓΕΛΑΔΑΡΗ ΠΕΤΡΟΥΛΑ, ΚΕΣΙΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, Η διαπολιτισμική εκπαίδευση στο ιταλικό νηπιαγωγείο: μελέτη περίπτωσης.	35
ΓΕΛΑΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΝΤΕΡΟΠΟΥΛΟΥ-ΝΤΕΡΟΥ ΕΥΔΟΞΙΑ, Το Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα στην προσχολική εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία: απόψεις και εκπαιδευτικές πρακτικές νηπιαγωγών τμημάτων ένταξης και ειδικών σχολείων.	36
ΓΙΑΚΗ ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ, ΑΡΒΑΝΙΤΗ ΕΥΓΕΝΙΑ, Οικοδομώντας το διαπολιτισμικό κεφάλαιο των εκπαιδευτικών: Αφηγήσεις ζωής.	37
ΓΙΑΝΝΙΚΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, ΣΤΑΥΡΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, Μία εικόνα χίλιες λέξεις: Βιβλία για αναγνώστες προσχολικής ηλικίας με οπτική αναπηρία.	38
ΓΟΥΡΓΙΩΤΟΥ ΕΥΘΥΜΙΑ, Οι λεκτικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ εκπαιδευτικών και μικρών παιδιών σε μια πολυπολιτισμική τάξη νηπιαγωγείου: Μελέτη περίπτωσης.	39
ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ ΜΑΡΙΑ-ΕΛΕΝΗ, Θρησκευτική Εκπαίδευση στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα: Είναι σύμφωνη με τα ανθρώπινα δικαιώματα;.....	40
ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΜΑΙΡΗ, ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΛΙΟΓΚΟΥ, Γνώσεις και δεξιότητες δασκάλων Γενικής Αγωγής του Ν. Κοζάνης σε ζητήματα εκπαίδευσης των μαθητών/ριών Δημοτικού Σχολείου με μαθησιακές δυσκολίες.	41
ΔΟΓΟΡΙΤΗ ΕΥΡΥΚΛΕΙΑ, ΠΑΓΓΕ ΠΟΛΥΞΕΝΗ, Εφαρμογές ΤΠΕ σε προγράμματα για διγλωσσία και διδασκαλία δεύτερης γλώσσας.	42
ΔΡΟΜΠΙΛΑ ΕΛΛΗ-ΜΑΡΙΑ, ΜΑΛΙΓΚΟΥΔΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, Η ενδυνάμωση της ταυτότητας των παιδιών Ρομά μέσα από την αξιοποίηση της μητρικής τους γλώσσας. Μια έρευνα δράσης.....	43
ΖΕΖΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, Η ταυτότητα του μετανάστη μέσα από τη graphic novel American born Chinese του Gene Luen Yang.....	44
ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ ΝΙΚΟΣ, Η Μουσική ως ταξίδι και ως γέφυρα επικοινωνίας σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα.	45
ΚΑΖΕΛΑ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, ΚΑΝΤΑΡΤΖΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, Persona dolls: μία καινοτόμος μεθοδολογία για την προσέγγιση της διαφορετικότητας και την πρόληψη της σχολικής βίας.	46
ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗ ΜΕΝΗ, ΙΟΡΔΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΛΕΥΤΕΡΗΣ, Ο «φανταστικός φίλος» στη λογοτεχνία για μικρά παιδιά: αντιμετωπίζοντας ένα πραγματικό πρόβλημα μέσα από τη μυθοπλασία.....	47
ΚΑΡΑΪΣΚΟΣ ΝΙΚΟΣ, Κρίση και Εκπαίδευση. Πολιτικές, Τεχνικές Παρέμβασης και Εθνικές Προσδοκίες.....	48
ΚΑΡΑΜΗΤΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Απόψεις υποψήφιων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για την εκπαίδευση των παιδιών των προσφύγων στην Ελλάδα.....	49

ΚΑΡΕΛΟΥ ΜΑΡΙΑ-ANNA, ΚΑΜΠΕΖΑ ΜΑΡΙΑ, Διερευνώντας τις ιδέες των παιδιών, στο πλαίσιο της διαφοροποιημένης προσέγγισης: ένα παράδειγμα για τις κανονικότητες (μοτίβα).....	50
ΚΑΤΣΙΚΟΝΟΥΡΗ ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ, Διάλογος Θεμέλιο Δημοκρατίας και Εκπαίδευσης.	51
ΚΕΚΕΛΗ ΧΡΥΣΑΥΓΗ, Κοινωνικές συναναστροφές Ελλήνων ενηλίκων και των παιδιών τους με πολιτισμικά διαφέροντα άτομα: μια διερευνητική προσέγγιση.....	52
ΚΕΡΕΝΤΖΗ ΠΕΡΣΕΦΟΝΗ, Η μοναξιά της διαφοράς: έμφυλες και σεξουαλικές ετερότητες στο ελληνικό εκπαιδευτικό περιβάλλον.....	53
ΚΟΓΚΙΔΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ, Έμφυλη διχοτόμηση των παιχνιδιών, εκπαιδευτικές προοπτικές και επιλογή καριέρας σε STEM τομείς.....	54
ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ ΔΙΟΝΥΣΙΑ, Η επίδραση του οικογενειακού πλαισίου στη μετάβαση νηπίων Ινδικής καταγωγής στο σχολείο: Μια μελέτη περίπτωσης.....	55
ΚΟΣΕΓΙΑΝ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ, Διαπολιτισμική Εκπαίδευση: διαχείριση της ετερότητας μέσω της δημιουργικής γραφής και ανάγνωσης.....	56
ΚΟΣΜΙΔΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, ΣΦΥΡΟΕΡΑ ΜΑΡΙΑ, Κούκλες με ιστορίες ζωής: Ένα εργαλείο για τη διαχείριση της διαφορετικότητας στο σχολείο.....	57
ΚΟΥΒΟΥ ΟΥΡΑΝΙΑ, Σχεδιάζοντας μαζί με τα παιδιά: η διδασκαλία του σχεδίου στο νηπιαγωγείο.....	58
ΚΟΥΡΤΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, ΔΕΛΒΕΡΟΥ ΕΛΙΖΑ-ANNA, Αναπαραστάσεις της προσφυγικής κρίσης στις οπτικοακουστικές παραγωγές μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.....	59
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΙΩΣΗΦ, Αναζητώντας Πατρίδα και Ταυτότητα. Παιδιά Σύρων προσφύγων στην Ελλάδα.....	60
ΚΩΦΙΔΗ ΟΛΓΑ, ΠΑΠΑΛΟΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, Η αναγκαιότητα της ανάπτυξης δεξιοτήτων Συναισθηματικής Νοημοσύνης σε διευθύντριες σχολικών μονάδων προσχολικής αγωγής.....	61
ΛΕΟΝΤΣΙΝΗ ΜΑΙΡΗ, ΠΑΠΑΔΑΚΟΥ ΓΙΟΥΛΗ, ΨΟΧΙΟΣ ΝΙΚΟΣ, Έμφυλη βία στο σχολείο σε ένα διεθνές πλαίσιο.....	62
ΛΥΤΣΙΟΥΣΗ ΣΤΥΛΙΑΝΗ, Διαχείριση της θρησκευτικής ετερότητας σύμφωνα με το μοντέλο της ερμηνευτικής προσέγγισης (interpretive approach) του Robert Jackson.....	63
LEWANDOWSKA EWA, Partnership and cooperation of parents and preschools in Poland.....	64
ΜΑΜΜΟΥ ΑΝΙΛΑ, ΑΡΒΑΝΙΤΗ ΕΥΓΕΝΙΑ, Εθνοκεντρισμός και Ελληνική Εκπαίδευση στην Αλβανία.....	65
ΜΑΝΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, Προσφυγική κρίση κι εκπαίδευση: Το παράδειγμα της Σουηδίας και της Ελλάδας.....	66
ΜΑΝΤΖΟΥΡΑΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝΝΑ, ΔΙΔΑΧΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ ΝΙΚΗ, ΚΟΚΚΟΣΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, ΒΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, Δημοκρατία στην εκπαίδευση και επιμόρφωση νηπιαγωγών. Ένα παράδειγμα έρευνας δράσης.....	67

ΜΑΤΤΑ ΦΑΝΗ, ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, Κριτική σκέψη και διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση στο δημοτικό σχολείο: Μια εκπαιδευτική παρέμβαση.....	68
ΜΕΡΚΟΥΡΙΑΔΟΥ ΕΛΕΝΗ, Διερεύνηση των απόψεων των δασκάλων για τις εκπαιδευτικές πρακτικές σε δίγλωσσους μαθητές από μεταναστευτικά πλαίσια.	69
ΜΙΧΕΛΑΛΑΚΗ ΘΕΟΔΟΣΙΑ, ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ ΔΙΟΝΥΣΙΑ, ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΘΥΜΙΑ, Μετεξέλιξη σχολικών μονάδων: το παράδειγμα του μειονοτικού σχολείου Αργυροκάστρου.....	70
ΜΠΕΛΙΑ ΣΤΕΛΛΑ, ΟΥΣΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΥ ΚΕΛΛΗ, Ποικιλομορφία οικογενειακών σχηματισμών και προσχολική αγωγή: προκλήσεις και προοπτικές για ένα συμπεριληπτικό νηπιαγωγείο.	71
ΜΠΙΡΜΠΙΛΗ ΜΑΡΙΑ, ΜΟΚΚΑ ΕΥΜΟΡΦΙΑ, ΤΖΙΩΓΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ, Ενισχύοντας τη συμμετοχή των μαθητών στις δράσεις της τάξης: Η αξιοποίηση των αποθεμάτων γνώσεων στην εκπαιδευτική διαδικασία.....	72
ΜΕΕΗΑΝ CATHERINE, Tackling inequality in early childhood through enhancing family involvement in early learning and engaging practitioners in meaningful collaboration with families in the UK.....	73
ΝΑΟΥΜ ΕΛΛΗ, ΚΑΛΑΦΑΤΗ ΜΑΡΙΑΝΘΗ, Σχολείο & οικογένεια: μια δυναμική σχέση για ένα ανοιχτό σχολείο.....	74
ΝΙΤΣΙΟΥ ΧΡΥΣΑ, ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ, Αλληλεπιδράσεις εκπαιδευτικών και παιδιών σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα προσχολικής εκπαίδευσης: Ο ρόλος της ετερότητας.....	75
ΝΟΜΙΚΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, ΚΑΤΣΕΝΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, Συνέργεια ανοιχτών εκπαιδευτικών δομών για την αντιμετώπιση καταστάσεων κρίσης στην τοπική κοινωνία. Η περίπτωση ενός Δημοτικού Σχολείου και ενός Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.....	76
ΝΤΑΛΟΥΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ, ΜΑΓΟΣ ΚΩΣΤΑΣ, «Δικαίωμά μου το επάγγελμά μου». Σχεδιασμός παιδαγωγικού υλικού ευαισθητοποίησης σε ζητήματα ετερότητας και επαγγελματικής ταυτότητας.....	77
ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, ΚΟΚΟΥΒΙΝΟΥ ΕΥΔΟΚΙΑ, Μοντέλα Παρέμβασης σε πολυπολιτισμικές τάξεις: Μελέτη της πολιτισμικά ευαίσθητης διδασκαλίας σε εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και σχεδιασμός επιμορφωτικού προγράμματος.....	78
ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, ΜΠΟΥΡΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΕΥΠΡΑΞΙΑ, Παιδιά προσφύγων στο ελληνικό σχολείο: οι αντιλήψεις εκπαιδευτικών.....	79
ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΛΙΟΛΙΑ ΦΩΤΕΙΝΗ, ΚΑΚΑΛΙΑΝΤΗ ΕΛΕΝΗ, Ενισχύοντας τα παιδιά να 'φέρουν' στο Νηπιαγωγείο τα γνωστικά τους αποθέματα: Συμμετοχικές διαδικασίες που επιτρέπουν να ακουστεί η φωνή των παιδιών.....	80
ΠΑΠΑΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, Τα προσφυγόπουλα προσχολικής ηλικίας: Συνθήκες Διαβίωσης, Πολιτικές Επιλογές και Καλές Πρακτικές υποδοχής στην Ελλάδα.....	81
ΠΑΠΑΣΙΜΑΚΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ, «Ήσυχά έρχονται. Ήσυχά φεύγουν»: Παιδιά που εργάζονται στο δρόμο στα σχολεία της Αθήνας.....	82

ΠΑΠΑΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΑΝΤΩΝΙΑ, ΤΣΙΝΟΥ ΑΡΕΤΗ, ΤΣΕΡΠΕΛΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, Προσφυγικός μαθητικός πληθυσμός και οι γέφυρες επαγγελματιών ψυχικής υγείας με τους εκπαιδευτικούς για κοινωνική δικαιοσύνη.	83
ΡΑΛΛΗ ΑΣΗΜΙΝΑ, ΚΑΖΑΛΗ ΕΛΕΝΑ, Ο προφορικός λόγος και οι δεξιότητες γραμματισμού σε παιδιά προσχολικής ηλικίας 4-6 ετών: Περιγραφή και Ψυχομετρικός έλεγχος της Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού.....	84
ΡΑΧΑΝΙΩΤΗ ΕΛΕΝΗ, ΓΡΙΒΑ ΕΛΕΝΗ, Εργαζόμενη μνήμη και σχολική επίδοση: Μια συγκριτική μελέτη σε μαθητές της πλειονοτικής κουλτούρας και δίγλωσσους με μεταναστευτικό προφίλ.	85
ΣΑΒΒΑ ΣΥΛΒΑΝΑ, ΚΟΥΤΣΕΛΙΝΗ-ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ ΜΑΙΡΗ, Το παραπρόγραμμα στα δημοτικά σχολεία της Κύπρου και η ύπαρξη του ανοικτού σχολείου.....	86
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΣΤΡΑΤΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ, ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΡΟΔΟΚΛΕΙΑ, Στάσεις και Αντιλήψεις των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για την ενταξιακή εκπαίδευση.	87
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΤΣΙΑΡΑ ΕΥΘΥΜΙΑ, Ενεργητική συμμετοχή των «νέων μαθητών» στη διαδικασία μάθησης - Αίτημα των εκπαιδευτικών για επιμόρφωση πάνω σε μαθητοκεντρικές στρατηγικές διδασκαλίας.	88
ΣΑΚΚΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ-ΔΑΝΑΗ, Το Δικαίωμα στην Εκπαίδευση στα σωφρονιστικά καταστήματα: Μελέτη περίπτωσης στην Κλειστή Φυλακή Πάτρας.....	89
ΣΕΡΙΦΗ ΓΕΩΡΓΙΑ-ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΣΚΑΠΙΝΑΚΗ ΥΠΑΤΙΑ, ΤΣΑΚΝΗ ΜΑΡΙΑ, Η Αναστοχαστική Διαδικασία του εκπαιδευτικού παιδιών προσχολικής ηλικίας.	90
ΣΗΦΑΚΗ ΕΥΓΕΝΙΑ, ΜΑΓΟΣ ΚΩΣΤΑΣ, Η διαπολιτισμική λογοτεχνία και ο ρόλος της στην εκπαίδευση.	91
ΣΙΑΜΑΝΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, Η δομή της παράλληλης στήριξης στο νηπιαγωγείο- συνεργατικές πρακτικές: Έρευνα Δράσης.	92
ΣΙΑΜΑΝΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, Κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη μαθητή με αυτισμό στο πλαίσιο γενικού νηπιαγωγείου: Έρευνα Δράσης.....	93
ΣΚΙΜΠΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ, Ομοκοινωνικότητα και αρρενωπότητες. Η περίπτωση μιας εφηβικής ομάδας ποδοσφαίρου.....	94
ΣΑΪΤΗ ΣΟΦΙΑ, ΒΑΣΣΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, Γονείς εθελοντές στο σχολείο. Μελέτη περίπτωσης στο Νηπιαγωγείο.	95
ΣΜΑΡΩ ΧΙΟΝΑ, ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ, ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ, ΦΕΛΕΚΙΔΟΥ ΒΑΡΒΑΡΑ, Προκλήσεις και απαντήσεις στις ΔΥΕΠ της Μακεδονίας.....	96
ΣΤΑΜΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΛΟΥΣΤΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, Συντονιστής Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΣΕΠ): Μία εμπειρική έρευνα για το ρόλο και τις προκλήσεις του ΣΕΠ.....	97
ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΛΗΔΑ, ΚΡΕΜΜΥΔΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ, Άντε γεια και merhaba: Εκπαιδευτικές επιλογές και προσεγγίσεις για παιδιά προσφυγικής προέλευσης.	98
ΤΑΟΥΦΙΚ ΕΛΙΣΑΒΕΤ, Ομαδικά παιχνίδια και αυτισμός: Μελέτη της συμμετοχής και της αλληλεπίδρασης με συνομηλίκους ενός παιδιού με αυτισμό, στο πλαίσιο μουσικοκινητικών παιχνιδιών στο νηπιαγωγείο.	99

ΤΕΜΠΡΙΔΟΥ ΑΝΤΙΟΠΗ-ΕΛΕΝΗ, Η παρουσία της διαφορετικότητας στα Βιβλία Γλώσσας της Ε΄ Δημοτικού.	100
ΤΖΙΩΓΑ ΕΙΡΗΝΗ – ΜΑΡΙΑ, ΤΖΙΩΓΑΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ, Μετανάστευση και εκπαίδευση στη σύγχρονη Ελλάδα.	101
ΤΣΑΚΙΡΗ ΘΕΑΝΩ, Ποιοτικές Δράσεις στη Προσχολική Εκπαίδευση για μια πιο Ανθρώπινη Κοινωνία στο νέο Πολυπολιτισμικό Περιβάλλον.	102
ΤΣΑΜΑΔΙΑ ΓΕΩΡΓΙΑ, Οι επισφαλείς σχέσεις χώρου και χρόνου στην εκπαίδευση των «προσφύγων» στην Κόνιτσα σήμερα.	103
ΤΣΕΡΜΙΔΟΥ ΛΙΑ, Αντιλήψεις και πρακτικές τελειόφοιτων νηπιαγωγών για την ενταξιακή εκπαίδευση και την αναπηρία.	104
ΤΣΟΜΠΟΛΗ ΕΙΡΗΝΗ Διαφοροποιημένη Παιδαγωγική.	105
ΤΣΟΥΜΑΡΙΚΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, ΣΟΦΙΑ ΑΥΓΗΤΙΔΟΥ, Διαφοροποίηση της διδασκαλίας στο δημοτικό σχολείο: Μια διερεύνηση των πεποιθήσεων και των πρακτικών των εκπαιδευτικών.	106
ΤΣΟΥΤΣΟΥΒΑ ΜΑΡΙΑ, Ευαισθητοποίηση των παιδιών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας για τους πρόσφυγες με «όχημα» εικονογραφημένα λογοτεχνικά βιβλία.	107
TEIGLAND ANNE-ELIN, JUELL INA N. B., SAGOSEN JANNICKE, VATNEDAL LINN, Outdoor life and parental communication in a multicultural environment.	108
VISNJIC JEVTIC ADRIJANA, ROGULJ EDITA, Attitudes of Future Teachers about Education for Intercultural Society.	109
ΦΛΟΓΑΪΤΗ ΕΥΓΕΝΙΑ, ΚΑΤΣΕΝΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, ΝΑΟΥΜ ΕΛΛΗ, ΝΟΜΙΚΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, ΚΑΛΑΦΑΤΗ ΜΑΡΙΑΝΘΗ, Ερευνητικές προσεγγίσεις για το άνοιγμα του σχολείου στην κοινότητα. Οι δραστηριότητες του Εργαστηρίου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης/ Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη.	110
ΧΑΛΑΡΗ ΜΑΡΙΑ, ΣΦΥΡΟΕΡΑ ΜΑΡΙΑ, Οι τρόποι με τους οποίους μαθητές νηπιαγωγείου εννοιολογούν και αντιλαμβάνονται τους εθνικούς «άλλους» και ένας διαφορετικός τρόπος εορτασμού της 25ης Μαρτίου στο νηπιαγωγείο.	111
ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ ΑΣΠΑΣΙΑ, ΜΑΛΙΓΚΟΥΔΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, Τα κοινοτικά σχολεία ως ‘ασφαλείς χώροι’: η ανάπτυξη πολυγλωσσικών και μαθησιακών ταυτοτήτων μέσα από την καλλιέργεια της γλώσσας της χώρας καταγωγής.	112
ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΤΙΦΕΝΕΙΑ, ΝΙΚΟΝΑΝΟΥ ΝΙΚΗ, Ενορχηστρώνοντας εκπαιδευτικά σενάρια για μουσειακούς χώρους: προκλήσεις και προοπτικές για νηπιαγωγούς.	113
ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΤΙΦΕΝΕΙΑ, ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΣΕΒΑΣΤΗ, ΜΑΒΙΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, ΒΙΤΣΟΥ ΜΑΓΔΑ, ΓΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ-ΑΡΑΙΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ, ΚΑΚΑΝΑ ΔΟΜΝΑ-ΜΙΚΑ, Η έμφυλη διάσταση στις στρατηγικές διαχείρισης της σχολικής τάξης από εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας.	114
ΧΡΕΜΟΥ ΠΑΓΩΝΑ, Απόψεις και αντιλήψεις νηπιαγωγών γενικής εκπαίδευσης σχετικά με τα εικονογραφημένα βιβλία για την αναπηρία.	115
ΨΟΧΙΟΣ ΝΙΚΟΣ, Διαδικασίες Διεκδίκησης της Ομοερωτικής Υποκειμενικότητας: Η Γνωστοποίηση της Ομοερωτικής Επιθυμίας (Coming Out).	116

ΠΡΟΦΟΡΙΚΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ.....117

ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ ΑΡΓΥΡΗΣ, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Άτομα με Νοητική Αναπηρία. Εφαρμογή προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με θέμα “Η δική μας Αυλή” στο Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Κεντρικής Μακεδονίας.....	118
ΑΝΤΩΝΑΡΑΚΟΥ ΕΙΡΗΝΗ, ΜΠΟΥΡΑΤΖΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ «Από το container στο σχολείο».	119
ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ, ΤΣΑΚΑΛΑΚΙΔΗ ΕΥΔΟΚΙΑ, ΜΠΟΪΚΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, «Une, deux, trois... με τραγούδια και παιχνίδια μαθαίνω γαλλικά».....	120
ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ, ΤΣΑΚΑΛΑΚΙΔΗ ΕΥΔΟΚΙΑ, ΜΠΟΪΚΟΥ ΜΑΡΙΑΝΘΗ, « Με το αλογάκι οδηγό, για την Κύπρο ιστορία θα σας πω.».....	121
ΑΣΙΑΤΙΔΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ, ΑΛΤΟΥΧΟΒΑ ΓΚΑΛΙΝΑ, Συστημικές και διαπολιτισμικές προσεγγίσεις του εκπαιδευτικού έργου στην Ελλάδα της κρίσης.	122
ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑ, «Μια αγκαλιά για όλους».	123
ΓΑΚΟΥΔΗ ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ, Ανθεκτικότητα και πολύγλωσση διδασκαλία στο ΚΦΠ Μουριές, Ελευθέριο-Κορδελιό, πρώην SOFTEX.....	124
ΓΑΤΣΟΓΙΑΝΝΗ ΑΝΤΩΝΙΑ, «Κι αν ήσουν προσφυγόπουλο;».....	125
ΔΡΟΥΓΚΑ ΕΛΕΝΗ, ΛΙΑΤΣΟΥ ΙΣΑΒΕΛΛΑ, ΔΩΝΗ ΕΛΕΝΗ, Καλωσορίζουμε τους πρόσφυγες στην Προσχολική Αγωγή.	126
ΔΩΝΗ ΕΛΕΝΗ, Παιδαγωγικές πρακτικές και το φύλο των επαγγελματιών στο νηπιαγωγείο.....	127
ΙΑΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΟΥΡΑΝΙΑ, Ήρωες κινουμένων σχεδίων ανοίγουν δρόμους φιλίας, επικοινωνίας και εθελοντισμού.....	128
ΚΑΜΜΕΝΟΥ ΑΘΗΝΑ, ΣΚΥΛΛΑ ΔΑΝΑΗ, ΠΑΠΑΛΕΞΗ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ, Υποδοχή βρεφών και νηπίων σε άτυπα παιδαγωγικά περιβάλλοντα (Ξενώνες Υποδοχής Προσφύγων).	129
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ ΕΛΕΝΗ, Ο Καλλιτέχνης Παιδαγωγός ως ακτιβιστής. Η Τέχνη ως εργαλείο διεκδίκησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.	130
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ ΜΑΡΙΑ, Όταν το εμείς συναντά το εσείς... στο νηπιαγωγείο: Ένα σχέδιο δράσης πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	131
ΚΑΡΑΧΡΗΣΤΟΥ ΕΛΕΝΗ, «Κάποιες ιστορίες δεν θα έπρεπε να τις ζουν παιδιά» - Αξιοποίηση εκπαιδευτικού υλικού της UNICEF στην τάξη του νηπιαγωγείου.	132
ΚΑΡΕΛΑ ΓΕΩΡΓΙΑ, Εγώ είμαι εγώ κι εσύ είσαι εσύ... μπορούμε να ζούμε αρμονικά μαζί: Μια προσέγγιση της διαφορετικότητας.	133
ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, ΜΟΥΡΙΚΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, ΑΡΒΑΝΙΤΗ ΕΥΓΕΝΙΑ, Η Τέχνη και ο Πολιτισμός ως μέσα (δια)πολιτισμικής αγωγής στην προσχολική εκπαίδευση μέσα από διαθεματικές δραστηριότητες.	134
ΛΑΜΠΡΟΝΙΚΟΥ ΕΛΕΝΗ, Το Εκπαιδευτικό Δράμα ως εργαλείο προσέγγισης του «διαφορετικού» στο νηπιαγωγείο.....	135
ΛΙΑΓΚΟΥ ΟΛΓΑ, Επικοινωνώντας στο «Μικρό Χωριό».....	136

ΜΑΒΙΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, ΚΑΚΑΝΑ ΔΟΜΝΑ, Η «Προστασία των ζώων» στο μικροσκόπιο της Διαφοροποιημένης Παιδαγωγικής στο Νηπιαγωγείο.	137
ΜΠΑΔΙΕΡΙΤΑΚΗ ΜΑΡΙΑ, ΧΑΒΡΕΔΑΚΗ ΑΡΓΥΡΩ, Θετική Ψυχολογία και Προσχολική Αγωγή.	138
ΜΠΕΛΙΑ ΣΤΕΛΛΑ, Έμφυλος διαχωρισμός των παιχνιδιών ή όλα τα παιχνίδια για όλα τα παιδιά;.....	139
ΝΑΟΥΜ ΕΛΛΗ, ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ ΠΑΝΑΓΙΟΥΛΑ, Εκπαιδευτικός ερευνητής και σχεδιασμός διαφοροποιημένης διδασκαλίας: Τι, πώς και γιατί;.....	140
ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ, ΚΑΝΤΖΟΥ ΝΙΚΗ, «Πρόσφυγες... Βήματα χωρίς επιστροφή».	141
ΝΤΟΚΑ ΑΝΤΙΓΟΝΗ, ΛΟΓΟΘΕΤΗ ΑΝΘΗ, ΧΕΙΛΑΔΑΚΗ ΚΡΙΝΙΩ – ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ, Η διαχείριση του bullying μέσα από την Τέχνη.	142
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ-ΓΕΩΡΓΙΑ, ΜΑΝΙΤΣΑ ΕΥΘΥΜΙΑ, Αμάλ σημαίνει Ελπίδα.....	143
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ, Ο χαρταετός του Κόσμου.....	144
ΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, ΓΕΛΑΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη νηπίων με αναπηρία μέσω των Κοινωνικών Ιστοριών στο πλαίσιο της Ενταξιακής Εκπαίδευσης.....	145
ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΜΑΡΙΑ, Όνειρα σε άλλη γλώσσα: ο πολιτισμός μου είναι ο Άλλος.....	146
ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ ΕΛΕΝΗ, Τα βιβλία χωρίς λόγια και οι λογοτεχνικές συζητήσεις στο νηπιαγωγείο: ένα παράδειγμα διαφοροποιημένης παιδαγωγικής.	147
ΠΑΥΛΟΥ ΔΙΟΝΥΣΗΣ, Σχεδιασμός εκπαιδευτικού προγράμματος για τους/τις ασυνόδευτους/ες ανηλίκους/ες πρόσφυγες στα κέντρα και στις δομές φιλοξενίας.	148
ΠΕΤΚΑΝΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, Το δίγλωσσο αυτοσχέδιο επιτραπέζιο παιχνίδι σε μια πολύγλωσση τάξη.....	149
ΤΑΟΥΦΙΚ ΕΛΙΣΑΒΕΤ, ΚΟΥΝΤΟΥΡΑ ΕΛΕΝΗ, «11+1 άθλοι του Ηρακλή, συναντούν τα παιδιά του 11ου νηπιαγωγείου Ασπροπύργου».	150
ΤΕΜΠΡΙΔΟΥ ΑΝΤΙΟΠΗ-ΕΛΕΝΗ, ΜΠΟΥΤΖΙΛΟΥΔΗ ΧΡΥΣΟΥΛΑ, ΜΑΛΚΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΜΟΡΦΙΑ, Επαγγελματική ανάπτυξη δασκάλων και εκπαιδευτικών ειδικοτήτων μέσα από τη διαχείριση δυσκολιών συμπεριφοράς στην τάξη.....	151
ΤΕΡΝΕΡ-ΜΑΖΑΡΑΚΗ ΣΟΦΙΑ, ΜΑΥΡΙΔΗ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ, Πώς μια θεματική μπορεί να γίνει αναπόσπαστο τμήμα του ευρύτερου εκπαιδευτικού προγράμματος, σε ετήσια βάση..	152
ΤΖΙΝΙΕΡΗ ΚΑΝΕΛΛΑ (ΝΕΛΛΗ), Ενισχύοντας την ανθεκτικότητα σε παιδιά προσφύγων και τις οικογένειές τους – Πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού.	153
ΤΣΑΠΑΡΑ ΜΑΡΙΑ, «Μέσα στην κρίση τον καιρό... παιχνίδια εγώ δημιουργώ».....	154
ΤΣΙΣΜΑΛΙΔΟΥ ΚΥΡΙΑΚΗ, ΤΣΙΟΥΜΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Μαθαίνω για το παρελθόν, για να χτίσω ένα καλύτερο μέλλον: ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και τι στέρησε από τους ανθρώπους.....	155
ΤΣΟΥΚΑΛΑ ΚΙΚΙΛΙΑ, ΛΑΠΠΑ ΜΑΡΙΑ, ΤΣΙΑΜΑΝΤΑ ΜΑΡΙΑ, ΝΤΙΝΟΥ ΜΑΡΙΑ, «Παιδιά με πατρίδα μιλούν και δρουν για παιδιά χωρίς πατρίδα».....	156

ΧΑΡΟΥΜΕΝΟΥ ΝΙΚΟΛΕΤΑ, ΓΥΤΣΗ ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΟΛΛΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΚΑΛΑΦΑΤΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ, ΚΑΜΠΟΥΡΗ ΕΥΑΝΘΙΑ, Εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την αποδοχή της διαφορετικότητας «Παίζω...Παίζεις...Τι πειράζει που διαφέρεις;».....	157
ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ, ΚΙΟΣΕ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ, ΓΚΟΥΝΤΑ ΦΩΤΕΙΝΗ, Είμαι «παιδί – πολίτης», νοιάζομαι και δρω.	158
ΣΤΡΟΓΓΥΛΑ ΤΡΑΠΕΖΙΑ.....	159
ΑΝΔΡΟΥΣΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, ΤΣΑΦΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ, ΧΑΡΑΒΙΤΣΙΔΗΣ ΠΕΤΡΟΣ, ΜΗΛΙΩΝΗ ΗΡΩ, ΓΡΑΙΚΙΩΤΗ ΜΑΡΙΚΑΙΤΗ, ΠΡΕΚΑΣ-ΠΑΤΡΩΝΑΚΗΣ ΟΡΕΣΤΗΣ, Εκπαιδευτική παρέμβαση στον Ελαιώνα: φοιτητές/τριες και εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων συζητούν για τις αποτιμήσεις της παρέμβασης για όλους και όλες που συμμετείχαν.....	160
ΑΡΩΝΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, ΚΟΚΚΑΛΗ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ, ΦΕΛΕΚΙΔΟΥ ΒΑΡΒΑΡΑ, ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ, ΠΙΣΧΙΝΑ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, ΜΠΑΡΛΑ ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ, ΜΙΧΑΛΟΓΛΟΥ ΘΕΚΛΑ, ΚΑΡΒΟΥΝΙΑΡΗ ΜΑΡΙΑ, ΚΑΛΟΜΕΝΙΔΟΥ ΟΛΓΑ, ΤΣΙΡΙΓΩΤΗ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ, ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ ΣΟΦΙΑ, ΓΑΚΟΥΔΗ ΝΙΚΗ, ΤΖΙΝΙΕΡΗ ΚΑΝΕΛΑ, ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΔΑΦΝΗ, ΟΡΦΑΝΙΔΟΥ ΟΛΓΑ, ΠΑΪΔΑ ΣΕΒΗ, Η εκπαιδευτική διαδικασία «εν κινήσει»: προκλήσεις, επιτεύγματα, διδάγματα για το μέλλον από το πρόγραμμα για την Εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων του ΥΠΠΕΘ..	161
ΖΑΜΠΕΤΑ ΕΥΗ, ΑΣΚΟΥΝΗ ΝΕΛΛΗ, ΑΝΔΡΟΥΣΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, ΛΕΟΝΤΣΙΝΗ ΜΑΙΡΗ, ΛΑΓΟΠΟΥΛΟΥ ΒΙΚΗ, ΠΑΠΑΔΑΚΟΥ ΓΙΟΥΛΗ, ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΧΑΡΗΣ, Δημοκρατική διακυβέρνηση του σχολείου για την ένταξη: η προσέγγιση της όλης κοινότητας.....	162
ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΧΑΡΑΒΙΤΣΙΔΗΣ ΠΕΤΡΟΣ, ΠΗΛΙΟΥΡΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, ΧΑΖΑΠΗ ΕΙΡΗΝΗ, Συνδέοντας το σχολείο με την κοινωνία. Απόπειρες, εμπειρίες και προβληματισμοί για το θεσμό των Ανοιχτών Σχολείων.....	163
ΚΑΝΤΑΡΤΖΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, ΚΑΖΕΛΑ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, ΣΤΟΦΟΡΟΣ ΚΩΣΤΑΣ, ΚΑΝΤΖΟΥ ΝΙΚΗ, ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ ΑΛΚΗΣΤΙΣ-ΚΥΡΙΑΚΗ, Μουσείο και Σχολείο: συγκλίσεις και αποκλίσεις μέσα από τον σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων.	164
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΧΑΡΗΣ, ΑΡΩΝΗ ΓΚΕΛΗ, ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΧΡΗΣΤΟΣ, ΣΙΔΕΡΑΚΗΣ ΑΧΙΛΛΕΑΣ, ΑΓΑΠΑΚΗΣ ΝΙΚΟΣ, ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΝΤΡΕΑΣ, ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ, Πρόσφυγες (γονείς και παιδιά) και μέλη της ευρύτερης εκπαιδευτικής κοινότητας συζητούν για τα σχολεία ΔΥΕΠ.	165
ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑ, ΖΑΦΕΙΡΑΚΟΥ ΑΓΛΑΪΑ, ΣΤΕΛΛΑΚΗΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ, ΠΑΪΖΗΣ ΝΙΚΟΣ, Υπηρεσίες προσχολικής αγωγής και φροντίδας σε περίοδο οικονομικής κρίσης: Ευκαιρίες και προκλήσεις για την διαμόρφωση εκπαιδευτικής πολιτικής και της εφαρμογή της.....	166
ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ.....	168
ΔΗΜΑ ΣΟΦΙΑ, Διδακτικές πρακτικές και ετερότητες.	169
ΚΑΡΑΒΙΔΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΖΙΩΓΑ ΕΥΓΕΝΙΑ, ΒΡΥΩΝΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, ΚΩΤΣΗΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ, Συνεργασία παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας & γονέων από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα.	170
ΚΑΡΑΒΙΔΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΖΙΩΓΑ ΕΥΓΕΝΙΑ, ΒΡΥΩΝΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, ΤΣΕΡΓΟΥΛΑ ΑΝΝΑ, Η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας, σε πρώιμα προγράμματα διατροφικής συμβουλευτικής.	171

ΚΑΡΑΒΙΔΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΖΙΩΓΑ ΕΥΓΕΝΙΑ, ΠΑΝΟΥΣΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ΔΑΝΙΗΛΙΔΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΚΩΤΣΗΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ, Το εύρος της ισότητας κατά την εφαρμογή φυσικών δραστηριοτήτων σε εκπαιδευτικούς χώρους.	172
ΚΙΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, ΠΕΛΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, Απόψεις και Εμπειρίες Νηπιαγωγών για το Εκπαιδευτικό Δράμα σε Προσχολικές τάξεις. Μια διδακτική πρακτική που σέβεται όλα τα παιδιά.	173
ΜΟΥΣΕΝΑ ΕΛΕΝΗ, ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ ΤΡΥΦΑΙΝΗ, Οι «Χίλιες Γλώσσες» των Παιδαγωγών και οι Προκλήσεις του Εκπαιδευτικού Αποκλεισμού.	174
ΝΤΙΝΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, ΜΟΥΤΣΙΟΥΝΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, Το πολυπολιτισμικό στοιχείο στο Πρόγραμμα Σπουδών της Νέας Ελληνικής Γλώσσας στην Α' Λυκείου.	175
ΠΑΠΠΑ ΕΛΕΝΗ, Η διαπολιτισμική δεξιότητα των νηπιαγωγών.	176
ΠΑΤΑΠΗ ΠΑΝΤΕΛΙΑ, ΚΟΥΤΗ ΜΑΡΙΑ, ΠΑΤΑΠΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, Η χρήση των Νέων Τεχνολογιών μέσα από ένα καινοτόμο περιβαλλοντικό πρόγραμμα για την Ανακύκλωση.	177
ΧΑΡΙΣΗ ΑΘΗΝΑ, ΜΑΝΤΖΙΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥΛΑ, Η «Μετασχηματίζουσα Μάθηση» των Γονέων μέσω Πρώιμων Προληπτικών Προγραμμάτων.	178
ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ.....	179
ΓΑΚΟΣ ΣΩΤΗΡΗΣ, Με αφορμή ένα βιβλίο: Η δημιουργική γραφή ως εργαλείο στην εκπαίδευση παιδιών προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας.	180
ΖΙΩΓΑ ΧΡΥΣΟΥΛΑ, «...και οι γονείς πάνε σχολείο».	181
ΚΑΤΣΙΑΒΟΥ ΕΛΕΝΗ, «Με τη μαμά και τον μπαμπά στο νηπιαγωγείο τα περνάμε μια χαρά» - Εκπαιδευτικές δράσεις γονεϊκής εμπλοκής.	182
ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΤΑΞΙΑΡΧΟΥΛΑ, Η φιλοζωία και η βιωματική εκπαίδευση με σκύλους ως εργαλείο στην εκπαιδευτική διαδικασία για την απόκτηση γνώσης, την καλλιέργεια της συναισθηματικής νοημοσύνης και ταυτόχρονα την ευαισθητοποίηση των παιδιών σε σύγχρονα κοινωνικά θέματα.	183
ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΟΥ ΠΑΡΙΣΣΑΤΙΔΑ, Επαγγέλματα πολλά τι να διαλέξω τάχα;	184
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ	185
ΑΓΑΛΙΑΝΟΥ ΟΛΥΜΠΙΑ, Η αξιοποίηση της μουσικοκινητικής αγωγής στη διαπολιτισμική εκπαίδευση.	186
ΔΕΔΟΥΣΗ ΝΙΚΗ, ΠΛΙΟΓΚΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΓΑΚΟΣ ΣΩΤΗΡΗΣ, «Το βίωμα της αλλαγής στη σχολική τάξη και η οπτική του/της εκπαιδευτικού».	188
ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ ΦΙΛΙΑ, Θεατρικό εργαστήρι: Χτίζοντας γέφυρες.	189
ΔΩΝΗ ΕΛΕΝΗ, Όταν ένας πρόσφυγας μίλησε για τους πρόσφυγες...	190
ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ ΝΙΚΟΣ, Είναι γλυκό το ξένο; Η Μουσική ως ταξίδι ή/και ως γέφυρα επικοινωνίας σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα.	191
ΚΑΝΛΗ ΣΟΦΙΑ, ΚΟΥΤΡΟΥΛΑΚΗ ΕΙΡΗΝΗ, ΤΑΜΠΟΥΖΟΥ ΠΗΝΕΛΟΠΗ, ΤΑΜΠΟΥΖΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ, ΣΤΑΜΑΤΗ ΙΩΑΝΝΑ, Συνεργατικό Καφέ (World Cafe).	192

ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗ ΖΑΧΑΡΕΝΙΑ, ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ, «Κάνε ένα βήμα μπροστά» Εγχειρίδιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα «Compassito».....	193
ΚΑΤΣΙΑΒΟΥ ΕΛΕΝΗ, Τα βότσαλα της προσφυγιάς.....	195
ΚΟΓΚΙΔΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ, «Όλα τα παιχνίδια για όλα τα παιδιά» - Θα αγοράσετε μια κούκλα-μωρό στο αγοράκι σας;.....	196
ΚΟΛΟΚΟΥΡΗ ΕΛΕΝΗ, ΚΟΡΝΕΛΑΚΗ ΑΘΗΝΑ-ΧΡΙΣΤΙΝΑ, ΠΛΑΚΙΤΣΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, Συμμετοχικές δράσεις για την καταπολέμηση της φτώχειας και την ενίσχυση της αειφορίας από την πρώιμη παιδική ηλικία.....	198
ΛΑΜΠΡΟΝΙΚΟΥ ΕΛΕΝΗ, Προσφυγική κρίση - Εκπαιδευτικό Δράμα στο νηπιαγωγείο....	200
ΜΕΝΟΥ-ΧΑΤΖΗΓΕΡΩΓΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, ΓΟΥΝΑΡΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ, ΣΕΡΒΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ, ΝΤΟΥΡΛΙΑ ΜΑΡΙΑ, ΠΛΙΑΜΠΑ –ΦΟΥΝΤΑ ΓΛΥΚΕΡΙΑ, Σου μαθαίνω για την χώρα, μού γνωρίζεις την πατρίδα σου.....	201
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΙΣΗΓΗΤΩΝ.....	203

ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

Επιστημονική Επιτροπή

Πρόεδρος: **Ανδρούσου Αλεξάνδρα**, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΤΕΑΠΗ - ΕΚΠΑ

Μέλη

Αρβανίτη Ευγενία, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΤΕΕΑΠΗ Πανεπιστήμιο Πατρών
Ασκούνη Νέλλη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΤΕΑΠΗ - ΕΚΠΑ
Αυγητίδου Σοφία, Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Βασιλοπούλου Αλεξάνδρα, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΤΕΑΠΗ – ΕΚΠΑ
Γιαννικοπούλου Αγγελική, Καθηγήτρια, ΤΕΑΠΗ - ΕΚΠΑ
Γουργιώτου Ευθυμία, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΠΤΠΕ - Πανεπιστήμιο Κρήτης
Γρηγοριάδης Αθανάσιος, Επίκουρος Καθηγητής, ΤΕΠΑΕ - ΑΠΘ
Γρίβα Ελένη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Π.Τ.Δ.Ε. - Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Δαφέρμου Χαρά, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΤΕΑΠΗ - ΕΚΠΑ
Δημητριάδου Κατερίνα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Αντιπρόεδρος ΕΠΑΔΙΠΕ
Δημητρίου Αναστασία, Καθηγήτρια, ΤΕΕΠΗ - ΔΠΘ
Δραγώνα Θάλεια, Καθηγήτρια, ΤΕΑΠΗ - ΕΚΠΑ
Ζαμπέτα Εύη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΤΕΑΠΗ - ΕΚΠΑ
Κακανά Δόμνα, Καθηγήτρια, ΤΕΠΑΕ-ΑΠΘ
Καμπεζά Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΤΕΕΑΠΗ Πανεπιστήμιο Πατρών
Κανατσούλη Μένη, Καθηγήτρια, ΤΕΠΑΕ-ΑΠΘ
Κατσαρού Ελένη, Αν. Καθηγήτρια, Τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών - Πανεπιστήμιο Κρήτης
Κατή Δήμητρα, Καθηγήτρια, ΤΕΑΠΗ - ΕΚΠΑ
Κεσίδου Αναστασία, Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής ΑΠΘ
Κοντοπούλου Μελανθία, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΤΕΠΑΕ-ΑΠΘ
Κούβου Ουρανία, Μέλος Ε.Ε.Π., ΤΕΑΠΗ - ΕΚΠΑ
Κούρτη Ευαγγελία, Καθηγήτρια, ΤΕΑΠΗ - ΕΚΠΑ
Κούτρας Βασίλειος, Καθηγητής, ΠΤΝ - Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Κυπριανός Παντελής, Καθηγητής, ΤΕΕΑΠΗ Πανεπιστήμιο Πατρών
Λεοντίνη Μαίρη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΤΕΑΠΗ – ΕΚΠΑ
Μάγος Κώστας, Επίκουρος Καθηγητής, ΠΤΠΕ - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Μαυρομμάτης Γιώργος, Επίκουρος Καθηγητής, ΤΕΕΠΗ - ΔΠΘ
Μουμουλίδου Μαρία, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΤΕΕΠΗ-ΔΠΘ
Μπαγάκης Γιώργος, Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής - Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Μπιρμπίλη Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΤΕΠΑΕ-ΑΠΘ
Μυλωνάκου Κεκέ Ηρώ, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ - ΕΚΠΑ
Νικολάου Γιώργος, Αναπληρωτής Καθηγητής, ΠΤΔΕ Παν/μιο Πατρών
Ντεροπούλου Ευδοξία, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΤΕΑΠΗ - ΕΚΠΑ
Οικονομίδης Βασίλης, Αναπληρωτής Καθηγητής, ΠΤΠΕ - Πανεπιστήμιο Κρήτης
Πανταζής Βασίλης, Αναπληρωτής Καθηγητής, ΠΤΠΕ - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Παπαδοπούλου Βασιλική, Καθηγήτρια, ταμίας ΕΠΑΔΙΠΕ
Παπανδρέου Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΤΕΠΑΕ-ΑΠΘ

Παπαστυλιανού Αντωνία (Ντόνα), Καθηγήτρια, Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας ΕΚΠΑ
Παρούση Αντιγόνη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΤΕΑΠΗ - ΕΚΠΑ
Ρεκαλίδου Γαλήνη, Καθηγήτρια, ΤΕΕΠΗ - ΔΠΘ
Ρήγα Βασιλική, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΤΕΕΑΠΗ Πανεπιστήμιο Πατρών
Σακελλαρίου Μαρία, Καθηγήτρια, ΠΤΝ - Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Σκούρτου Ελένη, Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ - Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Στελλάκης Νεκτάριος, Επίκουρος Καθηγητής, ΤΕΕΑΠΗ Πανεπιστήμιο Πατρών
Στεργίου Αμαρυλλίς, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΠΤΝ- Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Σφυρόερα Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΤΕΑΠΗ - ΕΚΠΑ
Τσάφος Βασίλης, Επίκουρος Καθηγητής, ΤΕΑΠΗ - ΕΚΠΑ
Τσελφές Βασίλης, Καθηγητής, ΤΕΑΠΗ -ΕΚΠΑ
Τσιούμης Κωνσταντίνος, Καθηγητής, ΤΕΠΑΕ-ΑΠΘ
Τσιρώνης Χρήστος, Επίκουρος Καθηγητής, Ειδικός Γραμματέας ΕΠΑΔΙΠΕ
Τσοκαλίδου Πετρούλα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΤΕΠΑΕ - ΑΠΘ
Φλογαΐτη Ευγενία, Καθηγήτρια ΤΕΑΠΗ - ΕΚΠΑ
Χοντολίδου Ελένη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα Φιλοσοφίας και Εκπαίδευσης ΑΠΘ

Οργανωτική Επιτροπή

Πρόεδρος: **Κατσικονούρη Ευφροσύνη**, Νηπιαγωγός, Πρόεδρος Ελληνικής Επιτροπής ΟΜΕΡ

Μέλη

Αβδελά Αθηνά, Νηπιαγωγός, Αντιπρόεδρος ΔΣ Παραρτήματος ΟΜΕΡ Αθήνας
Ασημακοπούλου Αναστασία, Καθηγήτρια Αγγλικής Φιλολογίας, Μέλος Παραρτήματος ΟΜΕΡ Αθήνας
Βελλοπούλου Αγγελική, Νηπιαγωγός, Υπ. Δημοσίων Σχέσεων Ελληνικής Επιτροπής ΟΜΕΡ
Γκααραγκάνη Κωνσταντίνα, Νηπιαγωγός, Υπ. Δημοσίων Σχέσεων ΔΣ Παραρτήματος ΟΜΕΡ Αθήνας
Γουλή Χρύσα, Νηπιαγωγός, μέλος ΔΣ Παραρτήματος ΟΜΕΡ Αθήνας
Δέλη Στέλλα, Νηπιαγωγός, Ταμίας Ελληνικής Επιτροπής ΟΜΕΡ
Διδάχου Ελένη, Νηπιαγωγός, Γραμματέας Ελληνικής Επιτροπής ΟΜΕΡ
Δίπλα Αναστασία, Νηπιαγωγός, Ειδ. Γραμματέας ΔΣ Παραρτήματος ΟΜΕΡ Αθήνας
Καπερώνη Πανωραία, Φοιτήτρια ΠΤΔΕ ΕΚΠΑ, Μέλος Παραρτήματος ΟΜΕΡ Αθήνας
Κολατσού Βασιλική, Διοικητικό Προσωπικό ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ
Μανίτσα Ευθυμία, Νηπιαγωγός, Πρόεδρος ΔΣ Παραρτήματος ΟΜΕΡ Αθήνας
Μπάκα Ευφροσύνη, Νηπιαγωγός, μέλος ΔΣ Παραρτήματος ΟΜΕΡ Αθήνας
Μπελιά Στέλλα, Νηπιαγωγός, Ταμίας ΔΣ Παραρτήματος ΟΜΕΡ Αθήνας
Παπαδοπούλου Δήμητρα-Γεωργία, Δασκάλα, Μέλος Παραρτήματος ΟΜΕΡ Αθήνας
Πασχαλίδου Ελένη, Νηπιαγωγός, Υπ. Δημοσίων Σχέσεων ΔΣ Παραρτήματος ΟΜΕΡ Αθήνας
Σαΐτη Σοφία, Νηπιαγωγός, Σχολική Σύμβουλος Προσχ. Αγωγής, Αντιπρόεδρος Ελληνικής Επιτροπής ΟΜΕΡ
Φραγκή Δέσποινα, Δασκάλα, Μέλος Παραρτήματος ΟΜΕΡ Αθήνας
Φραγκή Κωνσταντίνα, Νηπιαγωγός, Γεν. Γραμματέας ΔΣ Παραρτήματος ΟΜΕΡ Αθήνας

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 3/11/2017	<i>Χώρος διεξαγωγής: Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αθηναίων – Αμφιθέατρο Α. Τρίσης</i>	
15.00-17.00	Προσέλευση – εγγραφές συνέδρων	
17.00-17.30	Έναρξη – Χαιρετισμοί	
17.30-20.30	Κεντρικές ομιλίες	
20.30	Δεξίωση υποδοχής	
ΣΑΒΒΑΤΟ 4/11/2017	<i>Χώρος διεξαγωγής: Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών</i>	
9.00-10.40	Προφορικές Ανακοινώσεις - Συνεδρίες 1 – 4 (αίθουσες 1 ^{ου} ορόφου: ΙΣΤ Αρχιτεκτονικής, Μικρή Θεωρητικών, Διδακτική της Τέχνης & αμφιθέατρο Βιβλιοθήκης)	Στρογγυλή τράπεζα 1 (αμφιθέατρο: Σινεμά – Υπόγειο)
10.40-11.30	Κεντρικές ομιλίες (αμφιθέατρο Ντε Κίρικο – Ισόγειο)	
11.30-12.00	Διάλειμμα – καφές	
12.00-14.30	Προφορικές Ανακοινώσεις - Συνεδρίες 5 – 7 (αίθουσες 1 ^{ου} ορόφου: ΙΣΤ Αρχιτεκτονικής, Μικρή Θεωρητικών, Διδακτική της Τέχνης & αμφιθέατρο Βιβλιοθήκης)	Στρογγυλές τράπεζες 2 – 4 (αμφιθέατρα: Ντε Κίρικο – Ισόγειο, Σινεμά – Υπόγειο & αίθουσα 1 ^{ου} : ΙΣΤ Αρχιτεκτονικής)
14.30-16.00	Διάλειμμα – ελαφρύ γεύμα	
16.00-17.40	Προφορικές Ανακοινώσεις - Συνεδρίες 8 – 12 (αίθουσες 1 ^{ου} ορόφου: ΙΣΤ Αρχιτεκτονικής, Μικρή Θεωρητικών, Διδακτική της Τέχνης & αμφιθέατρα: Βιβλιοθήκης, Σινεμά – Υπόγειο)	Στρογγυλή τράπεζα 5 (αμφιθέατρο Ντε Κίρικο – Ισόγειο) Φεστιβάλ – Εργαστήρια 1 – 3 (αίθουσα: Γυμνό νυκτός, Χώροι: Φουαγιέ Κυλικείου 1 ^{ος} , Φουαγιέ αμφιθεάτρου Σινεμά)
17.40-18.00	Διάλειμμα – καφές	
18.00-19.30	Προφορικές Ανακοινώσεις - Συνεδρίες 13 – 17 (αίθουσες 1 ^{ου} ορόφου: ΙΣΤ Αρχιτεκτονικής, Μικρή Θεωρητικών, Διδακτική της Τέχνης & αμφιθέατρα: Βιβλιοθήκης, Σινεμά – Υπόγειο)	Στρογγυλή τράπεζα 6 (αμφιθέατρο Ντε Κίρικο – Ισόγειο) Φεστιβάλ – Εργαστήρια 4 – 6 (αίθουσα: Γυμνό νυκτός, Χώροι: Φουαγιέ Κυλικείου 1 ^{ος} , Φουαγιέ αμφιθεάτρου Σινεμά)
19.30-21.00	Προφορικές Ανακοινώσεις - Συνεδρίες 18 – 22 (αίθουσες 1 ^{ου} ορόφου: ΙΣΤ Αρχιτεκτονικής, Μικρή Θεωρητικών, Διδακτική της Τέχνης & αμφιθέατρα: Βιβλιοθήκης, Σινεμά – Υπόγειο)	Στρογγυλή τράπεζα 7 (αμφιθέατρο Ντε Κίρικο – Ισόγειο) Φεστιβάλ – Εργαστήρια 7 – 9 (αίθουσα: Γυμνό νυκτός, Χώροι: Φουαγιέ Κυλικείου 1 ^{ος} , Φουαγιέ αμφιθεάτρου Σινεμά)

ΚΥΡΙΑΚΗ 5/11/2017	Χώρος διεξαγωγής: Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών	
9.00-11.30	Προφορικές Ανακοινώσεις – Συνεδρίες 23 – 28 (αίθουσες 1 ^{ου} ορόφου: ΙΣΤ Αρχιτεκτονικής, Μικρή Θεωρητικών, Διδακτική της Τέχνης & αμφιθέατρα: Βιβλιοθήκης, Σινεμά – Υπόγειο, Ντε Κίρικο – Ισόγειο)	Φεστιβάλ – Εργαστήρια 10 – 12 (αίθουσα: Γυμνό νυκτός, Χώροι: Φουαγιέ Κυλικείου 1 ^{ος} , Φουαγιέ αμφιθεάτρου Σινεμά)
11.30-11.45	Διάλειμμα – καφές	
11.45-12.45	Παράλληλες Δράσεις Φεστιβάλ 11^{ου} Συνεδρίου	Αναρτημένες εργασίες – Αφίσες
12.45-14.00	Κλείσιμο εργασιών 11^{ου} Συνεδρίου: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών για ένα ανοιχτό σχολείο Λήξη του Συνεδρίου (αμφιθέατρο Ντε Κίρικο - Ισόγειο)	

Aνδρούσου Αλεξάνδρα

Η Αλεξάνδρα Ανδρούσου είναι Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Διδακτικής Μεθοδολογίας στο Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στη Προσχολική Ηλικία του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Τα κύρια ερευνητικά της ενδιαφέροντα αφορούν τις διδακτικές πρακτικές, την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και την εκπαίδευση μειονοτικών ομάδων. Συμμετέχει συστηματικά στο Δίκτυο Πρακτικών ασκήσεων των Τμημάτων Προσχολικής Αγωγής και έχει οργανώσει πολλά επιμορφωτικά προγράμματα σε ποικίλα εκπαιδευτικά πλαίσια. Ασχολείται επίσης με την ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού για παιδιά σε ηλεκτρονική και συμβατική μορφή και με την παραγωγή επιμορφωτικών υλικών για εκπαιδευτικούς όπως η ιστοσελίδα www.kleidiakaiantikleidia.net. Από το Μάρτιο του 2016 συμμετέχει ενεργά στα ζητήματα εκπαίδευσης παιδιών προσφύγων και από την θέση της ως Αντιπρόεδρου της Επιστημονικής Επιτροπής για τη στήριξη των παιδιών των προσφύγων του ΥΠΠΕΘ.

Bergsvik Eli

Eli Bergsvik is Assistant Professor Emerita at Western Norway University of Applied Sciences. She has her education from the University of Oslo and the University of Bergen. Her major subject is education, with psychology and sociology as minor subjects. She has, from very young, participated in voluntary work in different organizations, and she still does. She has worked as a school psychologist within preschools and primary schools. Most of her work has been connected to Bergen University College educating preschool teachers and teachers for children with special needs. A special research interest has been the newly educated teachers. At Bergen University College she was the rector/president for 8 years, 2003 -2011. Eli Bergsvik is the National president of OMEP Norway. From 2017 she is the World Treasurer in OMEP. She is proud of being one of the many volunteers in OMEP.

Δραγώνα Θάλεια

Η Θάλεια Δραγώνα είναι καθηγήτρια Κοινωνικής Ψυχολογίας στο Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Ε.Κ.Π.Α. καθώς και κοσμήτωρ της Σχολής Επιστημών της Αγωγής. Έχει διευθύνει και συμμετάσχει σε πολλά ελληνικά και διεθνή ερευνητικά προγράμματα και τα τελευταία 20 χρόνια έχει εργαστεί για την εκπαίδευση και την κοινωνική ένταξη των παιδιών της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη. Το ερευνητικό και συγγραφικό της έργο επικεντρώνεται στην κατασκευή των ψυχοκοινωνικών ταυτοτήτων, τις δι-ομαδικές συγκρούσεις, τον εθνοκεντρισμό στο εκπαιδευτικό σύστημα, τη μετάβαση στη γονική ιδιότητα και την πατρότητα.

Μόσχος Γιώργος

Ο Γιώργος Μόσχος είναι Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού από το 2003 μέχρι σήμερα. Σπούδασε Νομικά στην Αθήνα και Εγκληματολογία στο Λονδίνο και επιμορφώθηκε μεταξύ άλλων σε θέματα εκπαίδευσης ενηλίκων (ΕΑΠ), σχετίζεσθαι (ΑΚΜΑ), διοργάνωσης Κέντρων Νεότητας (ΓΓΝΓ) και θεατρικής αγωγής για παιδιά (Δήμος Brent Λονδίνου). Εργάστηκε στους τομείς της πρόληψης, της έκφρασης και της υποστήριξης παιδιών και εφήβων και της προάσπισης των δικαιωμάτων τους. Διετέλεσε πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων του Παιδιού και μέλος της Διοίκησης πολλών Ελληνικών και διεθνών δικτύων και οργανώσεων. Συμμετείχε σε μεγάλο αριθμό συναντήσεων, συνεδρίων, σεμιναρίων και εκδηλώσεων σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών. Παράλληλα, συναντιέται και επικοινωνεί διαρκώς με παιδιά και εφήβους, επιδιώκοντας την κατανόηση και ανάδειξη της οπτικής τους, δείχνοντας ιδιαίτερη ευαισθησία σε παιδιά μειονοτικών ομάδων, πρόσφυγες - μετανάστες, παιδιά με αναπηρίες, παιδιά που μένουν σε ιδρύματα και παιδιά που έχουν βιώσει έντονες δυσκολίες στο μέγαλμά τους.

Παγώνη Μαρία

Η Μαρία Παγώνη είναι απόφοιτος του Πανεπιστημίου Αθηνών (Δίπλωμα Γαλλικής Λογοτεχνίας και Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας). Έκανε την διδακτορική της διατριβή στο Πανεπιστήμιο Paris – Descartes του Παρισιού. Σήμερα είναι καθηγήτρια στον τομέα των Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου της Λιλ στη βόρεια Γαλλία και μέλος του Διεπιστημονικού Κέντρου Έρευνας των Επιστημών της Αγωγής της Λιλ (CIREL). Εξειδικευμένη αρχικά στην ψυχολογία μάθησης και ανάπτυξης, με έμφαση στην ηθική ανάπτυξη του παιδιού και του εφήβου, οι έρευνές της σχετίζονται με την πολιτική και ηθική αγωγή, τις εναλλακτικές παιδαγωγικές, την παιδαγωγική διαμεσολάβηση και την επαγγελματική διαμόρφωση και ανάπτυξη των δασκάλων και άλλων μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Σφυρόερα Μαρία

Η Μαρία Σφυρόερα είναι Επίκουρη Καθηγήτρια Παιδαγωγικής στο Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει Πτυχίο του Τμήματος Φιλοσοφίας του ΕΚΠΑ και έχει κάνει μεταπτυχιακές σπουδές και διδακτορικό στις Επιστήμες της Αγωγής στο Πανεπιστήμιο Paris V- René Descartes. Συμμετέχει στο Δίκτυο Πρακτικών Ασκήσεων των Τμημάτων Προσχολικής Εκπαίδευσης και έχει συνεργαστεί στο Πρόγραμμα για την εκπαίδευση των παιδιών της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη καθώς και στις Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας, Τα βασικά της ερευνητικά ενδιαφέροντα είναι: οι εκπαιδευτικές πρακτικές, οι διαδικασίες γραμματισμού, οι στρατηγικές διδασκαλίας και μάθησης, η εκπαίδευση μειονοτήτων και η εκπαίδευση εκπαιδευτικών.

Τρούκη Εύη

Η Εύη Τρούκη σπούδασε Φιλοσοφία, Παιδαγωγική και Ψυχολογία (κατεύθυνση Ψυχολογία) στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στα Παιδαγωγικά και το 2003 πήρε διδακτορικό δίπλωμα (PhD) από το Πανεπιστήμιο Αθηνών στη συνεργατική μάθηση και την αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαίδευση. Από το 2004 είναι μόνιμο προσωπικό σε φορείς εποπτευόμενους από το Υπουργείο Παιδείας (2016 έως σήμερα Συντονίστρια της Επιστημονικής Μονάδας «Μειονοτική, Διαπολιτισμική και Ομογενειακή Εκπαίδευση, Σχολεία Φυλακών» του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής). Από το 1998 έχει ερευνητικό, συγγραφικό και επιμορφωτικό έργο, ενώ έχει διδάξει (ΠΔ 407/80) στο ΠΤΠΕ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στην ανάλυση της επικοινωνίας που αναπτύσσεται σε ποικίλα μαθησιακά περιβάλλοντα και στη διδακτική αξιοποίηση των Τ.Π.Ε.

ΠΡΟΦΟΡΙΚΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Διαπολιτισμική Λογοτεχνία και Βυζάντιο: Η πολυπολιτισμικότητα τότε και τώρα μέσα από την Παιδική Λογοτεχνία, για τη δημιουργία του αυριανού κριτικού αναγνώστη.

ΑΓΓΕΛΑΚΗ ΡΟΖΗ, ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ

Ζητούμενο στην Παιδαγωγική σήμερα είναι η διερεύνηση των υποκειμενικών σχέσεων με τις πολιτισμικές διαφορές, η ανάλυση αυτών ως προϋποθέσεις μάθησης και η σύνδεσή τους με αντίστοιχες παιδαγωγικές πρακτικές. Τα παιδικά ιστορικά μυθιστορήματα συμβάλλουν, πέρα από την ψυχική καλλιέργεια, τη διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων και τη διασκέδαση των παιδιών, και στην εξέταση πανανθρώπινων ζητημάτων, ενώ ταυτόχρονα δίνεται η ευκαιρία στους μικρούς αναγνώστες να φανταστούν τις ζωές των άλλων, μέσα από συναρπαστικές ιστορίες.

Συγκεκριμένα, τα παιδικά ιστορικά μυθιστορήματα που πραγματεύονται την Ιστορία του Βυζαντίου θεωρούμε πως συντελούν στην οικοδόμηση γνώσεων αναφορικά με την ιστορική διάσταση της πολυπολιτισμικότητας: Δεδομένου πως η βυζαντινή αυτοκρατορία υπήρξε χοάνη πολιτισμών και θρησκειών που έφθασε στο απόγειό της μέσα από την ειρηνική συνύπαρξη των φυλών που συμβίωναν στην επικράτειά της, υποστηρίζουμε πως η Παιδική Λογοτεχνία και, ειδικότερα, το είδος των ιστορικών μυθιστορημάτων με θέμα το Βυζάντιο κατευθύνει τα παιδιά στον εντοπισμό των κοινών και των διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων στο χώρο και στην κατανόηση της ατομικής, φυλετικής ή θρησκευτικής διαφορετικότητας.

Στόχος μας είναι να καταδείξουμε τις αφηγηματικές τεχνικές με τις οποίες οι συγγραφείς παιδικών ιστορικών μυθιστορημάτων συστήνουν στους ανήλικους αναγνώστες τους την έννοια του εσωπολιτισμικού πλουραλισμού. Λαμβάνοντας υπόψη, αφενός τις επίσημες πολυπολιτισμικές πολιτικές που αναδεικνύουν την Ιστορία και τη Λογοτεχνία ως μέσα αναγνώρισης της πολιτισμικής προσφοράς των μειονοτήτων, αφετέρου δε τις αρχές της Παιδαγωγικής, προτιθέμεθα να δείξουμε με παραδείγματα και αναφορές σε παιδικά ιστορικά μυθιστορήματα που πραγματεύονται πρόσωπα και γεγονότα παρμένα από την Βυζαντινή εποχή- όπως, λ.χ. γίνεται στο έργο της Αγάπης Ευαγγελίδη με τίτλο *Κάποτε στη Βασιλεύουσα* (εικονογράφηση Σολωμονίδη-Μπαλανού Έλλη, Άγκυρα, 2006), της Σίνου Κίρας, *Άννα και Θεοφανώ, Πριγκίπισσες στα ξένα* (Κέδρος 2004) και της Λαμπαδαρίδου- Πόθου Μαρία με τίτλο *Νικηφόρος Φωκάς* (Κέδρος 1992)- πώς μέσα από τη Παιδική Λογοτεχνία:

- (i) διαμορφώνεται η τάση για συνειδητοποίηση της πολιτισμικής ταυτότητας,
- (ii) καλλιεργείται ο σεβασμός και η αποδοχή της διαφορετικότητας,
- (iii) οικοδομούνται οι βασικές δεξιότητες που κρίνονται απαραίτητες για τη διαπολιτισμική συμβίωση
- (iv) καταπολεμάται η σεξουαλική καταπίεση των ανηλικών, η οποία στη διεθνή βιβλιογραφία λογίζεται ως μια από τις αιτίες σχηματισμού του «αυταρχικού χαρακτήρα» - δυνάμει ρατσιστή ενηλίκου.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Παιδικά ιστορικά μυθιστορήματα, Βυζάντιο, ιστορική διάσταση πολυπολιτισμικότητας

Πρόσφυγες στο σχολείο - Η υποδοχή των 'ξένων' παιδιών στις τάξεις με αρωγό την τέχνη και τη διαπολιτισμική εκπαίδευση.

ΑΘΑΝΑΣΕΚΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΤΕΧΝΗΣ, ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΑ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΚΑΛΕΡΑΝΤΕ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ, FREDERICK UNIVERSITY

Σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης για τους πρόσφυγες, κάθε άνθρωπος που βρίσκεται έξω από το κράτος του οποίου είναι πολίτης εξαιτίας δικαιολογημένου φόβου ότι εκεί θα υποστεί διωγμούς λόγω της φυλής, της θρησκείας ή της εθνικότητάς του, ή ακόμα εξαιτίας της ιδιότητας του μέλους μιας ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας ή των πολιτικών του απόψεων (πολιτικός πρόσφυγας), και επιπλέον τού είναι αδύνατο να εξασφαλίσει προστασία από τη χώρα του, ή, εξαιτίας του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να τεθεί υπό αυτή την προστασία¹. Η ξενοφοβία, ο ρατσισμός, η δυσκολία στη διαχείριση της εικόνας και της ουσίας του «άλλου», του «ξένου», κυρίως όμως η έννοια του φόβου, του λόγου που οι πρόσφυγες εγκαταλείπουν τις πατρίδες τους, είναι από μόνη της πολυδιάστατη και δύσκολη να επικοινωνηθεί στα παιδιά. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση, η τέχνη μπορούν να συμβάλουν στην εισαγωγή και υποδοχή των προσφύγων στο εκπαιδευτικό μας σύστημα, καθιστώντας τη μετάβαση αυτή όσο το δυνατόν πιο ομαλή και απρόσκοπτη τόσο σε πρακτικό όσο και σε ψυχολογικό επίπεδο. Η παιδεία που πρέπει να καλλιεργηθεί σε σχέση με τους πρόσφυγες, προϋποθέτει την αναγνώριση, την αποδοχή και το σεβασμό του άλλου, την κατανόηση της μοναδικότητας του ατόμου και την αναγνώριση των ατομικών διαφορών, καθώς και του πολιτισμικού φορτίου, των βιωμάτων και της κουλτούρας της χώρας από την οποία προέρχεται. Το ίδιο το καλειδοσκόπιο της τέχνης και των έργων της, των δημιουργών και των θεμάτων τους, των υλικών και των τεχνικών μπορεί να λειτουργήσει «διδασκτικά» ή «παιδαγωγικά» πάνω στα παιδιά. Η πολυπολιτισμικότητα της τέχνης από μόνη της αποτελεί την καλύτερη θεραπεία για το φανατισμό, την ανατροπή των στερεοτύπων και την αξιοποίησή της στην εκπαίδευση την περίοδο της προσφυγικής κρίσης.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Προσφυγική κρίση, εκπαίδευση, τέχνη, διαπολιτισμική εκπαίδευση, ρατσισμός, ξενοφοβία

---

¹ Convention and Protocol relating to the Status of Refugees, Geneva, Switzerland: Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), Communications and Public Information Service, 1967.

Εκπαίδευση νέων παιδαγωγών στην οργάνωση και υλοποίηση της διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης.

ΑΛΤΟΥΧΟΒΑ ΓΚΑΛΙΝΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ, ΣΕΠ/PhD

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση εκφράζει την ιδέα της αμοιβαίας αναγνώρισης και αλληλεπίδρασης διαφορετικών πολιτισμών. Το πολυεθνικό και πολυπολιτισμικό εκπαιδευτικό περιβάλλον σήμερα, όσο ποτέ άλλοτε, έχει ανάγκη την ανταλλαγή γνώσεων και δεξιοτήτων των μαθητών, προκειμένου να συμβάλλει στη γνωριμία – επικοινωνία διαφορετικών πολιτισμών, παραδόσεων, αξιών και τρόπων ζωής.

Η ανταλλαγή αυτή πραγματοποιείται μέσα από τη διαπολιτισμική αλληλεπίδραση των μαθητών, η οποία συνεισφέρει στον εμπλουτισμό του εσωτερικού τους κόσμου και στην καλλιέργεια της ανεκτικότητας, του σεβασμού, του αλτρουισμού. Η επαγγελματική κατάρτιση των νέων παιδαγωγών στα θέματα οργάνωσης και υλοποίησης της διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης των μαθητών βασίζεται, αφενός, σε ένα σύνολο αξιών και γνώσεων σχετικά με τη φύση, τη δομή και τα μέσα της διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης, αφετέρου στις ικανότητές τους να αναπτύξουν αποτελεσματικές μεθόδους οργάνωσής της σε μια πολυπολιτισμική τάξη.

Στην παρούσα εργασία περιγράφεται το αποτέλεσμα της θεωρητικής μελέτης και πειραματικής εφαρμογής μεθόδων και εργαλείων κατάλληλων για την επαγγελματική κατάρτιση νέων παιδαγωγών στον τομέα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και, πιο συγκεκριμένα, στην οργάνωση εκείνων των προϋποθέσεων που θα επέτρεπαν την απρόσκοπτη και γόνιμη διαπολιτισμική αλληλεπίδραση ανάμεσα στους μαθητές. Για την επίτευξη του εν λόγω σκοπού τέθηκαν οι παρακάτω στόχοι: α) να αναπτυχθούν μέθοδοι και εργαλεία κατάλληλα για την οργάνωση της διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης και β) να οριστούν τα κριτήρια, οι δείκτες και τα επίπεδα ετοιμότητας των εκπαιδευτικών, στοιχεία προαπαιτούμενα για την οργάνωση της διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης.

Συνοψίζοντας, παρουσιάζεται το εύρος των δυνατοτήτων που μπορούν να αξιοποιήσουν οι διδάσκοντες σε μια ανομοιογενή τάξη για την ανάπτυξη ενός ευέλικτου και συνάμα αποτελεσματικού μοντέλου, που θα δώσει τη δυνατότητα στους μαθητές να χρησιμοποιήσουν τις ικανότητες και τις εμπειρίες τους μαθαίνοντας, δημιουργώντας, αλληλεπιδρώντας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Ετερογένεια, διαπολιτισμική αλληλεπίδραση, νέος παιδαγωγός, παιδαγωγικές προϋποθέσεις, επαγγελματική κατάρτιση

Συνδέοντας το μουσείο με τον κόσμο των παιδιών: κοινωνικές διαφορές και παιδαγωγική παρέμβαση στο νηπιαγωγείο.

ΑΣΚΟΥΝΗ ΝΕΛΛΗ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

ΒΟΥΒΟΥΣΙΡΑ ΣΤΕΦΑΝΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΔΙΔΑΚΤΩΡ, ΤΕΑΠΗ – ΕΚΠΑ

ΦΑΚΟΥ ΑΙΜΙΛΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΔΙΔΑΚΤΩΡ / ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΑ ΤΕΑΠΗ –ΕΚΠΑ

Η προτεινόμενη ανακοίνωση αναφέρεται στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ζουμ στο μουσείο», το οποίο υλοποιήθηκε το σχολικό έτος 2014-15 σε δύο δημόσια νηπιαγωγεία της Αθήνας. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα εξοικείωσης των μαθητών και των μαθητριών των συγκεκριμένων σχολείων με το μουσείο και τα μουσειακά αντικείμενα. Στην πλειονότητά τους τα παιδιά δεν είχαν προηγούμενη εμπειρία επίσκεψης σε μουσείο ούτε σχετικές γνώσεις. Τέτοιου τύπου πρακτικές, όπως είναι η επίσκεψη σε μουσεία, αλλά και γενικότερα η εξοικείωση με την τέχνη συνδέονται, σύμφωνα με τον Μπουρντιέ, με την κατοχή «πολιτισμικού κεφαλαίου» και επομένως είναι ταξικά προσδιορισμένες. Τα δύο νηπιαγωγεία όπου υλοποιήθηκε το πρόγραμμα συγκεντρώνουν μεγάλο αριθμό παιδιών από χαμηλά κοινωνικά στρώματα, ενώ στο ένα νηπιαγωγείο τα περισσότερα παιδιά προέρχονταν από μεταναστευτικές και μειονοτικές ομάδες.

Το πρόγραμμα είχε διττό στόχο: α) να δημιουργήσει ένα πλαίσιο μάθησης που αξιοποιεί τα βιώματα των παιδιών και προϋποθέτει την ενεργό δράση τους στη διαδικασία κατάκτησης της γνώσης και β) να συμβάλει μέσω της εκπαίδευσης στην άμβλυση των κοινωνικών ανισοτήτων ως προς την πρόσβαση στα πολιτισμικά αγαθά. Στο πλαίσιο αυτό η επίσκεψη στο μουσείο προετοιμάστηκε μέσω πολλών παιδαγωγικών δραστηριοτήτων. Στη διάρκεια της επίσκεψης τα παιδιά φωτογράφησαν εκθέματα που είχαν ήδη επιλέξει και στη συνέχεια κλήθηκαν να συσχετίσουν αυτές τις φωτογραφίες με αντικείμενα, πρόσωπα ή εικόνες του άμεσου περιβάλλοντός τους, τα οποία επίσης φωτογράφησαν δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο φωτογραφικά δίπτυχα.

Η ανακοίνωση εστιάζει στην ανάλυση των φωτογραφικών αυτών διπτύχων με βάση δύο άξονες: α) τον τρόπο που τα παιδιά προσλαμβάνουν και κατανοούν τα μουσειακά αντικείμενα και β) την ένταξη των αντικειμένων στην καθημερινότητα των παιδιών και τη σύνδεση με την υποκειμενική τους εμπειρία. Η συνειρμική χρήση της φωτογραφίας αναδεικνύει τη φωνή των παιδιών, τους διαφορετικούς κοινωνικούς τους κόσμους και τον ενεργό τους ρόλο στην εκπαιδευτική διαδικασία.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Νηπιαγωγείο, μουσείο, κοινωνικές ανισότητες, ενεργή μάθηση, φωτογραφία

Ελληνικό Παρατηρητήριο για τη Διαπολιτισμική Παιδεία και Εκπαίδευση: εννιά χρόνια παρουσίας και δράσης.

ΑΥΓΗΤΙΔΟΥ ΣΟΦΙΑ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ (Π.Δ.Μ)

ΓΡΑΙΚΟΣ ΝΙΚΟΣ, ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ Π.Δ.Μ.

ΚΕΣΙΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ Α.Π.Θ.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ Π.Δ.Μ.

ΤΣΙΟΥΜΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Α.Π.Θ.

ΤΣΙΡΩΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Α.Π.Θ.

Σκοπός της ανακοίνωσης είναι να παρουσιάσει τη λογική και τη φιλοσοφία ίδρυσης και λειτουργίας του Ελληνικού Παρατηρητηρίου για τη Διαπολιτισμική Παιδεία και Εκπαίδευση (ΕΠΑΔΙΠΕ), αλλά και τις δράσεις που έχει αναλάβει ο φορέας από την ίδρυσή του (2008). Το ΕΠΑΔΙΠΕ δραστηριοποιείται σε τρία κυρίως επίπεδα: α) πραγματοποίηση ημερίδων ενίσχυσης του διαπολιτισμικού διαλόγου, β) υποστήριξη σχολείων και εκπαιδευτικών και γ) υποβολή προτάσεων που μπορούν να επηρεάσουν θέματα εκπαιδευτικής πολιτικής στην κατεύθυνση της διαπολιτισμικής αντίληψης. Ιδρυτικά μέλη του Παρατηρητηρίου αποτελούν μέλη ΔΕΠ των Πανεπιστημίων της χώρας και στελέχη της εκπαίδευσης, ενώ σταδιακά η σύνθεση των μελών εμπλουτίστηκε με εκπαιδευτικούς, διδάκτορες και κάτοχους μεταπτυχιακών τίτλων στις Επιστήμες της Αγωγής και της Εκπαίδευσης στο εσωτερικό και στην αλλοδαπή. Στρατηγικές που υιοθετεί το ΕΠΑΔΙΠΕ αποτελούν, μεταξύ άλλων, η ανάληψη δράσεων διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης σε τοπικό επίπεδο, ανάλογα με τις υπάρχουσες ανάγκες, η ανταπόκριση σε θέματα επικαιρότητας με κατάθεση κειμένων για τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης σε ζητήματα δημοκρατίας και πολιτισμικού πλουραλισμού, η ενίσχυση των συνεργειών με θεσμικούς φορείς και διεθνείς ενώσεις που έχουν σκοπούς κοινούς με τους ιδρυτικούς του ΕΠΑΔΙΠΕ και η συστηματική υποστήριξη των λειτουργιών της εκπαίδευσης για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Η πλαισίωση των δράσεων και η ενίσχυση των πρωτοβουλιών του ΕΠΑΔΙΠΕ σε τοπικό επίπεδο έχουν οδηγήσει στη σύσταση τριών Ομίλων στις Περιφέρειες Αττικής, Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης και Κρήτης.

Στην ανακοίνωση θα δοθεί έμφαση στις εκπαιδευτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις των πρωτοβουλιών του ΕΠΑΔΙΠΕ και στη σημασία τους όχι μόνο για τη διάχυση του σκοπού και των δράσεών του αλλά και για την ενίσχυση του διαλόγου με την εκπαιδευτική και ακαδημαϊκή κοινότητα.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Διαπολιτισμική παιδεία και εκπαίδευση, Παρατηρητήριο, πρακτικές

Η διαχείριση της θρησκευτικής ετερότητας στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και των δικαιωμάτων των παιδιών στην προσχολική εκπαίδευση. Στάσεις εκπαιδευτικών και προοπτικές.

ΑΥΛΩΝΙΤΗ ΟΥΡΑΝΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ-ΕΙΔΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΜΑ, ΜΕΛΟΣ ΟΜΕΡ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΛΙΟΓΚΟΥ, ΔΡ. ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ ΑΠΘ, ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΜΕΑ
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΚΟΛΛΕΓΙΟΥ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ/UNIVERSITY OF EAST LONDON, ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΟΜΕΡ (ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ) ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η εποχή μετανεωτερικότητας με κυρίαρχα φαινόμενα την παγκοσμιοποίηση, την πολυπολιτισμικότητα, τη θρησκευτική ετερότητα και την έξαρση των φονταμενταλιστικών κινημάτων συνθέτουν τις νέες ορίζουσες του εκπαιδευτικού οικοδομήματος και του θρησκευτικού προφίλ των μαθητών/ριών του. Σήμερα, εντονότερα από ποτέ προωθείται το αίτημα η εκπαίδευση να ανταποκριθεί άμεσα στις νέες προκλήσεις, αναγνωρίζοντας τη θρησκευτική ετερότητα, δίνοντας έμφαση στη θρησκευτική διάσταση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης κι ακόμη εφαρμόζοντας τις υπογραφείσες διατάξεις των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων και των Δικαιωμάτων των Παιδιών.

Μέσω του παρόντος ερευνητικού εγχειρήματος επιχειρείται αφενός η ανάδειξη της αναγκαιότητας της προάσπισης του δικαιώματος της διαμόρφωσης της ελεύθερης θρησκευτικής συνείδησης των παιδιών στο πλαίσιο της πολυφωνίας μιας δημοκρατικής κοινωνίας και αφετέρου η διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους οι εκπαιδευτικοί Προσχολικής Εκπαίδευσης της Κέρκυρας προσεγγίζουν και διαχειρίζονται στις τάξεις τους τη θρησκευτική αγωγή και συγκεκριμένα τη θρησκευτική ετερότητα. Η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε είναι η ποσοτική και συγκεκριμένα η δειγματοληπτική περιγραφική έρευνα με ερωτηματολόγια και στατιστικές μεθόδους ανάλυσης. Στην έρευνα συμμετείχαν 100 εκπαιδευτικοί που υπηρετούσαν στην Κέρκυρα το σχολικό έτος 2016-2017.

Τα ευρήματα που προέκυψαν από την ανάλυση των ερωτηματολογίων διαμορφώνονται ως εξής:

Η θρησκευτική ταυτότητα των εκπαιδευτικών Προσχολικής Εκπαίδευσης επηρεάζει τη στάση τους απέναντι στη θρησκευτική αγωγή και τη διαχείριση της θρησκευτικής ετερότητας στο νηπιαγωγείο. Οι εκπαιδευτικοί χρήζουν ενημέρωσης και εξειδίκευσης, ώστε να κατακτήσουν τη λεγόμενη διαπολιτισμική επάρκεια και ετοιμότητα. Ταυτόχρονα χρήζουν επιμόρφωσης σε ζητήματα που σχετίζονται με τη θεωρητική και πρακτική προσέγγιση της θρησκευτικής αγωγής στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, σημείωσαν χαμηλά score στην πρακτική διαχείριση της θρησκευτικής ετερότητας. Το μορφωτικό τους κεφάλαιο επηρεάζει τις απαντήσεις τους αναφορικά με τη διαχείριση της θρησκευτικής ετερότητας στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Τέλος, δεν εντοπίστηκε αρνητική σχέση μεταξύ της ηλικίας των νηπιαγωγών και της στάσης τους απέναντι στη διαπολιτισμικότητα.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Θρησκευτική αγωγή, θρησκευτική ετερότητα, προσχολική εκπαίδευση, διαπολιτισμική εκπαίδευση, δικαιώματα των παιδιών, νηπιαγωγοί

Διαφορετικοί κόσμοι – Παράλληλες διαδρομές.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΟΜΕΡ ΚΥΠΡΟΥ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ FREDERICK

Ο τόπος, ο χρόνος, τα περιβάλλοντα, τα βιώματα, η πορεία εξέλιξης και μετάλλαξης είναι παράγοντες και στοιχεία που προσδιορίζουν την ταυτότητα κάθε ανθρώπου.

Η ικανότητα εντοπισμού των χαρακτηριστικών που συνθέτουν την προσωπικότητα του ατόμου δεν είναι κάτι εύκολο για ένα παιδί. Τα παιδιά έχουν ανάγκη να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματά τους για να μπορούν να κατανοήσουν τον εαυτό τους και τους άλλους. Στις περιπτώσεις μάλιστα όπου την σχολική τάξη χαρακτηρίζει η πολυτισμικότητα οι ταυτότητες διακρίνονται με εντονότερη την ετερότητα και η ανάγκη διαχείρισής της είναι πολυσήμαντη.

Είναι ευρέως γνωστό ότι η τέχνη δίνει στα παιδιά την δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με τον εσωτερικό τους κόσμο, παράλληλα να βιώσουν και να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματα τους αλλά ταυτόχρονα να συνυπάρξουν με τους άλλους μέσα από την διαδικασία. Ειδικότερα στην προσχολική ηλικία όπου τα παιδιά εκφράζονται αυθόρμητα μέσω της ζωγραφικής χωρίς φραγμούς και φόβους.

Σε αυτή την παρουσίαση θα συζητηθούν τα αποτελέσματα μιας έρευνας – μικρής κλίμακας η οποία πραγματοποιήθηκε με παιδιά προσχολικής ηλικίας με κύριο στόχο την διερεύνηση της διαχείρισης της ετερότητας μέσω της εικαστικής έκφρασης στο σχολικό περιβάλλον.

Επιμέρους στόχοι της έρευνας ήταν να διαπιστωθεί αν τα παιδιά μέσα από την εικαστική δραστηριότητα θα ήταν σε θέση να:

- εντοπίσουν στοιχεία από την ταυτότητα/προσωπικότητα τους,
- να εκφράσουν τα συναισθήματα τους,
- και τέλος να μάθουν να διαχειρίζονται την ετερότητα στο σχολικό περιβάλλον.

Θα παρουσιαστούν δείγματα από τα εικαστικά έργα των παιδιών και θα σχολιαστούν τα αποτελέσματα τόσο κατά την διάρκεια της δραστηριότητας όσο και με το πέρας της διεξαγωγής της.

Στην συνέχεια, θα γίνει συζήτηση για την σημαντικότητα της χρήσης της τέχνης ως εργαλείο ενσυναίσθησης, κατανόησης και συνύπαρξης στην σχολική τάξη.

Τέλος θα επισημανθούν τα πλεονεκτήματα της εικαστικής έκφρασης για την διαχείριση της ταυτότητας – ετερότητας στο σχολικό περιβάλλον.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Ταυτότητες, ετερότητες, εικαστική έκφραση, προσχολική ηλικία

«Στην Αθήνα είδα πρόσφυγες και ήταν λίγο μαύροι»: Παιδιά νηπιαγωγείου εκφράζουν τις απόψεις τους για τους «ξένους».

ΒΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, ΔΡ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΤΡΩΝ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΜΕΛΟΣ

ΔΙΟΙΚΟΥΣΑΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΟΜΕΡ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ Τ.Ε.Π.Α.Ε., Α.Π.Θ.

ΣΤΑΥΡΟΘΕΟΔΩΡΟΥ ΕΥΘΥΜΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΜΕΛΟΣ ΟΜΕΡ ΠΑΤΡΑΣ

Σύμφωνα με τις βασικές θέσεις της κοινωνικο-πολιτισμικής θεωρίας τα παιδιά είναι προϊόν της κοινωνίας και του πολιτισμού όπου μεγαλώνουν. Έτσι οι θεωρίες που διαμορφώνει μια ομάδα παιδιών για έννοιες και καταστάσεις του κόσμου που τα περιβάλλει έχουν αρκετές διαφοροποιήσεις μεταξύ τους καθώς εξαρτώνται από τις εμπειρίες, τις αξίες και τις αντιλήψεις που προσφέρει το οικογενειακό, το σχολικό και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Η παρούσα εργασία είχε στόχο να διερευνήσει ποιες είναι οι ιδέες παιδιών νηπιαγωγείου, καθώς και πώς και από πού επηρεάζεται η διαμόρφωσή τους, για ένα θέμα που απασχολεί ιδιαίτερα τη χώρα και τη κοινωνία μας τα τελευταία δύο χρόνια: τους πρόσφυγες-μετανάστες ή/και τους 'ξένους'. Η μελέτη υλοποιήθηκε σε δύο τάξεις νηπιαγωγείων των Πατρών. Η διαδικασία συλλογής δεδομένων ενσωματώθηκε στο καθημερινό πρόγραμμα της τάξης και υλοποιήθηκε σε δυο φάσεις. Αρχικά υλοποιήθηκε σύντομη συζήτηση με όλη την ομάδα της τάξης κατά την οποία εισήχθησαν ορισμένα ερωτήματα για τις έννοιες: *πρόσφυγας/μετανάστης/ξένος*. Ακολούθησε προβολή φωτογραφιών προσφύγων σε διάφορες συνθήκες και ζητήθηκε η άποψη των παιδιών για το περιεχόμενο των φωτογραφιών. Σε δεύτερη φάση, τα παιδιά σχεδίασαν ό,τι ήθελαν σχετικά με τους *πρόσφυγες/μετανάστες/ξένους* και παρουσίασαν το σχέδιό τους στη νηπιαγωγό. Με αφορμή το σχέδιο έγινε ατομική συζήτηση. Αναζητήθηκαν οι απόψεις και οι πληροφορίες που είχαν τα παιδιά για το ζήτημα αυτό, οι πηγές από τις οποίες τις είχαν αποκτήσει, καθώς και η στάση τους απέναντι στην υποθετική φοίτηση προσφυγόπουλων στην τάξη. Η ανάλυση των δεδομένων έγινε με ποιοτική προσέγγιση. Στα κείμενα που προέκυψαν από τη μεταγραφή των συζητήσεων και συνεντεύξεων με τα παιδιά, σε συνδυασμό και με τα σχέδιά τους, εφαρμόστηκε ανοικτή κωδικοποίηση με σκοπό την ανάδειξη των απόψεων και ιδεών τους, καθώς και τον εντοπισμό πιθανών συσχετισμών. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται και συζητούνται τα αποτελέσματα της μελέτης με βάση το θεωρητικό πλαίσιο και την παρούσα κατάσταση στη χώρα μας, ενώ διατυπώνονται οι παιδαγωγικές προεκτάσεις της έρευνας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Πρόσφυγες, ξένοι, ιδέες παιδιών νηπιαγωγείου

Η συνεργασία εκπαιδευτικών φορέων στην εκπαίδευση των προσφύγων: το παράδειγμα της Μαγνησίας.

ΒΙΤΣΟΥ ΜΑΓΔΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΔΙΔΑΚΤΩΡ, ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ (ΜΟΖΑ)

Η προσφυγική κρίση ανέδειξε με πολλαπλούς τρόπους τις ανθρώπινες αξίες που πρέπει να μας χαρακτηρίζουν ως άτομα και ως κοινωνίες αλλά και τα αντανακλαστικά μας ως κοινωνία σε αντίστοιχες ανθρωπιστικές κρίσεις. Στην Ελλάδα οι πρωτοβουλίες της επίσημης Πολιτείας συνοδεύτηκαν από το έμπρακτο ενδιαφέρον των πολιτών των τοπικών κοινωνιών που υποστήριξαν και υποστηρίζουν με όλους τους δυνατούς τρόπους αυτούς τους ανθρώπους και παράλληλα πιέζουν για πολιτική επίλυση των κρίσεων και για αποκατάσταση της ασφάλειας, ομαλότητας και των δημοκρατικών αρχών στις χώρες προέλευσής τους. Στον τομέα της εκπαίδευσης η υλοποίηση του προγράμματος εκπαίδευσης των προσφυγοπαίδων βρίσκεται σε διαρκή αναστοχασμό των διαδικασιών και «απαιτεί» τη συνεργασία πολλών διαφορετικών φορέων για την επιτυχή εξέλιξή του. Είναι ευνόητο, ότι η γενική θεωρία συστημάτων μπορεί να αξιοποιηθεί στο σχολικό πλαίσιο, όχι μόνο στη διαχείριση δύσκολων καταστάσεων αλλά και στην ανάπτυξη θετικών αλληλεπιδράσεων και αλληλεξαρτήσεων μεταξύ των μελών του.

Σκοπός της παρούσας πρότασης είναι η ανάδειξη των στάσεων, προθέσεων που προσδιορίζουν τις εκπαιδευτικές παρεμβάσεις και η παρουσίαση των εταίρων και του τρόπου δράσης τους στην περιοχή της Μαγνησίας. Θα παρουσιαστεί αναλυτικά η αποτελεσματική συνεργασία εκπαιδευτικών φορέων με κοινό στόχο ενίσχυση της εκπαίδευσης των προσφύγων και συγκεκριμένα η συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, η υλοποίηση εκπαιδευτικών δράσεων και παρεμβάσεων στα πλαίσια της τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης με έμφαση στην κάλυψη επικοινωνιακών, γλωσσικών και εκπαιδευτικών αναγκών και προσδοκιών των προσφύγων και στην εκπαιδευτική ενδυνάμωση των μαθητών. Παράλληλα θα τονιστεί η θετική αλληλεπίδραση μεταξύ εκπαιδευτικών φορέων όπως της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Θεσσαλίας, της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Μαγνησίας αλλά και εκπαιδευτικών φορέων (τοπικός σύλλογος εκπαιδευτικών Αθμιας Εκπαίδευσης Μαγνησίας, Ε.Λ.Μ.Ε. Μαγνησίας). Το εγχείρημα της εκπαίδευσης των προσφύγων προσεγγίζεται ως «ζωντανό σύστημα» στο οποίο αναγνωρίζονται όλα τα υποσυστήματα από τα οποία αποτελείται και ο τρόπος που αυτά συνδέονται και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Εκπαίδευση προσφύγων, αλληλεπίδραση, οικοσυστημική προσέγγιση

Εκπαίδευση μέσω εθελοντικής δράσης: συμμετοχή φοιτητριών σε ένα πρόγραμμα γραμματισμού παιδιών προσφύγων με τεχνικές της δραματικής τέχνης στην εκπαίδευση.

ΒΙΤΣΟΥ ΜΑΓΔΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ-ΔΙΔΑΚΤΩΡ, ΠΤΠΕ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΜΕΛΟΣ ΔΕΠ, ΠΤΠΕ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Η συμπερίληψη μαθητών με προσφυγική προέλευση στο σχολείο, απαιτεί εκτός από την προώθηση μιας γενικότερης διαπολιτισμικής εκπαιδευτικής πολιτικής, την αξιοποίηση μεθόδων που θα μπορούσαν να υποστηρίξουν την γνωριμία, ανταλλαγή και αλληλεπίδραση όλων των εμπλεκομένων. Η χρήση των τεχνικών της Δραματικής Τέχνης είναι μία μορφή καινοτόμου προσέγγισης της γνώσης, μια δομημένη παιδαγωγική διαδικασία (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007) που υιοθετεί στοιχεία από το κοινωνικό θέατρο με σκοπό την προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη των συμμετεχόντων/-ουσών, καθώς και την αποτελεσματικότερη αφομοίωση της γνώσης μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο. Στο επίκεντρο αυτής της διαδικασίας βρίσκεται η αναζήτηση και η εκτίμηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς, η κατανόηση του εαυτού και της σχέσης του με τον κόσμο. Σε αυτό το πλαίσιο, από το Δεκέμβριο του 2017 σχεδιάστηκε το πρόγραμμα «Δραματική Τέχνη και Γραμματισμός» στο οποίο συμμετέχουν εθελοντικά φοιτήτριες από το Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, με στόχο την εκπαίδευση παιδιών προσφύγων από το camp Μόζα (Βόλος) σε πλαίσιο μη-τυπικής εκπαίδευσης. Κατά τη διάρκεια του προγράμματος οι μελλοντικές νηπιαγωγοί επιμορφώθηκαν πάνω σε Τεχνικές Δραματικής Τέχνης και συμμετείχαν σε εκπαιδευτικές παρεμβάσεις με παιδιά πρόσφυγες.

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των απόψεων και των στάσεων εθελοντριών φοιτητριών, μελλοντικών εκπαιδευτικών, απέναντι στη χρήση «εναλλακτικών» τεχνικών για το γραμματισμό παιδιών προσφύγων. Η συλλογή των δεδομένων έγινε με ερωτηματολόγια ανοιχτού τύπου, συμμετοχική παρατήρηση και αναστοχαστικά ημερολόγια. Οι φοιτήτριες μετά το τέλος των παρεμβάσεων στοχάζονταν πάνω στη χρήση των τεχνικών με σκοπό τη βελτίωσή τους και τον επανασχεδιασμό τους. Τα μέχρι στιγμής αποτελέσματα, καθώς η έρευνα βρίσκεται σε εξέλιξη, αποτυπώνονται ως εξής: οι φοιτήτριες απέκτησαν θετική στάση απέναντι στις Τεχνικές της Δραματικής Τέχνης, διαπίστωσαν τις διαφορετικές δυνατότητές τους και απέκτησαν μία διαφορετική εικόνα για τον εαυτό τους. Οι φοιτήτριες ανέφεραν, επίσης, μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και ετοιμότητα στην εκπαίδευση της ιδιαίτερη ομάδας παιδιών προσφύγων.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση, γραμματισμός, εθελοντισμός, εκπαίδευση εκπαιδευτικών

Ετερότητα και παιδική ηλικία. Η «αναπαράσταση» του «Άλλου» (Τούρκου) στη μεσοπολεμική πεζογραφία.

ΒΛΑΧΟΝΙΚΟΛΕΑ ΓΕΩΡΓΙΑ, ΕΙΔΙΚΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ – 2ο ΕΙΔΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΕΛΕΠΑΠ

"[Το] στοιχείο που χαρακτηρίζει την ανθρωπότητα είναι η unitas multiplex, η ενότητα στη διαφοροποίηση, [...], του οποίου οι αμέτρητες δυνατότητες εκφράζονται μέσω της πολυμορφίας των πολιτισμών. [...] [Στις μέρες μας, λόγω της έντονης πληθυσμιακής κινητικότητας], πρέπει να εδραιωθεί μια ζωντανή διαρκής επικοινωνία ανάμεσα στα ξεχωριστά πολιτιστικά, εθνικά και φυλετικά χαρακτηριστικά από τη μια μεριά και από την άλλη στην απτή πραγματικότητα ενός κόσμου που είναι η πατρίδα όλης της ανθρωπότητας" (Λουκέρης & Ιωαννίδη, 2007: 381-382). Η αναγκαιότητα για διαπολιτισμική επικοινωνία, επίκαιρη όσο ποτέ, μπορεί να γίνει συνείδηση στο αναπτυσσόμενο - ακόμα - άτομο, "του οποίου η ιδέα του για τον κόσμο του είναι υπό διαμόρφωση" (Γαβριηλίδου, 2009: 2), μέσα από την κατάλληλη εκπαίδευσή του. Η Λογοτεχνία ως ένας από τους παράγοντες συγκρότησης της ταυτότητας του ανθρώπου, αφού επεξεργάζεται, αναπλάθει, δραματοποιεί και αφηγείται την καθημερινή ζωή, αλλά κι ως "τόπος" εγγραφής κοινωνικών φαινομένων, μπορεί να επικοινωνήσει και στους μικρούς αναγνώστες τις αξίες ανάμεσα στις διαφορετικές κουλτούρες και συμπεριφορές. Προτείνοντας παιδικούς "ήρωες" από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, μέσα από το μηχανισμό της ταύτισης, παρέχει έμμεση αγωγή, ενώ, ταυτόχρονα, λειτουργεί ως "διαμεσολαβητής των πολιτισμών" (Παπαδάτος, 2009: 145), είτε σε μια πρωτοβάθμια σχολική τάξη, είτε εξωσχολικά. Θεωρώντας πως "[ο] μεσοπόλεμος είναι μια εποχή που ... η φιλολογία ... [δεν] έχ[ει] κλείσει τους λογαριασμούς μαζί της [μέχρι και σήμερα]" (Μπασκόζος, 1992: 14), στην παρούσα εργασία διερευνούμε την αναπαράσταση του "Άλλου" (Τούρκου: μουσουλμάνου με ελληνική υπηκοότητα σε ελληνικά εδάφη μέχρι την Ανταλλαγή), μέσα από τη διάσταση της παιδικής του ηλικίας, σε δύο μυθιστορήματα Ελλήνων μεσοπολεμικών συγγραφέων, τα οποία - στο σύνολό τους - δεν απευθύνονται αποκλειστικά σε παιδιά. Ως ερευνητική μέθοδο εφαρμόζουμε την Πολιτισμική Εικονολογία, προσαρμοσμένη στις ανάγκες της θεματικής μας. Τα επιλεχθέντα κείμενα, εξυμνώντας τη φιλία μεταξύ "Άλλου" (τουρκόπουλου) - "Εγώ" (ελληνόπουλου), αποδομούν στερεότυπα / εθνικές προκαταλήψεις και ενισχύουν διαπολιτισμικές αρχές (ενσυναίσθηση, αλληλεγγύη, σεβασμό στο ανοίκειο).

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Μεσοπολεμική λογοτεχνία, ετερότητα, "Άλλος", παιδική ηλικία, διαπολιτισμική εκπαίδευση, πολιτισμική εικονολογία

Διαφοροποιημένη παιδαγωγική και διαπολιτισμική μάθηση στο νηπιαγωγείο μέσω δημιουργίας διαπολιτισμικού παραμυθιού.

ΒΛΑΧΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΥΠ. ΔΙΔΑΚΤΩΡ - ΤΕΕΑΠΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

ΑΡΒΑΝΙΤΗ ΕΥΓΕΝΙΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΣΤΟ ΤΕΕΑΠΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΤΡΩΝ

Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι ο βιβλιογραφικός προσδιορισμός των όρων της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής και της διαπολιτισμικής μάθησης στη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα των ανομοιογενών τάξεων των νηπιαγωγείων, όπου η διαφορετικότητα των μαθητών συνιστά μια πραγματικότητα προς διαχείριση. Θα διερευνηθεί ο τρόπος διαφοροποίησης της διδασκαλίας βάσει του Α.Π. του Νηπιαγωγείου μέσα από έρευνα δράσης έτσι ώστε να παραχθεί διαπολιτισμική μάθηση μέσα από τη δημιουργική γραφή και το διαπολιτισμικό παραμύθι.

Η εκπαιδευτική δράση αποτέλεσε μια διαφοροποιημένη διδακτική προσέγγιση αναστοχαστικού χαρακτήρα που πραγματοποιήθηκε σε τάξη Νηπιαγωγείου 18 μαθητών στην Κεφαλονιά. Οι μαθητές ακολουθώντας στρατηγικές της δημιουργικής γραφής δημιούργησαν ένα διαπολιτισμικό παραμύθι με τίτλο «Ο Θούλης παρέα με τους φίλους του». Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε ήταν η έρευνα δράσης (παρατήρηση, σχεδιασμός, δράση, κριτικός στοχασμός/αξιολόγηση). Χώρος υλοποίησης ήταν η τάξη νηπιαγωγείου, ενώ τα εργαλεία αξιοποίησης ήταν: βιβλιογραφική ανασκόπηση, σχέδιο διδακτικής παρέμβασης δημιουργίας διαπολιτισμικού παραμυθιού με χρήση τεχνικών (αφήγηση βιογραφιών, διαπολιτισμικός διάλογος, γλωσσικά παιχνίδια, εικαστική τέχνη), παρατήρηση, αναστοχαστικό υλικό βιντεοσκόπησης, σημειώσεις/αναλύσεις ντοκουμέντων, φύλλα εργασίας και κλείδα αξιολόγησης - portfolio).

Οι δράσεις που υλοποιήθηκαν, ήταν: 1) Ανοιχτό ιστόγραμμα καταγραφής ιδεών, 2) Δημιουργία αφίσας για τη διαφορετικότητα στηριζόμενη στις προσωπικές αφηγήσεις, 3) Εξοικείωση με τη δανειστική βιβλιοθήκη, 4) Στήσιμο πλοκής παραμυθιού μέσω εικόνας προ-οργανωτή, 5) Εικονογράφηση, 6) Χρήση movie-maker (συνδυασμός εικόνας-ήχου) στην παρουσίαση.

Σημαντικά ευρήματα επικεντρώθηκαν στη σημαντική θέση που λαμβάνουν οι βιογραφίες των μαθητών, η συνεκτίμηση των διαφορών τους και ο βαθμός συμπερίληψης που επιτυγχάνεται μέσω του αναστοχαστικού διαλόγου και του μετασχηματισμού. Τέλος, η οικοδόμηση επικοινωνιακών δεσμών και σχέσεων αμοιβαίας συνεργασίας, κατανόησης/ αποδοχής της συνοχής και συνεκτικότητας, διαφορετικότητας, αλληλεγγύης, ενσυναίσθησης και εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών της ομάδας αποτέλεσε αναγκαία συνθήκη για αποτελεσματική διαπολιτισμική μάθηση. Αυτό έγινε κυρίως ορατά μέσα από τη αυτοανακάλυψη της ατομικής ταυτότητας, την ενίσχυση της αυτοεικόνας και ισχυροποίηση της αυτοαντίληψης των μαθητών, καθώς και μέσα από την ποιοτική δημιουργική γραφή με την μορφή του διαπολιτισμικού παραμυθιού.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Διαφοροποιημένη διδασκαλία, διαπολιτισμική μάθηση, νηπιαγωγείο, δημιουργική γραφή, αναστοχασμός, μετασχηματισμός, διαπολιτισμικό παραμύθι

Προσφυγική οικογένεια και ψυχική υγεία: Η περίπτωση των οικογενειών Αφγανών προσφύγων στην Ελλάδα.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ, ΔΟΜΗ ΣΧΙΣΤΟΥ
ΜΑΡΙΝΑΚΗ ΜΑΡΙΑ, ΒΟΗΘΟΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗ ΠΕΔΙΟΥ, ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ – ΑΝΟΙΧΤΗ ΔΟΜΗ
ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΧΙΣΤΟΥ, Μ.Α. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΕ
ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, Β.Α. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ & ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Σκοπός της έρευνας: Η αποτύπωση της ψυχολογικής προσαρμογής και η διερεύνηση πιθανών διαταραχών, απότοκων της προσφυγοποίησης, των οικογενειών Αφγανών προσφύγων που διαμένουν στο Κέντρο Φιλοξενίας της Δομής Σχιστού.

Μεθοδολογία: Συνεντεύξεις ημιδομημένες και ανάλυση περιστατικών με βάση τους άξονες:

- της κυκλικής διαντίδρασης,
- της επικοινωνίας και
- της περιθωριοποίησης.

Η προσαρμογή μιας οικογένειας σε ένα περιβάλλον επιτυγχάνεται μέσω μιας «δομικής σύζευξης» δηλαδή με την χρησιμοποίηση όλων των δυνατών αλληλεπιδράσεων και κυκλικών διαντιδράσεων που συντελούν στην πορεία συναρμογής με το περιβάλλον. Για την προσφυγική οικογένεια αυτή η σύζευξη πραγματώνεται με την διαδικασία του επιπολιτισμού, δηλαδή την πορεία επαναπροσαρμογής της στο πολιτιστικό και κοινωνικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής. Η προσφυγική οικογένεια, αντιμετωπίζει την ιδιαιτερότητα της συνήθως βίαιης αποκοπής της από το οικείο κοινωνικό και πολιτιστικό της πλαίσιο. Εκτός από αυτό υφίσταται τις συνέπειες υπερβολικά πολλών και ταχύτατων εξωτερικών αλλαγών οι οποίες σε συνδυασμό με τις αλλαγές που έτσι και αλλιώς συμβαίνουν εξελικτικά στη ζωή κάθε οικογένειας, δημιουργούν σοβαρή πίεση στο οικογενειακό σύστημα, ιδιαίτερα στα πεδία της επικοινωνίας και της κοινωνικής ένταξης/περιθωριοποίησης.

Η προσφυγική πορεία εκπατρισμού και οι συνακόλουθες αλλαγές, συνιστούν μια συλλογική ψυχολογική δοκιμασία για την οικογένεια. Όταν ξεπερνούν το όριο προσαρμοστικότητάς της, είναι δυνατόν να λειτουργήσουν ως εκλυτικοί παράγοντες εμφάνισης δυσλειτουργικών συμπεριφορών ή ακόμα και ψυχοπαθολογίας.

Σύμφωνα με τα ευρήματα, αυτή η διαδικασία θέτει σε δοκιμασία την ομοιοστασία του συστήματος και την συνοχή του, γεγονός το οποίο σε ορισμένες περιπτώσεις, φαίνεται να έχει ποίκιλες συνέπειες στα άτομα που συγκροτούν την οικογένεια και ιδιαίτερα τα παιδιά, τα οποία βρίσκονται σε διαφορετικές αναπτυξιακές και ψυχολογικές φάσεις, εκφράζουν διαφορετικές ανάγκες και έχουν διαφορετικές δυνατότητες προσαρμογής στο νέο πλαίσιο.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Προσφυγική οικογένεια, ψυχολογικές διαταραχές, διαντίδραση, επικοινωνία.

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση στο ιταλικό νηπιαγωγείο: μελέτη περίπτωσης.

ΓΕΛΑΔΑΡΗ ΠΕΤΡΟΥΛΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΚΑΤΟΧΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ, ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ Α.Π.Θ.
ΚΕΣΙΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Α.Π.Θ.

Η εκπαιδευτική πολιτική που αναπτύχθηκε στην Ιταλία από τις αρχές του 1980 όσον αφορά την πολυπολιτισμική σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού χαρακτηρίζεται από μία διάσταση μεταξύ της επίσημης ρητορικής και της εκπαιδευτικής πραγματικότητας. Την ίδια στιγμή παρουσιάζει διάχυση σε αρκετά σχολεία η έννοια της «προκοινωνικότητας»- πρόκειται για προσέγγιση που αξιοποιείται στην ιταλική προσχολική εκπαίδευση, η οποία επιδιώκει ειδικότερα την ανάπτυξη στους μαθητές, της ενσυναίσθησης, της δημιουργικότητας, της ικανότητας επίλυσης προβλημάτων, του αυτοελέγχου, της αλληλοβοήθειας, της συνεργασίας και της διαπροσωπικής επικοινωνίας.

Σκοπός της έρευνας που θα παρουσιαστεί ήταν η μελέτη της ένταξης των παιδιών των μεταναστών στο ιταλικό νηπιαγωγείο. Ειδικότερα, στόχο αποτέλεσε η απάντηση στο βασικό ερώτημα, εάν στο σύγχρονο ιταλικό νηπιαγωγείο εφαρμόζεται μια προσέγγιση της ετερότητας που ακολουθεί τις διαπολιτισμικές αρχές και κατά πόσο η διαπολιτισμικότητα διαπνέει ολιστικά την καθημερινή ζωή στον χώρο αυτό. Συγκεκριμένα, εξετάστηκε εάν και σε ποιο βαθμό η διαπολιτισμική προσέγγιση φαίνεται να επηρεάζει και να διαμορφώνει το Πρόγραμμα Σπουδών, τις μεθόδους διδασκαλίας, την κατάρτιση των εκπαιδευτικών και συνολικά την εκπαιδευτική πράξη. Στο πλαίσιο μελέτης περίπτωσης, η οποία πραγματοποιήθηκε σε νηπιαγωγείο της περιοχής Τοσκάνης της Ιταλίας, διερευνήθηκαν οι απόψεις των γονέων των νηπίων, αλλοδαπών και γηγενών, των εκπαιδευτικών και της διευθύντριας της σχολικής μονάδας σχετικά με τις παραπάνω διαστάσεις, όπως επίσης και όσον αφορά την οργάνωση του χώρου, τις σχέσεις των εκπαιδευτικών με τα νήπια, των νηπίων μεταξύ τους και το επίπεδο συνεργασίας του σχολείου με τις οικογένειες των μαθητών και την κοινότητα. Για τη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων αξιοποιήθηκε η ημι-δομημένη συνέντευξη, ενώ αναπτύχθηκε φύλλο παρατήρησης, από τη συμπλήρωση του οποίου προέκυψαν χρήσιμα δεδομένα. Τέλος, η συστηματική καταγραφή ημερολογίου πλαισίωσε την έρευνα, αποτελώντας αναπόσπαστο τμήμα της. Η έρευνα κατέδειξε ότι το συγκεκριμένο νηπιαγωγείο ανταποκρίνεται σε σημαντικό βαθμό στις επιταγές της διαπολιτισμικής αγωγής, επενδύοντας σε μια εκπαίδευση που αποβλέπει στον σεβασμό της ισότητας και των δημοκρατικών αρχών.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Ιταλία, νηπιαγωγείο, διαπολιτισμική εκπαίδευση, προκοινωνικότητα

Το Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα στην προσχολική εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία: απόψεις και εκπαιδευτικές πρακτικές νηπιαγωγών τμημάτων ένταξης και ειδικών σχολείων.

ΓΕΛΑΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΕΙΔΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ, ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΝΤΕΡΟΠΟΥΛΟΥ-ΝΤΕΡΟΥ ΕΥΔΟΞΙΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ /ΤΕΑΠΗ-ΕΚΠΑ

Οι σύγχρονες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις, διεθνώς, βασίζονται στις αρχές της ενταξιακής εκπαίδευσης με στόχο την άρση των διακρίσεων, τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών συμμετοχής όλων των μαθητών, συμπεριλαμβανομένων και αυτών με αναπηρία. Από τη μελέτη της διεθνούς βιβλιογραφίας αναδεικνύεται η άμεση σύνδεση του Εξατομικευμένου Εκπαιδευτικού Προγράμματος (Ε.Ε.Π.) με την εκπαίδευση των εν λόγω μαθητών. Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή του κρίνονται καθοριστικής σημασίας προκειμένου να παρασχεθούν η κατάλληλη εκπαίδευση στο πλαίσιο του σχολείου και οι απαραίτητες υπηρεσίες ειδικής αγωγής εντός και εκτός σχολείου. Ωστόσο μελετητές του χώρου αναφέρονται σε προβλήματα και δυσκολίες κατά την εφαρμογή του και εκφράζουν τον προβληματισμό τους αναφορικά με τις διαδικασίες και τις πρακτικές που υιοθετούνται στο πλαίσιο υλοποίησης του ΕΕΠ, καθώς αυτές μπορεί να συμβάλουν στην προώθηση μιας ενταξιακής προοπτικής στην εκπαίδευση ή να αποτελέσουν το πρώτο όχημα για διαχωρισμό, στιγματισμό και αποκλεισμό των μαθητών με αναπηρία.

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης αποτελούν οι απόψεις και οι εμπειρίες των νηπιαγωγών γενικής και ειδικής εκπαίδευσης αναφορικά με την εφαρμογή του ΕΕΠ για την εκπαίδευση νηπίων με αναπηρία. Σκοπός του ερευνητικού εγχειρήματος είναι η αποτύπωση της παρούσας κατάστασης αναφορικά με το ΕΕΠ και την εφαρμογή του στο πλαίσιο της προσχολικής εκπαίδευσης, υπό το πρίσμα της ενταξιακής οπτικής. Επιδιώκεται να μελετηθούν οι διαδικασίες και οι πρακτικές που εφαρμόζονται και να διερευνηθεί, αν το Ε.Ε.Π με τον τρόπο που εφαρμόζεται αποτελεί μια συνεργατική πρακτική, ένα μέσο διαφοροποίησης της διδασκαλίας, μια εκπαιδευτική προσέγγιση που προωθεί την ενταξιακή εκπαίδευση ή αν καθίσταται μέσο αποκλεισμού νηπίων με αναπηρία. Η παρούσα μελέτη ακολουθεί ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση και αξιοποιεί ως ερευνητικό εργαλείο την ημιδομημένη συνέντευξη και την παρατήρηση σε ειδικά νηπιαγωγεία και τμήματα ένταξης.

Τα ευρήματα αφορούν αφενός στη νοηματοδότηση του ΕΕΠ και αφετέρου στις πρακτικές σχεδιασμού και εφαρμογής του, στις αξιολογικές διαδικασίες που ακολουθούνται, στις συνεργατικές πρακτικές και στους ρόλους των νηπιαγωγών γενικής και ειδικής εκπαίδευσης.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Ενταξιακή εκπαίδευση, Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα, Προσχολική εκπαίδευση, εκπαιδευτικές πρακτικές

Οικοδομώντας το διαπολιτισμικό κεφάλαιο των εκπαιδευτικών: Αφηγήσεις ζωής.

ΓΙΑΚΗ ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ, ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ, ΤΕΕΑΠΗ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ
ΑΡΒΑΝΙΤΗ ΕΥΓΕΝΙΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΤΕΕΑΠΗ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

Αντλώντας από την θεωρία του Pierre Bourdieu για το πολιτισμικό κεφάλαιο, η έννοια του διαπολιτισμικού κεφαλαίου συμβάλλει καθοριστικά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που είναι απαραίτητες για την διαβίωση σε μια παγκόσμια κοινωνία. Επίσης, περιλαμβάνει τις απαραίτητες γνώσεις, δεξιότητες και συμπεριφορές που κάποιος πρέπει να έχει, ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθεί σε ένα σύγχρονο πολυπολιτισμικό πλαίσιο.

Στην κατεύθυνση αυτή, η έννοια του διαπολιτισμικού κεφαλαίου μπορεί να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς, που έρχονται σε επαφή με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα, να αναπτύξουν μια πρακτική διαπολιτισμική επίγνωση για τον παγκόσμιο διασυνδεδεμένο κόσμο που κατοικούν, και με αυτόν τον τρόπο να ανοίξουν τον δρόμο για σημαντικά (δια)προσωπικά και κοινωνικά οφέλη. Το διαπολιτισμικό κεφάλαιο μπορεί να λειτουργήσει ως δείκτης της κοινωνιοπολιτισμικής διαφοράς, δίνοντας έμφαση στην σφαίρα των σχέσεων και των επαφών που δημιουργούνται ανάμεσα σε διαφορετικές κουλτούρες, στις οποίες διατηρούνται και μεταφέρονται οι «πολιτισμικές ιδιαιτερότητες» της κάθε πλευράς. Η έννοια του διαπολιτισμικού κεφαλαίου μπορεί να λειτουργήσει ως ένα πλαίσιο για την ανάλυση των σχέσεων μεταξύ εκπαιδευτικού υπόβαθρου, πολιτισμικών προτύπων, στάσεων και τρόπου ζωής. Ένα ενισχυμένο διαπολιτισμικό κεφάλαιο δύναται να οδηγήσει σε επιλογές με μεγαλύτερο όφελος για την προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού, οδηγώντας έτσι στην πρόληψη των φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού, του ρατσισμού και του εθνοκεντρικού τρόπου σκέψης.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσουμε με βασικό ερευνητικό εργαλείο τις αφηγήσεις ζωής και με αφηγηματική ανάλυση, τις εμπειρίες ζωής επιλεγμένων Ελλήνων εκπαιδευτικών σε σχέση με την ανάπτυξη του διαπολιτισμικού κεφαλαίου. Τέσσερις είναι οι βασικοί παράγοντες διαμόρφωσης και επιρροής του διαπολιτισμικού κεφαλαίου: τα ατομικά χαρακτηριστικά του ατόμου, το οικογενειακό του υπόβαθρο, η ένταξη του σε ομάδες και δίκτυα και η συμβολική δύναμη που εδράζεται στις κοινωνικές δυναμικές της καθημερινότητας του. Φαίνεται πως η ανάπτυξη του διαπολιτισμικού κεφαλαίου των εκπαιδευτικών μπορεί να οδηγήσει σε αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών σχετικά με την αποδοχή της διαφορετικότητας τόσο στα πλαίσια της σχολικής τάξης όσο και στην κοινωνία γενικότερα.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: διαπολιτισμικό κεφάλαιο, ιστορίες ζωής, διαφορετικότητα, διαπολιτισμική ικανότητα

Μία εικόνα χίλιες λέξεις: Βιβλία για αναγνώστες προσχολικής ηλικίας με οπτική αναπηρία.

**ΓΙΑΝΝΙΚΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ
ΣΤΑΥΡΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ, ΕΚΠΑ**

Γνωστή και ιδιαίτερα δημοφιλής η ρήση «Μία εικόνα αξίζει χίλιες λέξεις». Τι γίνεται όμως στην περίπτωση που προβλήματα όρασης εμποδίζουν κάποιον να τη δει; Και πόσο περιπλοκότερη καθίσταται η κατάσταση, όταν αυτός είναι ένα παιδί προσχολικής ηλικίας, το οποίο, ενώ δεν γνωρίζει ανάγνωση, 'διαβάζει' τα βιβλία του όχι μόνο με τη βοήθεια ενός ενήλικου διαμεσολαβητή αναγνώστη που προφέρει δυνατά τις λέξεις, αλλά και των εικόνων που αναπαριστούν οπτικά ένα ολόκληρο σύμπαν; Και επιπλέον, πώς το τυφλό παιδί προσεγγίζει τη λογοτεχνία, όταν τα βιβλία που απευθύνονται σε αναγνώστες αυτής της ηλικίας είναι στο σύνολό τους εικονογραφημένα, και σε ένα μεγάλο ποσοστό γνήσια εικονοβιβλία (picturebooks), δηλαδή κείμενα όπου η ιστορία επικοινωνείται πρωτίστως με τη συνδρομή της εικόνας;

Στα πλαίσια αυτής της εισήγησης θα προσπαθήσουμε:

α. Να σκιαγραφήσουμε το εκδοτικό τοπίο στην Ελλάδα και κυρίως διεθνώς αναφορικά με τα βιβλία για παιδιά με οπτική αναπηρία. Συμβαίνει, αν και η Ελλάδα υπολείπεται σημαντικά, βιβλία να γράφονται εξ αρχής σε γλώσσα Μπρέιλ ή να μεταφράζονται σε αυτήν, αντικαθιστώντας συγχρόνως τη συνήθη εικονογράφηση με μια απτικοποιημένη εκδοχή της. Γι' αυτό και παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον όχι μόνο η δημιουργία παρόμοιων βιβλίων, με άλλα λόγια οι κανόνες και αρχές που διέπουν την απτικοποίηση των εικόνων, αλλά και ο τρόπος ανάγνωσή τους και η πρόσληψή τους από τους νεαρούς αναγνώστες τους.

και β. Να ανιχνεύσουμε τις ιδιαίτερες πρακτικές που αναπτύσσουν και χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί κατά την ανάγνωση εικονογραφημένων βιβλίων σε τυφλά ή μερικώς βλέποντα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Αυτές σχετίζονται τόσο με την επιλογή βιβλίων, όπως για παράδειγμα βιβλία με υφές και απτικές προκλήσεις, που όμως είναι σαφές ότι απευθύνονται σε βλέποντες (π.χ. χιόνι από γκλίτερ που μοιάζει οπτικά αλλά όχι απτικά με χιόνι), όσο και με τον τρόπο παρουσίασής τους, όπως για παράδειγμα τα συνοδευτικά αντικείμενα ιστοριών (story box objects) κ.ά.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: εικονογραφημένο βιβλίο, οπτική αναπηρία, παιδιά προσχολικής ηλικίας

Οι λεκτικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ εκπαιδευτικών και μικρών παιδιών σε μια πολυπολιτισμική τάξη νηπιαγωγείου: Μελέτη περίπτωσης.

ΓΟΥΡΓΙΩΤΟΥ ΕΥΘΥΜΙΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

Στην καρδιά της ανομοιογένειας και της πολυπλοκότητας των σημερινών εκπαιδευτικών περιβαλλόντων βρίσκεται το τίμημα τα γνώσης και της διαμεσολάβησής της. Ένα σημαντικό εργαλείο για την κατανόηση αυτής της διαμεσολάβησης είναι οι διδακτικές αλληλεπιδράσεις. Η παρούσα εργασία διερευνά τη δυναμική των λεκτικών αλληλεπιδράσεων που λαμβάνουν χώρα στην τάξη ενός πολυπολιτισμικού νηπιαγωγείου ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και τα παιδιά με σκοπό να συνοικοδομήσουν την κοινωνική και επιστημονική γνώση. Στην έρευνα συμμετέχουν 15 παιδιά προσχολικής ηλικίας, τα 8 από τα οποία ήταν παιδιά από διαφορετικά γλωσσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα, δύο εκπαιδευτικοί και 4 τεταρτοετείς φοιτήτριες στο ρόλο των συμμετοχικών παρατηρητών. Οι λεκτικές αλληλεπιδράσεις καταγράφηκαν σε ένα μαγνητόφωνο και στη συνέχεια απομαγνητοφωνήθηκαν και καταχωρήθηκαν σε φύλλα παρατήρησης. Τα δεδομένα αναλύθηκαν ως προς τη συχνότητα των αλληλεπιδράσεων, τη φύση και το περιεχόμενο αυτών, καθώς και το τρόπο αξιοποίησής τους από τους εκπαιδευτικούς προκειμένου να κατασκευαστεί η γνώση. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης δείχνουν ότι οι περισσότερες αλληλεπιδράσεις πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια των αυθόρμητων δραστηριοτήτων και της συζήτησης με τα παιδιά στην ολομέλεια. Η ανατομία αυτών των αλληλεπιδράσεων ανέδειξε τη χρήση κλειστών, δηλωτικών και διαδικαστικών ερωτήσεων και απαντήσεων από την πλευρά των εκπαιδευτικών. Συγκεκριμένα και οι δύο εκπαιδευτικοί επιχειρούν να οδηγήσουν τα παιδιά να προσαρμοστούν στην επιστημονική πρόθεσή τους, η οποία δεν είναι αυτή της οικοδόμησης ή συν-οικοδόμησης της γνώσης από τα παιδιά, αλλά της διατύπωσης εκ μέρους τους μιας συγκεκριμένης εκδοχής της. Ταυτόχρονα διατηρούσαν οι ίδιες τον έλεγχο τόσο του περιεχομένου όσο και της οργάνωσης της επικοινωνίας και της αλληλεπίδρασης. Τα αποτελέσματα της έρευνας ανοίγουν την προοπτική για επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στο αντικείμενο των διδακτικών αλληλεπιδράσεων.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: νηπιαγωγείο, πολυπολιτισμική τάξη, διδακτικές αλληλεπιδράσεις, κατασκευή γνώσης

Θρησκευτική Εκπαίδευση στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα: Είναι σύμφωνη με τα ανθρώπινα δικαιώματα;

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ ΜΑΡΙΑ-ΕΛΕΝΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ (ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΔΑΣΚΑΛΑ), Μ.Α. «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ»

Η θρησκεία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη δομή και τη λειτουργία της κοινωνίας, επηρεάζοντας και το εκπαιδευτικό σύστημα. Σε ό,τι αφορά το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ο ρόλος της Θρησκευτικής Εκπαίδευσης ήταν και παραμένει ζωτικής σημασίας και ταυτίζεται με την διδασκαλία της Ορθόδοξης Χριστιανικής πίστης. Αυτό δεν περιορίζεται στο μάθημα των Θρησκευτικών, αλλά διαποτίζει ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα. Σε αυτό το πλαίσιο ανακύπτει το εύλογο ερώτημα του πώς γίνεται σεβαστή η θρησκευτική ετερότητα και το δικαίωμα της ανεξιθρησκίας, ερώτημα που γίνεται εντονότερο με την παρουσία προσφύγων και μεταναστών στις ελληνικές τάξεις.

Στην παρούσα μελέτη γίνεται προσπάθεια να εξεταστεί αν και σε ποιο βαθμό η Θρησκευτική Εκπαίδευση που παρέχεται στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα συμμορφώνεται με τα ανθρώπινα δικαιώματα και συγκεκριμένα με την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC), την οποία έχει υπογράψει και υποχρεούται να ακλουθεί και η χώρα μας. Για τον σκοπό αυτό, παρουσιάζεται λεπτομερώς το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα σε σχέση με τη Θρησκευτική Εκπαίδευση και εξετάζεται με κριτικό τρόπο αν και σε ποιο βαθμό κάθε επιμέρους πρακτική είναι σύμφωνη με την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Από τη μελέτη προκύπτει ότι η ελληνική εκπαίδευση κάνει σε πολλές περιπτώσεις διακρίσεις υπέρ των Ορθόδοξων μαθητών. Επίσης, προκύπτει ότι η απαλλαγή των ετερόδοξων, αλλοθρησκων και άθεων μαθητών από το μάθημα των Θρησκευτικών, την πρωινή προσευχή και τον εκκλησιασμό, δεν αποτελεί ουσιαστική λύση, γιατί δεν σέβεται και δεν αποδέχεται τη διαφορετική ταυτότητα των μαθητών αυτών. Υπάρχουν όμως και πρακτικές του ελληνικού συστήματος που δε μπορεί να δοθεί μια σαφής απάντηση για το αν βρίσκονται σε συμφωνία με την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, καθώς η ίδια η Σύμβαση έχει αντικρουόμενα σημεία. Το τελικό συμπέρασμα της μελέτης είναι ότι χρειάζεται να γίνουν ριζικές αλλαγές στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, για να μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι σέβεται πραγματικά τις διαφορετικές θρησκευτικές ταυτότητες των μαθητών του.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: θρησκευτική ταυτότητα, θρησκευτική ετερότητα, ανθρώπινα δικαιώματα

Γνώσεις και δεξιότητες δασκάλων Γενικής Αγωγής του Ν. Κοζάνης σε ζητήματα εκπαίδευσης των μαθητών/ριών Δημοτικού Σχολείου με μαθησιακές δυσκολίες.

ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, ΤΕΛΕΙΟΦΟΙΤΗ ΣΤΟ ΠΡΟΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΟ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ/ UNIVERSITY OF EAST LONDON, ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΜΕΡ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΜΑΙΡΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ, ΜΠΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΑ ΣΤΟ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ/UNIVERSITY OF EAST LONDON, ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΜΕΡ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΠΛΙΟΓΚΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΔΡ. ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ ΑΠΘ, ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΑ ΥΠΕΥΘΥΝΗΤΟΜΕΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΚΟΛΛΕΓΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ/UNIVERSITY OF EAST LONDON, ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΟΜΕΡ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Τα τελευταία χρόνια, οι μαθησιακές δυσκολίες έχουν καταστεί ένας πολυσυζητημένος όρος και βρίσκονται στο επίκεντρο του ερευνητικού ενδιαφέροντος. Η συνεχής αύξηση του αριθμού των μαθητών/ριών που διαγιγνώσκονται με μαθησιακές δυσκολίες, καθιστά επιτακτική τη διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν την εκπαίδευση και κοινωνικοποίηση των παιδιών αυτών. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνηθούν οι γνώσεις και οι δεξιότητες των δασκάλων Γενικής Αγωγής, που απασχολούνται σε δημοτικά σχολεία του Ν. Κοζάνης, σε ζητήματα εκπαίδευσης παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες (ΜΔ). Η έρευνα εστίασε στο κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αναγνωρίσουν τα γνωστικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των μαθησιακών δυσκολιών, αλλά και στις γνώσεις τους σε ζητήματα εκπαίδευσης των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες. Η μεθοδολογική προσέγγιση που επιλέχθηκε για τη διεξαγωγή της έρευνας ήταν η μεικτή, δηλαδή συνδυασμός ποιοτικής και ποσοτικής μεθόδου. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της τριγωνοποίησης με τη χρήση δύο ερευνητικών εργαλείων, ερωτηματολογίου και συνέντευξης. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 100 εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Γενικής Αγωγής, οι οποίοι απάντησαν σε ερωτηματολόγια με ερωτήσεις κλειστού τύπου, ενώ οκτώ από αυτούς έδωσαν συνεντεύξεις. Οι συνεντεύξεις ήταν ημιδομημένες, δίνοντας την ευκαιρία στην ερευνητική ομάδα να κάνει διευκρινιστικές ερωτήσεις, όταν και όπου κρινόταν απαραίτητο. Οι ερωτήσεις αμφοτέρων των ερευνητικών εργαλείων πραγματεύονταν τις γνώσεις των εκπαιδευτικών και τις δεξιότητές τους αναφορικά με την εκπαίδευση παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες. Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαφάνηκε ότι η πλειονότητα των εκπαιδευτικών δύναται να αναγνωρίσει τα περισσότερα από τα χαρακτηριστικά των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες. Έγινε, πλέον, αντιληπτό από τη μεγαλύτερη μερίδα των εκπαιδευτικών Γενικής Αγωγής ότι η χαμηλή σχολική επίδοση και τα λάθη που κάνουν πολλά παιδιά δεν οφείλεται σε τεμπελιά ή αδιαφορία, αλλά σε δυσκολία στον γνωστικό-μαθησιακό τομέα. Ωστόσο, παρά τη δυνατότητα ανίχνευσης των μαθησιακών δυσκολιών, διαφάνηκε ότι οι δεξιότητες των εκπαιδευτικών αναφορικά με ζητήματα εκπαίδευσης και κοινωνικοποίησης των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες δεν είναι απόλυτα επαρκείς.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Γνώσεις, δεξιότητες, δάσκαλοι/ες Γενικής Αγωγής, μαθησιακές δυσκολίες

Εφαρμογές ΤΠΕ σε προγράμματα για δίγλωσσία και διδασκαλία δεύτερης γλώσσας.

ΔΟΓΟΡΙΤΗ ΕΥΡΥΚΛΕΙΑ, ΥΠ. ΔΙΔΑΚΤΩΡ

ΠΑΓΓΕ ΠΟΛΥΞΕΝΗ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΠΤΝ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Η προοπτική ένταξης των ΤΠΕ στην διδασκαλία της Αγγλικής ως δεύτερης γλώσσας για μαθητές εθνικών μειονοτήτων είναι μια πραγματικότητα η οποία προσδοκείται να στηρίξει τις παιδαγωγικές πρακτικές για την απόκτηση της Αγγλικής ως δεύτερης ή τρίτης γλώσσας. Η δυνατότητα εξερεύνησης της γλώσσας με τη χρήση τεχνολογίας θα μπορούσε να διευκολύνει την μάθηση και να στηρίξει την διαφορετικότητα των δίγλωσσων μαθητών. Ο σκοπός της έρευνας αυτής είναι να διερευνήσει τις θετικές επιπτώσεις της εφαρμογής τεχνολογιών σε τάξεις με μαθητές που βρίσκονται σε διάφορα στάδια γλωσσικής ανάπτυξης τόσο στην πρώτη αλλά και στις επιπρόσθετες γλώσσες. Για το σκοπό αυτό δημιουργήθηκε ένα μοντέλο μαθησιακού περιβάλλοντος με ψηφιακά μέσα (ατομικές υπολογιστικές συσκευές, συστήματα διαχείρισης μάθησης) και τεχνολογία διαδικτύου για να δώσει κίνητρο και να προάγει τη μάθηση των δίγλωσσων μαθητών. Η έμφαση δίνεται στη συνεργασία μικρών ομάδων μαθητών πάνω σε πραγματικά προβλήματα. Ο εκπαιδευτικός έχει το ρόλο του συντονιστή-διαμεσολαβητή δίνοντας τον φυσικό έλεγχο της τάξης στους μαθητές μέσα από ένα μαθητο-κεντρικό και αυτό-κατευθυνόμενο μαθησιακό περιβάλλον όπου οι μαθησιακοί στόχοι καθορίζονται από τους μαθητές. Τα στοιχεία της έρευνας δηλώνουν πως η αλληλεπίδραση με τις ΤΠΕ οδηγεί στην απόκτηση δεξιοτήτων και ωφέλιμων εμπειριών. Ενδεικτικές παρατηρήσεις είναι η άμεση εξοικείωση με τις δυνατότητες των ψηφιακών μέσων και της τεχνολογίας διαδικτύου και η αξιοποίησή τους στην εκμάθηση της Αγγλικής ως δεύτερης ή τρίτης γλώσσας. Η χρήση των ΤΠΕ στηρίζει τη διαφορετικότητα και τις ανάγκες των δίγλωσσων μαθητών με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο μέσα από την συνεργασία και εξωστρέφεια σε ένα περιβάλλον πολύμορφο, με συγκεκριμένους στόχους και προοπτικές που παρέχουν τα ψηφιακά μέσα και οι τεχνολογίες διαδικτύου.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Δίγλωσσία, διδασκαλία της Αγγλικής ως δεύτερης γλώσσας, ΤΠΕ, διαπολιτισμικότητα

Η ενδυνάμωση της ταυτότητας των παιδιών Ρομά μέσα από την αξιοποίηση της μητρικής τους γλώσσας. Μια έρευνα δράσης.

ΔΡΟΜΠΙΛΑ ΕΛΛΗ-ΜΑΡΙΑ, ΔΑΣΚΑΛΑ, Α.Π.Θ.

ΜΑΛΙΓΚΟΥΔΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ Α.Π.Θ.

Ο γραμματισμός των Ρομά στην Ελλάδα έχει αποτελέσει επίκεντρο πολλών ερευνών (Στάμου, 2005· Χατζηνικολάου, 2005· Μαγκλάρα, 2008· Παπαχρήστος κ.ά., 2012, etc.). Ωστόσο, η αξιοποίηση της μητρικής γλώσσας των παιδιών Ρομά τείνει να απουσιάζει από την ελληνική βιβλιογραφία. Στην παρούσα έρευνα αξιοποιείται η μητρική γλώσσα των παιδιών Ρομά με σκοπό την ενδυνάμωση της ταυτότητάς τους μέσα από μια έρευνα δράσης σε σχολική τάξη. Συγκεκριμένα, τα παιδιά του ερευνητικού μας δείγματος φοιτούσαν στις τρεις τελευταίες τάξεις σε τρία επιλεγμένα δημοτικά σχολεία του Δήμου Δέλτα του Νομού Θεσσαλονίκης. Η έρευνα δράσης που υλοποιήθηκε έλαβε χώρα σε αμιγή ρομική ομάδα κατά τους μήνες Φεβρουάριο-Απρίλιο του 2015. Για τους σκοπούς της έρευνας έγινε χρήση πολλών μεθοδολογικών εργαλείων, όπως παρατήρηση των παιδιών του δείγματος, τήρηση ημερολογίου, ομαδική συζήτηση (αναστοχασμός) και μαγνητοφώνηση του λόγου των παιδιών στην Τ1. Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιήθηκε σύνταξη ενός δίγλωσσου εκπαιδευτικού εγχειριδίου με τη συμμετοχή των ίδιων των παιδιών ως προσπάθεια γραπτής καταγραφής της μητρικής τους γλώσσας με χρήση ελληνικών χαρακτήρων. Τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την έρευνα φέρνουν αξιόλογα ευρήματα γύρω από ζητήματα ταυτότητας, διγλωσσίας και κριτικού γραμματισμού σε παιδιά Ρομά. Στα κυριότερα ευρήματα περιλαμβάνονται η αποκάλυψη της παιδικής εκμετάλλευσης που βιώνουν τα παιδιά, η συμπληρωματική λειτουργία των δύο γλωσσών σε επίπεδο γλωσσικής συμπεριφοράς και κριτικού γραμματισμού, η διατύπωση της προσωπικής και συλλογικής τους «φωνής», αλλά και θετικά οφέλη από την παρουσία της Ρομανί στο σχολείο. Τέλος, αναδείχθηκε η σημασία της δημιουργίας του δίγλωσσου εκπαιδευτικού εγχειριδίου, καθώς τα παιδιά Ρομά φαίνεται ότι κατόρθωσαν να αποκτήσουν ενδυνάμωση της ταυτότητάς τους εγγράφοντας κριτικά εγγράμματες ταυτότητες σε έναν χώρο διαγλωσσικότητας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Ρομά, Ενδυνάμωση ταυτότητας, Παιδαγωγική του κριτικού γραμματισμού, Διγλωσσία, Δημοτικό σχολείο, Έρευνα δράσης

Η ταυτότητα του μετανάστη μέσα από τη graphic novel *American born Chinese* του Gene Luen Yang.

ΖΕΖΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, Δρ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΕΚΠΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ

Η graphic novel (γραφιστική αφήγηση) διεθνώς αποτελεί μια νεωτερική λογοτεχνική φόρμα, που αφενός στηρίζεται στην άρρηκτη σχέση του εικονιστικού και του λεκτικού κειμένου και αφετέρου μπορεί να μεταφέρει κάθε είδους αφήγηση (genre).

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό γνώρισμα των graphic novels έγκειται στην επιλογή "δύσκολων" θεματικών που εστιάζονται στη σύγχρονη καθημερινότητα και στη μεταφορά μηνυμάτων με έντονο τον κοινωνικό προβληματισμό. Ως εκ τούτου, το ζήτημα της μετανάστευσης, των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στη χώρα υποδοχής, καθώς και η έννοια της ταυτότητας και της αποδοχής δε θα μπορούσαν να μην αποτυπωθούν λογοτεχνικά μέσω της συγκεκριμένης φόρμας.

Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά, δημοφιλή, βραβευμένα και δια-ηλικιακά αναγνώσματα αποτελεί το *American born Chinese* (Yang, 2006), το οποίο πραγματεύεται την έννοια της πολιτιστικής ταυτότητας του παιδιού-μετανάστη ταυτόχρονα με την έννοια του ρατσισμού. Ο δημιουργός, καθώς και ο ίδιος είναι μετανάστης, εκφράζει λογοτεχνικά ένα μέρος των προσωπικών του εμπειριών.

Αυτή η έννοια της ταυτότητας είναι καθοριστική για την προσωπικότητα του μετανάστη αλλά και την ίδια του ζωή, αφού αποτελεί δομικό στοιχείο του αισθήματος του ανήκειν σε μια ομάδα. Η αυτό-εικόνα αλλά και η αυτό-αποδοχή, όπως και η ετερο-αποδοχή καθίστανται οι κεντρικοί πυρήνες της αφήγησης.

Απώτερος σκοπός της παρούσας πρότασης αποτελεί η παρουσίαση μιας graphic novel που εγείρει θέματα εθνότητας και ταυτότητας στις σημερινές πολυπολιτισμικές κοινωνίες. Σύγχρονα ερωτήματα, όπως αυτό της πολλαπλής πολιτιστικής ταυτότητας και της προσπάθειας των μεταναστών να ενσωματωθούν στην κυρίαρχη κουλτούρα, η διαφορετικότητα, τα στερεότυπα, αποτελούν τις βασικές πτυχές που πρόκειται να παρουσιαστούν. Εν κατακλείδι η αποτύπωση μέσω της λογοτεχνίας κάποιων πτυχών της πολιτιστικής ταυτότητας του «άλλου» προσφέρει και τη δυνατότητα της αποδοχής της διαφορετικότητας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ταυτότητα, ετερότητα, μετανάστης, graphic novel

---

Η Μουσική ως ταξίδι και ως γέφυρα επικοινωνίας σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα.

ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ ΝΙΚΟΣ, Ε.Ε.Π. ΤΕΠΑΕ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΠΘ

Οι κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές αλλαγές αναδιαμορφώνουν το ρόλο της μουσικής στη ζωή και στην εκπαίδευση και αναδεικνύουν άλλες διαστάσεις της. Η ανάγκη για διευκόλυνση της επικοινωνίας σε πολυπολιτισμικές τάξεις της δημόσιας εκπαίδευσης ή σε προγράμματα δημιουργικής απασχόλησης σε κέντρα προσφύγων και αλλού, αποκτά ίση σημασία και συχνά μεγαλύτερη προτεραιότητα από τη συμμετοχή των παιδιών σε ένα ψυχαγωγικό ταξίδι γνωριμίας σε άλλους μουσικούς πολιτισμούς, ή ακόμη και από την ίδια τη μουσική μάθηση.

Η παρούσα μελέτη αναφέρεται στην εφαρμογή μουσικοπαιδαγωγικών προγραμμάτων παρέμβασης σε διαφορετικές πολυπολιτισμικές συνθήκες και καταστάσεις που αφορούσαν: α) την ένταξη παιδιών Ρομά σε νηπιαγωγεία της Βόρειας Ελλάδας τη διετία 2013-15, β) την κοινωνικοποίηση παιδιών Μεταναστών σε νηπιαγωγείο της Θεσσαλονίκης, το 2016 και γ) τη δημιουργική απασχόληση σε κέντρο Προσφύγων, το 2016.

Σκοπός της μελέτης είναι η άντληση παρατηρήσεων από την εμπειρία πεδίου του ερευνητή μέσα από τη σύγκριση διαφορετικών μουσικοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων, καθώς και η διασταύρωσή τους με την επικαιροποιημένη βιβλιογραφία και έρευνα που ασχολείται με το θέμα και το ρόλο της διαπολιτισμικής μουσικής εκπαίδευσης σήμερα.

Βασικές μέθοδοι και εργαλεία των ερευνητικών παρεμβάσεων αποτέλεσαν κατά περίπτωση: η εργαστηριακή παρέμβαση με μορφή έρευνας δράσης, η βιντεοσκόπηση και η άμεση παρατήρηση με βάση συγκεκριμένους δείκτες αξιολόγησης και, τέλος, η βιβλιογραφική ανασκόπηση και η αναστοχαστική κριτική προσέγγιση.

Σημαντικά ευρήματα αποτελούν:

- α) η επιβεβαίωση της αποτελεσματικότητας και της χρησιμότητας της μουσικής ως μέσου επικοινωνίας και ανταλλαγής σε διαφορετικά, ποικίλα και συχνά δύσκολα πολιτισμικά περιβάλλοντα
- β) η αναγκαιότητα εφαρμογής νέων πρακτικών διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στη βάση των αλλαγών που έχουν προκύψει τα τελευταία χρόνια πάνω σε θέματα φιλοσοφικού προσανατολισμού, όπως είναι η «νέα αυθεντικότητα» του κοινωνικοπολιτισμικού πλαισίου της μουσικής των λαών
- γ) η αναγκαιότητα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, μέσω συμμετοχικών δράσεων στη λογική της παιδαγωγικής εφαρμοσιμότητας και με βάση τις σύγχρονες τάσεις της διαπολιτισμικότητας που διέπουν ειδικότερα το πεδίο της μουσικής εκπαίδευσης.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: διαπολιτισμικότητα, μουσική, εκπαίδευση, επιμόρφωση, επικοινωνία, αυθεντικότητα

Persona dolls: μία καινοτόμος μεθοδολογία για την προσέγγιση της διαφορετικότητας και την πρόληψη της σχολικής βίας.

ΚΑΖΕΛΑ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, ΣΧΟΛ. ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΔΑ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΚΑΝΤΑΡΤΖΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η πολιτισμική ανομοιογένεια είναι μια πραγματικότητα στην ελληνική εκπαίδευση με συνέπεια στη σχολική τάξη ο/η εκπαιδευτικός βιώνει με όλο και μεγαλύτερη συχνότητα το «διαφορετικό». Επιπλέον στη σημερινή σχολική τάξη εκδηλώνονται ποικίλες προβληματικές συμπεριφορές που πηγάζουν από διαφορετικές αιτίες (Νικολάου, 2013). Ο/Η εκπαιδευτικός καλείται να αντιμετωπίσει το νέο αυτό περιβάλλον που του/της δημιουργεί άγχος και ανασφάλεια νιώθοντας συχνά ανέτοιμος/η να διαχειριστεί τις διαφορετικές καταστάσεις και συμπεριφορές που προκύπτουν.

Για να αντιμετωπίσει το διαφορετικό αυτό περιβάλλον ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να καταστεί ικανός/η να χρησιμοποιεί εναλλακτικά μεθοδολογικά εργαλεία και να διαφοροποιεί τη διδασκαλία του/της προκειμένου να επιτύχει όχι μόνο τους μαθησιακούς αλλά πρώτιστα τους συναισθηματικούς και κοινωνικούς στόχους.

Οι persona dolls αποτελούν ένα καινοτόμο εργαλείο στα χέρια των εκπαιδευτικών καθώς τους βοηθάει να διαφοροποιούν τη διδασκαλία τους, να είναι ευέλικτοι, και προσαρμοστικοί σε κάθε εμφάνιση του «διαφορετικού». Η μεθοδολογία τους βασίζεται στις κοινωνιογνωστικές θεωρίες των Vygotsky και Bruner. Σύμφωνα με τις θεωρίες αυτές η μάθηση επιτυγχάνεται με την ενεργό συμμετοχή και αλληλεπίδραση του παιδιού με το κοινωνικό περιβάλλον και ενισχύεται με τη δημιουργία της «σκαλωσιάς» της υποστήριξης δηλαδή που παρέχεται από τον/την εκπαιδευτικό (Vygotsky, 1993, Καψάλης 2006: 469-509).

Οι persona dolls είναι κούκλες με τις οποίες τα παιδιά δεν παίζουν, ούτε είναι οι κούκλες της τάξης. Έχουν μέγεθος 75-80 εκ. και έχουν συγκεκριμένη ταυτότητα την οποία ο/η εκπαιδευτικός δημιουργεί λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και προβλήματα της τάξης όπως τα φυσικά χαρακτηριστικά, τις εθνοτικές και μειονοτικές ομάδες, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση των οικογενειών, τη δομή των οικογενειών, τις προτιμήσεις και ενδιαφέροντα των παιδιών.

Ως εκπαιδευτικό εργαλείο η Persona doll βοηθάει τα παιδιά να πειραματιστούν με πραγματικά γεγονότα της ζωής, να επιλύσουν προβληματικές καταστάσεις, να καλλιεργήσουν τον σεβασμό στο διαφορετικό, να προσφέρουν γνώσεις σε θέματα ισότητας και δικαιοσύνης αλλά και να ενθαρρύνουν και να ενισχύσουν άτομα που έχουν δεχτεί διακρίσεις.

Στην εισήγηση αυτή θα επικεντρωθούμε στη μεθοδολογία πάνω στην οποία βασίζεται η χρήση τους και θα αναλύσουμε παραδείγματα χρήσης τους μέσα στο σχολικό περιβάλλον σε διαφορετικές περιπτώσεις.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: persona dolls, διαφοροποιημένη παιδαγωγική, διαπολιτισμική εκπαίδευση

Ο «φανταστικός φίλος» στη λογοτεχνία για μικρά παιδιά: αντιμετωπίζοντας ένα πραγματικό πρόβλημα μέσα από τη μυθοπλασία.

ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗ ΜΕΝΗ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, Α.Π.Θ.

ΙΟΡΔΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΛΕΥΤΕΡΗΣ, ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ, ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΤΜΗΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ (ΠΑΦΟΥ)

Ο φανταστικός φίλος έχει αποτελέσει αντικείμενο έρευνας, όπως αποτυπώνεται και στη σχετική βιβλιογραφία, εδώ και 100 χρόνια, όμως αυτός ο «πολύ ιδιαίτερος φίλος» έχει σχετικά σπάνια ερευνηθεί στην ψυχολογική και ψυχιατρική βιβλιογραφία. Ασυνήθιστα λίγη συστηματική έρευνα έχει πραγματοποιηθεί και από τους παιδοψυχολόγους. Πόσο μάλλον από τους θεωρητικούς της Παιδικής Λογοτεχνίας. Παρόλο που υπήρχαν χωρίς αμφιβολία αποδείξεις για μια θετική αναπτυξιακά λειτουργία του φανταστικού φίλου, δέσποζε για μεγάλο διάστημα η άποψη περί της «παθολογικοποίησης», δηλ. η έρευνα ασχολήθηκε κυρίως με το ερώτημα κατά πόσο οι φανταστικοί φίλοι συνδέονται με την ύπαρξη ψυχοπαθολογίας ή κατά πόσο η δημιουργία τους ήταν μια παθολογική επινόηση που οφειλόταν σε έλλειψη κοινωνικών σχέσεων. Η παραγωγή βιβλίων για παιδιά που δημιουργεί λογοτεχνικές πλοκές με επίκεντρο το φανταστικό φίλο δείχνει μια πολλαπλότητα προσεγγίσεων, τις βαθύτερες εσωτερικές διεργασίες που συντελούνται στο παιδί που τον δημιουργεί, αλλά και τις αντίστοιχες αντιδράσεις των ανθρώπων που το περιβάλλουν. Χωρίς να στοχεύουν τα σχετικά βιβλία σε μια μορφή «θεραπείας», όμως μέσα από ενδιαφέρουσες ιστορίες αναδεικνύουν μια σειρά παραμέτρων που βοηθούν τους μικρούς αναγνώστες -είτε επινοούν είτε όχι φανταστικούς φίλους- αλλά και τους ενήλικους συναναγνώστες να κατανοήσουν τις ιδιαίτερες πτυχές του προβλήματος. Η σχετική βιβλιογραφία παιδικών βιβλίων είναι πολύ πιο πλούσια εκτός Ελλάδος, όμως πεδίο αναφοράς μας θα είναι βιβλία προσिता στο ελληνικό κοινό όπως το πασίγνωστο -αν και ακόμη μη μεταφρασμένο- *Where the Wild Things Are* του Maurice Sendak, το *Την πλήρωνε ο Πάρης* του Tony Ross, *Ο φίλος μου ο Τζίμης* της Έλενας Αρτζανίδου, *Ο γλάρος του Μίλτου* της Αλεξάνδρας Μητσιάλη και το πρόσφατα μεταφρασμένο *Ο φίλος μου ο Κρένσο* της Κάθριν Απλγκέιτ.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: φανταστικός φίλος, παιδική λογοτεχνία, βιβλιοθεραπεία

Κρίση και Εκπαίδευση. Πολιτικές, Τεχνικές Παρέμβασης και Εθνικές Προσδοκίες.

ΚΑΡΑΪΣΚΟΣ ΝΙΚΟΣ, ΣΕΠ, ΜΑΛΑΚΑΣΑ

Σκοπός της εργασίας είναι η συγκριτική εξέταση των πολιτικών εκπαίδευσης που σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν σε περιόδους κρίσης και υπό την πίεση βραχυπρόθεσμων ή μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων στην κοινωνία, την οικονομία και την κοινωνική δικαιοσύνη.

Αναφορά γίνεται σε περιπτώσεις που έχουν εκτενώς μελετηθεί (Sputnik, America 2000, Εκπαιδευτικός Προγραμματισμός ΟΟΣΑ για τον αναπτυσσόμενο κόσμο) καθώς και άλλες λιγότερο γνωστές πολιτικές για την εκπαίδευση οι οποίες συνδέθηκαν με κοινωνικές και πολιτικές διεκδικήσεις (δικαιώματα μειονοτήτων, φυλετικές διακρίσεις). Ειδικότερα εξετάζεται η μεθοδολογία της διάχυσης 'καλών πρακτικών' και η υλοποίηση πολιτικών που δανείζονται από διεθνές και περιφερειακό επίπεδο. Παρουσιάζεται η επίδραση που έχουν α) η δυνατότητα χρηματοδότησης, β) η εμπλοκή της δικαστικής εξουσίας και γ) η συμμετοχή σε συλλογικά, πολιτικά ή/και οικονομικά όργανα για την υιοθέτηση πολιτικών.

Έμφαση κατά την παρουσίαση θα δοθεί στην εκ των υστέρων αξιολόγηση των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων από την εφαρμογή πολιτικών εκπαίδευσης καθώς και η αξιοποίηση της εμπειρίας σε ό,τι αφορά στις τρέχουσες προκλήσεις σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο.

Τέλος, και σε συνέχεια των παραπάνω, επιχειρείται η εξέταση και ένταξη σε κάποιο από τα παραδείγματα των πολιτικών εκπαίδευσης που συνεισφέρουν στην κοινωνική και οικονομική ένταξη πληθυσμών στο περιβάλλον των συνεχών μετακινήσεων κατά τον 21^ο αιώνα.

Τα πρώτα ευρήματα τα οποία διαφαίνονται από την εξέταση της βιβλιογραφίας αφορούν α) στις πιο προσεκτικές προσεγγίσεις εθνικών ή τοπικών κυβερνήσεων σε θέματα εκπαιδευτικού δανεισμού και β) στην εμπλοκή νέων υπερεθνικών παικτών στο σχεδιασμό, τη διάχυση και τη χρηματοδότηση εκπαιδευτικών πρακτικών.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Συγκριτική Εκπαίδευση, Διεθνείς Οργανισμοί, ΕΕ, Μειονότητες

Απόψεις υποψήφιων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για την εκπαίδευση των παιδιών των προσφύγων στην Ελλάδα.

ΚΑΡΑΜΗΤΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, ΔΑΣΚΑΛΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Η διογκούμενη προσφυγική κρίση των τελευταίων ετών έχει άμεσο αντίκτυπο σε πολλαπλούς τομείς της ελληνικής κοινωνίας. Ο τομέας της εκπαίδευσης δεν αποτελεί εξαίρεση, καθώς η είσοδος και παραμονή στη χώρα μεγάλου αριθμού παιδιών προσφύγων προσχολικής και σχολικής ηλικίας οδήγησε στην ανάληψη δράσεων από την πολιτεία σχετικά με την ένταξή τους στο εθνικό σύστημα εκπαίδευσης. Η θεσμοθέτηση του πλαισίου της ένταξης των παιδιών των προσφύγων έφερε τον αρμόδιο κρατικό φορέα, το υπουργείο παιδείας, αντιμέτωπο με μία διαδικασία-πρόκληση, η οποία δοκιμάζει πολλαπλά την αποτελεσματικότητα του συστήματος να προσαρμόζεται σε έκτακτες καταστάσεις. Στο παραπάνω πλαίσιο, εύλογα το ερευνητικό ενδιαφέρον στρέφεται στις αντιδράσεις των προσώπων που εμπλέκονται άμεσα στην πρακτική εφαρμογή των πολιτικών αποφάσεων, τους εκπαιδευτικούς. Έτσι, η παρούσα προσπάθεια επικεντρώθηκε στη διερεύνηση των απόψεων υποψήφιων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για την ένταξη των παιδιών των προσφύγων γενικά, αλλά και για τους λόγους αναγκαιότητας της εκπαίδευσης των προσφυγόπουλων. Στην έρευνα συμμετείχαν 46 προπτυχιακοί φοιτητές της Παιδαγωγικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Μεθοδολογικά, αξιοποιήθηκε η χρήση ερωτηματολογίου που κατασκευάστηκε για τις ανάγκες της έρευνας, το οποίο αποτελείται από ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 23 υποψήφιοι νηπιαγωγοί και ισάριθμοι υποψήφιοι δάσκαλοι. Η ανάλυση των απαντήσεων των συμμετεχόντων έγινε με αξιοποίηση της ανάλυσης λόγου όπως αυτή προσεγγίζεται μέσω των προτεινόμενων σταδίων των Potter & Wetherell (2005). Συνοπτικά, βασικότερα ευρήματα της προσπάθειας αποτελούν: α) οι συμμετέχοντες είναι καταρχήν θετικοί στην ένταξη των προσφυγόπουλων, αλλά β) είναι επιφυλακτικοί σχετικά με την αποτελεσματικότητα των κρατικών επιλογών, καθώς η προσφυγική κρίση αποτελεί ένα διαρκώς εξελισσόμενο κοινωνικό γεγονός, η κατάληξη του οποίου δεν είναι δυνατό να προβλεφθεί. Ως προς τους λόγους αναγκαιότητας της εκπαίδευσης των προσφύγων, οι συμμετέχοντες προέβαλαν βασικά ανθρωπιστικούς λόγους, οι οποίοι μπορούν να συνδεθούν με τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας. Τέλος, είναι ενδιαφέρον πως δε θεωρούν ότι είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι να αναλάβουν μελλοντικά ενεργό ρόλο στην εκπαίδευση των προσφυγόπουλων, καθώς δεν έχουν λάβει σχετική κατάρτιση.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Προσφυγική κρίση, ένταξη προσφυγόπουλων, ελληνική εκπαίδευση

Διερευνώντας τις ιδέες των παιδιών, στο πλαίσιο της διαφοροποιημένης προσέγγισης: ένα παράδειγμα για τις κανονικότητες (μοτίβα).

ΚΑΡΕΛΟΥ ΜΑΡΙΑ-ANNA, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ MEd, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

ΚΑΜΠΕΖΑ ΜΑΡΙΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

Βασική προϋπόθεση για την εμπλοκή των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι η διαμόρφωση δραστηριοτήτων που κινητοποιούν το ενδιαφέρον τους και ενεργοποιούν διαδικασίες σκέψης. Τα διαφορετικά χαρακτηριστικά των παιδιών, εάν αξιοποιηθούν, από τον εκπαιδευτικό, στη μαθησιακή διαδικασία, προσφέρουν τη δυνατότητα στα παιδιά να προσεγγίσουν τη γνώση, με τον τρόπο που ταιριάζει καλύτερα στο καθένα. Η διαφοροποιημένη διδασκαλία αναγνωρίζει, σέβεται και αξιοποιεί διδακτικά τους διαφορετικούς τρόπους, με τους οποίους επικοινωνούν και μαθαίνουν τα παιδιά και τους θεωρεί αναπόσπαστο κομμάτι της οργάνωσης τόσο της αξιολόγησης όσο και της μάθησης.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει την εφαρμογή της συγκεκριμένης προσέγγισης στην αρχική αξιολόγηση παιδιών προσχολικής ηλικίας σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο των κανονικωτήτων (μοτίβα). Πιο συγκεκριμένα, ανιχνεύθηκαν οι ιδέες τους σχετικά με την αναπαραγωγή, επέκταση, συμπλήρωση και κατασκευή γραμμικών επαναλαμβανόμενων κανονικωτήτων ΑΒΓ τύπου. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δύο δημόσια νηπιαγωγεία της Πάτρας και πήραν μέρος σε αυτή 30 παιδιά προσχολικής ηλικίας (5-6 ετών). Για τη συλλογή των δεδομένων σχεδιάστηκαν ατομικές, ημι-δομημένες συνεντεύξεις, κατά τις οποίες τα παιδιά καλούνταν να επιλύσουν πέντε έργα, που τους παρείχαν τη δυνατότητα να εργαστούν σε διαφορετικά πλαίσια. Πραγματοποιήθηκε ποιοτική ανάλυση των δεδομένων (απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις και έργα κάθε παιδιού). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα νήπια είχαν αρκετές επαρκείς επιδόσεις στα έργα των γραμμικών επαναλαμβανόμενων κανονικωτήτων ΑΒΓ τύπου, αλλά διαπιστώθηκαν και διαφοροποιήσεις, τις οποίες μπορεί να λάβει υπόψη ο εκπαιδευτικός π.χ. για τη συγκρότηση ομάδων ή τη χρήση υλικού που να ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα των παιδιών. Γίνεται συζήτηση για την προοπτική υιοθέτησης της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής στο νηπιαγωγείο και τις προϋποθέσεις που θα πρέπει να πληρούνται.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Διαφοροποιημένη αξιολόγηση, επαναλαμβανόμενες κανονικότητες, νηπιαγωγείο

Διάλογος Θεμέλιο Δημοκρατίας και Εκπαίδευσης.

ΚΑΤΣΙΚΟΝΟΥΡΗ ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΕ 60, ΥΠ. ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ, ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΕ ΟΜΕΡ ΕΛΛΑΔΟΣ

Στο άρθρο 12 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού αναγνωρίζεται στο παιδί το δικαίωμα της «ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα ή κατάσταση που το αφορά». Στο άρθρο 13 επισημαίνεται ότι αυτό το δικαίωμα «περιλαμβάνει την ελευθερία πρόσβασης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών οποιοδήποτε είδους, και έκφρασης των απόψεών του».

Στην παρούσα έρευνα διερευνώνται οι τρόποι με τους οποίους οι Εκπαιδευτικοί ΠΕ60 (Νηπιαγωγοί) επιχειρούν να ενισχύσουν τη «φωνή» των μικρών παιδιών στο δομημένο πλαίσιο της εκπαίδευσής τους στο Νηπιαγωγείο. Εκπαίδευση που σύμφωνα με το άρθρο 29 «Θα πρέπει να προετοιμάζει το παιδί για να γίνει ένας ενεργός πολίτης. Θα πρέπει να καλλιεργεί και να αναπτύξει το σεβασμό για τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα».

Υιοθετήθηκε η ποιοτική προσέγγιση έρευνας προκειμένου να εξεταστεί σε βάθος το υπό διερεύνηση θέμα. Για τη συλλογή των δεδομένων αξιοποιήθηκε η ατομική συνέντευξη και στα κείμενα που προέκυψαν εφαρμόστηκε η ανάλυση περιεχομένου. Το δείγμα ήταν βολικό και περιελάμβανε νηπιαγωγούς που εργάζονται σε δημόσια και ιδιωτικά Νηπιαγωγεία. Οι άξονες της συνέντευξης αφορούσαν συνθήκες διδασκαλίας που μπορούν να ενισχύσουν την ενεργητική αμφίδρομη επικοινωνία, το διάλογο, τη δημοκρατία στην τάξη και τη διδασκαλία, να διευκολύνουν τα παιδιά να εκφράσουν τις απόψεις και τις ιδέες τους. Διερευνήθηκαν συνθήκες όπως, ο χώρος, ο χρόνος, οι παιδαγωγικές μέθοδοι, η υλικοτεχνική υποδομή, το περιεχόμενο διδασκαλίας, οι συνεργασίες, η στάση του/των εκπαιδευτικού/κών. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν σημαντικά ζητήματα για τη σύγχρονη εκπαίδευση στο Νηπιαγωγείο, για τη συμμετοχή των παιδιών στο σχεδιασμό και τη διδασκαλία, για τις επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών, οι προεκτάσεις των οποίων συζητούνται και σε επίπεδο κεντρικού εκπαιδευτικού σχεδιασμού.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Διάλογος στην εκπαίδευση, ενεργητική ακρόαση

Κοινωνικές συναναστροφές Ελλήνων ενηλίκων και των παιδιών τους με πολιτισμικά διαφέροντα άτομα: μια διερευνητική προσέγγιση.

ΚΕΚΕΛΗ ΧΡΥΣΑΥΓΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΥΠ.Π.Ε.Θ., ΚΑΤΟΧΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ

Με την παρούσα έρευνα επιδιώκεται να αναδειχθούν αντιλήψεις και στάσεις Ελλήνων γονέων απέναντι στην πολιτισμική ετερότητα, η ποιότητα και η ποσότητα των κοινωνικών συναναστροφών των ίδιων και των παιδιών τους με άτομα που διαφέρουν πολιτισμικά, οι παράγοντες που μπορεί να τις επηρεάζουν, τα συναισθήματα που τους προκαλεί η επαφή αυτή, καθώς και οι απόψεις και προτιμήσεις τους όσον αφορά τις ενδεχόμενες στρατηγικές επιπολιτισμού.

Η ημιδομημένη συνέντευξη κρίθηκε ως η καταλληλότερη μέθοδος για την επίτευξη των ερευνητικών στόχων.

Κυριότερα ευρήματα:

Οι ερωτώμενοι βλέπουν θετικά την πολυπολιτισμικότητα και την συνύπαρξη με άτομα που διαφέρουν πολιτισμικά, ενώ συσχετίζουν τις αρνητικές συνέπειες από την έλευση των μεταναστών στην Ελλάδα με την αύξηση της εγκληματικότητας, την οικονομική κατάσταση της χώρας, την φτώχεια και την ανεργία που αντιμετωπίζουν και γενικά με ζητήματα που άπτονται της μεταναστευτικής πολιτικής που εφαρμόζεται.

Οι συνεντευξιαζόμενοι έχουν συνάψει κοινωνικές σχέσεις με πολιτισμικά διαφορετικά άτομα ενώ δεν τις ξεχωρίζουν από τις υπόλοιπες που διατηρούν με άτομα του ίδιου πολιτισμικού υπόβαθρου. Ανάλογα, φαίνεται ότι και τα παιδιά τους έχουν εμπλακεί σε φιλικές σχέσεις με πολιτισμικά διαφορετικούς μαθητές, τις οποίες βλέπουν θετικά.

Ως σοβαρότερο εμπόδιο κατά τις κοινωνικές συναναστροφές τους με άτομα διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης αναδείχθηκε η διαφορετική γλώσσα. Δευτερευόντως το θρήσκευμα, με την έννοια του θρησκευτικού φανατισμού.

Οι Ρομά αναφέρθηκαν ως η λιγότερο επιθυμητή ομάδα για σύναψη κοινωνικών σχέσεων κυρίως λόγω συνθηκών υγιεινής και τρόπου ζωής. Στον αντίποδα οι Κινέζοι αναφέρθηκαν ως η ομάδα με τα μέλη της οποίας θα επιθυμούσαν περισσότερο την επαφή λόγω του πολιτισμού τους.

Η διατήρηση της πολιτισμικής ταυτότητας της χώρας καταγωγής θεωρείται σημαντική και τα παιδιά των μεταναστών είναι σημαντικό να διδάσκονται τη μητρική τους γλώσσα και τον πολιτισμό της χώρας καταγωγής τους. Ωστόσο, οι περισσότεροι το αντιλαμβάνονται να γίνεται σε κάποιο ξεχωριστό ή διαπολιτισμικό σχολείο. Παρομοίως, είναι ιδιαίτερα σκεπτικοί απέναντι στο ζήτημα της διδασκαλίας στο ελληνικό σχολείο του μαθήματος σε δύο γλώσσες, με τη δεύτερη να είναι η γλώσσα κάποιας μεταναστευτικής ομάδας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Πολιτισμική ετερότητα, κοινωνικές συναναστροφές, εμπόδια, γλώσσα, δίγλωσση διδασκαλία, διομαδικές σχέσεις, στρατηγικές επιπολιτισμού

Η μοναξιά της διαφοράς: έμφυλες και σεξουαλικές ετερότητες στο ελληνικό εκπαιδευτικό περιβάλλον.

ΚΕΡΕΝΤΖΗ ΠΕΡΣΕΦΟΝΗ, ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ ΣΤΟ ΠΜΣ «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ» & MSc ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΟΣ

Στο κέντρο της παρούσας ανακοίνωσης βρίσκεται η διερεύνηση των σεξιστικών και ομοφοβικών λόγων που αρθρώνονται καθημερινά εντός του ελληνικού εκπαιδευτικού χωροχρόνου, η ανάδειξη των πολλαπλών αποκλεισμών που βιώνουν συγκεκριμένες έμφυλες και σεξουαλικές εμπειρίες, και η άμεση αναγκαιότητα για ένα συμπεριληπτικό σχολείο, το οποίο θα απορρίψει την ετεροσεξιστική και ομοφοβική του κουλτούρα και θα χωρέσει μέσα σ' αυτήν εξίσου «άνδρες» και «γυναίκες». Αντλώντας από δεκαπέντε (15) προφορικές ιστορίες με ομοφυλόφιλα υποκείμενα, άνδρες και γυναίκες, γίνεται μια προσπάθεια για ανάγνωση της εκπαιδευτικής πραγματικότητας σχετικά με τις κυρίαρχες αντιλήψεις γύρω από το φύλο και τη σεξουαλικότητα, καθώς και την άμεση ανάγκη να μπορέσουν όλα αυτά τα υποκείμενα να βρουν την αναγνώριση και την ορατότητα που δικαιούνται και έχουν στερηθεί. Η παρούσα ανακοίνωση αμφισβητεί τον σχεδιασμό και την εφαρμογή αντισεξιστικών και ομοφοβικών προγραμμάτων στην εκπαίδευση ως το μόνο αποτελεσματικό μέσο αντιμετώπισης. Υποστηρίζεται πως υπάρχει μεγάλος κίνδυνος, δεδομένης της ανάδυσης πληθώρας φασιστικών λόγων εντός της ελληνικής κοινωνίας, τα άτομα αυτά να μη βρουν την αναγνώριση και την ορατότητα που δικαιούνται, αλλά να στοχοποιηθούν και να περιθωριοποιηθούν εκ νέου. Η αποδόμηση της νομιμοποιημένης και νομιμοποιητικής «φυσικότητας» της ετεροκανονικότητας, η οποία ενυπάρχει στη θεσμική και πολιτισμική βάση της ελληνικής κοινωνίας, φαίνεται πως δε θα μπορέσει να επιτευχθεί παρά μόνο αν αλλάξουν συλλήβδην οι θεσμικές δομές της κοινωνίας και εν οι πολιτισμικές της αντιλήψεις.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Εκπαίδευση, Ετεροκανονικότητα, Ομοφοβία, Συμπεριληπτικό Σχολείο

Έμφυλη διχοτόμηση των παιχνιδιών, εκπαιδευτικές προοπτικές και επιλογή καριέρας σε STEM τομείς.

ΚΟΓΚΙΔΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΣΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ,
Α.Π.Θ.

Τα παιχνίδια είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για να αποκτήσουν τα παιδιά –εκτός από τις βασικές γνώσεις για τον κόσμο -τις γνώσεις/δεξιότητες που είναι χρήσιμες για τη μεταγενέστερη μάθηση σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα και την αυτοπεποίθηση ότι μπορούν να τα καταφέρουν. Επιπλέον, πέρα από τις θετικές στάσεις προς συγκεκριμένες επιστημονικές περιοχές, τα παιχνίδια με τα οποία παίζουν τα μικρά παιδιά ενδεχόμενα οδηγούν σε επιλογές καριέρας –σε συνδυασμό βέβαια και με άλλους παράγοντες.

Σχετικά με τα κίνητρα για επιλογή καριέρας στα επιστημονικά πεδία STEM (φυσικές επιστήμες, μαθηματικά, μηχανική και τεχνολογία), όλα τα δεδομένα συγκλίνουν ότι η αγάπη για τις επιστήμες STEM δεν αρκεί, αλλά χρειάζεται να υπάρχει συνάφεια ή συμβατότητα με την αίσθηση της ταυτότητας, τα ενδιαφέροντα και τους στόχους ενός ατόμου, να αισθάνεται το άτομο σίγουρο ότι μπορεί να πετύχει και να έχει πρόσβαση στο «κεφάλαιο γνώσεων» στις επιστήμες STEM.

Υπάρχει διεθνής ανησυχία για τα χαμηλά ποσοστά συμμετοχής των κοριτσιών στα επιστημονικά πεδία STEM και για τον απογοητευτικά αργό ρυθμό αλλαγής του φαινομένου. Για να ενθαρρυνθούν περισσότερα κορίτσια και γυναίκες να εισέλθουν στους τομείς αυτούς πρέπει να υπάρξουν αλλαγές στην εκπαίδευση, στην αγορά εργασίας και στην κουλτούρα μας. Στο πλαίσιο αυτό ένα σημαντικό και συχνά παραμελημένο μέρος του ζητήματος είναι η έμφυλη κοινωνικοποίηση μέσα από τα παιχνίδια και ειδικότερα τα παιχνίδια STEM.

Το ερώτημα είναι αν τα παιχνίδια που αυξάνουν τις δεξιότητες των παιδιών στα επιστημονικά πεδία STEM είναι για αγόρια και για κορίτσια.

Μετά από την καταγραφή των παιχνιδιών STEM που κυκλοφορούν σήμερα στην ελληνική αγορά διαπιστώνεται ότι έμφυλη διχοτόμηση των παιχνιδιών διαφοροποιεί τις ευκαιρίες που έχουν τα αγόρια και τα κορίτσια να εξοικειωθούν από πολύ νωρίς με τα επιστημονικά πεδία STEM, είναι κυρίως για τα αγόρια, τα παιχνίδια σχεδιάστηκαν ειδικά «για κορίτσια» έχουν διαφορετικό περιεχόμενο και θεματικές που εμπίπτουν στα έμφυλα στερεότυπα. Παρουσιάζονται παραδείγματα STEM παιχνιδιών για κορίτσια σε διάφορους τομείς και η κριτική που έχει ασκηθεί.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Έμφυλη διχοτόμηση των παιχνιδιών, STEM παιχνίδια, επιλογή καριέρας, έμφυλα στερεότυπα

Η επίδραση του οικογενειακού πλαισίου στη μετάβαση νηπίων Ινδικής καταγωγής στο σχολείο: Μια μελέτη περίπτωσης.

ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ ΔΙΟΝΥΣΙΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Η οικογένεια είναι ο βασικός χώρος πρωτογενούς κοινωνικοποίησης του παιδιού με αποτέλεσμα οι γλωσσικές και πολιτισμικές προϋποθέσεις με τις οποίες το παιδί ξεκινά τη σχολική του καριέρα να αντανakλούν την κοινωνικοπολιτισμική πραγματικότητα που βιώνει στο οικογενειακό του περιβάλλον. Συνεπώς, ο βαθμός γλωσσικής και πολιτισμικής συμβατότητας μεταξύ οικογενειακού και σχολικού περιβάλλοντος επηρεάζει σημαντικά τη μετάβαση και τις διαδικασίες προσαρμογής του κάθε παιδιού στο νέο σχολικό πλαίσιο (Magnuson & Waldfogel, 2005).

Τις σχολικές χρονιές 2015-16 και 2016-17 πραγματοποιήθηκε μία έρευνα στο νηπιαγωγείο της περιοχής Σταυρωμένου Ρεθύμνου το οποίο συγκεντρώνει μεγάλο ποσοστό νηπίων Ινδικής καταγωγής. Τη χρονιά 2015-16 τα εν λόγω νήπια αποτελούσαν το 27% του μαθητικού πληθυσμού και τη χρονιά 2016-17 το 20%. Εκείνο που προκάλεσε το ερευνητικό ενδιαφέρον στην ερευνήτρια είναι η παρατήρηση – μέσω της συνεχούς συνεργασίας με το συγκεκριμένο νηπιαγωγείο στο πλαίσιο της Διδακτικής Άσκησης των φοιτητών – ότι η πλειοψηφία τους ξεκινά το σχολείο με αρκετά περιορισμένες γνώσεις στην ελληνική γλώσσα, παρόλο που αυτά τα παιδιά γεννιούνται στην Ελλάδα και οι γονείς τους έχουν μια μακροχρόνια παραμονή στη χώρα.

Η έρευνα επικεντρώθηκε σε οικογένειες Ινδικής καταγωγής και στις συνθήκες γλωσσικής και πολιτισμικής κοινωνικοποίησής τους, προκειμένου να αναδειχτούν οι προϋποθέσεις με τις οποίες τα παιδιά τους ξεκινούν το νηπιαγωγείο. Το ερευνητικό δείγμα ήταν γονείς της συγκεκριμένης εθνοπολιτισμικής ομάδας που τα παιδιά τους φοιτούσαν στο νηπιαγωγείο Σταυρωμένου και μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων επιδιώχτηκε τα υποκείμενα να αφηγηθούν τις διαδικασίες ένταξης της οικογένειάς τους στην ελληνική κοινωνία.

Συγκεκριμένα, η έρευνα εστίασε στους εξής άξονες:

- Γλωσσικές πρακτικές
- Κοινωνική ένταξη
- Πολιτισμική ένταξη
- Οικονομική/ επαγγελματική ένταξη
- Μελλοντικοί προσανατολισμοί

Από τη μελέτη των ερευνητικών δεδομένων διαφαίνονται στοιχεία οργάνωσης των Ινδών μεταναστών σε κοινότητα με μία τάση «πολιτισμικής ιδιαιτεροποίησης» η οποία ως κεντρικό άξονα έχει τη διαφορετική θρησκεία και τις ιδιαίτερες πολιτισμικές αξίες που προκύπτουν από αυτή. Αυτή η «εσωστρέφεια» των οικογενειών Ινδικής καταγωγής φαίνεται να επηρεάζει και τη γλωσσική και σχολική ένταξη των νηπίων.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Νήπια Ινδικής καταγωγής, κοινωνική ένταξη, οικογενειακός πολιτισμός

Διαπολιτισμική Εκπαίδευση: διαχείριση της ετερότητας μέσω της δημιουργικής γραφής και ανάγνωσης.

ΚΟΣΕΓΙΑΝ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ, ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ – ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Η ανάγκη ευαισθητοποίησης των μαθητών σε ζητήματα ετερότητας, η καλλιέργεια κουλτούρας διαπολιτισμικότητας, η καταδίκη των φαινομένων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσα από την ενσυναίσθηση και την ανάπτυξη της δημοκρατικής ευθύνης είναι στο κέντρο των ενδιαφερόντων των εκπαιδευτικών θεσμών και των αναγκών των μαθητών στο συγχρονικό ιστορικο-κοινωνικό περιβάλλον. Η ένταξη της δημιουργικής γραφής και των δεξιοτήτων δημιουργικής ανάγνωσης των λογοτεχνικών κειμένων, ως αφενός, εισαγωγή της τέχνης -και άρα του συναισθήματος- στη σχολική πραγματικότητα και αφετέρου, ως δημιουργική δραστηριότητα εκ μέρους των μαθητών που οδηγεί σε βιωματική εμπειρία, είναι η πρόταση υπέρβασης των αρνητικών συμπεριφορών που ξεκάθαρα πια συναντούμε σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Στην εισήγηση προτείνονται συγκεκριμένες δειγματικές δραστηριότητες δημιουργικής ανάγνωσης και γραφής, με καταγεγραμμένους τους στόχους και τα ζητήματα προς διερεύνηση, όπως ζητήματα ετερότητας και ταυτότητας, διαπολιτισμικές συγκρούσεις και θέματα ρατσισμού, ανίχνευση στερεοτύπων, με αναμενόμενα αποτελέσματα, το άνοιγμα -αφενός, ενός παράθυρου επικοινωνίας των μαθητών μεταξύ τους, και μετά με τον εκπαιδευτικό και τους ενήλικους, και αφετέρου, την ανάπτυξη δεξιοτήτων ομαδοσυνεργατικής μάθησης και πραγματικής / υγιούς επικοινωνίας μέσα στις σχολικές αίθουσες. Στη διδακτική της δημιουργικής γραφής πρωτεύουσα θέση έχει η αλληλεπίδραση. Μέσα στην ομάδα οι ίδιοι οι μαθητές διαπραγματεύονται θέματα, θέτουν ερωτήσεις, κρίνουν τις απαντήσεις, εκφράζουν τις απόψεις τους σε έναν διαρκή και ελεύθερο διάλογο, προφορικό ή γραπτό, χωρίς φραγμούς και όρια –πέραν αυτών της ευπρέπειας και του σεβασμού στη σκέψη και την προσωπικότητα των άλλων. Τελικός προσδόκιμος στόχος είναι το να οδηγηθούν οι μαθητές μας στην κατάκτηση ενός πολιτικού και δημοκρατικού γραμματισμού.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Διαπολιτισμική εκπαίδευση, δημιουργική γραφή, ετερότητα, στερεότυπα, ρατσισμός, ξενοφοβία, ενσυναίσθηση, πολιτικός και δημοκρατικός γραμματισμός

Κούκλες με ιστορίες ζωής: Ένα εργαλείο για τη διαχείριση της διαφορετικότητας στο σχολείο.

ΚΟΣΜΙΔΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, MSc, Υπ. Διδάκτορας ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

ΣΦΥΡΟΕΡΑ ΜΑΡΙΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ - ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Οι Persona Dolls είναι πάνινες κούκλες σε φυσικό μέγεθος νηπίου, κάθε μια εκ των οποίων έχει τα δικά της χαρακτηριστικά και κυρίως δική της ιστορία ζωής. Εμφανίζονται στη βιβλιογραφία για πρώτη φορά στα τέλη της δεκαετίας του 1980, όταν η νηπιαγωγός Kay Taus τις χρησιμοποίησε με στόχο να ανταποκριθεί στην εθνοτική και πολιτισμική ετερότητα της τάξης της (Brown, 2001; Etienne et al, 2008). Ως μέλος του Anti-Bias Task Force συμμετείχε στην δημιουργία ενός εκπαιδευτικού προγράμματος εναντίον των προκαταλήψεων (Derman-Sparks et al, 1989). Έκτοτε, κυρίως μεμονωμένοι εκπαιδευτικοί επιχείρησαν να ερευνήσουν τις δυνατότητες χρήσης των persona dolls στα μικρά παιδιά (MacNaughton et al, 1998; Smith, 2013).

Οστόσο η μέθοδος των persona dolls έγινε περισσότερο γνωστή, όταν η Νοτιοαφρικανή Brown την προώθησε στη Βρετανία, ως ένα εργαλείο μέσω του οποίου ο εκπαιδευτικός μπορεί να διαπραγματεύεται ζητήματα ισότητας και διακρίσεων (Whitney, 1999; Brown, 2001; 2004; Smith, 2013). Αξιοποιώντας το εργαλείο της αφήγησης ιστοριών ζωής (storytelling) κάθε κούκλα εισάγεται στην τάξη με συγκεκριμένο τρόπο (Derman-Sparks & Ramsey, 2002; Brown, 2001, 2008).

Η χρήση των persona dolls πλέον φαίνεται να επεκτείνεται και σε ολοένα και περισσότερες χώρες (Logue & Kim, 2011; Smith, 2013). Παρά το ενδιαφέρον που παρουσιάζει η μέθοδος, στην Ελλάδα είναι ελάχιστα γνωστή μέσω περιορισμένης εμβέλειας ερευνών (Vitsou & Dimou, 2009, Δήμου, 2013; Χρίστου, 2016).

Σκοπός της παρούσας έρευνας-δράσης με την αξιοποίηση των persona dolls είναι να διερευνηθούν οι δυνατότητες της μεθόδου. Η παρέμβαση, που βρίσκεται σε εξέλιξη, υλοποιείται σε Νηπιαγωγείο της Αττικής με 18 παιδιά και έχει ως στόχο να τα ενθαρρύνει να αναγνωρίσουν την προσωπική τους ταυτότητα αλλά και τις διατομικές διαφορές, να αναπτύξουν σεβασμό προς τους άλλους ανθρώπους, να αναγνωρίζουν την αδικία και να δίνουν λύσεις σε καταστάσεις προβληματισμού που αφορούν σε ζητήματα ετερότητας και διακρίσεων. Το ερευνητικό υλικό (καταγραφές παρατήρησης, ημερολογιακές σημειώσεις, παραγωγές των παιδιών, φόρμες ιστοριών ζωής) θα αναλυθεί με ποιοτικές μεθόδους. Από τις πρώτες αναλύσεις αναδεικνύεται η δυναμική του συγκεκριμένου εργαλείου σε σχέση με τις επιδιώξεις της παρέμβασης.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Persona dolls, ιστορίες ζωής, διαφορετικότητα, ενδυνάμωση

Σχεδιάζοντας μαζί με τα παιδιά: η διδασκαλία του σχεδίου στο νηπιαγωγείο.

ΚΟΥΒΟΥ ΟΥΡΑΝΙΑ, ΜΕΛΟΣ ΕΕΠ, ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Θα εξεταστούν οι γνωστικές κατακτήσεις μικρών παιδιών τα οποία συμμετείχαν σε συνεργατικά σχέδια με έναν ενήλικα. Θα παρουσιαστεί ένα δείγμα παρόμοιων «σχεδιαστικών διαλόγων» το οποίο εικονογραφεί το βαθμό στον οποίο η ενημερωμένη διδασκαλία διευκολύνει την σχεδιαστική εξέλιξη των παιδιών εμπλέκοντάς τα σε «γραφιστική αφήγηση». Η διδακτική μέθοδος αυτή απαντά στην ανάγκη για μία διδακτική της τέχνης ανοιχτή στο διαφοροποιημένο κοινωνικό περιβάλλον και στην ανάγκη των μικρών παιδιών να εκφράσουν και να διαπραγματευτούν ζητήματα πολυπολιτισμικότητας. Τα σχέδια που θα παρουσιαστούν είναι το αποτέλεσμα έρευνας στο Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Παν/μίου Αθηνών στην διάρκεια της οποίας προπτυχιακοί φοιτητές εφάρμοσαν την μέθοδο του συνεργατικού σχεδίου με μικρά παιδιά. Αυτή η διδακτική μέθοδος συνίσταται σε μία ανοιχτή, παιγνιώδη δραστηριότητα ανάμεσα σε έναν ενήλικα και ένα παιδί (ή μία μικρή ομάδα παιδιών), οι οποίοι σχεδιάζουν μαζί ως ισότιμοι συνεργάτες. Η παρέμβαση του ενήλικα συνίσταται στο ότι εισάγει όλο και πιο απαιτητικές σχεδιαστικές λύσεις καθώς και στοιχεία έκπληξης στην αφήγηση. Ο σκοπός είναι αφενός να υποκινήσει το παιδί να απαλλαγεί από στερεοτυπικές λύσεις και θεματικές ρουτίνες που τόσο συχνά συναντάμε στο σχολικό περιβάλλον και αφετέρου να αποδώσει στα σχέδια του προσωπικό νόημα. Με αυτόν τον τρόπο το βοηθά να πετύχει τις εν δυνάμει σχεδιαστικές ικανότητές του και να εμπλακεί σε μία πλέον πλούσια θεματολογία. Αυτή η παιδαγωγική μέθοδος είναι βασισμένη στο μοντέλο του «σχεδιαστικού διαλόγου» μεταξύ ενήλικα και παιδιού των B. & M. Wilson, εμπνευσμένη από την κοινωνικοπολιτιστική παιδαγωγική φιλοσοφία του Lev Vygotsky. Αυτή είναι μία μέθοδος διδασκαλίας σχεδίου η οποία διευκολύνει τα μικρά παιδιά να περάσουν από αυτό που καταφέρνουν σχεδιάζοντας μόνα τους (μία συνήθης συνθήκη στην σχολική τάξη), σε αυτό που μπορούν να καταφέρουν με την αρωγή του ενήλικα. Αυτή η μέθοδος τέλος έρχεται να αμφισβητήσει την μη επεμβατική θεωρία διδακτικής της τέχνης σύμφωνα με την οποία η αυθόρμητη μη καθοδηγούμενη καλλιτεχνική έκφραση, γνωστή ως «παιδική τέχνη», είναι η προϋπόθεση για ένα δημιουργικό άτομο.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Σχεδιαστικός διάλογος, συνεργατικό σχέδιο, κοινωνικό περιβάλλον, παιδική τέχνη

Αναπαραστάσεις της προσφυγικής κρίσης στις οπτικοακουστικές παραγωγές μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

ΚΟΥΡΤΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΤΕΑΠΗ/ΕΚΠΑ

ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ, ΑΝΑΠΛ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΤΕΑΠΗ/ΕΚΠΑ

ΔΕΛΒΕΡΟΥ ΕΛΙΖΑ-ANNA, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΠΑΝ/ΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

Το θέμα της προσφυγικής κρίσης αποτελεί ένα από τα πιο οδυνηρά και ευαίσθητα ζητήματα που έχει να αντιμετωπίσει η Ευρώπη από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Στα μέσα επικοινωνίας (παραδοσιακά και ψηφιακά) προβάλλονται ανελλιπώς εικόνες προσφύγων και ιδιαίτερα παιδιών, οι οποίες απευθύνονται άμεσα στα συναισθήματα του κοινού προκαλώντας τη συγκίνηση και το ενδιαφέρον του. Ως τεκμήρια της πραγματικότητας των σύγχρονων συρράξεων και των συνεπειών τους, οι εικόνες αυτές θεωρείται συνήθως ότι στοχεύουν στον στιγματισμό του πολέμου και στην ανάληψη πολιτικών ή/και ανθρωπιστικών δράσεων. Οι «ανθρωπιστικές», όμως, αυτές αναπαραστάσεις έχουν προκαλέσει και έναν προβληματισμό που εστιάζεται κυρίως σε ζητήματα ηθικής και οπτικής των παραγωγών τους.

Στην ανακοίνωση αυτή διερευνώνται αναπαραστάσεις της προσφυγικής κρίσης σε οπτικοακουστικές παραγωγές μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με έμφαση σε εκείνες που έχουν υλοποιηθεί από παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας. Οι συγκεκριμένες παραγωγές, υπό μορφή σύντομων βίντεο, έχουν γίνει στο πλαίσιο διαφόρων μορφών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων σε σχολικό πλαίσιο σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς τους αλλά και με επαγγελματίες φωτογράφους ή σκηνοθέτες. Βρίσκονται αναρτημένες στο διαδίκτυο (κυρίως στο You Tube) και κατά συνέπεια θεωρούνται στην εποχή μας ψηφιακά μιντιακά προϊόντα που απευθύνονται από τους παραγωγούς τους στο ευρύ κοινό. Αποτελούν μια μορφή κοινωνικού λόγου υπό την έννοια ότι είναι αποτέλεσμα μιας ομαδικής εργασίας που βρίσκεται σε άμεση ιδεολογική σύνδεση με το περιβάλλον εντός του οποίου σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν.

Η ανάλυση των εκφραστικών και αφηγηματικών μέσων (σενάριο, εικόνα, ήχος, μοντάζ) που χρησιμοποιήθηκαν για την παραγωγή των υπό μελέτη βίντεο αναδεικνύει πλευρές της ζωντανής εμπειρίας των παραγωγών τους, καθώς και τις στάσεις και τις απόψεις τους πάνω στο θέμα που αναπαρίσταται. Επιπροσθέτως, αποκαλύπτει τις παιδαγωγικές πρακτικές που υιοθετήθηκαν στα διάφορα σχολικά περιβάλλοντα για την πραγματοποίηση των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων, όπως ο βαθμός συμμετοχής μαθητών, εκπαιδευτικών ή/ και ειδικών. Η καταγραφή της επισκεψιμότητας και η θεματική ανάλυση των σχολίων στα βίντεο που έχουν αναρτηθεί πληροφορούν για τον τρόπο με το οποίο προσλαμβάνεται το περιεχόμενο της κάθε παραγωγής ανάλογα με την ιδεολογική τοποθέτηση των ατόμων που τα διατύπωσαν.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Προσφυγική κρίση, οπτικοακουστικές παραγωγές, σχολείο, διαδίκτυο

Αναζητώντας Πατρίδα και Ταυτότητα. Παιδιά Σύρων προσφύγων στην Ελλάδα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΙΩΣΗΦ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ, ΔΡ. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ

Το ξέσπασμα του εμφύλιου πολέμου από το 2011 και οι συνεχείς συγκρούσεις στη Συρία μεταξύ των δυνάμεων του καθεστώτος και όσων αντιτίθενται, αλλά και η εμπλοκή των διεθνών δυνάμεων έχουν οδηγήσει εκατομμύρια πολιτών στη μετανάστευση. Πολλοί έχουν καταφύγει κατά μήκος των συνόρων με την Τουρκία και την Ελλάδα με προορισμό την Ευρώπη κάποιοι άλλοι έχουν καταφύγει σε γειτονικές χώρες, ενώ μερικοί έχουν εκτοπιστεί στο εσωτερικό της χώρας. Στην Ελλάδα, ο συνολικός αριθμός των προσφύγων που φιλοξενείται στα κέντρα φιλοξενίας αλλά και των παιδιών τους μεταβάλλεται, καθώς διαφοροποιείται καθημερινά η καταγραφή τους στους άτυπους ή/και οργανωμένους χώρους υποδοχής. Τα παιδιά των προσφύγων μετά τη βίαιη απομάκρυνσή τους από τη χώρα τους και τη βίωση σκληρών εμπειριών, έχουν παραμείνει εκτός σχολείου για διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους. Περιορισμένος αριθμός των παιδιών αυτών ζουν με την οικογένειά τους σε διαμερίσματα ή σε χώρους καταλήψεων, ενώ ο μεγαλύτερος αριθμός των προσφύγων παραμένει στα κέντρα φιλοξενίας έχοντας ως βασικό ζητούμενο την μετεγκατάστασή τους σε άλλη χώρα. Σε αυτά τα συμφραζόμενα και παρά τις αντιθέσεις γίνεται μια πρώτη προσπάθεια ένταξης των παιδιών αυτών σε παιδαγωγικές και εκπαιδευτικές δράσεις.

Το άρθρο αυτό συζητά τη διαμόρφωση της ταυτότητας αυτών των παιδιών, έχοντας ως αφετηρία τα αρχικά ευρήματα μιας εθνογραφικής μελέτης στους χώρους παραμονής των προσφύγων στην Αθήνα αναφορικά με τη χρήση των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας (smartphones, social media, instant messaging) ως αναπόσπαστο μέρος του τρόπου διατήρησης «οικογενειών σε απόσταση», αλλά και της παρουσίασης του εαυτού τους στα δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης. Τα παιδιά από τη Συρία είτε έγιναν πρόσφυγες στην παιδική τους ηλικία, είτε γεννήθηκαν πρόσφυγες στην Ελλάδα. Άραγε μπορούν να παρακολουθήσουν τις προσαρμοσμένες εκπαιδευτικές δράσεις; Διατηρούν ή/και ενισχύουν την ταυτότητα τους μέσα από την καθημερινή επικοινωνία με τις διάσπαρτες οικογένειές τους ή εντάσσονται στα νέα συμφραζόμενα της «νέας τους πατρίδας»;

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Πρόσφυγες, πολυπολιτισμικότητα, ένταξη, εκπαιδευτικές δράσεις, νέες τεχνολογίες επικοινωνίας, «οικογένειες σε απόσταση»

Η αναγκαιότητα της ανάπτυξης δεξιοτήτων Συναισθηματικής Νοημοσύνης σε διευθύντριες σχολικών μονάδων προσχολικής αγωγής.

ΚΩΦΙΔΗ ΟΛΓΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΠΑΛΟΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, ΜΕΛΟΣ ΣΕΠ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΝΟΙΚΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Οι γενικότερες κοινωνικές μεταβολές, οι επιπτώσεις τους στην εκπαιδευτική πολιτική αλλά και οι προκλήσεις σε επίπεδο σχολικής μονάδας, (κτιριακά προβλήματα, διαχείριση συγκρούσεων με εκπαιδευτικούς, επικοινωνία με γονείς και τοπική κοινωνία, διαχείριση περιστατικών με παιδιά, κ.α.), απαιτούν από την πλευρά των διευθυντών την ανάπτυξη κοινωνικών και συναισθηματικών ικανοτήτων. Ως συναισθηματική νοημοσύνη ορίζεται η ικανότητα αναγνώρισης των συναισθημάτων μας αλλά και των άλλων, η σωστή διαχείριση τους αλλά και η διαχείριση των σχέσεων μας με τους άλλους (Goleman,1998:445). Τα συναισθήματα στο χώρο της εργασίας είναι όχι μόνο αποδεκτά, αλλά και αναγκαία για την αποτελεσματικότητα των οργανισμών, ενώ, μεταξύ των ικανοτήτων που πρέπει να διαθέτει ένας αποτελεσματικός ηγέτης, ενδεικτικά αναφέρεται η αυτοεπίγνωση, ο αυτοέλεγχος, η αισιοδοξία, η ενσυναίσθηση, η έμπνευση, η διαχείριση συγκρούσεων, η ομαδικότητα, η συνεργατικότητα και η οικοδόμηση δεσμών (Goleman et.al.,2014:64-5).

Η παρούσα εργασία εστιάζει στη Συναισθηματική Νοημοσύνη (ΣΝ) των διευθυντριών προσχολικών εκπαιδευτικών μονάδων. Ειδικότερα, έχει ως στόχο να αναδείξει: α) την αναγκαιότητα ανάπτυξης συναισθηματικών δεξιοτήτων των διευθυντριών, β) τις δεξιότητες ΣΝ που κρίνονται απαραίτητες για την αποτελεσματική λειτουργία των νηπιαγωγείων, γ) τη σχέση της ΣΝ με το στυλ ηγεσίας.

Το δείγμα της συγκεκριμένης έρευνας, αποτελούν εβδομήντα νηπιαγωγοί, οι οποίοι υπηρετούν σε δημόσια νηπιαγωγεία της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Β' Αθήνας. Από τα ευρήματα της έρευνας προκύπτει ότι η συναισθηματική νοημοσύνη συνδέεται άρρηκτα με την αποτελεσματικότητα της ηγεσίας της προσχολικής μονάδας. Ειδικότερα, η ΣΝ της προϊσταμένης ενός νηπιαγωγείου δύναται να συμβάλει στη μεγιστοποίηση της απόδοσης των εκπαιδευτικών, στην εργασιακή πρόοδο, στην αποτελεσματική συνεργασία της ομάδας, στη λήψη ορθών αποφάσεων, στη δημιουργία κλίματος αρμονίας και ειλικρινών σχέσεων, στη βελτίωση της επικοινωνίας του σχολείου με το εξωτερικό περιβάλλον, στην καλύτερη αντιμετώπιση του εργασιακού άγχους αλλά και στην άσκηση αποτελεσματικής ηγεσίας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Συναισθηματική νοημοσύνη, προσχολική εκπαίδευση, συναισθηματικές δεξιότητες, ηγεσία, αποτελεσματικότητα

Έμφυλη βία στο σχολείο σε ένα διεθνές πλαίσιο.

ΛΕΟΝΤΣΙΝΗ ΜΑΙΡΗ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

ΠΑΠΑΔΑΚΟΥ ΓΙΟΥΛΗ, ΜΑ, ΤΕΑΠΗ-ΕΚΠΑ, UCL

ΨΟΧΙΟΣ ΝΙΚΟΣ, ΥΠΟΨ. Δρ, ΤΕΑΠΗ

Θα παρουσιαστεί μέρος των ευρημάτων του πιλοτικού προγράμματος του Συμβουλίου της Ευρώπης με τίτλο «Αντιμετωπίζοντας τη βία στο σχολείο μέσα από την εκπαίδευση για το δημοκρατικό πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα». Στην έρευνα συμμετείχαν φορείς από την Ελλάδα, το Μαυροβούνιο, την Ουγγαρία, την Πολωνία και τη Ρουμανία. Στόχοι της έρευνας ήταν να αναπτύξει μία κριτική κατανόηση του τρόπου με τον οποίο εννοιολογείται και γίνεται αντιληπτή η βία από τους βασικούς κοινωνικούς δρώντες στις συμμετέχουσες χώρες και να θέσει υπό διερεύνηση βιώσιμους τρόπους για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας στο σχολείο.

Η βία προσεγγίστηκε ως κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο σχετίζεται με τις κοινωνικές ιεραρχίες που συγκροτούνται στην ευρύτερη κοινωνία και στο σχολείο ειδικότερα. Διεξήχθη ποιοτική έρευνα στο επίπεδο της σχολικής κοινότητας, με στόχο να διερευνηθούν οι απόψεις σχετικά με τη βία στο σχολείο. Συγκεκριμένα, η μεθοδολογία διερεύνησης του ζητήματος βασίστηκε σε συνεντεύξεις με ομάδες εστίασης που περιλαμβάνουν εκπροσώπους από όλους τους φορείς της σχολικής κοινότητας, αλλά και εκπροσώπους ομάδων της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίες κινητοποιούνται στην πρόληψη και στην αντιμετώπιση φαινομένων βίας.

Θα παρουσιάσουμε τα ευρήματα της ανάλυσης των ομάδων εστίασης στις συμμετέχουσες χώρες, με έμφαση στις μεταβλητές που σχετίζονται με τη βία (φύλο, κοινωνική τάξη, αναπηρία, εθνοτικότητα) και θα υποστηρίξουμε ότι η κατανόηση του φαινομένου απαιτεί την εξέταση των σχέσεων μεταξύ τους. Το φύλο, ως (η λιγότερο ερευνημένη) κανονιστική κατηγορία, αναδεικνύει τη σημασία της κομβικότητας στην ανάλυση των μεταβλητών, οι οποίες σχετίζονται με τη βία. Η έμφυλη βία ωστόσο, η οποία φαίνεται να κυριαρχεί στις περισσότερες χώρες της έρευνας, σχετίστηκε με τη συμμόρφωση στα πρότυπα αρρενωπότητας και θηλυκότητας και αναδείχθηκε ως μέσο ρύθμισης των (ετεροκανονιστικών) έμφυλων επιτελέσεων και εδραίωσης των έμφυλων ιεραρχήσεων στις ομοκοινωνικότητες.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Βία στο σχολείο, φύλο, κομβικότητα

Διαχείριση της θρησκευτικής ετερότητας σύμφωνα με το μοντέλο της ερμηνευτικής προσέγγισης (interpretive approach) του Robert Jackson.

ΛΥΤΣΙΟΥΣΗ ΣΤΥΛΙΑΝΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΥΠΟΨ. ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ ΤΕΠΑΕ Α.Π.Θ.

Η διαχείριση της θρησκευτικής ετερότητας που εμφανίζεται έντονα τα τελευταία χρόνια στο σχολικό χώρο, οδήγησε στη δημιουργία θεωρητικών μοντέλων, τα οποία εφήρμοσαν και εξέλιξαν μέσα στο χρόνο διάφοροι ερευνητές από το χώρο της εκπαίδευσης.

Ένα από τα σημαντικότερα θεωρητικά μοντέλα είναι η ερμηνευτική προσέγγιση (interpretive approach), που αναπτύχθηκε στο Πανεπιστήμιο του Warwick στην Αγγλία από τον Robert Jackson και εφαρμόστηκε σε άλλες χώρες, καθώς και στο σχέδιο του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη θρησκευτική ποικιλομορφία και τη διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Η ερμηνευτική προσέγγιση διέπεται από ορισμένες παιδαγωγικές αρχές. Οι τρεις έννοιες-κλειδιά για τη θρησκευτική ετερότητα είναι η αναπαράσταση, η ερμηνεία και η έκφραση γνώμης.

Η αναπαράσταση (representation) αναφέρεται στο πώς αντιπροσωπεύονται οι θρησκείες στους άλλους, αφού μια από τις κυριότερες αιτίες έντασης και παρανόησης είναι η διαστρέβλωση και τα στερεότυπα των θρησκειών.

Η δεύτερη αρχή, η ερμηνεία (interpretation) αφορά στην εξεύρεση αξιόπιστων τρόπων ερμηνείας των θρησκευτικών εννοιών των άλλων.

Η τρίτη αρχή, η έκφραση γνώμης (reflexivity) αναφέρεται στην αντανάκλαση, τον αναστοχασμό.

Η ερμηνευτική προσέγγιση ενθαρρύνει μια άποψη των θρησκειών, όπου αναγνωρίζεται η πολυπλοκότητα και η εσωτερική ποικιλομορφία τους και επιμένει στις αντιθέσεις ανάμεσα στις θρησκείες, αλλά και μέσα σε κάθε θρησκεία. Μέσα από τη διαπίστωση αυτών των διαφορών οι μαθητές μαθαίνουν από τη θρησκεία

Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης «η ερμηνευτική προσέγγιση, ευνοεί την ευελιξία στην κατανόηση των θρησκειών και αποφεύγει την τοποθέτησή τους μέσα σε ένα άκαμπτο προκαθορισμένο πλαίσιο».

Η ερμηνευτική προσέγγιση αποτελεί το θεωρητικό μοντέλο της διατριβής μου. Το μεθοδολογικό εργαλείο είναι το ερωτηματολόγιο (δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's Alpha: .853). Οι άξονες που διερευνώνται είναι:

- Η προσέγγιση της προσευχής στο σχολείο ως στοιχείο θρησκευτικής και εθνικής διαπαιδαγώγησης.
- Οι στάσεις και οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τη θρησκευτική εκπαίδευση και τη διαχείριση της θρησκευτικής ετερότητας μέσα στη σχολική τάξη.
- Οι πρακτικές που χρησιμοποιούν και οι στόχοι που θέτουν σε ό,τι αφορά τη διαχείριση της θρησκευτικής ετερότητας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Θεωρητικά μοντέλα θρησκευτικής εκπαίδευσης, ερμηνευτική προσέγγιση (interpretive approach), θρησκευτική ετερότητα

Partnership and cooperation of parents and preschools in Poland.

LEWANDOWSKA EWA, PhD., THE MARIA GRZEGORZEWSKA UNIVERSITY

In Poland since the first democratic elections in 1989 we can observe evolution of education law going towards direction of bigger parents influence on protective and educational institutions.

We can watch since then the process of learning of teachers and parents being together: in relations and fields of co-decision making in respect to organization and education of children in preschool.

Since 2007 it is compulsory to create parent boards in educational institutions. The "partnership" idea known in politics and literature establishes recognition of subjectivity of both sides. However parents and teachers do not participate "partnership" voluntarily and on equal rights.

Due to lack of division of competences and responsibilities of what is on teachers' side and what is on parents' side instead of partnership and cooperation declared by headmasters and teachers we can observe divergence between declarations and attitudes and expectations. By using ethnographic methodology in the presentation the real picture of shared fields of cooperation of parents and preschool and examples of good practice within the partnership.

KEY WORDS: partnership of parents and preschool, partnership and cooperation

---

Εθνοκεντρισμός και Ελληνική Εκπαίδευση στην Αλβανία.

ΜΑΜΜΟΥ ΑΝΙΛΑ, ΥΠ. ΔΡ. ΤΕΕΑΠΗ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

ΑΡΒΑΝΙΤΗ ΕΥΓΕΝΙΑ, ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΤΕΕΑΠΗ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

Η παρούσα εισήγηση αναλύει την εκπαίδευση της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας (ΕΕΜ) της Αλβανίας υπό το πρίσμα του «εθνοκεντρισμού» από την ίδρυση του αλβανικού κράτους έως σήμερα (Μεσοπόλεμος, Ψυχρός Πόλεμος ή αλλιώς Κομμουνιστική Περίοδος, Μεταψυχροπολεμική Περίοδος).

Η διαχείριση και η αντιμετώπιση της ελληνικής μειονότητας από αλβανικής πλευράς στόχευε πάντοτε στην αλλοίωση της ελληνικής συνείδησης. Το αλβανικό κράτος επεδίωκε τη βαθμιαία εγκατάλειψη της ελληνικής συνείδησης, αποσκοπώντας κυρίως στη δημιουργία μιας ιδιότυπης μορφής συνδυασμού της ελληνικής εθνοτικής ταυτότητας με αυτή του Αλβανού πολίτη. Συνολικά η αντιμετώπιση αυτή είχε επιπτώσεις όχι μόνο στην πολιτική, οικονομική και κοινωνική ζωή της ελληνικής μειονότητας αλλά και στην εκπαίδευση των παιδιών. Το υποχρεωτικό κλείσιμο των ελληνικών σχολείων κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου, η υπολειτουργία και η υποστελέχωσή τους κατά τη διάρκεια της Κομμουνιστικής Περιόδου αλλά και τα σημερινά προβλήματα της ελληνικής εκπαιδευτικής μειονοτικής πραγματικότητας φανερώνουν την περιθωριοποίηση και τον παραγκωνισμό που βιώνει χρόνια τώρα η ΕΕΜ της Αλβανίας.

Τα σημερινά προβλήματα της ελληνικής εκπαίδευσης στην Αλβανία επικεντρώνονται κυρίως στην έλλειψη σύγχρονου Αναλυτικού Προγράμματος προσαρμοσμένο και στην ελληνική μειονότητα, στην απουσία ελληνικών σχολικών εγχειριδίων, στην έλλειψη σχολικών υποδομών, κτιρίων και εποπτικού υλικού και τέλος, στην απουσία καταρτισμένων παιδαγωγικά και συνεχώς επιμορφούμενων εκπαιδευτικών.

Όλα τα παραπάνω θα παρουσιαστούν μέσα από ενδελεχή βιβλιογραφική έρευνα σε πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές. Τέλος θα καταγραφούν προτάσεις για τη βελτίωση της εκπαίδευσης της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας της Αλβανίας, σύμφωνα με την άποψη επιλεγμένων μελών της μειονότητας, όπως είναι οι διευθυντές και οι εκπαιδευτικοί μειονοτικών σχολείων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, καθηγητές του τμήματος «Ελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία» του Πανεπιστημίου Αργυροκάστρου και πολιτικοί εκπρόσωποι του συνδέσμου της ελληνικής μειονότητας «Ομόνοια».

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Εθνοκεντρισμός, ελληνική εκπαίδευση, Εθνική Ελληνική Μειονότητα Αλβανίας

Προσφυγική κρίση κι εκπαίδευση: Το παράδειγμα της Σουηδίας και της Ελλάδας.

ΜΑΝΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, Δρ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ, ΠΕ 60

ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΕ 70

Σήμερα η Ευρώπη και κυρίως η Ελλάδα, λόγω του ότι αποτελεί πέρασμα από Ανατολή σε Δύση, εξαιτίας της γεωφυσικής της θέσης, βρίσκεται αντιμέτωπη με μια μαζική εισροή μεικτών μεταναστευτικών ροών, που μεταφράζεται σε προσφυγική κρίση, η οποία εξελίσσεται γρήγορα λόγω των πρόσφατων γεγονότων του πολέμου στη Συρία. Χαρακτηριστική είναι η έλλειψη ενός ομοιόμορφου συστήματος αντιμετώπισης του προσφυγικού ζητήματος καθώς και η αποσπασματικότητα των μέτρων για την αντιμετώπιση της άτυπης μετανάστευσης.

Η παρούσα εισήγηση προσεγγίζει το θέμα εκπαίδευσης των παιδιών των προσφύγων, με αναφορά στα μέτρα και τις δράσεις αντιμετώπισης του όλου εγχειρήματος στη Σουηδία και την Ελλάδα, δύο χώρες που αναφέρονται από τους ίδιους τους πρόσφυγες αλλά και τη διεθνή κοινότητα, ως χώρες εισόδου/υποδοχής και τελικής εγκατάστασης αντίστοιχα. Αρχικά επισημαίνονται οι ιδιαιτερότητες των προσφύγων, γίνεται αναφορά στα δικαιώματα των προσφύγων και τις υποχρεώσεις των χωρών φιλοξενίας και υποδοχής, βάσει νομοθεσίας, ως προς την παροχή εκπαίδευσης στα παιδιά σχολικής ηλικίας. Στη συνέχεια η μελέτη εστιάζει στην εφαρμοζόμενη εκπαιδευτική πολιτική και τα προγράμματα που έχουν υιοθετήσει οι προαναφερόμενες χώρες, αποτυπώνονται οι διαφορές αντιμετώπισης της εκπαίδευσης των προσφυγόπουλων, καταγράφονται αδυναμίες κι αναδεικνύονται καλές πρακτικές.

Η συμβολή των εκπαιδευτικών στο να δημιουργήσουν γέφυρες επικοινωνίας μέσα από τη διδασκαλία τους και τα εκπαιδευτικά προγράμματα που υλοποιούνται για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη διαφορετικότητα και τη σημασία της κοινωνικής ένταξης των προσφυγόπουλων, αποδεικνύεται ουσιαστική για την ανάπτυξη της ευαισθητοποίησης, τη δημιουργία κλίματος σεβασμού ως προς τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες των προσφύγων και την εξάλειψη ξενοφοβικών τάσεων.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Εκπαίδευση, πρόσφυγες

Δημοκρατία στην εκπαίδευση και επιμόρφωση νηπιαγωγών. Ένα παράδειγμα έρευνας δράσης.

ΜΑΝΤΖΟΥΡΑΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, Μ.Τ.Π.Χ. ΣΤΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η.
ΠΑΝ/ΜΙΟΥ ΠΑΤΡΑΣ, ΥΠ.Π.Ε.Θ.

ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ ANNA, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΥΠ.Π.Ε.Θ.

ΔΙΔΑΧΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ, ΥΠ.Π.Ε.Θ.

ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ ΝΙΚΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΥΠ.Π.Ε.Θ.

ΚΟΚΚΟΣΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, Μ.Τ.Π.Χ. ΣΤΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η. ΠΑΝ/ΜΙΟΥ
ΠΑΤΡΑΣ

ΒΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΤΡΩΝ, ΥΠ.Π.Ε.Θ.

Στην παρούσα εργασία θα παρουσιαστεί έρευνα δράσης που υλοποιήθηκε από ομάδα νηπιαγωγών κατά το σχολικό έτος 2015-2016 με κεντρικό σκοπό την ανάπτυξη δεξιοτήτων δημοκρατίας στο χώρο του νηπιαγωγείου, τόσο όσον αφορά τις σχέσεις των παιδιών μεταξύ τους, όσο και τις εκπαιδευτικές πρακτικές που εφαρμόστηκαν. Η ομάδα έρευνας δράσης αποτελείτο από έξι νηπιαγωγούς με διαφορετική εκπαιδευτική και ερευνητική εμπειρία. Υιοθετήθηκε το σπειροειδές ή κυκλικό μοντέλο έρευνας δράσης, σύμφωνα με το οποίο σχεδιασμός, δράση, παρατήρηση και αναστοχασμός επαναλαμβάνονται έως ότου η ομάδα κρίνει ότι έχει φθάσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Η συγκεκριμένη μεθοδολογία επιλέχθηκε επειδή επέτρεπε την παράλληλη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα εφαρμογής δημοκρατικών εκπαιδευτικών πρακτικών και τον αναστοχασμό επί των εκπαιδευτικών πρακτικών που εφαρμόζονταν, ώστε να αξιολογηθεί η λειτουργικότητά τους. Για τη συλλογή των δεδομένων αξιοποιήθηκαν διαδικασίες φιλικές προς το πλαίσιο του νηπιαγωγείου (απλές και ενσωματωμένες στο καθημερινό πρόγραμμα), όπως ημερολογιακές καταγραφές, περιγραφές κρίσιμων στιγμιότυπων και σχολιασμός τους από τις εκπαιδευτικούς, εργασίες των παιδιών, φωτογραφικό υλικό, σύντομες συνεντεύξεις. Όσον αφορά την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών πρακτικών που εφαρμόστηκαν, η συλλογή και επεξεργασία αρχικών και τελικών δεδομένων, οδήγησε στη διαπίστωση ότι στις τελικές καταγραφές υπήρξε αλλαγή προς την υιοθέτηση πιο δημοκρατικών εκπαιδευτικών πρακτικών (π.χ. πρακτικές που παραχωρούν κάποια από την ισχύ του δασκάλου στους μαθητές, πρακτικές που αξιοποιούν τη συνεργασία για την αποφυγή συγκρούσεων και διακρίσεων). Σχετικά με την ανάπτυξη δεξιοτήτων δημοκρατικής συμπεριφοράς στα παιδιά η ανάλυση των δεδομένων ανέδειξε ότι τα παιδιά ωφελήθηκαν από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα (π.χ. επέλεξαν τη συνεργασία και όχι την απομόνωση, παρακινούσαν τους άλλους να συμμετέχουν, φρόντιζαν όλοι να εκφράζουν τη γνώμη τους, μοιράζονταν εργαλεία και υλικά).

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Δεξιότητες δημοκρατίας, επιμόρφωση νηπιαγωγών, έρευνα δράσης

Κριτική σκέψη και διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση στο δημοτικό σχολείο: Μια εκπαιδευτική παρέμβαση.

ΜΑΤΤΑ ΦΑΝΗ, ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ

ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, ΑΝΑΠΛ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Η διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση των μαθητών στο σημερινό σχολείο προσπαθεί την ικανότητά τους να αναγνωρίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, να κατανοούν τις αρχές της δημοκρατίας και να μάχονται τα στερεότυπα, συνδέεται επομένως άρρηκτα με την κριτική τους σκέψη. Υπό αυτό το πρίσμα, και έχοντας διαπιστώσει την αδυναμία των 23 μαθητών της να σκέφτονται κριτικά, η δασκάλα ενός δημοτικού σχολείου της Ανατολικής Αττικής εφάρμοσε στην Ε΄ τάξη ένα τετράμηνο πρόγραμμα εκπαιδευτικής παρέμβασης με στόχο την προώθηση της κριτικής τους σκέψης. Η παρέμβαση ήταν προσαρμοσμένη στα ψυχο-κοινωνικά και αναπτυξιακά χαρακτηριστικά των μαθητών και ακολούθησε τις αρχές της έρευνας δράσης. Χωρίς να διαταραχτεί η ροή του σχολικού προγράμματος, στη διδασκαλία συμπεριλήφθηκαν δραστηριότητες που ενδυνάμωσαν τους μαθητές ώστε να σκέφτονται κριτικά μέσω στρατηγικών αναγνώρισης επιχειρημάτων, κατηγοριοποίησης, ελέγχου ιδεών, αποκωδικοποίησης, αξιολόγησης ισχυρισμών, επιλογής αποδεικτικών στοιχείων κ.λπ. Παράλληλα αξιοποιήθηκαν οι αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, της διαφοροποιημένης διδασκαλίας και της αυθεντικής μάθησης. Στη διάρκεια της παρέμβασης η δασκάλα-ερευνήτρια εφάρμοσε πρακτικές αναστοχασμού με τήρηση ημερολογίου και παρακολούθησε την ανταπόκριση των μαθητών στις απαιτήσεις της διδασκαλίας, την πρόοδό τους ως προς την ανάπτυξη της κριτικής τους σκέψης και τις δυσλειτουργίες που προέκυπταν. Με τον τρόπο αυτό διόρθωνε τις πρακτικές της και διαμόρφωνε το κατάλληλο κάθε φορά εκπαιδευτικό υλικό. Ιδιαίτερη έμφαση έδωσε στο ζήτημα της προσφυγικής κρίσης, η οποία αποτέλεσε και θεματικό άξονα του εργαλείου αξιολόγησης στην αρχή και στο τέλος της παρέμβασης. Αν και αυτήν τη στιγμή η διαδικασία βρίσκεται σε εξέλιξη, ωστόσο φαίνεται ότι ήδη οι μαθητές έχουν σημειώσει πρόοδο στην ανάπτυξη της κριτικής τους σκέψης, αλλά και της διαπολιτισμικής τους ευαισθητοποίησης. Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται αναλυτικά το εκπαιδευτικό πλαίσιο ανάπτυξης της παρέμβασης, η μεθοδολογία που εφαρμόστηκε, παραδείγματα από την ανταπόκριση των μαθητών, καθώς και τα αποτελέσματα του όλου εγχειρήματος. Επίσης, αναλύονται τα βήματα που έκανε η εκπαιδευτικός προς την επαγγελματικής της χειραφέτηση μέσα από τη δράση αυτή.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Κριτική σκέψη, διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση, επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικού

Διερεύνηση των απόψεων των δασκάλων για τις εκπαιδευτικές πρακτικές σε δίγλωσσους μαθητές από μεταναστευτικά πλαίσια.

ΜΕΡΚΟΥΡΙΑΔΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ Α/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ, ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΣΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Με δεδομένο το γεγονός ότι στην πλειοψηφία των σχολείων της χώρας μας δημιουργούνται συνθήκες επαφής διαφόρων γλωσσών και πολιτισμών, προκλήθηκε η ανάγκη αλλαγής του τρόπου εργασίας των εκπαιδευτικών, προκειμένου να ανταποκριθούν στις νέες απαιτήσεις μιας σχολικής τάξης μικτής σύνθεσης. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών φαίνεται να είναι ζωτικής σημασίας για την ομαλή ένταξη και ακαδημαϊκή επιτυχία των δίγλωσσων μαθητών, καθώς οι ίδιοι καλούνται σε καθημερινό επίπεδο να διαχειριστούν θέματα πολιτισμικής ετερότητας και διγλωσσίας και να εφαρμόσουν παιδαγωγικές στρατηγικές ενδυνάμωσης των μαθητών αυτών.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να διερευνήσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης πάνω σε θέματα διγλωσσίας και να καταγράψει τις εκπαιδευτικές πρακτικές που εφαρμόζουν στη διδασκαλία τους σε μαθητές από μεταναστευτικά πλαίσια. Τόσο μέσα από το θεωρητικό όσο και από το ερευνητικό μέρος γίνεται ιδιαίτερη προσπάθεια καταγραφής και ανάδειξης των κατάλληλων εκπαιδευτικών πρακτικών διαχείρισης της διγλωσσίας, όπως είναι οι πρακτικές αξιοποίησης της μητρικής γλώσσας, οι διαφοροποιημένες τεχνικές διδασκαλίας της γλώσσας ως Γ2 και οι πρακτικές προώθησης της συνεργασίας σχολείου και οικογένειας.

Τα ερευνητικά ευρήματα της παρούσας μελέτης προέκυψαν μέσα από την υιοθέτηση της ποιοτικής μεθόδου για τη συλλογή δεδομένων. Συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη 22 δασκάλων σε σχολεία της Δυτικής Αττικής κατά τους μήνες Νοέμβριο - Ιανουάριο του 2016. Τα αποτελέσματα έδειξαν μια γενικότερη θετική στάση των εκπαιδευτικών προς τη διγλωσσία, χωρίς όμως τις περισσότερες φορές να μετουσιώνεται σε εξειδικευμένες διγλωσσικές πρακτικές, κάτι που αποκαλύπτει την έλλειψη σχετικής κατάρτισης πάνω στα θέματα αυτά. Ωστόσο, παρατηρείται μια βαθμιαία διαδικασία αλλαγής στις αντιλήψεις και στις πρακτικές των εκπαιδευτικών, καθώς υπάρχουν εκπαιδευτικοί που έχουν εφαρμόσει πρωτοποριακές δίγλωσσες πρακτικές αξιοποιώντας σε μεγάλο βαθμό το γλωσσικό και πολιτισμικό πλούτο του δίγλωσσου μαθητή.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Απόψεις, πρακτικές, εκπαιδευτικοί, δίγλωσσοι μαθητές, Γ1/Γ2

Μετεξέλιξη σχολικών μονάδων: το παράδειγμα του μειονοτικού σχολείου Αργυροκάστρου.

ΜΙΧΕΛΑΛΑΚΗ ΘΕΟΔΟΣΙΑ, ΕΔΙΠ, Π.Τ.Δ.Ε. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ ΔΙΟΝΥΣΙΑ, ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ Π.Τ.Π.Ε. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΘΥΜΙΑ, ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Οι παλίνδρομες μεταναστευτικές ροές δημιουργούν νέα δεδομένα και ζητούμενα στις οικονομικές και κοινωνικές δομές, στα εκπαιδευτικά συστήματα, στους μετακινούμενους πληθυσμούς (Kunugoglu, van de Vijver, Yagmur, 2016). Ειδικότερα, η μετάβαση από ένα εκπαιδευτικό σύστημα σε άλλο, εκκινεί διαδικασίες ένταξης (κοινωνικής, πολιτισμικής, γλωσσικής, εκπαιδευτικής) και (επανα)κοινωνικοποίησης του μετακινούμενου μαθητικού δυναμικού. Στο πλαίσιο αυτό αναδύονται επιλογές οι οποίες σχετίζονται με πτυχές κοινωνικής κινητικότητας, ιδεολογίες, κίνητρα, στοχεύσεις.

Λαμβάνοντας υπόψη τα στατιστικά στοιχεία του ελληνικού Υπουργείου Παιδείας (βλ. Κοντογιάννη, Μιχελάκη, Παπαλεξοπούλου, 2016) σχετικά με τις μαθητικές εκροές που παρατηρούνται στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και τις αντίστοιχες καταγραφές της Αλβανικής Στατιστικής Υπηρεσίας (INSTAT, 2014) σχετικά με τα ποσοστά παλιννοστώντων Αλβανών, γίνεται φανερό ότι υπάρχει μια αυξητική τάση στο φαινόμενο της επιστροφής οικονομικών μεταναστών.

Η αφήγηση της μετάβασης, από αλβανικής καταγωγής μαθητές, που ανήκουν σε οικογένειες που παλιννοστούν στην Αλβανία και καλούνται να φοιτήσουν ίσως για πρώτη φορά στο αλβανικό εκπαιδευτικό σύστημα, αποτελεί το βασικό ζητούμενο αυτής της εργασίας, η οποία στηρίζεται στα ευρήματα επιτόπιας έρευνας που πραγματοποιήθηκε στο μειονοτικό σχολείο Αργυροκάστρου, την άνοιξη του 2015 από την συγκεκριμένη ερευνητική ομάδα. Μέσα από ημιδομημένες συνεντεύξεις με 10 εκπαιδευτικούς και 33 μαθητές του Ελληνικού Σχολείου Αργυροκάστρου, επιχειρείται να αναδειχθεί πώς η σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού, η οποία αποτελείται από νεοεισερχόμενους ελληνόφωνους αλβανικής καταγωγής εφήβους, αλλάζει την ταυτότητα του σχολείου χωρίς απαραίτητα να αλλάζει το θεσμικό πλαίσιο ή η ονομασία του.

Οι άξονες που θα αναλυθούν στο παρόν κείμενο είναι:

Α) Κριτήρια επιλογής του σχολείου.

Β) Αφήγηση του βιώματος της ένταξης των υποκειμένων στο νέο σχολικό περιβάλλον.

Γ) Πώς λειτουργεί η φοίτηση στο συγκεκριμένο σχολείο σε σχέση με τη διαμόρφωση της ταυτότητάς τους και την ένταξή τους στην κοινωνία της Αλβανίας.

Καταγράφεται αλλαγή και μετεξέλιξη του μειονοτικού σχολείου, το οποίο χωρίς να τροποποιεί τη λειτουργία του διατηρεί τις διπολιτισμικές/διγλωσσικές εγγραφές των μαθητών, ενώ ταυτόχρονα συμβάλει στην ομαλή ένταξή τους στην αλβανική κοινωνία.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Μετάβαση, ένταξη (εκπαιδευτική, κοινωνική), μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο, σχολική μονάδα, μειονοτικό σχολείο, διπολιτισμική ταυτότητα

Ποικιλομορφία οικογενειακών σχηματισμών και προσχολική αγωγή: προκλήσεις και προοπτικές για ένα συμπεριληπτικό νηπιαγωγείο.

ΜΠΕΛΙΑ ΣΤΕΛΛΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΜΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΤΑΜΙΑΣ ΔΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ ΟΜΕΡ ΑΘΗΝΑΣ
ΟΥΣΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΥ ΚΕΛΛΗ, ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Η κεντρική πολιτισμική θέση που κατέχει η ετεροφυλοφιλική πυρηνική οικογένεια στην Ελλάδα έχει επισημανθεί και αναλυθεί εκτεταμένα σε κοινωνιολογικές και ανθρωπολογικές έρευνες, ενώ οι αναπαραστάσεις οικογενειακών σχηματισμών στον κυρίαρχο λόγο εξακολουθούν να περιλαμβάνουν σχεδόν αποκλειστικά «παραδοσιακές» εκδοχές έμφυλης συγκρότησης και σεξουαλικότητας των γονέων.

Σε αυτό το πλαίσιο, η αντιμετώπιση του μοντέλου της πυρηνικής οικογένειας ως «ανώτερου» εντός του ελληνικού σχολείου είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη, με άλλες εκδοχές οικογενειακότητας να θεωρούνται υποδεέστερες, να μην είναι αναγνωρίσιμες και, εν γένει, να μην είναι αποδεκτές.

Την ίδια στιγμή, ωστόσο, ο αριθμός των οικογενειακών σχηματισμών που απομακρύνονται από τη λογική του ηγεμονικού μοντέλου αυξάνονται. Μια μορφή οικογενειακότητας που αποτελεί πραγματικότητα και στην Ελλάδα είναι οι σχηματισμοί όπου ο γονέας ή οι γονείς αυτοπροσδιορίζονται ως LGBT (lesbian, gay, bisexual, transgender).

Με δεδομένα τα παραπάνω, κατά την είσοδό τους στο ελληνικό σχολικό σύστημα τα παιδιά με LGBT γονέα ή γονείς μπορεί να μη δουν ποτέ τις οικογένειές τους να εκπροσωπούνται στο πρόγραμμα σπουδών, στο παιδαγωγικό υλικό ή στα λογοτεχνικά βιβλία που χρησιμοποιούνται στο νηπιαγωγείο, αλλά ούτε και στις συζητήσεις που πραγματοποιούνται στην τάξη. Ωστόσο, η «ακύρωση» της μορφής ή της δομής της οικογένειας ενός παιδιού μπορεί να έχει ιδιαίτερα αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη της θετικής-αυτοεικόνας του. Από αυτήν την άποψη, είναι σημαντικό να παρέχει το νηπιαγωγείο ένα ευνοϊκό και συμπεριληπτικό περιβάλλον μάθησης, που δεν κάνει διακρίσεις.

Η παρούσα έρευνα έχει βασιστεί στη διεξαγωγή μη δομημένων συνεντεύξεων με 12 γονείς που αυτοπροσδιορίζονται ως LGBT, προκειμένου να σκιαγραφηθούν οι ανάγκες, οι φόβοι και οι προσδοκίες τους ως προς την ένταξη του παιδιού τους στην προσχολική αγωγή, και στη διεξαγωγή 12 μη δομημένων συνεντεύξεων με νηπιαγωγούς, όπου σκιαγραφούνται οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν προκειμένου να εισαγάγουν στο σχολείο τους την ιδέα της ποικιλομορφίας των οικογενειακών σχηματισμών. Κεντρικός στόχος της έρευνας είναι να ξεκινήσει ένας διάλογος για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που ανακύπτουν.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: LGBT γονεϊκότητα, προσχολική αγωγή

Ενισχύοντας τη συμμετοχή των μαθητών στις δράσεις της τάξης: Η αξιοποίηση των αποθεμάτων γνώσεων στην εκπαιδευτική διαδικασία.

ΜΠΙΡΜΠΙΛΗ ΜΑΡΙΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΜΟΚΚΑ ΕΥΜΟΡΦΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ

ΤΖΙΩΓΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ

Τα 'αποθέματα γνώσεων' (Moll, Amanti, Neff & Gonzalez, 1992), δηλαδή οι γνώσεις, οι δεξιότητες και οι στρατηγικές που αντλούν οι μαθητές από το οικογενειακό τους περιβάλλον, αποτελούν ένα σημαντικό εννοιολογικό εργαλείο για την εφαρμογή προγραμμάτων που ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα των μαθητών. Πρόκειται για μια δυναμική έννοια η οποία πηγάζει από την αποδοχή της σημασίας των κοινωνικών σχέσεων και των καθημερινών εμπειριών στη μάθηση των ατόμων.

Η παρούσα έρευνα αξιοποίησε τα αποθέματα γνώσεων παιδιών προσχολικής ηλικίας με στόχο την ενίσχυση της συμμετοχής τους στις δράσεις της τάξης. Το ερευνητικό ερώτημα που τέθηκε ήταν κατά πόσο η αξιοποίηση των αποθεμάτων γνώσεων παιδιών με περιορισμένη συμμετοχή σε ομαδικές δραστηριότητες μπορεί να λειτουργήσει ως «μοχλός» (Ανδρούσου, 2007), που θα τους δημιουργήσει την επιθυμία να συμμετάσχουν ενεργητικά στη μαθησιακή διαδικασία.

Υιοθετώντας τη μεθοδολογία της έρευνας δράσης δυο εκπαιδευτικοί, σε δυο νηπιαγωγεία, παρατήρησαν τα παιδιά, έκαναν συνεντεύξεις με παιδιά και γονείς, επέλεξαν 2 παιδιά από κάθε τάξη, οργάνωσαν δράσεις που στο κέντρο τους είχαν τα αποθέματα γνώσεων των συγκεκριμένων παιδιών και αξιολόγησαν την παρέμβαση τους. Συγκεκριμένα, τα παιδιά μοιράστηκαν εμπειρίες και γνώσεις για τη δημιουργία επιτραπέζιων παιχνιδιών, τη λειτουργία μιας κτηνοτροφικής μονάδας, την καλλιέργεια και το μάζεμα της ελιάς και το ψάρεμα.

Οι παρατηρήσεις των εκπαιδευτικών και οι αντιδράσεις παιδιών και γονέων έδειξαν ότι η πρόσκληση των εκπαιδευτικών προς τα 4 παιδιά να αναλάβουν τους ρόλους του 'ειδικού' και του 'καθοδηγητή', σε δραστηριότητες σχετικές με τις εμπειρίες τους, έγινε άμεσα δεκτή και ενεργοποίησε τη συμμετοχή τους στη μαθησιακή διαδικασία. Παρατηρήθηκε επίσης αλλαγή στάσης και συμπεριφοράς της ομάδας της τάξης προς τα 4 παιδιά, με χαρακτηριστικές τις εκφράσεις 'θαυμασμού' προς τον/την συμμαθητή/τρια τους και την αναγνώριση του/της ως πηγή πληροφοριών και βοήθειας.

Στη συζήτηση των αποτελεσμάτων θα εξεταστούν και οι προκλήσεις που μπορεί να συναντήσουν οι εκπαιδευτικοί στην αναζήτηση και στην αξιοποίηση των αποθεμάτων γνώσεων των παιδιών του νηπιαγωγείου.

Αναφορές

Ανδρούσου, Α. (2007). Κίνητρο στην εκπαίδευση. Στο Α. Ανδρούσου (Επιμ.), *Κλειδιά και Αντικλειδιά. Διδακτική Μεθοδολογία*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ – Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Moll, L.C., Amanti, C, Neff, D., & Gonzalez, N. (1992). Funds of knowledge for teaching: Using a qualitative approach to connect homes and classrooms. *Theory into Practice*, 31(2), 132-141.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Αποθέματα γνώσεων, προσχολική εκπαίδευση, κίνητρα

Tackling inequality in early childhood through enhancing family involvement in early learning and engaging practitioners in meaningful collaboration with families in the UK.

MEEHAN CATHERINE, FACULTY DIRECTOR, EARLY CHILDHOOD, CANTERBURY CHRIST CHURCH UNIVERSITY

The current social, economic and political context creates a drive for equality and efficiency, and there are increased pressures on early childhood educators to 'narrow the gap' and improve educational outcomes for children. Significant investment in Early Childhood Education and Care (ECEC) internationally is recognised as being critical for children's learning and development in the first eight years of life. Tackling inequality at its roots through early childhood education and care promotes an inclusive approach to education drawing on strong traditions in the early childhood education field. Early Childhood teachers and practitioners work with parents and family members to support their role in children's learning and development. The role of early childhood practitioners is critical as they have a unique role of working closely with children and their families, and can have an influential role in shaping children's resilience, aspirations and identity. The initial findings from the project suggest that the programme is having a positive impact on parents' self-efficacy and they are able to understand their children's learning and development. These positive changes in the parents' approaches to parenting are critical in their role in supporting their children's learning and development. The "Learning Links" programme is facilitated by senior early childhood practitioners and crèche staff, their perceptions have also been captured in the data collection.

KEY WORDS: parent partnership, inequality, children's learning and development

---

Σχολείο & οικογένεια: μια δυναμική σχέση για ένα ανοιχτό σχολείο.

ΝΑΟΥΜ ΕΛΛΗ, ΔΡ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ-ΤΕΑΠΗ/ΕΚΠΑ, ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ/ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΚΑΛΑΦΑΤΗ ΜΑΡΙΑΝΘΗ, ΥΠΟΨ. ΔΡ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ – ΤΕΑΠΗ/ ΕΚΠΑ

Διανύοντας μια μακρά περίοδο βαθιάς οικονομικής και κυρίως ανθρωπιστικής κρίσης, κληθήκαμε να αναζητήσουμε ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο αναφοράς ικανό να ανταπεξέλθει στις προκλήσεις και τις ανάγκες της σημερινής εποχής. Υπό το πρίσμα των αρχών και των στόχων της *Εκπαίδευσης για την Αειφορία* επικεντρωθήκαμε στο άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία. Επιδίωξη μας είναι όχι μόνο να προετοιμάσουμε τους μαθητές να διερευνήσουν τον κόσμο που τους περιβάλλει, αλλά και να τους βοηθήσουμε να αναπτύξουν δεξιότητες συνεργασίας και ικανότητες δράσης, οι οποίες θα κάνουν τη γνώση να έχει αξία για την ευρύτερη κοινωνία.

Το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία προϋποθέτει μια συνεχή επικοινωνία και *συνεργασία με τους γονείς των μαθητών*. Η συμμετοχή των γονέων στις συνθήκες μάθησης των παιδιών τους θεωρείται κομβικής σημασίας, καθώς ενδυναμώνει συναισθηματικά τα παιδιά, αλλά και επιτρέπει τη συνέχεια της μαθησιακής εμπειρίας τους ανάμεσα στο σχολείο και το σπίτι. Υπό αυτή την έννοια, η συνεργασία μεταξύ σχολείου και οικογένειας αποτελεί καθοριστική συνιστώσα της εκπαιδευτικής διαδικασίας για την υλοποίηση των σκοπών και των στόχων της εκπαίδευσης.

Στην παρούσα εργασία θα αναδείξουμε τα κομβικά σημεία που προέκυψαν από δύο ερευνητικές μελέτες σε δύο διαφορετικά πλαίσια νηπιαγωγείου, εστιάζοντας στη διερεύνηση του ρόλου που παίζει η συνεργασία μεταξύ σχολείου και οικογένειας στην παιδαγωγική διαδικασία και στην αντιμετώπιση προβληματικών καταστάσεων του σχολικού και τοπικού περιβάλλοντος. Η μεθοδολογική προσέγγιση που αξιοποιήθηκε για τη συστηματική και στοχαστική εξέταση των ερευνητικών στόχων που τέθηκαν στις έρευνες ήταν η *Έρευνα Δράσης*. Τα ευρήματα κατέδειξαν ότι αλληλεπιδραστικές, ομαδοσυνεργατικές και δημιουργικές διδακτικές μέθοδοι υποκίνησαν το ενδιαφέρον μαθητών και γονέων που εργάστηκαν από κοινού μαζί με τους εκπαιδευτικούς επιτυγχάνοντας να ανταπεξέλθουν συλλογικά στην αντιμετώπιση ζητημάτων του σχολείου και της τοπικής κοινωνίας. Αυτό είχε όσο αποτέλεσμα την ενδυνάμωση όλων των εμπλεκόμενων και την ανάπτυξη της ιδιότητας του πολίτη που συμμετέχει ενεργά στο μετασχηματισμό της κοινωνίας, επιφέροντας θετικές αλλαγές τόσο στο άμεσο, όσο και στο ευρύτερο περιβάλλον του.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Αειφορία, ανοιχτό σχολείο, συνεργασία, οικογένεια, τοπική κοινωνία, έρευνα δράσης

Αλληλεπιδράσεις εκπαιδευτικών και παιδιών σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα προσχολικής εκπαίδευσης: Ο ρόλος της ετερότητας.

ΝΙΤΣΙΟΥ ΧΡΥΣΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ FREDERICK
ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ, ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΔΙΔΑΚΤΩΡ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ FREDERICK

Η πολυπολιτισμικότητα που παρατηρείται σήμερα στη σύγχρονη κοινωνία σε παγκόσμιο πλέον επίπεδο, και το φυσικό συνεπακόλουθό της, η εθνοπολιτισμική ετερότητα των σύγχρονων τάξεων των νηπιαγωγείων, δημιουργεί μια νέα εκπαιδευτική πραγματικότητα με νέες προκλήσεις για τον εκπαιδευτικό. Η σύγχρονη αυτή πολυπολιτισμική πραγματικότητα είναι έκδηλη πλέον σε όλες τις εκφάνσεις της Κυπριακής κοινωνίας και συνεπώς, στην Κυπριακή σχολική πραγματικότητα, και ιδιαίτερα στην προσχολική εκπαίδευση, στο περιβάλλον της οποίας επικεντρώθηκε αυτή η ερευνητική εργασία. Κύριος σκοπός της έρευνας ήταν η συλλογή δεδομένων σχετικά με τις συνθήκες ανάπτυξης και μάθησης των παιδιών προσχολικής ηλικίας, όπως αυτές διαγράφονται μέσα στα πλαίσια αλληλεπιδράσεων εκπαιδευτικών και παιδιών. Η συλλογή δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη χρήση δύο ερευνητικών μεθόδων, συγκεκριμένα, της μεθόδου της παρατήρησης μέσα στις τάξεις των νηπιαγωγείων, καθώς και ενός ερωτηματολογίου που δημιουργήθηκε με σκοπό τη διερεύνηση του βαθμού της πολιτισμικής συνείδησης και ετοιμότητας των εκπαιδευτικών. Συγκεκριμένα, η παρατήρηση πραγματοποιήθηκε εφαρμόζοντας μια προσαρμογή του Συστήματος Παρατήρησης και Αξιολόγησης της Τάξης - CLASS (Classroom Assessment Scoring System-CLASS, La Paro, Hamre, & Pianta, 2012), και το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε βασίστηκε σε ένα ήδη υπάρχον εργαλείο που προσαρμόστηκε στα Ελληνικά δεδομένα (Cultural Diversity Awareness Inventory, Henry, 1986, Brown, 2004), και περιελάμβανε διάφορες δηλώσεις με κλίμακα διαβάθμισης. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι παρά το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί προσχολικής εκπαίδευσης είναι ως ένα βαθμό ευαισθητοποιημένοι σχετικά με τη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας, κρίνεται αναγκαίο να επιμορφωθούν πιο αποτελεσματικά, σχετικά με τρόπους προώθησης της διαπολιτισμικότητας στην προσχολική εκπαίδευση, έτσι ώστε τα παιδιά προσχολικής ηλικίας να αναπτύσσονται και να εκπαιδεύονται μέσα σε ένα περιβάλλον αποδοχής και αξιοποίησης της διαφορετικότητάς τους.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ετερότητα, προσχολική εκπαίδευση, αλληλεπίδραση

Συνέργεια ανοιχτών εκπαιδευτικών δομών για την αντιμετώπιση καταστάσεων κρίσης στην τοπική κοινωνία. Η περίπτωση ενός Δημοτικού Σχολείου και ενός Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

ΝΟΜΙΚΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΔΡ. ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ/ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΤΕΑΠΗ/ΕΚΠΑ

ΚΑΤΣΕΝΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, ΔΡ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ-ΤΕΑΠΗ/ΕΚΠΑ

Στο πλαίσιο των σύνθετων καταστάσεων κρίσης που βιώνουν οι σύγχρονες κοινωνίες, κρίνεται αναγκαίος ο επαναπροσδιορισμός του ρόλου και των προτεραιοτήτων του σύγχρονου σχολείου. Βασικές αξίες ενός ανοιχτού σχολείου, όπως η συνεργασία, η συμμετοχή, η αλληλεγγύη θεωρούμε ότι πρέπει να διατρέχουν όλες τις όψεις της σχολικής ζωής. Σύμφωνα με τις αρχές της *Εκπαίδευσης για την Αειφορία*, οι σύγχρονες προκλήσεις απαιτούν τη διαμόρφωση ενός διαφορετικού μοντέλου σχέσης ανάμεσα στο σχολείο και τους φορείς της τοπικής κοινωνίας, το οποίο να στηρίζεται στη συνύπαρξη, την αλληλεπίδραση και την από κοινού δράση. Έτσι, το σχολείο γίνεται αντιληπτό ως ένας *οργανισμός μάθησης* που είναι υπεύθυνος όχι μόνο για τη δική του ανάπτυξη, αλλά και για την ανάπτυξη της κοινότητας στην οποία ανήκει.

Υιοθετώντας το σκεπτικό αυτό, σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε μια ερευνητική παρέμβαση που εστίαζε στην ταυτόχρονη δράση δύο εκπαιδευτικών οργανισμών: ενός δημοτικού σχολείου κι ενός Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ). Σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνήσουμε τις δυνατότητες που προσφέρει αυτή η συνέργεια στην ενεργοποίηση της συμμετοχής των μαθητών για ένα ζήτημα που απασχολεί την τοπική κοινωνία (το περιβαλλοντικό και κοινωνικό ζήτημα της διαχείρισης των απορριμμάτων). Η υλοποίηση της έρευνας παρείχε τη δυνατότητα να μελετήσουμε: α) Πώς αντιλαμβάνονται οι μαθητές το ρόλο και τη δράση τους στην τοπική κοινωνία; β) Πώς διευκολύνει η συνεργασία σχολείου και ΚΠΕ το άνοιγμα της δράσης των μαθητών στην τοπική κοινωνία;

Η έρευνα κατέδειξε ότι η συνεργασία των δύο οργανισμών αμβλύνει τις αναστολές που προκαλεί στους μαθητές η εμπλοκή σε νέες μορφές δράσης που αφορούν την τοπική κοινωνία κι επιπλέον ενδυναμώνει και ισχυροποιεί τη δράση τους. Ταυτόχρονα επιδρά στον τρόπο που αντιλαμβάνεται η κοινότητα το ρόλο των μαθητών κι ενισχύει την τοπική και σχολική κοινότητα στην από κοινού αντιμετώπιση προβληματικών καταστάσεων.

Η μεθοδολογική προσέγγιση που κρίθηκε ως καταλληλότερη για τη συστηματική και στοχαστική διερεύνηση των ερευνητικών δεδομένων ήταν η Έρευνα Δράσης.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Οργανισμός μάθησης, αειφορία, συμμετοχή, κοινότητα, έρευνα δράσης

«Δικαίωμά μου το επάγγελμά μου». Σχεδιασμός παιδαγωγικού υλικού ευαισθητοποίησης σε ζητήματα ετερότητας και επαγγελματικής ταυτότητας.

ΝΤΑΛΟΥΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΜΑΓΟΣ ΚΩΣΤΑΣ, ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση αναγνωρίζοντας την πολυπλοκότητα των σύγχρονων κοινωνιών συνιστά μία δυναμική διαδικασία αλληλεπίδρασης και συνεργασίας με στόχο τη δημιουργία ανοιχτών κοινωνικών ομάδων που θα χαρακτηρίζονται από ισονομία, αλληλεγγύη και αλληλοαποδοχή. Η εκπαίδευση αποκτά ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στη διαδικασία αποδόμησης των στερεοτυπικών αντιλήψεων, καθώς μπορεί να συμβάλλει στην καταπολέμηση προκαταλήψεων και στερεοτύπων προωθώντας γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις που καλλιεργούν μια ισότιμη και αλληλεπιδραστική διεργασία μεταξύ της εκάστοτε κυρίαρχης ταυτότητας και των αντίστοιχων ετεροτήτων.

Παράλληλα με την εθνοπολιτισμική διάσταση της ταυτότητας, που φαίνεται να καθρεφτίζει στερεοτυπικές αντιλήψεις τόσο σε παιδιά όσο και σε ενήλικους, είναι η σχέση επαγγελματικής και έμφυλης ταυτότητας. Σημαντικός αριθμός ερευνών σε παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας έχει αναδείξει τη σύνδεση συγκεκριμένων επαγγελματιών αφενός με συγκεκριμένο φύλο και αφετέρου με συγκεκριμένη εθνοπολιτισμική ταυτότητα. Τα στερεότυπα αυτά φαίνεται να επηρεάζουν τη σχέση τους με άτομα που δεν ανταποκρίνονται στις κυρίαρχες έμφυλες επαγγελματικές ταυτότητες καθώς και την μελλοντική επιλογή του δικού τους επαγγέλματος.

Από τους παράγοντες που μπορούν να μετασηματίσουν θετικά τις στερεοτυπικές και προκατειλημμένες αντιλήψεις των παιδιών απέναντι στην ετερότητα είναι το κατάλληλο παιδαγωγικό υλικό.

Στην παρούσα εισήγηση θα παρουσιασθεί ένα σύγχρονο παιδαγωγικό υλικό για παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας με σκοπό την άμβλυση στερεοτύπων που αφορούν την επαγγελματική ταυτότητα σε σχέση με το φύλο και το χρώμα του ατόμου. Το παρόν υλικό διαθέτει τα βασικά χαρακτηριστικά του σύγχρονου διαπολιτισμικού παιδαγωγικού υλικού και είναι ελκυστικό για τα παιδιά καθώς αξιοποιεί στοιχεία τεχνολογίας, όπως το ψηφιακό κόμιξ και το χωροευαίσθητο παιχνίδι αναζήτησης.

Εκτός από την περιγραφή του υλικού, θα παρουσιασθούν τα αποτελέσματα έρευνας από την εφαρμογή του σε μαθητές που φοιτούν σε δημόσιο νηπιαγωγείο του Βόλου. Όπως αναδείχθηκε από τα ευρήματα, το υλικό λειτούργησε θετικά στη διαμόρφωση μη στερεοτυπικών αντιλήψεων των παιδιών της ομάδας για τη σχέση επαγγελματικής ταυτότητας σε συνδυασμό με την έμφυλη ταυτότητα και το χρώμα του δέρματος.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: έμφυλη ταυτότητα, εθνοπολιτισμική ταυτότητα, επαγγελματική ταυτότητα, στερεότυπα, παιδαγωγικό υλικό

Μοντέλα Παρέμβασης σε πολυπολιτισμικές τάξεις: Μελέτη της πολιτισμικά ευαίσθητης διδασκαλίας σε εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και σχεδιασμός επιμορφωτικού προγράμματος.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ, Π.Ε.70

ΚΟΚΟΥΒΙΝΟΥ ΕΥΔΟΚΙΑ, Π.Ε. 70

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών στη σημερινή κοινωνία είναι καθοριστικός γιατί καλούνται να εργαστούν επικοινωνητικά στο νέο πολυπολιτισμικό περιβάλλον. Αυτός είναι ο κύριος λόγος που η καταγραφή των απόψεων των εκπαιδευτικών και ο βαθμός ανταπόκρισής τους σε ένα τέτοιο περιβάλλον έχει αποτελέσει αντικείμενο έρευνας. Κρίνεται απαραίτητο να διερευνηθεί η ύπαρξη πολιτισμικά ευαίσθητης διδασκαλίας (μέθοδοι, διδακτέα ύλη, διαχείριση σχολικής τάξης, κλίμα εμπιστοσύνης, πολιτισμικός εμπλουτισμός, προσδοκίες σε σχέση με την επίδοση και συμπεριφορά μαθητών/τριών) στους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, να αναφερθούν οι δυσκολίες που συναντούν με τους πολιτισμικά διαφέροντες μαθητές/τριες και να σημειωθούν οι προτάσεις τους για επιμόρφωση. Η μέθοδος που επιλέχθηκε να χρησιμοποιηθεί για την συγκέντρωση του δείγματος είναι αυτή της «βολικής» δειγματοληψίας. Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε είναι το ερωτηματολόγιο αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών, που στηρίζεται στην Κοινωνική Γνωστική Θεωρία μάθησης του Bandura (1977). Δημιουργοί του ερωτηματολογίου είναι Gibson και Dembo (1984) και περιλαμβάνει δύο παράγοντες:

- Της αυτο-αποτελεσματικότητας (Culturally Responsive Teaching Self-Efficacy scales)
- Των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων (Culturally Responsive Teaching Outcome Expectancy scales)(Siwatu, 2006a).

Ο δεύτερος παράγοντας, που εστιάζει στις θετικές προσδοκίες του εκπαιδευτικού, εξετάζεται με τον ερωτηματολόγιο της έρευνας. Παρατηρήθηκε ότι οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν τις ανάγκες των πολιτισμικά και γλωσσικά διαφερόντων μαθητών/τριών και πιστεύουν στα θετικά αποτελέσματα μιας πολιτισμικά ευαίσθητης διδασκαλίας, παρ' όλα αυτά όμως αδυνατούν να την εφαρμόσουν ή έχουν αδυναμίες και χαμηλές προσδοκίες κατά την εφαρμογή μιας τέτοιας διδακτικής προσέγγισης. Ένα από τα κυριότερα προβλήματα των εκπαιδευτικών είναι η αδυναμία χρήσης και κατανόησης της ελληνικής γλώσσας από τους γλωσσικά και πολιτισμικά διαφέροντες μαθητές/τριες και τους γονείς τους, καθώς και η έλλειψη διδακτικών προσεγγίσεων και καλών πρακτικών για την εφαρμογή μιας πολιτισμικά ευαίσθητης διδασκαλίας. Συνοψίζοντας, οι εκπαιδευτικοί χρήζουν ανάγκη επιμόρφωσης σε θέματα πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης και πρακτικών διδασκαλίας. Βάση των παραπάνω σχεδιάστηκε επιμορφωτικό πρόγραμμα σε 5 άξονες: α) βελτίωση των σχέσεων σχολείου – οικογένειας, β) πρακτικές διδακτικής της ελληνικής γλώσσας σε αλλόγλωσσους μαθητές/τριες, γ) εξάλειψη ρατσιστικών αντιλήψεων και συμπεριφορών εντός και εκτός της τάξης, δ) στρατηγικές ενσωμάτωσης και διαχείρισης της τάξης και ε) προβλήματα ταυτότητας και ενίσχυσης της αυτο-εικόνας των μαθητών/τριών.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: πολυπολιτισμική τάξη, πολιτισμικά ευαίσθητη διδασκαλία, προσδοκώμενα αποτελέσματα, πολιτισμικός εμπλουτισμός, εκπαιδευτικές πρακτικές, επιμορφωτικές ανάγκες

Παιδιά προσφύγων στο ελληνικό σχολείο: οι αντιλήψεις εκπαιδευτικών.

ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΤΠΕ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΜΠΟΥΡΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ, ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΕΥΠΡΑΞΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΕ70, ΥΠ. ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Η Ελλάδα αποτελεί για χιλιάδες ανθρώπους, που αναζητούν μια καλύτερη ζωή, η πύλη προς την Ευρώπη. Προσπαθώντας να ξεφύγουν από τον πόλεμο και τις διώξεις, κυρίως από το Αφγανιστάν, το Ιράκ και τη Σομαλία, έρχονται στη χώρα μας. Ωστόσο, το κλείσιμο των συνόρων σταμάτησε την πορεία τους και τους εγκλώβισε στην Ελλάδα. Ανάμεσα στους ανθρώπους αυτούς εντοπίζονται και χιλιάδες παιδιά, εκ των οποίων πολλά είναι ασυνόδευτα. Η ελληνική πολιτεία και η κοινωνία γενικότερα πρέπει να εξασφαλίσουν την προστασία των παιδιών προσφύγων σύμφωνα τόσο με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989) όσο και με τις αξίες που αντανακλούνται στην ελληνική παράδοση και ιστορία. Ένα από τα δικαιώματα των παιδιών προσφύγων, που θα πρέπει να προστατευτεί, είναι το δικαίωμά τους στην εκπαίδευση. Είναι, όμως, εφικτή η ένταξή τους στις υπάρχουσες σχολικές μονάδες; Ποια είναι η στάση και ποιοι οι προβληματισμοί των εκπαιδευτικών σε σχέση με την ένταξη των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία;

Αυτά τα βασικά ερωτήματα μας οδήγησαν στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση της παρούσας έρευνας. Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνήσουμε τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών στον τρόπο με τον οποίο θεωρούν ότι μπορεί να επιτευχθεί καλύτερα η εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων. Για να επιτευχθεί ο σκοπός της μελέτης ελέγχθηκε η στάση τους τόσο για τους πρόσφυγες όσο και τα εκπαιδευτικά μέτρα που προτάθηκαν από την Πολιτεία για την εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων. Στην έρευνα συμμετείχαν εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Αττικής. Όσον αφορά την επιλογή του δείγματος πραγματοποιήθηκε με τυχαία δειγματοληψία.

Τα αποτελέσματα της έρευνας ήταν εντυπωσιακά. Ειδικότερα, φαίνεται ότι η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών συμφωνεί με την ένταξη των παιδιών προσφύγων στις σχολικές μονάδες, ακόμη και στο πρωινό πρόγραμμα. Τονίζοντας, ωστόσο, την ανάγκη να υπάρξει σωστή ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας. Ακόμη, προτείνουν τη δημιουργία περισσότερων τμημάτων υποδοχής και την κατάλληλη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: παιδιά πρόσφυγες, εκπαίδευση, τμήματα υποδοχής, επιμόρφωση

Ενισχύοντας τα παιδιά να 'φέρουν' στο Νηπιαγωγείο τα γνωστικά τους αποθέματα: Συμμετοχικές διαδικασίες που επιτρέπουν να ακουστεί η φωνή των παιδιών.

ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ,
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΛΙΟΛΙΑ ΦΩΤΕΙΝΗ, ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΤΕΠΑΕ, ΑΠΘ

ΚΑΚΑΛΙΑΝΤΗ ΕΛΕΝΗ, ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΤΕΠΑΕ, ΑΠΘ

Οι ιδέες, απόψεις, γνώσεις και εμπειρίες, αλλά και τα ενδιαφέροντα των παιδιών αποτελούν αντικείμενο έρευνας πολλών ερευνητών από διαφορετικά επιστημονικά πεδία. Όσο όμως επεκτείνεται η έρευνα σε αυτή την περιοχή τόσο αυξάνονται τα ερωτήματα που απασχολούν τους ερευνητές. Έχουν πραγματικά νόημα αυτές οι διαδικασίες για τα παιδιά που συμμετέχουν; Επιτρέπουν να ακουστεί η φωνή τους; Καταφέρνουμε να προσεγγίσουμε, τον πλούτο και τη διαφορετικότητα κάθε παιδιού; Η βασική θέση στην οποία στηρίζονται τέτοιου είδους προβληματισμοί υποστηρίζει ότι, καθώς τα παιδιά είναι οι πιο αρμόδιοι για να μιλήσουν για τη ζωή τους, έχουν το δικαίωμα και πρέπει να τους παρέχονται κατάλληλα εργαλεία για να εκφράζουν τις απόψεις τους, και αυτές οι απόψεις θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη από ερευνητές και εκπαιδευτικούς.

Η παρούσα μελέτη ασχολείται με ορισμένα από αυτά τα ερωτήματα υπό το πρίσμα αφενός των συμμετοχικών προσεγγίσεων για την μάθηση και την εκπαιδευτική έρευνα κι αφετέρου βασικών θέσεων της κοινωνικο-πολιτισμικής θεωρίας για την δυναμική διαδικασία μέσω της οποίας συγκροτούνται αλλά και μετασχηματίζονται τα γνωστικά αποθέματα των παιδιών. Για το σκοπό αυτό, αξιοποιούνται τα δεδομένα από δυο ερευνητικές διαδικασίες οι οποίες μελέτησαν ενδιαφέροντα των παιδιών που αναπτύσσονται κυρίως εκτός σχολείου και είναι συνήθως περιθωριοποιημένα ή και απαγορευμένα μέσα στα περισσότερα ελληνικά νηπιαγωγεία: τα ψηφιακά παιχνίδια και οι αγαπημένοι τους ήρωες. Οι στρατηγικές που εφαρμόστηκαν στα πλαίσια των δυο ερευνών με στόχο να ακουστεί η φωνή των παιδιών ήταν: Το σχέδιο, η συνέντευξη με βάση το σχέδιο ή/και σε ζευγάρια, παρατήρηση της σχεδιαστικής δραστηριότητας, δημιουργία γωνίας και παρατήρηση στο ελεύθερο παιχνίδι. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται και συζητούνται οι συγκεκριμένες στρατηγικές σε συνδυασμό με τον τρόπο συμμετοχής των παιδιών σε κάθε μια από αυτές, το είδος των απόψεών τους και τον τρόπο που τις εκφράζουν, ενώ διατυπώνονται εκπαιδευτικές και ερευνητικές προεκτάσεις και ζητήματα που αξίζει να μελετήσουμε μελλοντικά σχετικά με την ουσιαστική συμμετοχή των παιδιών σε διαδικασίες μάθησης και έρευνας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: γνωστικά αποθέματα, συμμετοχικές διαδικασίες έρευνας, παρατήρηση, συνέντευξη, σχεδιαστική δραστηριότητα

Τα προσφυγόπουλα προσχολικής ηλικίας: Συνθήκες Διαβίωσης, Πολιτικές Επιλογές και Καλές Πρακτικές υποδοχής στην Ελλάδα.

ΠΑΠΑΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΔΙΩΝ, ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΤΟΥΣ

Η εισήγηση αναφέρεται, στα πορίσματα μιας μελέτης που διεξήχθη από την ΕΑΔΑΠ το έτος 2016-2017 και που απέβλεπε στην διερεύνηση:

- Α) των συνθηκών διαβίωσης των προσφυγόπουλων προσχολικής ηλικίας στην Ελλάδα
- Β) των πολιτικών των φορέων, για την υποδοχή αυτής της κατηγορίας πληθυσμού
- Γ) των προγραμμάτων και άλλων δράσεων που δίνουν προτεραιότητα στις οικογένειες προσφύγων που έχουν μικρά παιδιά.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε είναι η ημιδομημένη συνέντευξη. Στην έρευνα συμμετείχαν εκπρόσωποι υπουργείων, εκπρόσωποι της Υπατης Αρμοστείας, Υπηρεσίας πρώτης υποδοχής, UNICEF, άλλων ΜΚΟ και μέλη άτυπων δικτύων που η δράση τους περιλαμβάνει και δραστηριότητες αποκλειστικά για τα μικρά παιδιά και τις οικογένειές τους.

Τα βασικά συμπεράσματα αναδεικνύουν:

- α. τα κενά που υπάρχουν στο θεσμικό πλαίσιο για τα μικρά προσφυγόπουλα ιδιαίτερα για αυτά που είναι κάτω των τεσσάρων ετών,
- β. την έλλειψη προτεραιοτήτων στις παρεμβάσεις τόσο των ΜΚΟ όσο και των σωματείων που εμπλέκονται έμμεσα ή άμεσα στην απασχόλησή τους.

Στην πλειοψηφία των συνεντεύξεων τονίστηκε επίσης η έλλειψη κατάρτισης των εργαζομένων των φορέων σχετικά με τον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων ευέλικτων και προσαρμοσμένων στις ανάγκες του συγκεκριμένο πληθυσμού.

Κατά την διάρκεια της έρευνας εκπρόσωποι από κάποιους φορείς εξέφρασε τις προσπάθειες που γίνονται για καινοτόμες παρεμβάσεις.

Στην μελέτη προστέθηκε έτσι και η συλλογή καλών πρακτικών σε χώρους όπου διαμένουν μικρά παιδιά δηλαδή κέντρα υποδοχής, ξενώνες, άτυπα «στέκια» και σε βρεφονηπιακούς σταθμούς.

Τα δεδομένα της έρευνας μπορούν να συμβάλλουν στην ενίσχυση ενός διαλόγου που προωθεί τον σεβασμό των δικαιωμάτων, τις δυνατότητες και τις μορφές ένταξης των παιδιών προσχολικής ηλικίας προσφύγων και μεταναστών στους επίσημους θεσμούς προσχολικής αγωγής της χώρας μας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: καλές πρακτικές, πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα

«Ήσυχά έρχονται. Ήσυχά φεύγουν»: Παιδιά που εργάζονται στο δρόμο στα σχολεία της Αθήνας.

ΠΑΠΑΣΙΜΑΚΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ – ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ ΕΚΠΑ , ΡΑΛΛΕΙΑ ΠΔΣ

Αν και η παιδική εργασία δεν αποτελεί ένα καινούριο φαινόμενο, η αστική της εκδοχή, ‘τα παιδιά και οι νέοι του δρόμου’ φαίνεται να είναι σύμφυτη με τις καταστάσεις κοινωνικής κρίσης. Στην Ελλάδα, η επαιτεία ή το μικροεμπόριο, αποτελούν τις περισσότερο συνηθισμένες δράσεις για τα παιδιά που εργάζονται στο δρόμο με κυριότερο στόχο τους τη συνεισφορά στο οικογενειακό εισόδημα.

Υποστηρίζοντας ότι οι κοινωνικές επιστήμες δεν είναι ουδέτεροι σχολιαστές στην παιδική ηλικία, αλλά ενεργοί παράγοντες στη δόμηση και αναδόμησή της πιστεύουμε ότι τόσο μεθοδολογικά όσο και ηθικά η έρευνα με τα παιδιά, αναμφίβολα, απαιτεί ιδιαίτερη προσέγγιση, μεθοδολογικές τεχνικές και στρατηγική. Κατά συνέπεια, η εισήγηση που θα παρουσιαστεί στηρίζεται σε εμπειρικά δεδομένα μιας μελέτης ‘για τα παιδιά’, αλλά και με τα ίδια ως υποκείμενα. Βασικά μεθοδολογικά εργαλεία υπήρξαν η συνέντευξη και η παρατήρηση.

Η ύπαρξη της οικογένειας, η διαβίωση σε κάποια μορφή κατοικία και η παράλληλη φοίτηση ορισμένων παιδιών στο σχολείο, δεν βελτιώνει την κατάσταση. Κατά συνέπεια, υπό το πρίσμα της Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού, της πεποίθησης ότι τα παιδιά είναι υποκείμενα δικαιωμάτων και με γνώμονα το θεωρητικό πλαίσιο της Κοινωνιολογίας της Παιδικής Ηλικίας σημειώνεται ότι πρέπει να ληφθεί υπόψη ‘η φωνή’ των παιδιών ώστε να υπάρξει μία πολύπλευρη προσπάθεια και συνδυασμός δράσεων που εκτείνονται από την στήριξη της οικογένειας, την αντιμετώπιση της σχολικής διαρροής, την ενίσχυση των ελεγκτικών μηχανισμών, καθώς επίσης και των κοινωνικών υπηρεσιών προστασίας των παιδιών.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ταυτότητα, ετερότητα, κρίση, κοινωνικός αποκλεισμός, εκπαίδευση, παιδιά που εργάζονται στο δρόμο

Προσφυγικός μαθητικός πληθυσμός και οι γέφυρες επαγγελματιών ψυχικής υγείας με τους εκπαιδευτικούς για κοινωνική δικαιοσύνη.

ΠΑΠΑΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΑΝΤΩΝΙΑ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ, ΕΚΠΑ

ΤΣΙΝΟΥ ΑΡΕΤΗ, ΥΠΟΨ. ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΕΚΠΑ

ΤΣΕΡΠΕΛΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, ΥΠΟΨ. ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΕΚΠΑ

Η κοινότητα των επαγγελματιών ψυχικής υγείας αναγνωρίζει ότι η έλλειψη προνομίων και η καταπίεση των ευάλωτων ομάδων έχουν συνέπειες στην ψυχική τους υγεία και υπερασπίζεται τη δημιουργία μιας περισσότερο κοινωνικά δίκαιης κοινωνίας (Toporek, Gerstein, Fouad, Roysircar & Israel, 2006). Υπ' αυτό το πρίσμα, οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας μπορούν με την κατάλληλη εκπαίδευση και ενημέρωση για αποτελεσματικές δράσεις και παρεμβάσεις, να συμβάλουν στην ευημερία και κοινωνική δικαιοσύνη των ευάλωτων ομάδων – στην παρούσα έρευνα επίκεντρο αποτελεί ο προσφυγικός μαθητικός πληθυσμός. Οι μετακινούμενοι πληθυσμοί αναμφισβήτητα αποτελούν μια ευάλωτη ομάδα, η ψυχική υγεία και ψυχοκοινωνική ευεξία των οποίων χρήζει της απαραίτητης μέριμνας. Δεδομένου δε, ότι τα τελευταία χρόνια ένα ογκώδες κύμα προσφύγων μετακινείται προς τον ελληνικό χώρο, το κοινωνικό αυτό φαινόμενο αποτελεί πρόκληση για την επίτευξη της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Στην παρούσα μελέτη, ερευνητικό στόχο αποτελεί η διερεύνηση των απόψεων και των εμπειριών των επαγγελματιών ψυχικής υγείας που καλούνται να (υπο)στηρίξουν και να συνεργαστούν με τους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν σε σχολικές μονάδες εντός των οποίων λειτουργούν οι Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (ΔΥΕΠ). Ανιχνεύονται και καταγράφονται οι δυσκολίες και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στο έργο τους στην προσπάθειά τους να συμβάλλουν στην παροχή αποτελεσματικών υπηρεσιών και φροντίδας προς τον προσφυγικό μαθητικό πληθυσμό.

Η έρευνα πραγματοποιείται με τη χρήση ημι-δομημένων συνεντεύξεων. Τα αποτελέσματά της κρίνονται ιδιαίτερα σημαντικά στα εξής επίπεδα: α) σε επίπεδο διαμόρφωσης πολιτικών, β) σε επίπεδο κατάρτισης/επιμόρφωσης των επαγγελματιών που επιτελούν έργο με τον συγκεκριμένο πληθυσμό, και γ) το σημαντικότερο, σε επίπεδο αρτιότερης προστασίας της ψυχικής υγείας των προσφύγων μαθητών.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: κοινωνική δικαιοσύνη, πρόσφυγες μαθητές, επαγγελματίες ψυχικής υγείας

Ο προφορικός λόγος και οι δεξιότητες γραμματισμού σε παιδιά προσχολικής ηλικίας 4-6 ετών: Περιγραφή και Ψυχομετρικός έλεγχος της Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού.

ΡΑΛΛΗ ΑΣΗΜΙΝΑ, ΜΕΛΟΣ ΔΕΠ, ΤΟΜΕΑΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ, ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ, ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΖΑΛΗ ΕΛΕΝΑ, ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ, ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Οι γλωσσικές δεξιότητες και οι πρώτες δεξιότητες γραμματισμού των παιδιών προσχολικής ηλικίας αποτελούν τη βάση για τη μελλοντική ανάπτυξη όχι μόνο της γλώσσας, αλλά και των δεξιοτήτων της ανάγνωσης και της γραφής. Επίσης αυτές οι πρώτες γλωσσικές δεξιότητες αποτελούν σημαντικούς προγνωστικούς δείκτες για τον εντοπισμό των παιδιών που ανήκουν σε ομάδες υψηλού κινδύνου για την εμφάνιση γλωσσικών διαταραχών και μαθησιακών δυσκολιών. Άρα, αυτό συνεπάγεται ότι ο έγκαιρος εντοπισμός τυχόν γλωσσικών δυσκολιών στα παιδιά, είναι σημαντικό να γίνεται κατά την περίοδο της προσχολικής ηλικίας και πριν από την είσοδό τους στο δημοτικό σχολείο με στόχο την έγκαιρη αξιολόγηση και παρέμβαση. Ωστόσο, στην Ελλάδα, υπάρχει μία ένδεια εργαλείων σε σχέση με την αξιολόγηση των γλωσσικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας. Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν α) η χαρτογράφηση του προφορικού λόγου και των δεξιοτήτων γραμματισμού παιδιών προσχολικής ηλικίας από τους εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας με τη χρήση της Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού και β) ο ψυχομετρικός έλεγχος της κλίμακας στον ελληνικό πληθυσμό. Τα αποτελέσματα ανέδειξαν διαφορετικά προφίλ επιδόσεων σε σχέση με την ηλικία των παιδιών και τους αξιολογούμενους τομείς του προφορικού λόγου, της ανάγνωσης και της γραφής. Επίσης, οι δείκτες αξιοπιστίας που προέκυψαν τόσο σύμφωνα με τη μέθοδο εξέτασης - επανεξέτασης όσο και με τη μέθοδο της εσωτερικής συνέπειας επιβεβαιώνουν την αξιοπιστία της Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού στον ελληνικό πληθυσμό. Ταυτόχρονα, διαπιστώθηκε η συγχρονική εγκυρότητα της Κλίμακας από τις υψηλές συσχετίσεις που βρέθηκαν μεταξύ των επιδόσεων των παιδιών στην Κλίμακα και σε αντίστοιχα ψυχομετρικά εργαλεία. Τα ευρήματα συζητούνται σε σχέση με τη σημασία των διαφορετικών αναπτυξιακών γλωσσικών προφίλ, για την έγκαιρη αξιολόγηση, και την διαφοροποιημένη διδασκαλία στην προσχολική τάξη.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Κλίμακα Αξιολόγησης, γλωσσικές δεξιότητες, προφορικός λόγος, δεξιότητες γραμματισμού, προσχολική ηλικία, εκπαιδευτικοί

Εργαζόμενη μνήμη και σχολική επίδοση: Μια συγκριτική μελέτη σε μαθητές της πλειονοτικής κουλτούρας και δίγλωσσους με μεταναστευτικό προφίλ.

ΡΑΧΑΝΙΩΤΗ ΕΛΕΝΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ, Msc ΣΤΗ ΔΙΓΓΛΩΣΗ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ,
Α΄ ΚΕΔΔΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΓΡΙΒΑ ΕΛΕΝΗ, ΑΝΑΠΛ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η συγκριτική διερεύνηση της εργαζόμενης μνήμης μαθητών της πλειονοτικής κουλτούρας και δίγλωσσων μαθητών με μεταναστευτικό προφίλ που φοιτούν στο Δημοτικό Σχολείο, και η συσχέτισή της με τον βαθμό της ευρύτερης σχολικής επίδοσης.

Για τον σκοπό αυτό εξετάστηκαν 20 μονόγλωσσοι και 20 δίγλωσσοι μαθητές Αλβανικής καταγωγής, από 8 τμήματα της Δ΄, Ε΄ και ΣΤ΄ τάξης, τριών δημοτικών σχολείων της Ανατολικής Θεσσαλονίκης. Η αντιστοιχία των δύο ομάδων μαθητών πραγματοποιήθηκε ως προς το φύλο και τον γενικό βαθμό σχολικής επίδοσης, σύμφωνα με την βαθμολογική εκτίμηση του δασκάλου/ας. Για την συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο καταγραφής του προφίλ των μαθητών και η αυτοματοποιημένη δοκιμασία εκτίμησης της εργαζόμενης μνήμης (AWMA, Alloway 2007). Από τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας διαπιστώθηκε ότι οι μαθητές της πλειονοτικής κουλτούρας και οι δίγλωσσοι μαθητές με μεταναστευτικό προφίλ είχαν τις ίδιες επιδόσεις στην λεκτική και οπτικοχωρική μνήμη, καθώς επίσης δεν παρουσιάστηκε καμία διαφοροποίηση σε σχέση με το φύλο και την αλληλεπίδραση του με τον παράγοντα μονόγλωσσία-δίγλωσσία. Παρατηρήθηκε όμως στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση της εργαζόμενης μνήμης με τον βαθμό της ευρύτερης σχολικής επίδοσης και στις δύο ομάδες.

Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν την αλληλεξάρτηση της εργαζόμενης μνήμης με την σχολική επίδοση. Οι δεξιότητες της εργαζόμενης μνήμης θα μπορούσαν να αποτελέσουν έναν ισχυρό προγνωστικό δείκτη της σχολικής προόδου και η εξάσκησης της, στα πλαίσια εφαρμογής ενός προγράμματος παρέμβασης στην τυπική εκπαίδευση, θα μπορούσε να συμβάλλει στην ενίσχυση των μαθητών που παρουσιάζουν δυσκολίες μάθησης.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: εργαζόμενη μνήμη, σχολική επίδοση, δίγλωσσοι μαθητές, μαθητές της πλειονοτικής κουλτούρας

Το παραπρόγραμμα στα δημοτικά σχολεία της Κύπρου και η ύπαρξη του ανοικτού σχολείου.

ΣΑΒΒΑ ΣΥΛΒΑΝΑ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΚΟΥΤΣΕΛΙΝΗ-ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ ΜΑΙΡΗ

Στις τάξεις σήμερα, σχεδόν σε κάθε χώρα του κόσμου, η πολυπολιτισμικότητα είναι ο κανόνας παρά η εξαίρεση (European Commission, 2008). Ταυτόχρονα, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία (Κουτσελίνη, 2001; Giroux, 1983; Apple, 1979; Hargreaves, 1978) παράλληλα με το επίσημο πρόγραμμα του σχολείου μέσα στο σχολικό σύστημα λειτουργεί το παραπρόγραμμα ή κρυφό αναλυτικό πρόγραμμα το οποίο συμβάλλει στην αναπαραγωγή των αξιών και των πεποιθήσεων της κοινωνίας. Στην παρούσα έρευνα διερευνάται αν υπάρχει παραπρόγραμμα στα δημοτικά σχολεία της Κύπρου όπου φοιτούν αλλόγλωσσοι μαθητές. Για την εκπλήρωση των στόχων της έρευνας αναπτύσσονται δύο ερωτηματολόγια μαθητών, ένα ερωτηματολόγιο εκπαιδευτικού και μια κλείδα παρατήρησης. Στην παρούσα έρευνα ακολουθείται η Διασυναρμολόγηση ως ένα μεθοδολογικό πλαίσιο. Η Διασυναρμολόγηση αντί να εξετάζει το φύλο, τη φυλή, την τάξη και το έθνος ως ξεχωριστές κοινωνικές ιεραρχίες, εξετάζει πώς αμοιβαία οικοδομούν το ένα το άλλο ή με τα λόγια του κοινωνιολόγου Stuart Hall, πώς «συναρμολογούν» το ένα το άλλο (Slack, 1996). Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πακέτο SPSS. Πιο συγκεκριμένα, για την ανάλυση των δεδομένων από τις κλείδες παρακολούθησης χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση διασποράς. Τα δεδομένα από τις παρακολουθήσεις δείχνουν ότι στην τάξη εντοπίζεται παραπρόγραμμα και στις σχέσεις μεταξύ των μαθητών αλλά και μεταξύ των εκπαιδευτικών και μαθητών. Οι Ελληνοκύπριοι φαίνεται να υποτιμούν κάποιες φορές τους μαθητές με διαφορετική εθνικότητα από τη δική τους και να σχολιάζουν αρνητικά παιδιά από άλλες εθνικότητες. Οι εκπαιδευτικοί παρουσιάζονται να ενθαρρύνουν και να υποβοηθούν περισσότερο τους Ελληνοκύπριους μαθητές, να παρακολουθούν την εργασία τους και να δίνουν πιο συχνά το λόγο στα Ελληνοκύπρια αγόρια παρέχοντας τους θετικά σχόλια. Τα αποτελέσματα υποδεικνύουν ότι υπάρχει επιτακτική ανάγκη για εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σχετικά με την ενσωμάτωση των μεταναστών στα δημοτικά σχολεία, την ύπαρξη του παραπρογράμματος καθώς και πιθανούς τρόπους αντιμετώπισής του ούτως ώστε να επιτευχθεί το ανοικτό σχολείο για όλους.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: παραπρόγραμμα, πολυπολιτισμικές τάξεις, ισότητα

Στάσεις και Αντιλήψεις των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για την ενταξιακή εκπαίδευση.

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ - ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΤΡΑΤΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ-ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ, ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΡΟΔΟΚΛΕΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΑΝ. ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΣΤΟ ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΑΚΟ ΣΤΑΘΜΟ Ο.Α.Ε.Δ. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Οι αλλαγές που σημειώθηκαν στη φιλοσοφία της εκπαίδευσης για τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή αναπηρία, στις στάσεις και τις κοινωνικές αντιλήψεις, οδήγησαν στην αναπροσαρμογή της εκπαιδευτικής πολιτικής, με αποτέλεσμα τη μετάβαση από τα ειδικά σχολεία στα σχολεία της ένταξης (Engelbrecht, 2013▪ European Agency, 2012 ▪ Florian & Black -Hawkins, 2011▪ Τάφα 1997). Η Παιδαγωγική της ένταξης αποσκοπεί στη διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών για τη μάθηση και τη συμπερίληψη παιδιών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, στο πλαίσιο της γενικής τάξης (Husbands and Pearce, 2012, Davis & Florian, 2004, Σούλης 2002, Ζώνιου-Σιδέρη 1998). Η κατανόηση, ο σεβασμός στη διαφορετικότητα και η δέσμευση στις αξίες της κοινωνικής ένταξης, αναφέρονται ως απαραίτητες ικανότητες των εκπαιδευτικών, προκειμένου να μπορούν να διδάξουν σε τάξεις συνεκπαίδευσης (European Training Foundation, 2010).

Στην παρούσα έρευνα διερευνήθηκαν οι αντιλήψεις 217 Νηπιαγωγών και 303 Δασκάλων της Περιφέρειας Ηπείρου, σχετικά με την ένταξη παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή αναπηρία σε γενικές τάξεις εκπαίδευσης, λαμβάνοντας υπόψη, ότι η διδασκαλία υψηλής ποιότητας σε αυτές τις τάξεις είναι σημαντικός παράγοντας για την επιτυχή μετάβαση των παιδιών τόσο στην προσχολική εκπαίδευση, όσο και στις επόμενες σχολικές βαθμίδες. Στο πλαίσιο αυτό εξετάσθηκε η στάση των εκπαιδευτικών α. για το εάν η ένταξη βελτιώνει τις κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, β. εάν τα τμήματα ένταξης ικανοποιούν τις ανάγκες των μαθητών, γ. εάν οι μαθητές με τυπική ανάπτυξη αποδέχονται τους συμμαθητές τους και δ. εάν οι εκπαιδευτικοί έχουν την κατάλληλη επιμόρφωση/κατάρτιση να διδάξουν σε τάξεις συνεκπαίδευσης.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: συνεκπαίδευση, εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας, στάσεις και αντιλήψεις, αποδοχή και ένταξη

Ενεργητική συμμετοχή των «νέων μαθητών» στη διαδικασία μάθησης - Αίτημα των εκπαιδευτικών για επιμόρφωση πάνω σε μαθητοκεντρικές στρατηγικές διδασκαλίας.

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΠΡΟΕΔΡΟΣ Π.Τ.Ν. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΣΙΑΡΑ ΕΥΘΥΜΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, Μ.Ε.ΔΥ. ΥΠΟΨ. ΔΙΔΑΚΤΩΡ. Π.Τ.Ν. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Η καθημερινή παιδαγωγική πραγματικότητα χαρακτηρίζεται από τη συνεχή αύξηση του αριθμού των μαθητών που απεμπλέκονται από τη μαθησιακή διαδικασία (Findlay, 2013 Parsons & Taylor, 2011, Way κ.σ, 2011). Αυτοί μπορεί να είναι μαθητές τόσο με χαμηλά επίπεδα εσωτερικής κινητοποίησης, όσο και μαθητές που, ενώ διαθέτουν τα εσωτερικά κίνητρα για μάθηση, δύσκολα ενθουσιάζονται και αδιαφορούν. Στη διεθνή βιβλιογραφία της τελευταίας δεκαετίας γίνεται λόγος για τους «νέους μαθητές» που έχουν διαφορετικές ανάγκες, ικανότητες, ενδιαφέροντα, απαιτήσεις, τρόπους πρόσκτησης της γνώσης και στόχους (Parsons & Taylor, 2011). Πρόκειται για μαθητές που μεταφέρουν τις αγωνίες της σύγχρονης οικογένειας, διακατέχονται από ανάλογα συναισθήματα και επιδεικνύουν άλλοτε εσωστρέφεια και άλλοτε ανεπιθύμητη συμπεριφορά.

Σε αυτό το πλαίσιο, ο εκπαιδευτικός ως ακρογωνιαίος λίθος για την ενεργοποίηση των μαθητών, καλείται να τροποποιήσει τις συνηθισμένες δασκαλοκεντρικές πρακτικές διδασκαλίας και να θέσει στο επίκεντρο το μαθητή και τη συνοικοδόμηση της γνώσης. Πώς ωστόσο αντιλαμβάνεται ο εκπαιδευτικός το ρόλο του αναφορικά με την ενεργητική συμμετοχή; Η κατάρτιση του μπορεί να τον βοηθήσει ώστε να επιτύχει την ενεργητική συμμετοχή «όλων» των μαθητών του;

Το ερευνητικό αυτό κενό επιχειρεί να καλύψει ποσοτική και ποιοτική έρευνα που βρίσκεται σε εξέλιξη την τρέχουσα περίοδο. Μέσα από ημιδομημένες συνεντεύξεις διερευνούμε τις απόψεις 50 Νηπιαγωγών του νομού Ιωαννίνων, σχετικά με τις πρακτικές διδασκαλίας που εφαρμόζουν, προκειμένου να ενισχύσουν τη συχνότητα εκδήλωσης ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών τους. Επίσης διερευνούμε τις απόψεις τους σχετικά την ανάγκη τους για επιμόρφωση πάνω σε νέες στρατηγικές διδασκαλίας.

Τα πρώτα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι οι εκπαιδευτικοί του δείγματος αναγνωρίζουν ότι στην πράξη είναι δύσκολο να συμμετέχουν ενεργητικά όλοι οι μαθητές στο βαθμό που οι ίδιοι προσδοκούν και επιδιώκουν. Επίσης, ενώ δηλώνουν ότι χρησιμοποιούν ποικιλία στρατηγικών διδασκαλίας, αναγνωρίζουν την ανάγκη για περαιτέρω επιμόρφωση, προκειμένου να εμπλουτίσουν το ρεπερτόριό τους, αλλά και να ανταποκριθούν στις αυξημένες απαιτήσεις της σύγχρονης τάξης.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ενεργητική συμμετοχή, απεμπλοκή, απόψεις εκπαιδευτικών, κατάρτιση εκπαιδευτικών, στρατηγικές διδασκαλίας

Το Δικαίωμα στην Εκπαίδευση στα σωφρονιστικά καταστήματα: Μελέτη περίπτωσης στην Κλειστή Φυλακή Πάτρας.

ΣΑΚΚΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ-ΔΑΝΑΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ (ΔΑΣΚΑΛΑ)

Η εκπαίδευση ορίζεται από τις διεθνείς συμβάσεις ως θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα και πολύτιμο αγαθό. Στη διπλωματική μου εργασία καταβλήθηκε προσπάθεια να σκιαγραφηθεί το δικαίωμα στην εκπαίδευση εντός των καταστημάτων κράτησης και να διαπιστωθεί αν αυτό διασφαλίζεται ή καταστρατηγείται. Πιο συγκεκριμένα, σκοπός μου ήταν να μελετηθεί η εσωτερική εκπαιδευτική πολιτική που ασκείται μέσα στα σωφρονιστικά καταστήματα και να ερευνηθεί η πρόσληψη της εκπαίδευσης από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη.

Βασικές έννοιες διαπραγμάτευσης στο θεωρητικό μέρος της εργασίας αποτέλεσαν η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, το δικαίωμα των κρατουμένων για εκπαίδευση, τα ολοπαγή ιδρύματα, ο θεσμός των καταστημάτων κράτησης, η Δια βίου μάθηση και Εκπαίδευση Ενηλίκων και ο θεσμός των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ).

Όσον αφορά στην έρευνα, εκείνη πραγματοποιήθηκε στην Κλειστή φυλακή Πάτρας και η παραγωγή των ερευνητικών δεδομένων έγινε μέσα από συνεντεύξεις σε κρατούμενους που συμμετείχαν στο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ) που λειτουργεί εντός της φυλακής και στους τρεις υπεύθυνους των δομών εκπαίδευσης εντός του καταστήματος.

Μέσα από την ανάλυση του υλικού αναδείχθηκε η ύπαρξη περιορισμών και πρακτικών δυσκολιών ως προς τη συμμετοχή των κρατουμένων στην εκπαιδευτική διαδικασία, με τους περιορισμούς αυτούς να είναι εντονότεροι στην περίπτωση των αλλοδαπών κρατουμένων. Οι περιορισμοί αυτοί οφείλονται κυρίως σε ζητήματα που αφορούν το πλαίσιο του εγκλεισμού, σε γραφειοκρατικούς λόγους, ενώ σοβαρό ανασταλτικό παράγοντα φαίνεται να αποτελεί η έλλειψη οικονομικών πόρων και κτηριακών εγκαταστάσεων.

Τέλος, αναφορικά με την πρόσληψη της εκπαίδευσης, φαίνεται πως τόσο οι κρατούμενοι όσο και οι υπεύθυνοι των δομών εκπαίδευσης θεωρούν τα εκπαιδευτικά προγράμματα μια «όαση» που μόνο θετικά στοιχεία μπορεί να προσδώσει στο πλαίσιο του εγκλεισμού. Ιδιαίτερη ήταν η αναφορά των υποκειμένων της έρευνας στη θετική επίδραση της εκπαίδευσης όσον αφορά α) στη διαχείριση του χρόνου, β) στη διαχείριση της σύγκρουσης και την πειθάρχηση και γ) στη διαχείριση του εαυτού.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: δικαίωμα στην εκπαίδευση, καταστήματα κράτησης, Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ)

Η Αναστοχαστική Διαδικασία του εκπαιδευτικού παιδιών προσχολικής ηλικίας.

ΣΕΡΙΦΗ ΓΕΩΡΓΙΑ-ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ- ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ «ΤΠΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»- ΕΚΠΑ

ΣΚΑΠΙΝΑΚΗ ΥΠΑΤΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ- ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ «ΤΠΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»- ΕΚΠΑ

ΤΣΑΚΝΗ ΜΑΡΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ- ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ «ΤΠΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»- ΕΚΠΑ

Στη σημερινή κοινωνία, που βρίσκεται σε κρίση, η εκπαίδευση οφείλει να παίξει πρωταρχικό ρόλο. Οι εκπαιδευτικοί, ως αρχικοί αποδέκτες των αλλαγών, υφίστανται το βάρος της προσαρμογής στα νέα δεδομένα. Οι συνεχώς μεταβαλλόμενες καταστάσεις απαιτούν εναλλακτικές προτάσεις, οι οποίες μπορούν να αναδυθούν μέσω της αναστοχαστικής διαδικασίας, καθώς ένας αναστοχαζόμενος εκπαιδευτικός είναι σε θέση να προβληματίζεται, να ερμηνεύει και να αναζητά νέες πρακτικές επανασχεδιάζοντας τη δράση του.

Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, δόθηκε μεγάλη σημασία στην αναγκαιότητα της ανάπτυξης της ικανότητας του αναστοχασμού των εκπαιδευτικών, τόσο από τα αναλυτικά προγράμματα (ΔΕΠΠΣ, 2003 & Νέο Σχολείο, 2011) όσο και από την πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Όμως, η έννοια του αναστοχασμού εντάχθηκε στο ωρολόγιο πρόγραμμα λειτουργίας του νηπιαγωγείου μόλις τον Σεπτέμβριο του 2016 (Υ.Α. 130272/Δ1/2016-ΦΕΚ 2670/Β/26-8-2016). Για το λόγο αυτό διεξήχθη έρευνα στο πλαίσιο του μαθήματος «Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας» στο ΠΜΣ «Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας για την Εκπαίδευση» του ΕΚΠΑ τη χρονική περίοδο 2015-2016. Ο στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνηθεί το κατά πόσο οι εν ενεργεία εκπαιδευτικοί παιδιών προσχολικής ηλικίας εντάσσουν τον αναστοχασμό στη σχολική καθημερινότητά τους, ποιον τύπο αναστοχαστικής διαδικασίας χρησιμοποιούν και ποια εργαλεία επιλέγουν για την επίτευξή του.

Τα δεδομένα της έρευνας συλλέχθηκαν μέσω ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου (ανοικτού-κλειστού τύπου ερωτήσεις), που διακινήθηκε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Το δείγμα αποτέλεσαν 82 εκπαιδευτικοί όλων των ηλικιακών ομάδων. Η ανάλυση των δεδομένων ήταν ποιοτική, με προσπάθεια ποσοτικοποίησης και στατιστικής επεξεργασίας (SPSS). Η κατηγοριοποίηση των δεδομένων έγινε υπό το πρίσμα των θεωριών του Schön (1983) και του Lee (2005) και βασίστηκε στα κριτήρια, που θέτουν οι ίδιοι για τον αναστοχασμό. Τα αποτελέσματα ανέδειξαν ότι το 50% των εκπαιδευτικών δεν εμφανίζει στοιχεία αναστοχασμού, το 49% αναστοχάζεται σε μικρό βαθμό και μόλις το 1% αναστοχάζεται πλήρως. Αυτό ίσως οφείλεται στο γεγονός, ότι δεν υπήρξε μέχρι σήμερα το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο και οι απαραίτητες δομικές λειτουργίες για την υποστήριξη της αναστοχαστικής διαδικασίας των εκπαιδευτικών.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: αναστοχασμός, εκπαιδευτικοί, προσχολική εκπαίδευση

Η διαπολιτισμική λογοτεχνία και ο ρόλος της στην εκπαίδευση.

ΣΗΦΑΚΗ ΕΥΓΕΝΙΑ, ΛΕΚΤΟΡΑΣ , ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΜΑΓΟΣ ΚΩΣΤΑΣ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Στόχος της εργασίας είναι να παρουσιάσει εφαρμογές της θεωρίας της διαπολιτισμικότητας στην ανάλυση και τη διδασκαλία λογοτεχνικών κειμένων που απευθύνονται σε παιδιά. Για να λειτουργήσει θετικά η λογοτεχνία σε ένα σχολικό περιβάλλον, το οποίο στοχεύει να προαγάγει τη διαπολιτισμικότητα, θα πρέπει να ανταποκρίνεται σε ορισμένα κριτήρια, τα οποία αποτελούν αντικείμενο προβληματισμού, έρευνας και μελέτης στον χώρο του γνωστικού πεδίου της παιδικής λογοτεχνίας. Σε σχέση με τη λογοτεχνία, η διαπολιτισμικότητα προσδιορίζει ορισμένα λογοτεχνικά κείμενα που την ενστερνίζονται (μιλάμε, συνεπώς, για «διαπολιτισμική λογοτεχνία»), αναφέρεται όμως και σε έναν τρόπο κριτικής προσέγγισης της λογοτεχνίας, δηλαδή λειτουργεί και ως θεωρία για τη λογοτεχνία και ως πολιτισμική κριτική.

Θα παρουσιαστούν πρώτα πρόσφατες θεωρητικές επεξεργασίες που πραγματεύονται τους τρόπους με τους οποίους ορίζεται η διαπολιτισμική λογοτεχνία, αλλά και το ζήτημα της λειτουργίας της ως εκπαιδευτικού εργαλείου. Κατόπιν, θα αναλυθούν (με τα εργαλεία της λογοτεχνικής κριτικής, της αφηγηματολογίας και της θεωρίας της πρόσληψης) ορισμένα δείγματα από τις πρόσφατες ελληνικές εκδόσεις διαπολιτισμικής παιδικής λογοτεχνίας, έτσι ώστε να ερευνηθεί κατά πόσον και σε ποιον βαθμό τα κείμενα αυτά ανταποκρίνονται, επιβεβαιώνουν ή επερωτούν τις θέσεις που παρουσιάζονται στο πρώτο μέρος της εργασίας. Τέλος, θα συζητηθούν περαιτέρω προβληματισμοί αναφορικά με τη χρήση και την καταλληλότητα των βιβλίων αυτών στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Ζητούμενο της διαπολιτισμικής προσέγγισης είναι μια λογοτεχνία που θα υπερβαίνει το δίπολο εαυτός-άλλος, έτσι ώστε να μην αναπαράγει στερεότυπα και να μη δημιουργεί εικόνες που προκαλούν οίκτο για τον «άλλο» να προκαλεί τα παιδιά αναγνώστες να εστιάζουν σε ομοιότητες και όχι σε διαφορές ανάμεσα σε ήρωες και αντί να περιγράφει στατικά μια «άλλη» πολιτισμική ταυτότητα, να εστιάζει στην ανάπτυξη της υποκειμενικότητας των διαφορετικών ηρώων ή/και αφηγητών, εξετάζοντας τις διαφορετικές εκδοχές της, ως πορείας εξατομίκευσης ή ως ανάπτυξης του εαυτού σε σχέση με τις σκέψεις, τα αισθήματα και τις πράξεις των άλλων.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: διαπολιτισμική παιδική λογοτεχνία

Η δομή της παράλληλης στήριξης στο νηπιαγωγείο- συνεργατικές πρακτικές: Έρευνα Δράσης.

ΣΙΑΜΑΝΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ-ΕΙΔΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ- Κ.Σ.Δ.Ε.Ο. ΕΔΡΑ

Η ενταξιακή εκπαίδευση απαιτεί εξ' ολοκλήρου αλλαγή του εκπαιδευτικού συστήματος, ώστε αυτό να ανταποκρίνεται στις πολυποίκιλες ανάγκες του μαθητικού πληθυσμού. Οι αλλαγές αυτές προϋποθέτουν γνώση των προκλήσεων που επιφέρουν οι υπάρχουσες εκπαιδευτικές δομές, στοιχεία τα οποία πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη ώστε να αναδειχθούν οι προοπτικές που μπορεί να προκύψουν. Η παρούσα έρευνα δράσης εστιάζει στη διερεύνηση συνεργατικών πρακτικών ανάμεσα σε γενικό και ειδικό εκπαιδευτικό παράλληλης στήριξης. Οι απόψεις και οι εμπειρίες ενός μαθητή με Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές, ο οποίος υποστηρίζεται από παιδαγωγό παράλληλης στήριξης σχετικά με τη δομή και λειτουργία του θεσμού αυτού εντός της σχολικής μονάδας του νηπιαγωγείου διερευνώνται επίσης. Διεθνώς τονίζεται η καίρια σημασία της φωνής των μαθητών, και η αξία των απόψεων τους στη διαδικασία κατανόησης των τρόπων αλλά και των επιπτώσεων της μεταρρύθμισης του σχολείου (Cook-Sather, 2014).

Απώτερος σκοπός της έρευνας ήταν η ανάδειξη προκλήσεων και προοπτικών αναφορικά με τη δομή και λειτουργία της παράλληλης στήριξης, ώστε να βελτιωθεί προς όφελος του μαθητή και του σχολικού πλαισίου εν γένει. Σε διάστημα 6 μηνών, ο εκπαιδευτικός παράλληλης στήριξης-ερευνητής σε συνεργασία με το γενικό εκπαιδευτικό διαφοροποιούσαν τον τρόπο εργασίας τους στην τάξη (παραδοσιακή διδασκαλία-συνδιδασκαλία με διαφορετικές δομές). Τα αποτελέσματα της διαφοροποίησης αυτής καταγράφονταν μέσω προσωπικού ημερολογίου του ερευνητή, ημι-δομημένης συνέντευξης με το γενικό εκπαιδευτικό και με το μαθητή.

Τα ευρήματα ανέδειξαν αρχικά ότι η διαφοροποίηση στον τρόπο διδασκαλίας διαφοροποίησε σταδιακά και τις σχέσεις ανάμεσα σε γενικό-ειδικό εκπαιδευτικό, μαθητή-γενικό εκπαιδευτικό, μαθητή-ειδικό εκπαιδευτικό. Επίσης, τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και ο μαθητής με αναπηρία έδειξαν προτίμηση προς τις μορφές συνδιδασκαλίας, οι οποίες οδήγησαν στην καλύτερευση των μεταξύ τους σχέσεων, αλλά και στη δημιουργία ενός ενταξιακότερου περιβάλλοντος μάθησης με πολυποίκιλα οφέλη για τη σχολική τάξη, όπως διαπιστώθηκε μέσα από την τριγωνοποίηση των δεδομένων. Επομένως, η μορφή των συνεργατικών πρακτικών ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς αναδεικνύεται ως βασική προϋπόθεση για την επιτυχή εφαρμογή της ένταξης.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: παράλληλη στήριξη, συνεργατικές πρακτικές, έρευνα δράσης

Κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη μαθητή με αυτισμό στο πλαίσιο γενικού νηπιαγωγείου: Έρευνα Δράσης.

ΣΙΑΜΑΝΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ-ΕΙΔΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ- Κ.Σ.Δ.Ε.Ο. ΕΔΡΑ

Τα παιδιά στο νηπιαγωγείο πρέπει να αναπτύσσουν την αυτο-εκτίμησή τους, τις βασικές ικανότητες συνεργασίας και ταυτόχρονα να συνειδητοποιούν τη μοναδικότητά τους, να εντοπίζουν τις ομοιότητες και τις διαφορές τους με τους άλλους και να τις σέβονται, σύμφωνα με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών για το Νηπιαγωγείο. Η κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών, όπως και η ικανότητα αυτοδιαχείρισης του εαυτού τους αποτελούν, λοιπόν, ζητήματα καίριας σημασίας. Η συγκεκριμένη έρευνα δράσης αφορά την ανάπτυξη κοινωνικών και συνεργατικών δεξιοτήτων ενός μαθητή με αυτισμό στο πλαίσιο γενικού νηπιαγωγείου, ο οποίος υποστηριζόταν από εκπαιδευτικό παράλληλης στήριξης.

Ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός βασιζόταν στην εφαρμογή διαφόρων τεχνικών κοινωνικής μάθησης, όπως η τεχνική “buddies”, ο κύκλος των φίλων, ομάδες εργασίας, λέσχες παιχνιδιών, οι οποίες διαμορφώνονταν από τον εκπαιδευτικό παράλληλης στήριξης με βάση τις ανάγκες και το μαθησιακό προφίλ του μαθητή με αυτισμό, αλλά και των παιδιών που συμμετείχαν σε αυτές κάθε φορά. Οι τεχνικές αυτές εφαρμόζονταν κατά τη διάρκεια τόσο των δομημένων όσο και των ελεύθερων δραστηριοτήτων. Η αξιολόγηση των δράσεων αυτών πραγματοποιήθηκε μέσω της τριγωνοποίησης δεδομένων που συλλέχθηκαν από ημι-δομημένη συνέντευξη με τους μαθητές και το γενικό εκπαιδευτικό, όπως και από το προσωπικό ημερολόγιο του εκπαιδευτικού παράλληλης στήριξης.

Τα ευρήματα ανέδειξαν ότι μετά την εφαρμογή των τεχνικών κοινωνικής μάθησής παρατηρήθηκαν αλλαγές στον τρόπο αλληλεπίδρασης των μαθητών μεταξύ τους, ενώ μειώθηκε σε μεγάλο βαθμό η εκδήλωση συγκρούσεων και διαταρακτικών συμπεριφορών από το σύνολο των μαθητών. Επίσης, οι λέσχες παιχνιδιών αναδείχθηκαν ως η τεχνική με τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα τόσο από την πλευρά των μαθητών όσο και από τους εκπαιδευτικούς. Σημαίνουσα στην όλη διαδικασία, φυσικά, υπήρξε η συνεργασία γενικού και ειδικού εκπαιδευτικού, η οποία είχε ως απώτερο στόχο τη δημιουργία κατάλληλου περιβάλλοντος μάθησης, με κύριο γνώμονα την κοινωνική αλληλεπίδραση όλων με όλους και τη διαμόρφωση κλίματος αποδοχής της διαφορετικότητας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: έρευνα δράσης, κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη, αυτισμός

Ομοκοινωνικότητα και αρρενωπότητες. Η περίπτωση μιας εφηβικής ομάδας ποδοσφαίρου.

ΣΚΙΜΠΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ

Οι ομοκοινωνικές ομάδες συνιστούν χώρο δημιουργίας αρρενωποτήτων και θηλυκοτήτων, εντούτοις όμως, κάποιες αρρενωπότητες και θηλυκότητες προωθούνται περισσότερο σε σύγκριση με άλλες. Στην παρούσα έρευνα καταβάλλεται προσπάθεια να καταστεί κατανοητό ποιες αρρενωπότητες προωθούνται σε ένα αντρικό ομοκοινωνικό πλαίσιο, συγκεκριμένα μια εφηβική ομάδα ποδοσφαίρου. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε μια ακαδημία ποδοσφαίρου σε προάστιο της Αθήνας, την Ηλιούπολη, η παραγωγή των ερευνητικών δεδομένων έγινε με την επιτόπια παρατήρηση του ερευνητή τον Ιούνιο του 2013 και η ανάλυση των δεδομένων στηρίχθηκε στην έννοια της ηγεμονικής αρρενωπότητας, όπως την έχει προτείνει η Raewyn Connell.

Η έννοια της ηγεμονικής αρρενωπότητας αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για την κατανόηση της πολλότητας αρρενωποτήτων και θηλυκοτήτων, καθώς και των μεταξύ τους σχέσεων εξουσίας. Από τα αποτελέσματα των παρατηρήσεων καταδείχθηκε ότι μέσω των πρακτικών προπονητών και αθλητών προωθείται η ηγεμονική αρρενωπότητα. Τα αποτελέσματα της έρευνας συμβάλλουν στην κατανόηση των πρακτικών εκείνων που προωθούν την ηγεμονική αρρενωπότητα στις αντρικές ομοκοινωνικότητες, μέσα από το παράδειγμα της συγκεκριμένης ακαδημίας ποδοσφαίρου.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ηγεμονική αρρενωπότητα, ομοκοινωνικότητα, ποδόσφαιρο, σχέσεις εξουσίας

Γονείς εθελοντές στο σχολείο. Μελέτη περίπτωσης στο Νηπιαγωγείο.

ΣΑΪΤΗ ΣΟΦΙΑ, ΣΧΟΛΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΠΡΟΣΧ. ΑΓΩΓΗΣ 45ης ΕΚΠ/ΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ, ΥΠ. ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΑΣΣΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, 1ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΠΑΡΓΑΣ, ΥΠ. ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ο εθελοντισμός, ως κορυφαία εκδήλωση της δημοκρατίας, είναι μια προσωπική απόφαση του πολίτη που επιθυμεί, χωρίς να λάβει κάποιο αντάλλαγμα, να συμβάλει στην ανάπτυξη και διατήρηση της κοινωνικής ευημερίας.

Στο χώρο της εκπαίδευσης, σύμφωνα με την Epstein, ο εθελοντισμός είναι ένα από τα μοντέλα γονεϊκής συμμετοχής στο σχολείο. Όταν οι γονείς προσφέρουν εθελοντικά τις υπηρεσίες τους άμεσα διαμορφώνεται ένα καλό παιδαγωγικό κλίμα συνεργασίας το οποίο οδηγεί στο να προκύψουν και άλλοι τύποι συνεργασίας. Το μοντέλο της Epstein αντανακλά το γεγονός ότι η γονεϊκή εμπλοκή είναι μια μεταβλητή, της οποίας η δυναμική εξαρτάται από τις πρακτικές των εκπαιδευτικών, των γονέων και των παιδιών (Σακελλαρίου, 2008).

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει και να διερευνήσει τις απόψεις των γονέων για την εθελοντική συμμετοχή τους στο πλαίσιο της συνεργασίας με το σχολείο, ειδικά στις νέες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, και πώς αυτή οδηγεί στην ουσιαστικότερη εμπλοκή τους στη μαθησιακή διαδικασία αλλά και σε ένα ευρύτερο πλαίσιο συνεργασίας χτίζοντας σχέσεις εμπιστοσύνης με θετικά αποτελέσματα στα παιδιά και στους ίδιους.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από γονείς των μαθητών που φοιτούν στο 1ο Νηπιαγωγείο Πάργας κατά το τρέχον σχολικό έτος. Για τη συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκαν 15 ημιδομημένες συνεντεύξεις και ακολούθησε ανάλυση περιεχομένου. Μέσα από ποιοτικές μεθόδους διερευνήσαμε: α) αν και πόσο οι γονείς είναι θετικοί ή αρνητικοί απέναντι στο μοντέλο του εθελοντισμού, β) αν ο εθελοντισμός είναι εξίσου αποδοτικός τρόπος συνεργασίας γονέων – σχολείου και τελικά γ) πώς οι κοινές εθελοντικές δράσεις ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και τους γονείς επηρεάζουν την παιδαγωγική διαδικασία.

Η έρευνα κατέδειξε θετική στάση των γονέων και μεγάλο βαθμό συμμετοχής στις εθελοντικές δράσεις με τους εκπαιδευτικούς, όσο και μεγάλη ικανοποίηση από την εμπειρία της εμπλοκής τους. Αποτυπώθηκαν οι βαθύτερες σκέψεις, τα κίνητρα και τα συναισθήματα των γονέων που σχετίζονται με την εθελοντική συμμετοχή τους στο νηπιαγωγείο, καθώς και το πώς βιώνουν το δικό τους ρόλο στο σημερινό εκπαιδευτικό τοπίο.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: γονείς, εθελοντισμός, συνεργασία, νηπιαγωγείο

Προκλήσεις και απαντήσεις στις ΔΥΕΠ της Μακεδονίας.

ΣΜΑΡΩ ΧΙΟΝΑ, ΑΠΟΣΠΑΣΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΤΟΥ ΥΠΠΕΘ, ΓΡΑΦΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ, ΟΜΑΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΥΠΠΕΘ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ, ΟΜΑΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΥΠΠΕΘ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)

ΦΕΛΕΚΙΔΟΥ ΒΑΡΒΑΡΑ, ΟΜΑΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΥΠΠΕΘ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)

Η έλευση μεγάλου αριθμού προσφύγων στη χώρα μας υπό το κράτος κρίσιμων συνθηκών και η ιδιαιτερότητα παραμονής μεγάλων τμημάτων του εν λόγω πληθυσμού σε κέντρα φιλοξενίας, σε ένα καθεστώς προσωρινότητας, οδήγησαν στον σχεδιασμό από το Υπουργείο Παιδείας ενός ειδικού προγράμματος εκπαίδευσης για τα προσφυγόπουλα, στηριγμένου σε πρόταση της Επιστημονικής Επιτροπής που συστήθηκε για αυτόν τον σκοπό.

Το πρόγραμμα απευθυνόταν σε παιδιά ηλικίας τυπικής εκπαίδευσης (4-15 ετών). Θα παρουσιαστεί η σταδιακή υλοποίηση αυτού του προγράμματος –του προγράμματος των Δομών Υποδοχής κι Εκπαίδευσης Προσφύγων– στη Μακεδονία, μέσα στη σχολική χρονιά 2016 – 17, με μια μεγάλη σταδιοποίηση ένταξης των κέντρων φιλοξενίας σε αυτό, σταδιοποίηση που οφειλόταν σε μια ποικιλία παραγόντων.

Θα παρουσιαστούν οι εκπαιδευτικές και διοικητικές παράμετροι του προγράμματος, θετικά σημεία και αδυναμίες που εντοπίστηκαν στην πράξη, συγκλίσεις, αποκλίσεις και σχέσεις που αναπτύχθηκαν με την τυπική εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα (παιδαγωγικά, εκπαιδευτικά, διοικητικά, σε επίπεδο επιμορφώσεων, εντοπισμού συγγενειών, ασυμβατοτήτων, αδιεξόδων αλλά και δυναμικών που έδωσαν λύσεις).

Θα εξεταστούν απαντήσεις που δόθηκαν και ερωτήματα που τέθηκαν, κατά τη διαδικασία υλοποίησης του προγράμματος των ΔΥΕΠ όχι μόνο στο πλαίσιο των συγκεκριμένων αναγκών στις οποίες ανταποκρίθηκαν αλλά και στο πλαίσιο μιας συνολικής θεώρησης του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας, για το οποίο η αναγκαστική ένταξη των ΔΥΕΠ, αποτέλεσε ένα είδος λυδίας λίθου για την αποτίμηση της αποτελεσματικότητάς και ετοιμότητάς του.

Τέλος, θα επιχειρηθεί να γίνουν προτάσεις για τη βελτίωση των ΔΥΕΠ και να δούμε το μέλλον τους στο πλαίσιο της -σε κάποιες περιπτώσεις- αναγκαιότητας παράτασης της προσωρινότητάς τους αλλά υπό το πρίσμα ουσιαστικής μετατροπής τους σε γέφυρα ένταξης των προσφυγόπουλων στα πρωινά σχολεία.

Στο πλαίσιο της έρευνας θα αξιοποιηθούν ερωτηματολόγια ανοικτού και κλειστού τύπου και συνεντεύξεις σε συντονιστές εκπαίδευσης προσφύγων και πιθανόν και σε άλλες ομάδες εμπλεκόμενων με την εκπαίδευση των προσφυγόπουλων (π.χ. εκπαιδευτικούς, γονείς, μέλη ΜΚΟ κ.τ.λ).

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: δομές υποδοχής εκπαίδευσης προσφύγων, τυπική εκπαίδευση, ένταξη, προσωρινότητα

Συντονιστής Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΣΕΠ): Μία εμπειρική έρευνα για το ρόλο και τις προκλήσεις του ΣΕΠ.

ΣΤΑΜΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΛΟΥΣΤΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Η εισήγηση αφορά στη διερεύνηση του ρόλου του Συντονιστή Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΣΕΠ) τόσο στα Κέντρα Φιλοξενίας (ΚΦ) όσο και στις Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση Προσφύγων (Δ.Υ.Ε.Π.) μέσα από τις εμπειρίες και το έργο δύο ΣΕΠ στα ΚΦ Δερβενίου / Αλεξύλ και Λαγκαδικίων. Συγκεκριμένα περιγράφονται οι αρμοδιότητες και οι προκλήσεις της διοικητικής αυτής θέσης που προέκυψε το 2016 στο πλαίσιο του προγράμματος εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων για τους πρόσφυγες ηλικίας 6-15 ετών που διαμένουν σε Κέντρα Φιλοξενίας. Παρατίθενται οι ομοιότητες και οι διαφορές των δύο ΚΦ αλλά και οι παράγοντες που επηρεάζουν και διαμορφώνουν τη μορφή εργασίας. Ο ρόλος τους παρουσιάζεται ολόπλευρα μέσα από την οπτική και μαρτυρία των εμπλεκόμενων φορέων (πρόσφυγες, μέλη ΜΚΟ, μέλη Διεθνών Οργανισμών, αναπληρωτές εκπαιδευτικοί, Διευθυντές σχολικών μονάδων κ.λπ.).

Η έρευνα είναι εμπειρική και διεξάγεται σε δύο επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο αφορά στην καταγραφή απόψεων των ίδιων των ΣΕΠ αναφορικά με τα προβλήματα και τις προκλήσεις του ρόλου τους. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιείται ως ερευνητικό εργαλείο ένα ερωτηματολόγιο με κλειστού τύπου ερωτήσεις προκειμένου να μπορεί να αποσταλεί και να συμπληρωθεί και από τους ΣΕΠ εκτός του Νομού Θεσσαλονίκης. Έπειτα σχεδιάζεται μια ομαδικά εστιασμένη συνέντευξη (focus group interview) στους ΣΕΠ εντός του Ν. Θεσσαλονίκης για να διερευνηθούν σε βάθος και να απαντηθούν ερωτήματα που προκύπτουν από τη συλλογή δεδομένων του ερωτηματολογίου. Το δεύτερο επίπεδο αφορά στην καταγραφή των απόψεων των εμπλεκόμενων φορέων στα δύο ΚΦ και στις ΔΥΕΠ με ημιδομημένη συνέντευξη.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: συντονιστής, πρόσφυγες, εκπαίδευση, Δ.Υ.Ε.Π.

Άντε γεια και merhaba: Εκπαιδευτικές επιλογές και προσεγγίσεις για παιδιά προσφυγικής προέλευσης.

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΛΗΔΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΚΡΕΜΜΥΔΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ, ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Αντλώντας από την εκπαιδευτική μας εμπειρία έτσι όπως αναπτύσσεται στο πλαίσιο του προγράμματος μη τυπικής εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων που απευθύνεται σε πρόσφυγες, επιχειρούμε να καταγράψουμε βασικές θεωρητικές και διδακτικές προσεγγίσεις που ανταποκρίνονται στις ανάγκες αλλά και στους περιορισμούς που χαρακτηρίζουν τη ρευστή κατάσταση των προσφυγικών πληθυσμών, οι οποίοι διαβιούν στην Ελλάδα και ειδικότερα στην Ήπειρο. Μέσω συμμετοχικής παρατήρησης συλλέξαμε -και εξακολουθούμε να συλλέγουμε- δεδομένα για τις εκπαιδευτικές ανάγκες παιδιών (πρωτο)σχολικής ηλικίας, αλλά και για την αποτελεσματικότητα των βασικών παιδαγωγικών επιλογών κάλυψής τους που προκρίνονται. Οι άξονες γύρω από τους οποίους οργανώνονται τα έως σήμερα αποτελέσματά μας είναι α) η παροχή θετικού εκπαιδευτικού κλίματος, β) η διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας μέσω βιωματικών δραστηριοτήτων και δημιουργικού παιχνιδιού, και γ) η ενίσχυση κοινωνικών δεξιοτήτων, τόσο σε ενδοομαδικό, όσο και διομαδικό επίπεδο.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: μη τυπική εκπαίδευση, πρόσφυγες, εκπαιδευτικές ανάγκες, εκπαιδευτικό κλίμα, ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα, βιωματική μάθηση, κοινωνικοποίηση

Ομαδικά παιχνίδια και αυτισμός: Μελέτη της συμμετοχής και της αλληλεπίδρασης με συνομηλίκους ενός παιδιού με αυτισμό, στο πλαίσιο μουσικοκινητικών παιχνιδιών στο νηπιαγωγείο.

ΤΑΟΥΦΙΚ ΕΛΙΣΑΒΕΤ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΠΕ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Οι σύγχρονες παιδαγωγικές αντιλήψεις αναδεικνύουν το παιχνίδι ως βασικό εργαλείο εκπαίδευσης, για την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών. Σε αντίθεση, για τα παιδιά με αναπηρία, χρησιμοποιείται κυρίως ως εργαλείο αξιολόγησης, διάγνωσης και θεραπευτικής αντιμετώπισης. Ειδικότερα στην περίπτωση του αυτισμού, όπου μελετάται έντονα το παιχνίδι, η πλειοψηφία των ερευνών περιλαμβάνει παρεμβάσεις παιχνιδιού και δομημένες αξιολογήσεις μέσω παιχνιδιού σε ελεγχόμενα και αυστηρά δομημένα κλινικά περιβάλλοντα, ενώ πολύ περιορισμένες είναι οι μελέτες που έχουν λάβει χώρα σε φυσικά περιβάλλοντα. Επιπρόσθετα, πολύ περιορισμένη είναι η διερεύνηση των ομαδικών παιχνιδιών, καθώς δεν έχει μελετηθεί σε παιδιά με αυτισμό και ειδικότερα στο πλαίσιο του γενικού σχολείου που φοιτούν.

Η παρούσα έρευνα, αποτελεί μελέτη περίπτωσης ενός νηπίου, του Χάρη, με διάγνωση αυτισμού. Αντικείμενό της είναι η μελέτη της συμμετοχής του σε οργανωμένα ομαδικά μουσικοκινητικά παιχνίδια, που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο της ροής του προγράμματος, αλλά και της αλληλεπίδρασής του με τους συμμαθητές του. Βασικό σκοπό της έρευνας αποτελεί, η ανάδειξη των συνθηκών που μπορούν να ενισχύσουν την εμπλοκή του Χάρη σε τέτοια παιχνίδια, συμβάλλοντας στην κοινωνική και εκπαιδευτική ένταξή του. Ως ερευνητικά εργαλεία χρησιμοποιήθηκαν, η παρατήρηση του παιχνιδιού του παιδιού καθώς και οι συνεντεύξεις με τους γονείς και τους ειδικούς επαγγελματίες που εμπλέκονται στη ζωή του και στην εκπαίδευσή του, ώστε να διασφαλιστεί η όσο το δυνατό πιο σφαιρική συλλογή δεδομένων.

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας αναδεικνύουν ότι η κατανόηση και η αξιοποίηση των ενδιαφερόντων και των προτιμήσεων του παιδιού, όπως η μουσική και η κίνηση, σε οργανωμένα ομαδικά παιχνίδια, αποτελεί κίνητρο και μπορεί να λειτουργήσει υποστηρικτικά και να το ενθαρρύνει σε κοινή δράση με τους συνομηλίκους του και σε συνεργατικό παιχνίδι. Επιπρόσθετα, ενισχύει το επικοινωνιακό του κίνητρο και τη συμμετοχή του σε μουσικοκινητικά παιχνίδια του καθημερινού προγράμματος, ενώ παράλληλα διευκολύνει την αλληλεπίδρασή του με τα άλλα παιδιά, σε σύγκριση με άλλα είδη παιχνιδιού, με απώτερο σκοπό την ένταξή του στην ομάδα.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: αυτισμός, μουσικοκινητά παιχνίδια, συμμετοχή, αλληλεπίδραση, ένταξη

Η παρουσία της διαφορετικότητας στα Βιβλία Γλώσσας της Ε΄ Δημοτικού.

ΤΕΜΠΡΙΔΟΥ ΑΝΤΙΟΠΗ-ΕΛΕΝΗ, ΔΑΣΚΑΛΑ

Σήμερα η χώρα υποδέχεται ένα πλήθος ενηλίκων και παιδιών που μετακινούνται για την επιβίωσή τους. Τα παιδιά έχουν ανάγκη εκπαίδευσης. Η εκπαιδευτική κοινότητα καλείται να ανταποκριθεί υποστηρίζοντάς τα στη γνώση και την ένταξη. Ένας τρόπος υποστήριξης της ένταξης είναι η παρουσία της αποδοχής των «ξένων» στα σχολικά εγχειρίδια, τα οποία πρέπει πρωτίστως να εκπαιδεύσουν τους «γηγενείς» στην ανοχή και την αποδοχή.

Σκοπός της εργασίας, η οποία αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης έρευνας, είναι να διερευνήσει εάν το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, συμβάλλει στην αποδοχή της ετερότητας μέσω των βιβλίων γλώσσας της Ε΄ τάξης του Δημοτικού Σχολείου.

Η ετερότητα ως ατομικό χαρακτηριστικό ταυτίζεται και συνυπάρχει με τη διαφορετικότητα, ενώ ως κοινωνικό εκφράζει κυρίως συλλογικές ταυτότητες και αναφέρεται σε κοινωνικές ομάδες και στο δικαίωμα στη διαφορά, όπου ο διαφορετικός «άλλος», ορίζεται ως ο μη κυρίαρχος.

Στην εκπαίδευση, εντοπίζεται στην αποδοχή των μαθητών σε ένα σχολείο που σέβεται, αναγνωρίζει και «εντάσσει» δημιουργικά τις διαφορές, μεγιστοποιώντας τις δυνατότητες όλων σε μία τάξη, όπου υπάρχει ώσμωση ιδεών και εννοιών (Γκότοβος, 2002).

Ως μέθοδος ανάλυσης στην εργασία χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση περιεχομένου και η σύζευξη ποσοτικού και ποιοτικού παραδείγματος ακολουθώντας κανόνες της ερμηνευτικής μεθόδου στην ποιοτική ανάλυση. Δημιουργήθηκε ένα σύστημα κατηγοριών, καθορίστηκε το θέμα, επισημάνθηκαν οι μονάδες δειγματοληψίας και έγινε η αποδελτίωση. Μονάδες ανάλυσης ήταν το σκίτσο, η φωτογραφία, το κείμενο, η φράση και η λέξη.

Συνολικά, διαπιστώθηκε ότι ενώ το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα [(Δ.Ε.Π.Π.Σ.), (Α.Π.Σ.)] εμφανίζεται να υποστηρίζει, θεωρητικά, την αποδοχή της ετερότητας και της διαφορετικότητας, αλλά δεν συμβαίνει το ίδιο και στα σχολικά εγχειρίδια της γλώσσας. Από όλες τις θεματικές μόνον όσες σχετίζονται με το έθνος, την εθνοτική ομάδα ή ταυτότητα, τον πολιτισμό και τη χώρα καταγωγής έχουν κάπως καλλίτερη τύχη και βρίσκονται εγγύτερα στην ευαισθητοποίηση για την αποδοχή του διαφορετικού, χωρίς ωστόσο να είναι επαρκείς.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ετερότητα, διαφορετικότητα, βιβλία Γλώσσας Ε΄ Δημοτικού

Μετανάστευση και εκπαίδευση στη σύγχρονη Ελλάδα.

ΤΖΙΩΓΑ ΕΙΡΗΝΗ – ΜΑΡΙΑ, ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ, ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΖΙΩΓΑΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ, ΔΙΠΛ. ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΟΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ, M.Sc., M.B.A., ΥΠ. ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ, ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Το φαινόμενο της μετανάστευσης ήδη από τα τέλη του 21 ου αιώνα κλιμακώνεται με εντατικούς ρυθμούς μέχρι και σήμερα. Η Ελλάδα της οικονομικής κρίσης και των κυμάτων της εισαγόμενης μετανάστευσης από Ασία και Αφρική προκαλεί μεγάλη ανησυχία. Οι διαδρομές των μεταναστών πληθαίνουν και εμφανίζουν διαφοροποιήσεις ως προς το κοινωνικοπολιτικοοικονομική τους ταυτότητα. Αυτή η πολιτιστική αλληλεπίδραση μεταναστών με άλλες εθνικότητες αλλά και ντόπιες μειονότητες είναι πολυεπίπεδη. Το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα καταργεί τα παραδοσιακά σύνορα του έθνους-κράτους στηριζόμενο σε διακρατικές ροές κεφαλαίων, απαιτώντας και συντηρώντας τη μεταναστευτική ροή.

Ακόμα, είναι αναγκαία η αναφορά στον όρο «επιπολιτισμό» της σύγχρονης κοινωνικής συνύπαρξης μεταναστών-ντόπιων και στα αποτελέσματα αυτού. Αυτά αλληλεξαρτώνται και αλληλοεπηρεάζονται τόσο από την οικονομική κρίση, το νομοθετικό μεταναστευτικό πλαίσιο, το εκπαιδευτικό και πολιτισμικό πρόγραμμα της χώρας υποδοχής καθώς και από διακρατικές συμφωνίες. Επομένως, ένας τρόπος επίλυσης των προβλημάτων που αναφέρθηκαν παραπάνω είναι η πρόταση ενός σύνθετου και ευπροσάρμοστου μοντέλου εκπαιδευτικής μεταναστευτικής πολιτικής. Κατά το οποίο, αρχικά, θα καταγράφεται η διαφορετικότητα της εθνικής, κοινωνικοοικονομικής και πολιτικής ταυτότητας των μεταναστών, κατατάσσοντάς τους ανάλογα με τις ανάγκες τους χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς στις χώρες υποδοχής. Επί πρόσθετα, θα εφαρμόζει κοινή διαπολιτισμική εκπαίδευση στις μικρές ηλικίες μεταναστών – ντόπιων μαθητών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και θα οργανώνει κοινές πολιτισμικές – οικογενειακές εκδηλώσεις μεταξύ μεταναστών και ντόπιων οικογενειών με στόχο την εξοικείωση με τον όρο «ετερότητα». Τέλος, θα δημιουργεί διαπολιτισμικές τάξεις για εφήβους μετανάστες, στην αρχή χωριστά από τους ντόπιους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με στόχο την προσπάθεια αναγνώρισης των μαθησιακών δυνατοτήτων τους. Παράλληλα, όμως, σύμφωνα με το νέο μοντέλο εκπαιδευτικής μεταναστευτικής πολιτικής θα εφαρμόσει κοινές διαπολιτισμικές και πολιτιστικές δράσεις για αυτές τις ομάδες μέσα από τη χρήση των Τ.Π.Ε, με στόχο την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς του καθενός.

Συνοψίζοντας, το ουσιαστικό ερώτημα είναι αν μετά από τη δημιουργία ενός τέτοιου συστήματος θα συνεχιστεί η φτωχοποίηση της ελληνικής κοινωνίας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: εκπαίδευση, εκπαιδευτική μεταναστευτική πολιτική, βιώσιμη ανάπτυξη, Τεχνολογίες Πληροφορίας και Πληροφορικής στην Εκπαίδευσης.

Ποιοτικές Δράσεις στη Προσχολική Εκπαίδευση για μια πιο Ανθρώπινη Κοινωνία στο νέο Πολυπολιτισμικό Περιβάλλον.

ΤΣΑΚΙΡΗ ΘΕΑΝΩ, ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ

Η έρευνα αυτή εξετάζει τη ποιότητα της προσφερόμενης αγωγής και φροντίδας σε 20 παιδικούς σταθμούς σε τέσσερις δήμους της Αττικής. Παράλληλα, σε αυτούς τους παιδικούς σταθμούς, αξιολογήθηκαν 110 παιδιά, ως προς τη γνωστική και κοινωνική τους ανάπτυξη και συνεντεύξεις πάρθηκαν από τους γονείς τους. Σκοπός της έρευνας ήταν να ερευνηθεί πώς η αλληλεπίδραση της οικογένειας και της ποιότητας προσχολικού περιβάλλοντος μπορεί να επηρεάσει την ανάπτυξη του παιδιού.

Αυτή η εργασία είναι γραμμένη σε μια εποχή που η οικονομική κρίση έχει εξαπλωθεί σε όλη την Ευρώπη και ιδιαίτερα πάνω από την ελληνική κοινωνία, έτσι η σημασία της ποιότητας της εκπαίδευσης, ξεκινώντας από τα πολύ μικρά παιδιά, είναι πιο επιτακτική από ποτέ, για την οικονομική επιτυχία της κοινωνίας μας και κυρίως, για μια πιο ανθρώπινη κοινωνία.

Οι ECERS-E υποκλίμακες (Sylva, Siraj-Blatchford & Taggart, 2003) -που αξιολογούν τη ποιότητα του εκπαιδευτικού προγράμματος του προσχολικού κέντρου- βαθμολογήθηκαν κάτω από τις ανεπαρκείς προδιαγραφές και χαρακτηριστικά, με μηδέν βαθμολογία στη πρόβλεψη για τη «Διαφορετικότητα». Αυτό εγείρει σοβαρές ανησυχίες, σε μια κοινωνία όλο και πιο ετερογενής, λόγω της εισροής μεταναστών, μεταξύ άλλων.

Παράδειγμα καλής πρακτικής που σέβεται τη «Διαφορετικότητα», αποτελούν εκατοντάδες παιδικοί σταθμοί της πόλης του Λονδίνου, όπου η ταμπέλα καλωσορίσματος των παιδιών, τα ονόματα των αριθμών που διδάσκονταν και το κολλάζ με φωτογραφίες των παιδιών και των οικογενειών τους, ήταν αναρτημένα σε όλες τις γλώσσες που ήταν οι μητρικές των παιδιών που φοιτούσαν σε αυτούς. Οι δράσεις αυτές κρίθηκαν εντελώς απαραίτητες από την τοπική αυτοδιοίκηση, γιατί ένας σημαντικός αριθμός οικογενειών ήταν μετανάστες που στα σπίτια τους χρησιμοποιούσαν διαφορετικές γλώσσες π.χ. Ισπανικά και Τούρκικα. Επίσης, για κάποιες ώρες της ημέρας, τα παιδιά διδάσκονταν στη μητρική τους γλώσσα, ενώ παράλληλα μάθαιναν και την επικρατούσα γλώσσα, αφού μια σύγχρονη προσέγγιση στην εκπαίδευση των μεταναστών, είναι η δίγλωσση εκπαίδευση. Τελικά, ο στόχος των δίγλωσσων προγραμμάτων είναι να καταστήσουν το παιδί ικανό να παρακολουθήσει αποτελεσματικότερα το σχολικό πρόγραμμα που διδάσκεται στην επικρατούσα γλώσσα.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ποιότητα της εκπαίδευσης, εκπαίδευση μεταναστών, δίγλωσση εκπαίδευση

Οι επισφαλείς σχέσεις χώρου και χρόνου στην εκπαίδευση των «προσφύγων» στην Κόνιτσα σήμερα.

ΤΣΑΜΑΔΙΑ ΓΕΩΡΓΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΤΟΜΕΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Από το Μάρτιο του 2016, δρώντα υποκείμενα επιλέχθηκαν να «φιλοξενούνται» με όρους «προσωρινότητας» ή ακόμη, και «διαρκείας» στις εγκαταστάσεις του Κέντρου Παιδικής Μέριμνας Κόνιτσας. Ο καταστασιακά σχετικός χαρακτήρας του συλλογικού ορισμού αναφοράς τους ως «πρόσφυγες», και τα «υβριδιστικά» και όχι μόνο, χαρακτηριστικά του, υποστασιοποιεί αυστηρά επιβλεπόμενες και τυποποιητικές ταξινομήσεις συλλογικοτήτων και υποκειμενικοτήτων, στο συγκεκριμένο δια-τοπικό πλαίσιο. Συλλογικές ταυτότητες αλλά, και ατομικότητες, κοινωνικές εμπειρίες, ιστορίες ζωής και θανάτου, μνήμες και διαφορετικές συμπεριφορές δράσης και αντίδρασης συμβαίνουν και χαρακτηρίζουν τις «(ετερο) – μη- τοπίες» τους στο συγκεκριμένο (μετα) νεωτερικό, χωροχρονικό πλαίσιο.

Η παρούσα ανακοίνωση επιχειρεί να συλλάβει τις διαχρονικές και συγχρονικές σχέσεις των ιστορικά προσδιοριζόμενων χωρικοτήτων και χρονικοτήτων της Κόνιτσας και τις αμφίσημες λειτουργίες τους στην εκπαίδευση των «προσφύγων» στο συγκεκριμένο εθνογραφικό πεδίο, σήμερα. Συγκεκριμένα, να συζητήσει τους όρους, τα όρια και τις πολιτικές επιλογής συγκεκριμένων εκπαιδευτικών διαδικασιών, ως συνθήκες τέλεσης κοινωνικών ταυτοτήτων στο συγκεκριμένο κυρίαρχο χώρο και χρόνο. Ακόμη, να διερευνήσει τις «διαφορετικές» λογικές προσαρμογής των ίδιων των υποκειμένων και τις αυτοαναφορικές νοηματοδοτήσεις της εμπλοκής τους σε σχεσιακές συσχετίσεις ταυτοτήτων και ετεροτήτων, σε ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο ένταξης που συμβαίνει και είναι συνεχώς υπό διαπραγμάτευση.

Το πεδίο αυτό όρισε τη μεθοδολογική επιλογή της επιτόπιας έρευνας και τις ανθρωπολογικές, εθνογραφικές πρακτικές της «συμμετοχικής παρατήρησης», για τη συγκέντρωση του εθνογραφικού υλικού. Η έρευνα, δείχνει ότι ένα δίκτυο σχέσεων χωρικής και χρονικής ασυμμετρίας αρθρώνεται και συμβαίνει σε αυτό το εθνογραφικό πλαίσιο. Η ανάλυση των εθνογραφικών ευρημάτων εστιάζει σε αυτό το δίκτυο, το οποίο παρουσιάζει λειτουργιστικές και επιτελεστικές συμπεριφορές και καθορίζει επιχώριους κώδικες σχέσεων ανισότητας. Ως εκ τούτου, στις αναλύσεις, οι κατηγορίες των κωδίκων αυτών και όχι μόνο, ταξινομούνται κυρίως, συμβολικά και φαντασιακά σε δομές, οι οποίες παράγουν τις συνθήκες λειτουργίας τους, όπως είναι, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η δομή του κυρίαρχου εκπαιδευτικού πλαισίου είτε στη τυπική είτε στην άτυπη μορφή του.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: χώρος – χρόνος, εκπαίδευση «Προσφύγων», Κόνιτσα

Αντιλήψεις και πρακτικές τελειόφοιτων νηπιαγωγών για την ενταξιακή εκπαίδευση και την αναπηρία.

ΤΣΕΡΜΙΔΟΥ ΛΙΑ, ΥΠ. ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ, ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Η εκπαίδευση παιδιών με αναπηρίες αποτελεί ένα από τα ζητήματα που απασχολεί έντονα τον ερευνητικό χώρο τις τελευταίες δεκαετίες τόσο παγκοσμίως όσο και στην Ελλάδα. Η κεντρική τάση και ο βασικότερος στόχος της παγκόσμιας και, πιο συγκεκριμένα, της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής και κοινωνικής πολιτικής σε σχέση με την εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρίες ακολουθεί την προοπτική της ενταξιακής εκπαίδευσης και μεταφράζεται στο δικαίωμα όλων των ατόμων στη μόρφωση. Η βασική προϋπόθεση για την εξασφάλιση αυτού του δικαιώματος είναι η ίση συμμετοχή όλων.

Ενώ, όμως, γίνονται κινήσεις εγχάραξης μιας εκπαιδευτικής πολιτικής με πυρήνα ή εφιαλτήριο τις αρχές της ενταξιακής εκπαίδευσης, στην πράξη η τελευταία εκφράζεται «μέσα από τη λογική των ‘ειδικών αναγκών’» και του αποκλεισμού. Μια τέτοια εκπαιδευτική πολιτική αφενός αντίκειται στις αρχές που διακηρύττει και αφετέρου νομιμοποιεί και αναπαράγει διαχωριστικές πρακτικές.

Η εισήγηση αυτή αποτελεί μέρος της έρευνας που χρησιμοποιεί μικτή μεθοδολογική προσέγγιση και χαρτογραφεί κυρίαρχες αντιλήψεις και απόψεις για την αναπηρία σε έναν πληθυσμό που βρίσκεται στο μεταίχμιο μεταξύ ολοκλήρωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και σταδιακής εξοικείωσης με την εκπαιδευτική πραγματικότητα μέσω της πρακτικής άσκησης. Η παρούσα ανακοίνωση αφορά την ανάλυση λόγου και περιεχομένου των διαφοροποιημένων εκπαιδευτικών παρεμβάσεων των φοιτητριών που καταγράφονται στο πλαίσιο της πρακτικής τους άσκησης.

Τα ευρήματα της έρευνας καταδεικνύουν την υιοθέτηση θεωρητικού λόγου για την ενταξιακή εκπαίδευση που συνηγορεί υπέρ της καταπολέμησης του αποκλεισμού και της διάκρισης που βιώνουν οι μαθητές με αναπηρία. Ταυτόχρονα όμως εντοπίζεται αντίφαση ανάμεσα στην αναγνώριση της αξίας της ενταξιακής εκπαίδευσης και της θέσης της στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής πραγματικότητας. Κατά συνέπεια, δημιουργείται ο προβληματισμός κατά πόσο οι μελλοντικοί εκπαιδευτικοί ολοκληρώνοντας τις σπουδές τους έχουν εμβαθύνει στα ζητήματα της ενταξιακής εκπαίδευσης έτσι ώστε όχι απλά να την διακηρύττουν αλλά να την ενστερνίζονται και σε επίπεδο υιοθέτησης ενταξιακών πρακτικών.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ενταξιακή εκπαίδευση, ενταξιακές πρακτικές, αναπηρία, τριτοβάθμια εκπαίδευση

Διαφοροποιημένη Παιδαγωγική.

ΤΣΟΜΠΟΛΗ ΕΙΡΗΝΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ

Ως διαφοροποιημένη παιδαγωγική, ορίζεται η εκπαίδευση η οποία προσαρμόζεται στις ανάγκες, τις ιδιαιτερότητες και τις δεξιότητες του εκάστοτε μαθητή. Λόγω των αυξανόμενων απαιτήσεων από τους εκπαιδευτικούς της ειδικής αγωγής, η διαφοροποιημένη παιδαγωγική αποτελεί μονόδρομος για τη διασφάλιση της σχολικής και όχι μόνο επιτυχίας του μαθητή.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να αναδειχθούν παραδείγματα μαθητών με γενικές και ειδικές μαθησιακές δυσκολίες καθώς και η καθοριστική επίδραση της διαφοροποιημένης εκπαίδευσης στην σχολική τους επίδοση. Συγκεκριμένα θα παρουσιαστούν μελέτες περιπτώσεων μαθητών με Νοητική Υστέρηση, Παιδιών που βρίσκονται στο φάσμα του Αυτισμού, αλλά και μαθητών με Δυσλεξία.

Η σχεδόν καθημερινή μου επαφή και η απόφασή μου να διαφοροποιήσω τη διδασκαλία βασικών μαθημάτων δημοτικής εκπαίδευσης, σύμφωνα με τις δυσκολίες του κάθε μαθητή, με οδήγησε στη διαπίστωση πως είναι αναγκαία και σημαντική η αλλαγή παγιωμένων παιδαγωγικών μεθόδων καθώς ιδιαίτερα οι μαθητές με δυσκολίες, χρήζουν ιδιαίτερης και εντελώς διαφοροποιημένης αντιμετώπισης.

Κάποιες από τις μεθόδους που χρησιμοποίησα είναι η Πολυαισθητηριακή Μέθοδος, η μέθοδος Paired Associate Learning κ.α. Σε σύντομο χρονικό διάστημα, οι μαθητές μου όχι μόνο βελτιώθηκαν σε τομείς που αντιμετώπιζαν μεγάλες δυσκολίες, αλλά αυξήθηκε η αυτοπεποίθησή τους και η σχέση μας βελτιώθηκε ακόμη περισσότερο. Τέλος εξίσου σημαντικό, ήταν το γεγονός πως αρκετές από αυτές τις μεθόδους και πρακτικές ήταν σε θέση να χρησιμοποιήσουν και οι γονείς, μετά από δική μου καθοδήγηση και υπόδειξη.

Στο δείγμα της εργασίας μου λοιπόν, θα αναδειχθεί το προφίλ του κάθε μαθητή, τα χαρακτηριστικά, οι δυσκολίες του, οι επιδόσεις του πριν και μετά τη διαφοροποιημένη διδασκαλία και σαφώς τα προσωπικά μου συμπεράσματα για την καλύτερη δυνατή αντιμετώπιση του ευρύτερου μαθητικού πληθυσμού.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: διαφοροποιημένη παιδαγωγική, Νοητική Υστέρηση, Αυτισμός, Δυσλεξία, πολυαισθητηριακή μέθοδος, μέθοδος Paired Associate Learning

---

Διαφοροποίηση της διδασκαλίας στο δημοτικό σχολείο: Μια διερεύνηση των πεποιθήσεων και των πρακτικών των εκπαιδευτικών.

ΤΣΟΥΜΑΡΙΚΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ, ΚΑΤΟΧΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΣ Π.Δ.Μ.

ΣΟΦΙΑ ΑΥΓΗΤΙΔΟΥ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Η παρούσα εργασία έχει ως σκοπό να διερευνήσει τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τη διαφοροποίηση της διδασκαλίας. Παράλληλα, θέλει να μελετήσει εάν οι εκπαιδευτικοί εφαρμόζουν διαφοροποιημένες πρακτικές στη διδασκαλία τους, ποιες είναι αυτές και κατά πόσο συνδέονται με τις πεποιθήσεις τους για τη διδασκαλία και τη μάθηση. Για τον σκοπό αυτό, πραγματοποιήθηκαν ατομικές συνεντεύξεις 10 εκπαιδευτικών και παρατηρήσεις των διδασκαλιών 2 εξ' αυτών, ώστε να διερευνηθούν οι πεποιθήσεις τους για συγκεκριμένες πτυχές της διδασκαλίας και οι πρακτικές που συνηθίζουν να χρησιμοποιούν κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας τους μέσα στην τάξη. Τόσο οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών στις συνεντεύξεις όσο και η εκπαιδευτική διαδικασία που καταγράψαμε κατά τις παρατηρήσεις, κωδικοποιήθηκαν μέσω της ποιοτικής θεματικής ανάλυσης. Η έρευνα έδειξε την αδυναμία των εκπαιδευτικών να εφαρμόσουν στην πράξη διευρυμένες πρακτικές διαφοροποίησης, γεγονός που συνδέεται άμεσα με τις αντιλήψεις τους, οι οποίες αποτελούν περισσότερο έκφραση των παραδοσιακών μοντέλων διδασκαλίας παρά αντανακλούν τις αρχές της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: διαφοροποίηση της διδασκαλίας, πρωτοβάθμια εκπαίδευση, εκπαιδευτικοί, αντιλήψεις, πρακτικές

Ευαισθητοποίηση των παιδιών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας για τους πρόσφυγες με «όχημα» εικονογραφημένα λογοτεχνικά βιβλία.

ΤΣΟΥΤΣΟΥΒΑ ΜΑΡΙΑ, ΣΧ. ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΠΕ 70, ΔΡ ΠΤΔΕ ΕΚΠΑ

Ο ρόλος της Λογοτεχνίας στην προσπάθεια ευαισθητοποίησης των παιδιών σχετικά με την προσφυγική κρίση είναι καίριος, καθώς μέσω της ανάγνωσης λογοτεχνικών έργων παρέχονται πληροφορίες με γοητευτικό τρόπο, δίνεται η ευκαιρία για συζήτηση και προβληματισμό, επιτυγχάνεται η συναισθηματική εμπλοκή ή και ταύτιση του αναγνώστη, μεταδίδονται ιδεολογικά μηνύματα και, γενικότερα, διαμορφώνονται στάσεις στο αναγνωστικό κοινό.

Στην παρούσα εισήγηση εστιάζουμε σε εικονογραφημένα λογοτεχνικά βιβλία που η θεματική τους αφορά τους πρόσφυγες και απευθύνονται σε παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας. Με θεωρητικό υπόβαθρο τις αρχές της Πολιτισμικής Εικονολογίας και βάσει της ανάλυσης περιεχομένου, στόχος μας είναι η διερεύνηση των αναπαραστάσεων των προσφύγων, έτσι όπως προκύπτουν μέσω της διαδραστικής σχέσης κειμένου-εικόνας, και η ανίχνευση των ανθρωπολογικών/κοινωνικών σταθερών που δίνουν τη δυνατότητα αναγνώρισης κοινών σημείων σε μία πολυπολιτισμική ομάδα. Παράλληλα, προτείνονται στοχευμένες προσεγγίσεις και συγκεκριμένες δραστηριότητες που ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να εφαρμόσει στο πλαίσιο της σχολικής τάξης για την ανάδειξη αυτών ακριβώς των κοινών σταθερών, την ενίσχυση της ενσυναίσθησης και, τελικά, την αποδοχή του διαφορετικού.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: πρόσφυγες, εικονογραφημένο λογοτεχνικό βιβλίο για παιδιά

Outdoor life and parental communication in a multicultural environment.

TEIGLAND ANNE-ELIN, HEADMASTER, KINDERGARTEN

JUELL INA N. B., KINDERGARTEN TEACHER

SAGOSEN JANNICKE, KINDERGARTEN TEACHER

VATNEDAL LINN, KINDERGARTEN TEACHER

Information and presentation of KIDSA Øvsttun

- The Norwegian culture (outdoorlife)
- Pedagogical platform and philosophy
- Framework and curriculum

How to cooperate with parents in a multicultural perspective

- Information,

-For us to be able to work with outdoor life the way we do in our kindergarten we are fully dependent on a good cooperation with the parents. Far from all parents, either from Norway or other countries have (a great deal of) experiences when it comes to outdoor life, and maybe especially when it comes to outdoor life with children. It is therefore crucial to establish good cooperation and mutual understanding. One of the most essential information topics is WHY we do this. What do the children gain on being outside and to be allowed to f.eks do risk play. We don't do this just because we like it, there is a lot of research that documents the health benefits of just being outside, to be able to get positive mastery experiences and be allowed to do risk play. Not all parents are aware of these benefits and our experience is that they become even more positive towards the way our kindergarten works through this information.

- Communication

-Respect for diversity
-Different ways of communication
Text, artefacts and pictures.
-Professional responsibility (values and attitudes)
-Body language

- Documentation

-Daily communication
-Written documents
-Pictures in kindergarden
-MyKid.no

- Good practice

-COS (Circle of security)
-Risk play
-Parent feedback

KEY WORDS: kindergarten school and cooperation with the parents, outdoor life, multicultural perspective

---

Attitudes of Future Teachers about Education for Intercultural Society.

VISNJIC JEVTIC ADRIJANA, LECTURER, FACULTY OF TEACHER EDUCATION, UNIVERSITY OF ZAGREB
ROGULJ EDITA, ASSISTANT, FACULTY OF TEACHER EDUCATION, UNIVERSITY OF ZAGREB

Globalization and changes in society have a huge impact on the dynamics of social relationships at the educational institutions. The role that teachers play in intercultural education is multifold – they must be willing to promote the democratic intercultural habits among students, they should have knowledge and skills to work in different cultural environments, and they need to be aware of their own personal and professional beliefs to reduce their impact on the education of their students. It is assumed, therefore, that preparation of teachers should ensure these outcomes.

In order to find students attitudes about intercultural education, the authors developed research instrument and research was conducted between 100 students of early childhood education at University of Zagreb.

Results show their positive attitudes to intercultural education and their concern about insufficient preparation according to intercultural education in early childhood.

The results of the research can be used for implementing changes in the formal education of early childhood teachers.

KEY WORDS: early childhood education, intercultural education, teacher preparation

---

Ερευνητικές προσεγγίσεις για το άνοιγμα του σχολείου στην κοινότητα. Οι δραστηριότητες του Εργαστηρίου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης/ Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη.

ΦΛΟΓΑΪΤΗ ΕΥΓΕΝΙΑ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΤΕΑΠΗ/ΕΚΠΑ, ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ/
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΚΑΤΣΕΝΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, ΔΡ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ – ΤΕΑΠΗ/ΕΚΠΑ

ΝΑΟΥΜ ΕΛΛΗ, ΔΡ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ – ΤΕΑΠΗ/ΕΚΠΑ

ΝΟΜΙΚΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, ΥΠΟΨ. ΔΡ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ – ΤΕΑΠΗ/ΕΚΠΑ

ΚΑΛΑΦΑΤΗ ΜΑΡΙΑΝΘΗ, ΥΠΟΨ. ΔΡ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ – ΤΕΑΠΗ/ ΕΚΠΑ

Στο πλαίσιο των αλλαγών και των πολύπλοκων καταστάσεων κρίσης που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες κοινωνίες, η προοπτική ενός ανοιχτού σχολείου καθίσταται εξαιρετικά επίκαιρη. Βασικές αρχές, όπως η συνεργασία, η αλληλεγγύη, η συμμετοχή αποτελούν σημαντικές προτεραιότητές του. Σύμφωνα με τους στόχους της Εκπαίδευσης για την Αειφορία, το σχολείο νοείται ως ένα δυναμικό σύστημα, το οποίο εργάζεται συνολικά, προκειμένου να αναπτύσσει τις πρακτικές, τις σχέσεις και την κουλτούρα του τόσο εντός του σχολικού περιβάλλοντος όσο και στην κοινότητα και την ευρύτερη κοινωνία. Έτσι, το σχολείο είναι ανοιχτό στον εξωτερικό κόσμο, δεκτικό στα μηνύματα της τοπικής κοινωνίας και σε συνεχή αλληλεπίδραση με το εσωτερικό και το εξωτερικό περιβάλλον του.

Προς την κατεύθυνση αυτή προσανατολίζεται το ερευνητικό έργο του Εργαστηρίου για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση/Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη. Τέσσερις διδακτορικές έρευνες (δύο ολοκληρωμένες και δύο εν εξελίξει) αποσκοπούν να διερευνήσουν σημαντικές αξίες/ικανότητες, που προάγουν το άνοιγμα του σχολείου στην κοινότητα: τη συμμετοχή σε δράσεις, τη συνεργασία σχολείου - οικογένειας, την «οργανωσιακή» μάθηση, τη δημιουργική σκέψη. Οι έρευνες εστιάζουν σε διαφορετικούς εκπαιδευτικούς οργανισμούς (δημοτικό, νηπιαγωγείο, ΚΠΕ), αξιοποιούν ανοιχτές και συμμετοχικές διαδικασίες κι επικεντρώνονται σε ζητήματα του άμεσου σχολικού ή τοπικού περιβάλλοντος.

Η μεθοδολογική προσέγγιση που επιλέχθηκε για τη συστηματική και στοχαστική διερεύνηση των ερευνητικών στόχων ήταν η Έρευνα Δράσης.

Τα κυριότερα πορίσματα είναι:

- Η συμμετοχή των μαθητών σε δράσεις καθορίζεται από τις αντιλήψεις μαθητών κι εκπαιδευτικών, τα είδη των μαθησιακών διαδικασιών και την τρέχουσα κουλτούρα του σχολείου.
- Η συνεργασία σχολείου – οικογένειας καθορίζεται από τη βαθμίδα εκπαίδευσης, τη βούληση των εκπαιδευτικών, το περιεχόμενο των εκπαιδευτικών δράσεων και την στάση των φορέων της τοπικής κοινότητας.
- Η εξέλιξη ενός εκπαιδευτικού οργανισμού σε οργανισμό μάθησης απαιτεί ικανό χρόνο και μεθοδικότητα προκειμένου να τροποποιηθεί το ατομικό και κυρίως το συλλογικό πλαίσιο αρχών.
- Η δημιουργικότητα των νηπίων καθορίζεται από το βαθμό ελέγχου που αποκτούν πάνω στη μαθησιακή διαδικασία, τη συνάφεια των δράσεων με τις ανάγκες τους και τις ακολουθούμενες παιδαγωγικές προσεγγίσεις.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Αειφορία, κοινότητα, συμμετοχή, συνεργασία, οργανισμός μάθησης, δημιουργικότητα, έρευνα δράσης

Οι τρόποι με τους οποίους μαθητές νηπιαγωγείου εννοιολογούν και αντιλαμβάνονται τους εθνικούς «άλλους» και ένας διαφορετικός τρόπος εορτασμού της 25ης Μαρτίου στο νηπιαγωγείο.

ΧΑΛΑΡΗ ΜΑΡΙΑ, DOCTOR IN EDUCATION, UCL INSTITUTE OF EDUCATION
ΣΦΥΡΟΕΡΑ ΜΑΡΙΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Η σημερινή εποχή οικονομικής, κοινωνικής και ανθρωπιστικής κρίσης επηρεάζει το αίσθημα του «ανήκειν». Παρατηρείται ότι όσο πιο βαθιά στην κρίση μπαίνει μια κοινωνία και όσο πιο πολύ αυξάνεται η ανεργία και χαμηλώνει το βιοτικό επίπεδο των μελών της, τόσο αυξάνονται τα επεισόδια ρατσιστικής βίας προς τους μετανάστες και τους πρόσφυγες. Ο εκπαιδευτικός θεσμός λόγω του ότι αποτελεί τον κατεξοχήν χώρο ανθρώπινων αλληλεπιδράσεων, έκφρασης κοινωνικών σχέσεων και ταυτοτήτων και διαμόρφωσης αντιλήψεων και πρακτικών καλείται να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της εποχής και να ασκήσει καθοριστικό ρόλο στη προετοιμασία των μαθητών για το νέο κοινωνικό και πολιτιστικό τους περιβάλλον και στη διαμόρφωση νέων μορφών ταυτότητας πιο κατάλληλων για αυτή τη εποχή.

Για τους παραπάνω λόγους η παρούσα έρευνα εστιάζει στον εκπαιδευτικό θεσμό, και μελετάει ζητήματα αναφορικά με τους εθνικούς «άλλους» στην καθημερινή πρακτική των νηπιαγωγών και τον λόγο των μαθητών. Συγκεκριμένα, προσπαθεί να διερευνήσει με τη βοήθεια συνεντεύξεων τον τρόπο με τον οποίο τα νήπια αντιλαμβάνονται, φαντάζονται, εννοιολογούν και μιλούν για τους εθνικούς «άλλους», να μελετήσει το περιεχόμενο της επίσημης γνώσης για τους εθνικούς «άλλους» που παρέχεται στο σχολείο, και συγκεκριμένα το περιεχόμενο της προετοιμασίας και διεξαγωγής της γιορτής της 25ης Μαρτίου στο νηπιαγωγείο, καθώς και τους τρόπους με τους οποίους οι μαθητές αντιλαμβάνονται τη γνώση αυτή. Επιπρόσθετα εισάγει και αξιολογεί μια πρόσθετη, καινοτόμο προσέγγιση στη διδασκαλία και μάθηση αναφορικά με τους εθνικούς «άλλους».

Στην παρουσίαση αυτή θα επικεντρωθούμε σε μια παρέμβαση μικρής κλίμακας που πραγματοποιήθηκε σε μία τάξη νηπιαγωγείου κατά τη διάρκεια του εορτασμού της 25ης Μαρτίου και στα αποτελέσματά της. Συγκεκριμένα, θα παρουσιάσουμε έναν διαφορετικό τρόπο εορτασμού της 25ης Μαρτίου στο νηπιαγωγείο με στόχο να αναδείξουμε ότι μέσα από την εφαρμογή μιας νέας προσέγγισης του περιεχομένου της γνώσης που παρέχεται από τον εκπαιδευτικό θεσμό η οποία εστιάζει στο σεβασμό της ταυτότητας, και στην καλλιέργεια της φιλίας, της συνεργασίας, της κατανόησης και της αποδοχής, είναι δυνατή η ενθάρρυνση θετικότερων εννοιολογήσεων των νηπίων για τους εθνικούς «άλλους».

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: εθνική ταυτότητα, προσχολική ηλικία, εθνική γιορτή, ποιοτική μεθοδολογία, έρευνα δράσης

Τα κοινοτικά σχολεία ως «ασφαλείς χώροι»: η ανάπτυξη πολυγλωσσικών και μαθησιακών ταυτοτήτων μέσα από την καλλιέργεια της γλώσσας της χώρας καταγωγής.

**ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ ΑΣΠΑΣΙΑ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΠΤΔΕ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΜΑΛΙΓΚΟΥΔΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, Α.Π.Θ.**

Τα ‘κοινοτικά’ ή ‘συμπληρωματικά’ σχολεία αποτελούν συνήθως άτυπες και εθελοντικές μορφές εκπαίδευσης με στόχο τη διδασκαλία σε παιδιά μεταναστευτικών κοινοτήτων της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας προέλευσης (Creese & Martin, 2006, Lytra, 2012). Δανειζόμενες την μεταφορά του ‘ασφαλούς χώρου’ (‘safe space’) από Βρετανούς ερευνητές (Conteh & Brock, 2010, Creese, Bhatt, Bhojani & Martin, 2006), βλέπουμε τα σχολεία αυτά ως συμβολικούς χώρους όπου εκπαιδευτικοί και μαθητές είναι ελεύθεροι να εκφράζουν τις σύνθετες ταυτότητές τους αξιοποιώντας το πλήρες φάσμα του επικοινωνιακού ρεπερτορίου τους (λ.χ. γεωγραφικές ή διασπορικές ποικιλίες της γλώσσας της χώρας καταγωγής, διαλεκτικές ποικιλίες της γλώσσας της χώρας διαμονής κ.λπ., βλ. Lytra & Bhatt 2009, Martin, Bhatt, Bhojani & Creese, 2006).

Η παρούσα εργασία αφορά μια έρευνα μελέτης περίπτωσης που πραγματοποιείται σε αλβανικό κοινοτικό σχολείο της Θεσσαλονίκης από το 2015. Η έρευνα διεξάγεται με εθνογραφική παρατήρηση μαθημάτων και συνεντεύξεις εκπαιδευτικών, γονέων και μαθητών. Στόχοι μας είναι η διερεύνηση των γλωσσικών ιδεολογιών και πρακτικών όλων των εμπλεκομένων.

Στην ανακοίνωση θα εστιάσουμε στην οπτική των μαθητών, από το τμήμα των ‘προχωρημένων’. Πρόκειται για παιδιά αλβανικής καταγωγής, γεννημένα ως επί το πλείστον στην Ελλάδα. Με βάση τις μέχρι τώρα παρατηρήσεις των μαθημάτων, τα παιδιά στο συγκεκριμένο τμήμα εμπλέκονται συστηματικά σε πρακτικές διαγλωσσικότητας (‘translanguaging’, García, 2009), καθώς, στην προσπάθειά τους να βελτιώσουν τις γνώσεις τους στην αλβανική γλώσσα και να ενισχύσουν τους δεσμούς τους με την κουλτούρα αυτή, αξιοποιούν όλους τους γλωσσικούς πόρους τους και επιχειρούν συνδέσεις με βιώματα από τους πολλαπλούς κόσμους τους. Μέσα από τις πρακτικές αυτές αναδύονται ως δυναμικά μαθησιακά υποκείμενα, τα οποία έχουν τον έλεγχο της διαδικασίας μάθησης και βιώνουν μία μοναδική, εμπλουτιστική και ενδυναμωτική εμπειρία.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: κοινοτικό σχολείο, Αλβανοί μετανάστες, διαγλωσσικότητα

Ενορχηστρώνοντας εκπαιδευτικά σενάρια για μουσειακούς χώρους: προκλήσεις και προοπτικές για νηπιαγωγούς.

ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΤΙΦΕΝΕΙΑ, ΕΔΙΠ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (ΠΤΠΕ), ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΝΙΚΟΝΑΝΟΥ ΝΙΚΗ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΠΤΠΕ, ΠΘ
ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΣΕΒΑΣΤΗ, ΥΠ. ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ, ΠΤΠΕ, ΠΘ

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα που προσφέρονται από τα μουσεία στην εκπαιδευτική κοινότητα σπάνια απευθύνονται σε νηπιαγωγεία. Η εκπαιδευτική αξιοποίηση των μουσείων και χώρων πολιτισμικής αναφοράς από τις ίδιες τις νηπιαγωγούς απαιτεί, αναμφισβήτητα, την εξειδικευμένη υποστήριξή τους, ώστε να είναι σε θέση να οργανώσουν μόνες τους μια εκπαιδευτική επίσκεψη που θα μπορεί να αναδείξει τις ιδιαίτερες δυνατότητες και ποιότητες της μάθησης και εμπειρίας μέσα σε μουσειακούς χώρους εμπλουτίζοντας ταυτόχρονα την εκπαιδευτική διαδικασία στο νηπιαγωγείο.

Στο πλαίσιο των πρακτικών ασκήσεων των μελλοντικών εκπαιδευτικών στα παιδαγωγικά τμήματα, σπάνια επιλέγονται θεματικές σχετικές με μουσεία, μουσειακές συλλογές και γενικότερα ζητήματα μουσειακής εκπαίδευσης. Για το λόγο αυτό συστήθηκε μια ερευνητική ομάδα με στόχο να διερευνήσει συνθήκες, προϋποθέσεις, προοπτικές και περιορισμούς που αντιμετωπίζουν οι μελλοντικοί εκπαιδευτικοί σε τέτοιες πρακτικές.

Για τη διερεύνηση των παραπάνω, έχουν συγκεντρωθεί και θα αναλυθούν πιλοτικά δώδεκα εκπαιδευτικά προγράμματα των δέκα δραστηριοτήτων το καθένα, που σχεδιάστηκαν από φοιτήτριες του εβδόμου εξαμήνου στο πλαίσιο προπτυχιακού μαθήματος τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης περιφερειακού πανεπιστημίου. Τα αποτελέσματα της έρευνας θα επιτρέψουν τη διαμόρφωση ενός πλαισίου κατάλληλου να υποστηρίξει τους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς, τόσο κατά το σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων που αφορούν στη μουσειακή εκπαίδευση, όσο και κατά την εφαρμογή των σχεδιασμών αυτών στην πρακτική άσκηση στις τάξεις των νηπιαγωγείων.

Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της έρευνας, που θα επιτρέψουν τη διαμόρφωση ενός πλαισίου κατάλληλου να υποστηρίξει τους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς, τόσο κατά το σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων που αφορούν στη μουσειακή εκπαίδευση, όσο και κατά την εφαρμογή των σχεδιασμών αυτών στην πρακτική άσκηση στις τάξεις των νηπιαγωγείων.

Η έρευνα βρίσκεται σε εξέλιξη και οι ποιοτικές αναλύσεις των δεδομένων θα πραγματοποιηθούν στο επόμενο χρονικό διάστημα με σκοπό να αναδειχθούν οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί στο σχεδιασμό δραστηριοτήτων που αφορούν τη μουσειακή εκπαίδευση.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: προσχολική εκπαίδευση, εκπαίδευση εκπαιδευτικών, μουσειακή εκπαίδευση, σχεδιασμός εκπαιδευτικών προγραμμάτων

Η έμφυλη διάσταση στις στρατηγικές διαχείρισης της σχολικής τάξης από εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας.

ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΤΙΦΕΝΕΙΑ, ΕΔΙΠ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (ΠΤΠΕ), ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΣΕΒΑΣΤΗ, ΥΠ. ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ, ΠΤΠΕ, ΠΘ

ΜΑΒΙΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, ΥΠ. ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ, ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ

ΒΙΤΣΟΥ ΜΑΓΔΑ, ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ, ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ

ΓΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ-ΑΡΑΙΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ, ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ

ΚΑΚΑΝΑ ΔΟΜΝΑ-ΜΙΚΑ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ

Ένα από τα κυρίαρχα ζητήματα που απασχολούν τους εκπαιδευτικούς είναι το θέμα της διαχείρισης της σχολικής τάξης. Συμπεριφορές που εντάσσονται σε ένα επίπεδο «ενόχλησης-μικροενόχλησης», συχνά, μπορούν να προκαλέσουν πρόβλημα στην εύρυθμη λειτουργία της. Η αντιμετώπιση τέτοιων συμπεριφορών, όπως θόρυβος, σωματική βία, μετακίνηση χωρίς άδεια κ.λπ., είναι δυνατόν να διαφέρει από πλαίσιο σε πλαίσιο και από εκπαιδευτικό σε εκπαιδευτικό. Ένας παράγοντας διαφοροποίησης της αντιμετώπισης αυτής φαίνεται να είναι το φύλο των νηπίων.

Οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες ασχολούνται με τις ανισότητες των φύλων στο πλαίσιο της εκπαίδευσης, διαμορφώνοντας πολιτικές με στόχο την αμφισβήτηση των παραδοσιακών έμφυλων ρόλων και στερεοτύπων. Στο πλαίσιο αυτό, καταβάλλονται προσπάθειες ώστε να περιληφθεί η διάσταση του φύλου ως θεματική ενότητα τόσο στα σχολικά αναλυτικά προγράμματα όσο και στα προγράμματα σπουδών στις Σχολές Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών.

Έρευνες έχουν δείξει ότι συχνά οι εκπαιδευτικοί τροποποιούν τη στάση τους ανάλογα με το φύλο του παιδιού, που εμφανίζει την όποια ανεπιθύμητη συμπεριφορά. Για παράδειγμα, συχνά τείνουν να ενθαρρύνουν την παθητικότητα και τη συμμόρφωση των κοριτσιών και να εκτιμούν την ανεξαρτησία και την ατομικότητα των αγοριών, αλλά και να αντιμετωπίζουν πιο αυστηρά μια ίδια συμπεριφορά όταν την εκδηλώνει ένα κορίτσι. Αποτελέσματα προηγούμενης έρευνας, της ίδιας ερευνητικής ομάδας, ενισχύουν τον παραπάνω ισχυρισμό, καθώς η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων ανέδειξε αρκετές περιπτώσεις διαφοροποίησης της συμπεριφοράς των νηπιαγωγών, ανάλογα με το φύλο των παιδιών.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθούν οι στρατηγικές διαχείρισης της τάξης που εφαρμόζουν οι νηπιαγωγοί αναφορικά με το φύλο του νηπίου και κεντρικό ερώτημα αν οι εκπαιδευτικοί ως δρώντα έμφυλα υποκειμένα διαμορφώνουν, συντηρούν και αναπαράγουν έμφυλα στερεότυπα μέσω ενός κρυφού αναλυτικού προγράμματος που «διδάσκει» σε αγόρια και κορίτσια από πολύ νωρίς διακριτές επιθυμητές συμπεριφορές συμβάλλοντας έτσι από πολύ νωρίς στη συγκρότηση των ταυτοτήτων των παιδιών με βάση το φύλο.

Για το λόγο αυτό, στο πλαίσιο προπτυχιακού μαθήματος αναπτύχθηκε σχάρα συστηματικής παρατήρησης, που εστίαζε στην καταγραφή της διαχείρισης της τάξης, των μεθόδων, των κατευθυντηρίων γραμμών και των στρατηγικών που επιστράτευαν οι νηπιαγωγοί προκειμένου να διαχειριστούν τις ανεπιθύμητες συμπεριφορές των νηπίων και οι διαφοροποιήσεις αυτών με βάση το φύλο. Η σχάρα παρατήρησής συμπληρώθηκε από 72 φοιτήτριες/ες σε αντίστοιχες τάξεις νηπιαγωγείων. Η έρευνα βρίσκεται σε εξέλιξη και οι ποιοτικές αναλύσεις των δεδομένων μέσω της θεματικής ανάλυσης περιεχομένου θα πραγματοποιηθούν στο επόμενο χρονικό διάστημα.

Η σημασία της έρευνας έγκειται στην ανάδειξη των έμφυλων στρατηγικών των εκπαιδευτικών και των τρόπων διαχείρισής τους κατά την εκδήλωση ανεπιθύμητων συμπεριφορών από παιδιά προσχολικής ηλικίας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: προσχολική εκπαίδευση, φύλο, διαχείριση τάξης

Απόψεις και αντιλήψεις νηπιαγωγών γενικής εκπαίδευσης σχετικά με τα εικονογραφημένα βιβλία για την αναπηρία.

ΧΡΕΜΟΥ ΠΑΓΩΝΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Η αναπαράσταση της αναπηρίας στην παιδική λογοτεχνία αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα που συμβάλλει στην υιοθέτηση στάσεων και αντιλήψεων. Το παιδικό βιβλίο ως φορέας ιδεών και πεποιθήσεων, μέσα από κείμενο και εικόνα, μεταφέρει μηνύματα άμεσα και έμμεσα που είτε αναπαράγουν υφιστάμενες κοινωνικές αντιλήψεις, είτε προβάλλουν εντελώς διαφορετικές από αυτές. Η δεύτερη περίπτωση είναι πιο σπάνια, αφού τα βιβλία μεταφέρουν, στις πλείστες των περιπτώσεων, κοινωνικά στερεότυπα.

Παρότι η αναπαράσταση της αναπηρίας στα παιδικά βιβλία έχει βελτιωθεί με την πάροδο των χρόνων, αυτά που ανακλούν μια ορθή εικόνα για τους αναπήρους είναι ελάχιστα και θα λέγαμε ακόμη και σήμερα στατιστικά μη σημαντικά.

Ωστόσο, μεγάλη σημασία πέραν της προβολής της αναπηρίας στα βιβλία έχει και ο τρόπος που οι εκπαιδευτικοί εργάζονται με αυτά μέσα στην τάξη. Η ενασχόληση αυτή έχει ίσως μεγαλύτερη βαρύτητα στο νηπιαγωγείο, όπου οι μαθητές έχουν αρχίσει ήδη να διαμορφώνουν αντιλήψεις και είναι πιο εύκολο λόγω ηλικίας να τις μεταβάλλουν, όταν είναι λανθασμένες.

Υπό το πρίσμα αυτό, η παρούσα έρευνα μελετά τις απόψεις και αντιλήψεις δεκατεσσάρων (14) νηπιαγωγών γενικής εκπαίδευσης γύρω από τα εικονογραφημένα βιβλία για την αναπηρία μέσω ημι-δομημένων συνεντεύξεων και ανάλυσης περιεχομένου. Πιο συγκεκριμένα, διερευνώνται κυρίως οι λόγοι και το είδος προτιμήσεών τους, η αξιολόγηση των βιβλίων από τις ίδιες, οι προσδοκίες τους και οι τρόποι που εργάζονται με αυτά.

Τα συμπεράσματα της έρευνας ήταν αναμενόμενα, αφού οι ίδιοι είναι μέρος ενός εκπαιδευτικού συστήματος που περισσότερο αποκλείει και λιγότερο, έως καθόλου, εντάσσει.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: νηπιαγωγοί, εικονογραφημένα βιβλία, αναπηρία, ένταξη

Διαδικασίες Διεκδίκησης της Ομοερωτικής Υποκειμενικότητας: Η Γνωστοποίηση της Ομοερωτικής Επιθυμίας (Coming Out).

ΨΟΧΙΟΣ ΝΙΚΟΣ, ΥΠ. ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθη στα πλαίσια της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης, «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα». Η παρούσα έρευνα προσεγγίζει τη γνωστοποίηση του ομοερωτισμού («coming out») ως σεξουαλική ιστορία, η οποία αποτελεί μέρος ενός πλέγματος σχέσεων εξουσίας, στις οποίες κάποιες ιστορίες μπορούν να γίνουν αντικείμενα αφήγησης στο δημόσιο χώρο, ενώ άλλες γίνονται αντικείμενα αποσιώπησης (Plummer, 1995). Στα πλαίσια αυτά, η παρούσα έρευνα καλείται να μελετήσει τις διαδικασίες, με τις οποίες ομοερωτικοί άνδρες διεκδικούν τον ομοερωτισμό στον οικογενειακό και εργασιακό χώρο. Η παρούσα έρευνα ακολουθεί τη βιογραφική προσέγγιση και μελετά τις σεξουαλικές (οικογενειακές και εργασιακές) ιστορίες τριών ομοερωτικών ανδρών, οι οποίοι κατοικούν στην Αθήνα. Η μελέτη των πλαισίων, στα οποία (ανα)παράγονται οι λόγοι για τις σεξουαλικές πρακτικές, τις σεξουαλικότητες και τα φύλα, καθώς και οι πρακτικές της γνωστοποίησης του ομοερωτισμού αναδεικνύουν ότι το «coming out» αποτελεί μία απάντηση στην απεύθυνση του σημαντικού «άλλου», ο οποίος ερωτά «Ποιος είσαι;». Συνιστά, δηλαδή, μία διαδικασία διεκδίκησης της αναγνώρισης, η οποία υπερβαίνει τη στιγμιαία πράξη της γνωστοποίησης και αναδεικνύει την δι-υποκειμενική συγκρότηση των ομοερωτικών υποκειμενικότητων.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Coming out, Αναγνώριση, Βιογραφική Μέθοδος

ΠΡΟΦΟΡΙΚΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Άτομα με Νοητική Αναπηρία. Εφαρμογή προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με θέμα «Η δική μας Αυλή» στο Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Κεντρικής Μακεδονίας.

ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ ΑΡΓΥΡΗΣ, ΕΡΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΣ, Μ.ΕΔ- ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Σύμφωνα με την Unesco, και με τις τελευταίες παιδαγωγικές απόψεις, τα Άτομα με Αναπηρία πρέπει να αντιμετωπίζονται ως μελλοντικοί πολίτες και να έχουν ίσα δικαιώματα στην εκπαίδευση με όλους τους συνομηλίκους τους. Η διαφορετικότητα τους δεν πρέπει να αποτελεί εμπόδιο για συμμετοχή στα κοινωνικά και περιβαλλοντικά δρώμενα, ούτε να τα καθιστά ανίκανα για εμπλοκή σε κοινωνικούς προβληματισμούς. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η Περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορεί να συνδράμει και να παίζει καταλυτικό ρόλο προς αυτήν την κατεύθυνση.

Η παρούσα έρευνα-δράση είχε στόχο την υλοποίηση ενός προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε άτομα με νοητική αναπηρία με απώτερο σκοπό να δείξει τον ενεργό ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η περιβαλλοντική εκπαίδευση στην ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία, στο να αποτελέσουν ζωντανά κύτταρα αυτής, ενεργοί πολίτες της κοινωνίας, η οποία αποτελεί και βασική αρχή της αειφορίας. Ως μέθοδος έρευνας χρησιμοποιήθηκε η έρευνα δράσης και η συλλογή των δεδομένων προέκυψε από τις σημειώσεις πεδίου της παρατήρησης, το ημερολόγιο αναστοχασμού και την ομάδα εστίασης. Σύμφωνα με τη συλλογή δεδομένων η ΠΕ μπορεί να συνδράμει στη μετάβαση του ατόμου με αναπηρία από παθητικό δέκτη σε ενεργό μέλος της κοινωνίας μέσω των προγραμμάτων της όπου θα ενισχύει τις δεξιότητες τους σε όλους τους τομείς (αισθητηριακό, κινητικό, γνωστικό, ψυχοκοινωνικό) και θα αποσκοπεί στη βελτίωση της ποιότητας ζωής αυτών των ατόμων, στην ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και στην ομαλή ένταξη τους στον κοινωνικό ιστό αλλά και στο άνοιγμα του ίδιου του φορέα στην κοινωνία.

Η συγκεκριμένη έρευνα πραγματοποιήθηκε από τον Σεπτέμβριο του 2014 έως τον Οκτώβριο του 2015 στο Ειδικό Κέντρο Εκπαίδευσης & Λειτουργικής Αποκατάστασης «Αριστοτέλης», παράρτημα του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Κεντρικής Μακεδονίας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ειδική αγωγή, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, άτομο με αναπηρία, ενεργός πολίτης, ένταξη

«Από το container στο σχολείο».

ΑΝΤΩΝΑΡΑΚΟΥ ΕΙΡΗΝΗ, ΣΕΠ ΥΠ.Π.ΕΘ ΚΥΤ ΜΟΡΙΑΣ ΛΕΣΒΟΥ

ΜΠΟΥΡΑΤΖΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΣΕΠ ΥΠ.Π.Ε.Θ ΚΑΡΑ-ΤΕΠΕ ΛΕΣΒΟΥ

Η προσφυγική κρίση που βιώνει η ελληνική κοινωνία ειδικά τα τελευταία δύο χρόνια έχει δημιουργήσει δυναμικές και ανάγκες που υποδεικνύουν νέες κατευθύνσεις στη σχολική πραγματικότητα και ανοίγουν επιπλέον προοπτικές στον χώρο της διαπολιτισμικής αγωγής και εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες.

Μέσα στο παραπάνω πλαίσιο παρουσιάζεται η εκπαιδευτική πορεία του νεαρού Μαχντί, από το Αφγανιστάν. Ο Μαχντί είναι ένας έφηβος, από τα 90 περίπου παιδιά που εξυπηρετήθηκαν, ο οποίος παρακολούθησε ανελλιπώς το εκπαιδευτικό project που υλοποιήθηκε σε ένα isobox, στη βόρεια πλευρά του ΚΥΤ Μόριας Λέσβου, από τις 2/12/2016 – 31/1/2017, καθημερινά, και κατά την περίοδο των διακοπών, μέσα σε εξαιρετικά δύσκολες έως και απαγορευτικές συνθήκες. Στις αρχές Μάρτη εγκαταστάθηκε σε διαμέρισμα του UN στην Αθήνα και έκανε την εγγραφή του σε δημόσιο σχολείο, γνωρίζοντας πια να γράφει και να διαβάζει βασικά ελληνικά.

Μέσω της προσωπικής του μαρτυρίας (συνέντευξη-οπτικοακουστικό υλικό, ύστερα από σχετική άδεια) και παρατηρήσεων κατά την διάρκεια της εκπόνησης του συγκεκριμένου project στο ΚΥΤ Μόριας Λέσβου μπορούν να αναδειχτούν

α. Η ανάγκη μιας σταθερής δημόσιας εκπαιδευτικής – δομής προετοιμασίας των νεαρών προσφύγων για ένταξη στο οποιοδήποτε εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας ή των υπολοίπων χωρών της Ε.Ε.

β. Τα προβλήματα και εμπόδια που αναδείχτηκαν κατά την υλοποίηση του όλου εγχειρήματος εντός του ΚΥΤ Μόριας.

γ. Η συνέχεια του συγκεκριμένου project της Μόριας σαν πιλοτικό, στο Κέντρο Φιλοξενίας του Καρά – Τεπέ Λέσβου, με τις ΣΕΠ Μαρία Περδικούρη (Ηλιαχτίδα), Βασιλική Μπούρατζη (Καρά-Τεπέ), Ειρήνη Αντωνάκου (ΚΥΤ Μόριας) με την ενθάρρυνση και την στήριξη του ΥΠ.Π.ΕΘ., διότι τα περισσότερα παιδιά της Μόριας μεταφέρθηκαν, λόγω δυσμενών και άλλων συνθηκών.

Σε αυτό το σημείο, η ΣΕΠ στο Καρά-Τεπέ κ. Μπούρατζη Βασιλική θα αναφερθεί στο πιλοτικό εκπαιδευτικό project που υλοποιείται εκεί από τον Φεβρουάριο μέχρι και τα τέλη Απριλίου επικεντρωμένη στην πορεία και στην ανταπόκριση μαθητών που συμμετείχαν και στα δύο project σε Μόρια και Καρά Τεπέ. Η συνάντηση εκπαιδευτικών και μαθητών στο container-τάξη του πιλοτικού προγράμματος θα προσεγγιστεί ως μια δυναμική διαδικασία μέσω της οποίας τα δύο μέρη αντιλαμβάνονται τη θέση τους. Σε αυτό το πλαίσιο θα αναφερθούν ζητήματα καλών πρακτικών αλλά και δυσκολίες που προέκυψαν.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: προσφυγικό, εκπαιδευτικό project, πιλοτικό project

---

«Une, deux, trois... με τραγούδια και παιχνίδια μαθαίνω γαλλικά».

ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ ΝΗΠ/ΓΕΙΟΥ ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΠΕΛΛΑΣ, ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

ΤΣΑΚΑΛΑΚΙΔΗ ΕΥΔΟΚΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ ΝΗΠ/ΓΕΙΟΥ ΚΑΛΥΒΙΩΝ

ΜΠΟΪΚΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΑΠΘ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

Η αναγκαιότητα επαφής των παιδιών νηπιαγωγείου με ξένες γλώσσες και κουλτούρες είναι ιδιαίτερα σημαντική για το μέλλον, μιας και τα παιδιά αυτής της γενιάς καλούνται να ζήσουν σ' ένα διασυνδεδεμένο και παγκοσμιοποιημένο κόσμο. Με βασικό άξονα την ευαισθητοποίηση των παιδιών νηπιαγωγείου απέναντι σε μια δεύτερη γλώσσα εκτός από τη μητρική, προσπαθήσαμε να πειραματιστούμε και να αναπτύξουμε έναν ουσιαστικό διάλογο με τη Γαλλία και τη γλώσσα της. Απώτερος σκοπός η παροχή ευκαιριών για διαμόρφωση θετικής στάσης απέναντι σε γλώσσες και κουλτούρες διαφορετικές από τη δική τους και η αφύπνιση της διαπολιτισμικής τους συνείδησης. Αναζητήσαμε τρόπους διδακτικής προσέγγισης για την ανάπτυξη βασικών επικοινωνιακών δεξιοτήτων στην εκμάθηση μιας δεύτερης γλώσσας στο νηπιαγωγείο, την ανάπτυξη της μεταγλωσσικής επίγνωσης μέσα από μια διαδικασία πολυ-αισθητηριακής/ολιστικής μάθησης με παραδείγματα και εικονικές αναπαραστάσεις, με συχνή εναλλαγή διαφόρων μορφών εργασίας και τύπων διδασκαλίας μέσα από πολλές και ποικίλες δραστηριότητες έρευνας, αναζήτησης, συλλογής υλικού και πληροφοριών, ανταλλαγής ιδεών και γνώσεων. Ο απώτερος στόχος είναι η ανάπτυξη δεξιοτήτων και ικανοτήτων για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας στην εισαγωγή της διδασκαλίας μιας δεύτερης γλώσσας στο νηπιαγωγείο και η σύνδεση μέσω της διαθεματικής προσέγγισης όλων των τομέων δραστηριοτήτων μεταξύ τους και με τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών. Πρόκειται για ένα τρίμηνο Σχέδιο Εργασίας που προέκυψε μέσα από τη συνεργασία μας με τον Γάλλο Stephane Maugeais, σύμβουλο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, εξειδικευμένο στη διδασκαλία Ξένων Γλωσσών, στην Εκπαιδευτική Περιφέρεια Laval της Βρετάνης στη Γαλλία, ο οποίος βρισκόταν εκείνη την περίοδο στη Θεσσαλονίκη, που μας βοήθησε με τη «διαγώνια ματιά» και την πείρα του.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ξένη γλώσσα, προσχολική αγωγή, διδακτική προσέγγιση, πολυ-αισθητηριακή /ολιστική μάθηση, αισθητικός γραμματισμός, διαπολιτισμικότητα, σχέδιο εργασίας

«Με το αλογάκι οδηγό, για την Κύπρο ιστορία θα σας πω.»

ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ ΝΗΠ/ΓΕΙΟΥ ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΠΕΛΛΑΣ, ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

ΤΣΑΚΑΛΑΚΙΔΗ ΕΥΔΟΚΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ ΝΗΠ/ΓΕΙΟΥ ΚΑΛΥΒΙΩΝ

ΜΠΟΪΚΟΥ ΜΑΡΙΑΝΘΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΠΑΝ/ΜΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

Η φωτογραφία ενός ειδωλίου της Κυπρο-αρχαϊκής περιόδου και μια ανακοίνωση του Τμήματος Αρχαιοτήτων Κύπρου έγιναν η αφορμή για την οργάνωση μιας διδακτικής παρέμβασης στο Νηπιαγωγείο που σκοπό είχε την προσέγγιση της Ιστορίας μέσα από τη μυθοπλασία με την «οικειοποίηση» του ιστορικού χρόνου.

Στόχος ήταν η οργάνωση διαθεματικών δραστηριοτήτων με την υποστήριξη των νέων τεχνολογιών, για την ανάπτυξη δεξιοτήτων και ικανοτήτων στα παιδιά νηπιαγωγείου, στο πλαίσιο ενός συνδυασμού της γλωσσικής καλλιέργειας με τη διδακτική της ιστορίας.

Η συνύπαρξη Ιστορίας τέχνης και λόγου προκάλεσε την ανασύνθεση γνώσεων και ιδεών των παιδιών αλλά και την αναζήτηση νέων πληροφοριών μέσα από ένα ουσιαστικό πολιτισμικό διάλογο ανάμεσα στο παρόν και το παρελθόν. Τα παιδιά εργάστηκαν βιωματικά σε μικρές ομάδες αναπτύσσοντας κοινωνικές δεξιότητες και δημιουργικά με τη συμβολή των νέων Τεχνολογιών. Η τελική αλλά και οι ενδιάμεσες αξιολογήσεις αποτέλεσαν το έναυσμα για αναζήτηση νέων πληροφοριών και δράσεων. Πρόκειται για ένα αυτοσχέδιο παραμύθι από τα παιδιά που οργανώθηκε σε ηλεκτρονική μορφή, το οποίο προέκυψε κατά την επεξεργασία ενός Εκπ/κού Προγρ/τος της Δ/νσης Π.Ε Σερρών με τίτλο: «Κύπρος, Ελλάδα, Ομογένεια: Εκπαιδευτικές γέφυρες» στα πλαίσια του ευρύτερου Σχεδίου Εργασίας «Όλη η Ευρώπη μια γειτονιά» το οποίο επεξεργαστήκαμε στο νηπιαγωγείο μας το σχολ. έτος 2016-17.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: προσχολική αγωγή, διδακτική μεθοδολογία, διαθεματική προσέγγιση, πολυ-αισθητηριακή/ολιστική μάθηση, διαπολιτισμικότητα

Συστημικές και διαπολιτισμικές προσεγγίσεις του εκπαιδευτικού έργου στην Ελλάδα της κρίσης.

ΑΣΙΑΤΙΔΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ (ΠΕ02)

ΑΛΤΟΥΧΟΒΑ ΓΚΑΛΙΝΑ, ΕΚΠ/ΚΟΣ, ΣΕΠ

Στη σύγχρονη πραγματικότητα της παγκοσμιοποίησης και του πολυπολιτισμού καινούργιες έννοιες, όπως ένταξη, ενσωμάτωση, διαπολιτισμικότητα, συμπεριληπτική εκπαίδευση, και νέα δεδομένα σφραγίζουν την εκπαιδευτική διαδικασία. Το νέο σχολείο, το ανοιχτό σχολείο καθίστανται όροι εμβληματικοί μιας σύγχρονης παιδαγωγικής αντίληψης, βάσει της οποίας το σχολείο νοείται ως ζωντανός οργανισμός, ως σύστημα, σε σχέση αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης με άλλα κοινωνικά συστήματα, όπως η οικογένεια και οι ποικιλώνυμοι κοινωνικοί φορείς. Σε μια τέτοια θεώρηση, οι ανάγκες του μαθητή δεν μπορεί παρά να είναι πολυδιάστατες: ανάγκη συμμετοχής στη σχολική και κοινωνική ζωή, ανάγκη ανταλλαγής γνώσεων και εμπειριών και απόκτησης νέων δεξιοτήτων, ανάγκη πολλαπλών δημιουργικών δραστηριοτήτων, ανάγκη κινήτρων μάθησης και αυτοέκφρασης, ανάγκη εν ολίγοις για ένα σχολείο ανοιχτό στην κοινωνία.

Σε πολύχρωμες σχολικές τάξεις στην Ελλάδα της κρίσης, τόσο οι στρατηγικές της διαπολιτισμικής επικοινωνίας όσο και το άνοιγμα του σχολικού συστήματος σε άλλα συστήματα (οικογένεια, κοινωνικοί και πολιτειακοί φορείς) αποτέλεσαν οδοδείκτες μιας πορείας πολλαπλά συντελεστικής στη βελτίωση του σχολικού κλίματος και των σχέσεων των μελών της σχολικής κοινότητας, επιτρέποντας την επανασύνδεση γνώσης και βιώματος.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: διαπολιτισμικότητα, συστημική προσέγγιση, διαπολιτισμική προσέγγιση

«Μια αγκαλιά για όλους».

ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΣΕΠ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Στα πλαίσια των εκπαιδευτικών αναγκών των προσφύγων και στηριζόμενοι στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση – Εκπαίδευση για την αειφορία με τις αρχές, τις μεθόδους και τις αξίες που τη διέπουν, προτείνεται μια διδακτική παρέμβαση. Στόχος της η γνωριμία η αποδοχή και η ένταξη των προσφύγων. Η παιδαγωγική μέθοδος που χρησιμοποιείται είναι το περιβαλλοντικό μονοπάτι. Κατά την διάρκεια του μονοπατιού χρησιμοποιούνται περιβαλλοντικά παιχνίδια διαμέσου της φυσικής δραστηριότητας (υπαίθριες δραστηριότητες) και περιβαλλοντικές δράσεις. Η μεθοδολογία που προτείνεται βασίζεται στην κατευθυνόμενη ανακάλυψη του νέου τόπου των προσφύγων μέσα από προεπιλεγμένες διαδρομές σε αυτόν. Βασικοί άξονες διερεύνησης είναι οι πυλώνες της αειφορίας δηλαδή το περιβάλλον, η κοινωνία και η οικονομία του νέου τόπου. Το τρίπτυχο αυτών των παραγόντων είναι η ποιότητα ζωής. Τα ευρήματα αποδεικνύουν πως η συμμετοχή των προσφύγων σε περιβαλλοντικές – εκπαιδευτικές δράσεις οδηγούν στην αποτελεσματικότερη ένταξη και αποδοχή των προσφύγων στο νέο τόπο διαμονής.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: πρόσφυγες, περιβαλλοντική εκπαίδευση, αειφορία, ποιότητα ζωής

Ανθεκτικότητα και πολύγλωσση διδασκαλία στο ΚΦΠ Μουριές, Ελευθέριο-Κορδελιό, πρώην SOFTEX.

ΓΑΚΟΥΔΗ ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ, ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Η παρούσα εργασία στοχεύει να αναδείξει ότι η ανάπτυξη της ανθεκτικότητας των προσφύγων καθίσταται αναγκαίος και βασικός κοινωνικο-γνωστικός σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας στην τυπική και μη τυπική εκπαίδευση προσφύγων. Όπως είναι γνωστό, ανθεκτικότητα είναι η ικανότητα ενός ανθρώπου να αντιμετωπίσει αρνητικά γεγονότα που βίωσε, δύσκολες καταστάσεις, προκλήσεις ή αντιξοότητες και να επιστρέψει σχεδόν στο ίδιο επίπεδο κοινωνικο-συναισθηματικής ευημερίας. Είναι επίσης η ικανότητα όχι μόνο να προσαρμόζεται σε δύσκολες συνθήκες αλλά και να προσδεύει (Luthar 2000, Johnson 2008). Οι Doll, Zucker και Brehm (2009) υποστηρίζουν ότι στις τάξεις, όπου η ανθεκτικότητα των μαθητών προωθείται προσφέρονται ευκαιρίες για αυτενέργεια οι οποίες προάγουν την κοινωνική αλληλεπίδραση και σύνδεση με το ψυχολογικό κλίμα της τάξης, τις θετικές σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών/ριών, θετικές σχέσεις μεταξύ των συμμαθητών και την καλή συνεργασία του σχολείου με την οικογένεια. Στο πλαίσιο αυτό, η γνώση γλώσσας είναι πολύ σημαντική μια και η εκμάθηση γλωσσών συμβάλλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων ζωής τόσο σημαντικών που μπορούν να θεωρηθούν ως τα θεμέλια πάνω στα οποία πολλοί πρόσφυγες μπορούν να χτίσουν την ανθεκτικότητά τους ως άτομα, ως μέλη της κοινότητας ενός Κέντρου Φιλοξενίας Προσφύγων (ΚΦΠ) αλλά και ως πολίτες στις χώρες που θέλουν να ζήσουν μελλοντικά. Ειδικότερα, στην εργασία αυτή θα παρουσιαστεί ένα πρόγραμμα πολυγλωσσικής διδασκαλίας μέσα από την προσέγγιση της ανθεκτικότητας που εφαρμόστηκε στο home school του ΚΦΠ στις Μουριές, στο Ελευθέριο-Κορδελιό στη Θεσσαλονίκη. Η διδακτική μεθοδολογία που προτείνεται:

- αναπτύσσει την κοινωνική αλληλεπίδραση και την κατανόηση
- προάγει την παιδαγωγική χωρίς αποκλεισμούς
- διευκολύνει την πολύγλωσση μάθηση
- επικεντρώνεται στην μαθητοκεντρική μάθηση
- αναδεικνύει την διδασκαλία ως μια σχέση αμοιβαίας μάθησης τόσο για τον εκπαιδευτικό όσο και για τους μαθητές/ριες

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: εκπαίδευση προσφύγων, ανθεκτικότητα, πολύγλωσση διδασκαλία, τυπική και μη τυπική εκπαίδευση

«Κι αν ήσουν προσφυγόπουλο;»

ΓΑΤΣΟΓΙΑΝΝΗ ΑΝΤΩΝΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΕ 60-MED ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ -ΥΠ.Π.ΕΘ.-ΑΠΟΣΠΑΣΗ Δ/ΝΣΗ ΠΕ ΑΝ. ΑΤΤΙΚΗΣ

Το Εκπαιδευτικό Σενάριο πραγματοποιήθηκε σε τάξη Νηπιαγωγείου και αναπτύχθηκε στα πλαίσια του Εκπαιδευτικού Προγράμματος «κι αν ήσουν εσύ;» την Παγκόσμια Ημέρα για το Θέατρο στην Εκπαίδευση 27/11/2015, το οποίο υλοποιούνταν μέσα από μια συνεργασία του γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα με το Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση και αφορούσε σε θέματα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Προσφύγων.

Η σύνδεση του με το Πρόγραμμα Σπουδών αφορούσε στην ενότητα Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη, Τέχνες, Γλώσσα και Τ.Π.Ε.

Σκοπό της Εκπαιδευτικής Δράσης αποτέλεσε η καλλιέργεια της ενσυναίσθησης ως μέσο για το σεβασμό των προσφύγων και κατά συνέπεια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στόχο να μπου στη θέση του άλλου, να βιώσουν συναισθήματα μέσα από το θεατρικό παιχνίδι μπαίνοντας σε ρόλο, ώστε να προσεγγίσουν και να αντιληφτούν τις ανάγκες και τους φόβους των προσφύγων.

Η έναρξή του έγινε μέσα από συζήτηση στην ολομέλεια για το Προσφυγικό Ζήτημα, την ανταλλαγή απόψεων και την συναπόφαση για τη δημιουργία ιστορίας: «κι αν ήσουν προσφυγόπουλο;» που πρόεκυψε από τα παιδιά, (η πρότερη γνώση τους για τη θεματική υπήρχε από ερεθίσματα που είχαν από τις οικογένειές τους και το πρόγραμμα Αγωγής Υγείας που ήδη είχε ξεκινήσει στο σχολείο με τίτλο: «είμαι άνθρωπος κι εγώ είτε από εκεί είτε από εδώ»)(αρχική αξιολόγηση).

Το Εκπαιδευτικό Σενάριο προσεγγίστηκε κατά κύριο λόγο με τη μέθοδο Project και το Θεατρικό Παιχνίδι. Η συμμετοχή των παιδιών υποστηρίχτηκε μέσα από τη δημιουργία και καταγραφή της ιστορίας (διαμορφωτική αξιολόγηση) και την αναπαραγωγή της με τη μορφή αυτοσχέδιου θεατρικού δρώμενου. Με τη χρήση των Τ.Π.Ε. καταγράφηκε η εξέλιξη του δρώμενου μέσα από τη φωτογράφιση του και τον ψηφιακό ηχογραφέα και ολοκληρώθηκε με τη δημιουργία ταινίας (τελική αξιολόγηση) με τη χρήση του ανοιχτού τύπου λογισμικού movie maker.

Η ταινία παρουσιάστηκε σε εκδήλωση για το Προσφυγικό και σε ημερίδα Σχολικής Συμβούλου Π.Α.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Προσφυγικό, Προσχολική Αγωγή, Θεατρικό Παιχνίδι

Καλωσορίζουμε τους πρόσφυγες στην Προσχολική Αγωγή.

ΔΡΟΥΓΚΑ ΕΛΕΝΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΑΡΣΑΚΕΙΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΛΙΑΤΣΟΥ ΙΣΑΒΕΛΛΑ, ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ/ΑΡΣΑΚΕΙΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Στόχος του προγράμματος ήταν να μάθουμε να συμβιώνουμε μέσα σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον, να αποδεχόμαστε και να σεβόμαστε το διαφορετικό, να αναγνωρίζουμε τις πολιτισμικές ταυτότητες άλλων λαών, να συνεργαζόμαστε με διάφορους πολιτισμούς και να σεβόμαστε τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Συγκεκριμένα για την επιδίωξη των ανωτέρω στόχων το θέμα προσεγγίστηκε ως σχέδιο εργασίας και συνδέθηκε με όλα τα γνωστικά αντικείμενα του ΔΕΠΠΣ, έτσι ώστε να επιδιωχθεί η ολιστική αντίληψη της γνώσης και η κατάκτηση της μαθησιακής διαδικασίας.

Το παρόν σχέδιο εργασίας υλοποιήθηκε από το Αρσάκειο Νηπιαγωγείο Ιωαννίνων το σχολικό έτος 2015-16. Αριθμός μαθητών 24 (12 προνήπια και 12 νήπια /μικτό τμήμα) και 2 Νηπιαγωγούς. Οι ερωτήσεις διερεύνησης τέθηκαν από τα ίδια τα παιδιά, και καταγράφηκαν από τις νηπιαγωγούς με τη μορφή του ιστογράμματος. Αρχικά ως προς το τι γνωρίζουμε και έπειτα τι θέλουμε να μάθουμε.

Καθ' όλη τη διάρκεια του σχεδίου εργασίας και μέσα από ποικίλες δραστηριότητες που συνδέονται με το Αναλυτικό Πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου, τα παιδιά προβληματίστηκαν, ανακάλυψαν, σκέφτηκαν, συζήτησαν, δημιούργησαν, έκαναν υποθέσεις, προέβλεψαν και εφάρμοσαν στην πράξη γνώσεις που απέκτησαν.

Το σχέδιο βασίστηκε στα ενδιαφέροντα καθώς και στα καθημερινά βιώματα των παιδιών. Εκτός από την ανάπτυξη της δημιουργικότητας και τον ενθουσιασμό των παιδιών κατά τη διάρκεια του έργου, αναδείχθηκε και το πνεύμα συνεργασίας μεταξύ των συναδέλφων και η διαμόρφωση θετικού κλίματος στο σχολείο μας, απαραίτητο για την εκτέλεση ανάλογων προγραμμάτων.

Μέσα από μία αναστοχαστική διαδικασία τα παιδιά προχώρησαν στη δική τους αξιολόγηση του προγράμματος, ενώ η αξιολόγηση των μαθητών από τις εκπαιδευτικούς έγινε μέσω παρατήρησης αλλά και τήρησης ημερολογίου. Αξιολόγηση του σχεδίου εργασίας έγινε και μεταξύ των εκπαιδευτικών αλλά και από τους γονείς των μαθητών, όπου η συνεργασία υπήρξε απαραίτητη.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Πρόσφυγες, Προσχολική Αγωγή, Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

Παιδαγωγικές πρακτικές και το φύλο των επαγγελματιών στο νηπιαγωγείο.

ΔΩΝΗ ΕΛΕΝΗ, ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ

Η προσχολική ηλικία θεωρείται ιδιαίτερα κρίσιμη ως προς τον τρόπο που τα νήπια αντιλαμβάνονται το ρόλο του φύλου στις διάφορες εκφάνσεις του (βιολογικός και κοινωνικός ρόλος του φύλου). Έρευνες επιβεβαιώνουν ότι γνωρίζουν το φύλο τους και το φύλο των άλλων, κατηγοριοποιούν όχι μόνο αντικείμενα αλλά και επαγγέλματα που στερεοτυπικά θεωρούνται ότι είναι γυναικεία ή ανδρικά, ενώ φαίνεται ότι ήδη γνωρίζουν τα κοινωνικά στερεότυπα.

Οι κεντρικοί εκπαιδευτικοί στόχοι της προτεινόμενης δράσης, άμεσα συνδεδεμένοι με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ, 2006) και το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ, 2003) για το νηπιαγωγείο, είναι να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ότι: α) δεν υπάρχουν «ανδρικά» και «γυναικεία» επαγγέλματα, β) δεν υπάρχουν διαφορές φυσικών ικανοτήτων ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες, γ) κάθε άτομο έχει το δικαίωμα επιλογής οποιουδήποτε επαγγέλματος ανεξάρτητα από το φύλο του και τέλος, δ) να αναπτύξουν θετικές συναισθηματικές στάσεις και συμπεριφορές για το άλλο φύλο και τέλος να δηλώνουν επαγγελματικές προτιμήσεις απαλλαγμένες από οποιασδήποτε μορφής σεξιστικά πρότυπα.

Η εν λόγω εκπαιδευτική δράση υλοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2015-2016, με συμμετοχή 22 μαθητών του ολοήμερου τμήματος του 10ο Νηπιαγωγείου Πρέβεζας.

Η δόμηση της έγινε με γνώμονα μια από τις βασικές αρχές του ισχύοντος ΑΠΣ, στην οποία αναφέρεται ότι μια δράση που σχεδιάζεται και εφαρμόζεται στο νηπιαγωγείο είναι αποτελεσματική όταν είναι ανοιχτή, βιωματική, ευέλικτη. Η διαθεματικότητα, η κύρια διδακτική προσέγγιση του προτεινόμενης δράσης, επέτρεψε τις διασυνδέσεις μεταξύ διαφορετικών γνωστικών περιοχών, την ανάπτυξη κοινωνικογνωστικών στάσεων και δεξιοτήτων, την καλλιέργεια της ομαδοσυνεργατικότητας, τη διατύπωση και διερεύνηση ερωτημάτων και την άντληση πληροφοριών από διάφορες πηγές.

Η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της παρούσας εκπαιδευτικής δράσης επιβεβαιώνει κυρίως: α) οι μαθητές συνειδητοποίησαν ότι δεν υπάρχουν αντρικά και γυναικεία επαγγέλματα, β) ανέπτυξαν θετικές συναισθηματικές στάσεις και συμπεριφορές για το άλλο φύλο και γ) δήλωσαν επαγγελματικές προτιμήσεις απαλλαγμένες από οποιασδήποτε μορφής σεξιστικά πρότυπα.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: διαφυλικές σχέσεις, φύλο και επαγγέλματα, διαθεματικότητα, βιωματική μάθηση

Ήρωες κινουμένων σχεδίων ανοίγουν δρόμους φιλίας, επικοινωνίας και εθελοντισμού.

ΙΑΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΟΥΡΑΝΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΚΑΤΟΧΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΙΤΛΟΥ «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ»

Σκοπός αυτής της διδακτικής παρέμβασης ήταν η δημιουργική και διαθεματική προσέγγιση της φιλίας, της επικοινωνίας και του εθελοντισμού μέσα από την τέχνη του κινηματογράφου, της τηλεόρασης και των εικαστικών, σε ένα σχολικό περιβάλλον που αποτελούνταν από παιδιά διαφόρων πολιτισμικών προελεύσεων. Επιδιώχτηκε η ανάπτυξη προφορικής, σωματικής και εικαστικής έκφρασης και δημιουργικότητας μέσα από βασικά στοιχεία επιλεγμένων μορφών τέχνης και εξοικείωση με σχετικές τεχνικές. Ζητούμενο της προσέγγισης ήταν η ανάπτυξη δημιουργικής σκέψης και η ευαισθητοποίηση σε θέματα προσωπικών και κοινωνικών αξιών, η ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και αυτογνωσίας και τέλος η ανάδειξη της διάθεσης για προσφορά και φροντίδα σε συνανθρώπους.

Η Βιωματική προσέγγιση, η συνεργατική μάθηση, η ταξινόμια του Bloom και οι Νέες Τεχνολογίες, αποτέλεσαν σημαντικό μέσο προβολής, δημιουργίας λόγου και ήχου. Τα Φύλλα εργασίας χρησιμοποιήθηκαν για την έκφραση συναισθημάτων, ιδεών και απόψεων και για αξιολόγηση. Με διάφορα υλικά χειροτεχνίας ως μέσο δημιουργίας, έκφρασης και μάθησης, παρήγαγαν εικαστικά έργα.

Προηγήθηκε η γνωριμία με το κεφάλαιο «Εαυτός», η υιοθέτηση στόχων και προσδοκιών και η καλλιέργεια συνεργασίας στην ομάδα. Αναπτύχθηκαν δραστηριότητες συναισθηματικής έκφρασης και διαχείρισης, με αφορμή κινηματογραφική ταινία και ήρθαν σε επαφή με ομάδα εθελοντισμού με γνώμονα την ειρηνική συνύπαρξη και αλληλοβοήθεια.

Από τις τηλεοπτικές προτιμήσεις των παιδιών, επιλέχτηκε η σειρά «χελωνονιτζάκια». Η ομάδα προσέγγισε κριτικά, με παιγνιώδεις δραστηριότητες απόσπασμα ενός επεισοδίου της τηλεοπτικής παιδικής σειράς. Αναδημιούργησε το οπτικοακουστικό κείμενο παρεμβαίνοντας στο έργο και εξήγαγε συμπεράσματα. Προσδιορίζοντας τα διαφορετικά χαρακτηριστικά της κάθε τέχνης και των τεχνικών δημιούργησε μια ταινία, η οποία μετέφερε τις παραπάνω αξίες με τη χρήση του υλικού της πλαστελίνης.

Τα παιδιά μέσα από την επαφή τους με διάφορες μορφές τέχνης και τεχνικές, εξέφρασαν ιδέες, στάθηκαν κριτικά απέναντι σε προβληματικές καταστάσεις και ανέδειξαν τον συναισθηματικό τους κόσμο. Ανέπτυξαν δημιουργικές δράσεις, γνώρισαν τα συναισθήματα τα δικά τους και των άλλων γεγονός που επηρέασε κατά ένα μέρος την συμπεριφορά τους.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: κινηματογράφος, τηλεόραση, οπτικοακουστικός γραμματισμός - οπτικοακουστική εκπαίδευση, εθελοντισμός, φιλία, κινούμενα σχέδια, ήρωες, χελωνονιτζάκια

Υποδοχή βρεφών και νηπίων σε άτυπα παιδαγωγικά περιβάλλοντα (Ξενώνας Υποδοχής Προσφύγων).

ΚΑΜΜΕΝΟΥ ΑΘΗΝΑ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ, ΕΙΔΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ. ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ (ΕΑΔΑΠ)

ΣΚΥΛΛΑ ΔΑΝΑΗ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΠΑΠΑΛΕΞΗ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Ο χώρος στον οποίο πραγματοποιήθηκε η συγκεκριμένη έρευνα είναι ο Ξενώνας προσωρινής φιλοξενίας αιτούντων άσυλο, «ΜΕΛΛΟΝ».

Ο Ξενώνας «ΜΕΛΛΟΝ», αποτελεί μία στεγαστική δομή, που φιλοξενεί 60 ανήλικα, ασυνόδευτα παιδιά ηλικίας 7 - 18 ετών και 14 μονογονεϊκές οικογένειες (μητέρες με τα παιδιά τους. Προκειμένου να προσαρμοστούν και να ενταχθούν τα βρέφη και τα μικρά παιδιά στην ελληνική κοινωνία και καθημερινότητα, δημιουργήθηκε μέσα στον Ξενώνα ένας χώρος υποδοχής, το «Παιδικό Δωμάτιο» («baby room»).

Η κύρια ιδιαιτερότητα των μελών της ομάδας που δημιουργήθηκε, ήταν η συνεχής αναπροσαρμογή της (στο χώρο έρχονταν παιδιά διαφορετικών ηλικιών και εθνοτήτων ενώ ταυτόχρονα έφευγαν τα παιδιά που αποτελούσαν την αρχική ομάδα). Η διαρκής αυτή αλλαγή, γέννησε την ανάγκη αναδιαμόρφωσης του χώρου, προκειμένου να καλυφθεί όλο το φάσμα των ηλικιών και των νέων ενδιαφερόντων που προέκυπταν.

Προκειμένου να επιτευχθεί μία αρμονική συνύπαρξη, καθώς πέρα από τη διάρκεια λειτουργίας του «παιδικού δωματίου», τα παιδιά αυτά μοιράζονταν μία κοινή καθημερινότητα στον ίδιο χώρο, τέθηκε ως στόχος μέσα από στοχευμένες δράσεις να προωθηθεί η συνεργασία, η κοινωνική αποδοχή και η κατάκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων. Μία επιπλέον ανάγκη δημιουργήθηκε, όταν η δυναμική της ομάδας συμπληρώθηκε από παιδιά με ιδιαιτερότητες (εγκεφαλική παράλυση, τετραπληγία).

Στην πορεία της λειτουργίας της δομής διαπιστώθηκε η ανάγκη υποστήριξης των μητέρων, οι οποίες αφενός είχαν αίτημα ένταξης των παιδιών τους σε Παιδικούς Σταθμούς/Νηπιαγωγεία αφετέρου είχαν μεγάλη δυσκολία κατανόησης και προσαρμογής στα δυτικά πρότυπα ανάπτυξης και εξέλιξης του μικρού παιδιού.

Ο προγραμματισμός και η υλοποίηση των παιδαγωγικών δράσεων στόχο είχαν την συνύπαρξη και τη δημιουργική απασχόληση μιας ανομοιογενούς ομάδας μικρών παιδιών τα οποία, εκτός του ότι είχαν βιώσει τον πόλεμο και την φυγή, δεν μιλούσαν την ίδια γλώσσα, δεν είχαν την ίδια πολιτισμική και κοινωνική προέλευση και των οποίων οι μητέρες είχαν διαφορετικές προσδοκίες και σκοπούς. Ταυτόχρονα δημιουργήθηκαν δράσεις που αφορούσαν στην «εκπαίδευση» κυρίως των νέων μητέρων, στο γονεϊκό τους ρόλο.

Η συγκεκριμένη δράση συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Τα επί μέρους αποτελέσματα δείχνουν ότι τα μικρά παιδιά αποκτούν σιγά - σιγά κοινωνικές δεξιότητες αποδεχόμενα τους συνομηλικούς τους. Οι μητέρες εμφανίζουν λιγότερο στρες, ασχολούνται πιο δημιουργικά με τα παιδιά τους και προσαρμόζονται σε ένα καινούριο, για αυτές, «μοντέλο εκπαίδευσης».

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: παιδιά πρόσφυγες, άτυπα παιδαγωγικά περιβάλλοντα, πολιτισμική ένταξη

Ο Καλλιτέχνης Παιδαγωγός ως ακτιβιστής. Η Τέχνη ως εργαλείο διεκδίκησης των ανθρώπινων δικαιωμάτων.

ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ ΕΛΕΝΗ, ΕΙΚΑΣΤΙΚΟΣ/ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΧΙΣΤΟΥ

Πριν προκύψει η ανάγκη για τυπική εκπαίδευση για τα παιδιά των προσφύγων, η ενδυνάμωσή τους γινόταν μέσα από δραστηριότητες δημιουργικής και καλλιτεχνικής έκφρασης, καθιστώντας την τέχνη ένα από τα βασικά εργαλεία επικοινωνίας όταν απουσίαζε η δυνατότητα της γλωσσικής.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο αναδύθηκε έντονα ένας νέος ρόλος για τον Έλληνα καλλιτέχνη παιδαγωγό. Ο εκπαιδευτικός ως ακτιβιστής αν και ακούγεται αδόκιμος όρος ωστόσο ενισχύει την πολιτική διάσταση της εκπαίδευσης και συνδέεται με την ιδέα του ενεργού πολίτη που δραστηριοποιείται για τα πολιτικά, πολιτιστικά ή οικονομικά ζητήματα που προβληματίζουν μια κοινωνία.

Είναι επιτρεπτό νομικά, κοινωνικά και ηθικά για έναν δάσκαλο να συνδέει το έργο του με τις κοινωνικές ανάγκες και ελλείψεις ή αυτός θα πρέπει να παραμείνει στον κλασικό ρόλο της διδασκαλίας ενός γνωστικού αντικειμένου.

Σύμφωνα με την Κριτική Παιδαγωγική, η Εκπαίδευση οφείλει να απελευθερώνει κοινωνικά τόσο τον μαθητή όσο και τον εκπαιδευτικό. Στόχος της εκπαίδευσης είναι να ενισχύσει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και την δικαιοσύνη. Να εξανθρωπίσει τον κόσμο. Να φέρει Κριτική συνειδητοποίηση που θα οδηγήσει σε Πράξεις που θα αναμορφώσουν την κοινωνία.

Ως περίπτωση μελέτης για την ακτιβιστική δράση των καλλιτεχνών εκπαιδευτικών έξω από την σχολική τάξη θα χρησιμοποιήσουμε την ιδέα των Φεστιβάλ Τέχνης και Αποδοχής, μια ιδέα που ξεκίνησε στα πλαίσια του μαθήματος της Εικαστικής αγωγής σε Γυμνάσια και Δημοτικά περιοχών όπως στα Κάτω Πατήσια, στο Ίλιον, στο Μενίδι, στο Κερατσίνι και στο Ναύπλιο και γίνονταν μέσα στα πλαίσια των καινοτόμων δράσεων.

Επιπλέον θα μελετηθεί η σύνδεση του εικαστικού εργαστηρίου/project που έχει δημιουργηθεί μέσα στη δομή του Σχιστού από εκπαιδευτικούς και καλλιτέχνες φοιτητές και απόφοιτους της ΑΣΚΤ και απευθύνεται σε πρόσφυγες, και η σύνδεση του Καλλιτεχνικού έργου που θα προκύψει με την κοινότητα έξω από τη προσφυγική δομή (δήμους, ΔΥΕΠ).

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Καλλιτέχνης παιδαγωγός, Τέχνη, Εικαστική Αγωγή, Εκπαίδευση Προσφύγων, ΑΣΚΤ, Σχιστό

Όταν το εμείς συναντά το εσείς... στο νηπιαγωγείο: Ένα σχέδιο δράσης πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης.

ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ ΜΑΡΙΑ, ΥΠΟΥΡΓ. ΔΙΔΑΚΤΩΡ, ΕΚΠΑ-ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΥΠ.Π.Ε.Θ.

Η παρούσα ανακοίνωση αφορά στην παρουσίαση ενός σχεδίου δράσης που υλοποιήθηκε στο 35ο Ολοήμερο Νηπιαγωγείο Αθηνών κατά το σχολικό έτος 2014-2015 στο πλαίσιο της Πράξης «Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας – Άξονας Προτεραιότητας 2» του ΕΠ «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», συγχρηματοδοτούμενης από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο: «Ταξιδεύω, ταξιδεύω... τον εαυτό μου και τους φίλους μου γυρεύω», διάρκειας πέντε μηνών (Ιανουάριος-Μάιος), σχεδιάστηκε και οργανώθηκε στη βάση της πολυπολιτισμικής, πολυφυλετικής και πολυεθνικής σύστασης του μαθητικού δυναμικού του νηπιαγωγείου με στόχο την αξιοποίηση της διαφοράς ως ευκαιρία ατομικής ανάπτυξης και κοινωνικής μάθησης των νηπίων, καθώς και την ενίσχυση της συνειδητοποίησης της ατομικής και συλλογικής τους ταυτότητας.

Στηριζόμενο στις αρχές της κριτικής πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης και της παιδαγωγικής μεθόδου καταπολέμησης των διακρίσεων (anti-bias approach), το σχέδιο δράσης εξελίχθηκε μέσα από μια σειρά σταδίων προετοιμασίας, οργάνωσης, υλοποίησης και ολοκλήρωσης ποικίλων δραστηριοτήτων που ενθάρρυναν την ισότιμη συμμετοχή των νηπίων σε αυτές, τη διαμόρφωση ενός κλίματος αμοιβαίου σεβασμού, αναγνώρισης και αποδοχής της γλωσσικής, πολιτισμικής και φυλετικής ετερότητας της ομάδας, συμβάλλοντας στην αποδόμηση των στερεοτυπικών ιδεών και προ-προκαταλήψεων των νηπίων. Μια από τις βασικές επιδιώξεις του σχεδίου δράσης ήταν κι η ανάπτυξη μιας επικοινωνιακής συνεργασίας με τους γονείς και η ενθάρρυνση της ενεργητικής εμπλοκής τους στο πρόγραμμα μέσα από την παροχή πληροφοριών και την καταγραφή στοιχείων αναφορικά με τις χώρες καταγωγής τους.

Ολοκληρώνοντας, η παρούσα ανακοίνωση αποσκοπεί στην παρουσίαση των βασικών στόχων, της μεθοδολογίας και των αποτελεσμάτων του εκπαιδευτικού προγράμματος που υλοποιήθηκε, καλύπτοντας όλες τις περιοχές του ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ του νηπιαγωγείου και ακολουθώντας την παιδαγωγική προσέγγιση των πολυγραμματισμών. Πρακτικές και παραδείγματα από την επαφή των νηπίων με κείμενα, λεκτικά και εικονιστικά, ποικίλων μέσων και πολιτισμικών πηγών, όπως λογοτεχνικά κείμενα, χάρτες, κινηματογραφικές ταινίες, ιστοσελίδες κ.α. και την επεξεργασία τους στις γωνιές ενίσχυσης και ανάπτυξης του λόγου που δημιουργήθηκαν στον χώρο του νηπιαγωγείου, όπως το «ταξιδιωτικό γραφείο», θα παρουσιαστούν υπό τη μορφή φωτογραφικού υλικού.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Πολυπολιτισμικότητα, Ταυτότητες, Καταπολέμηση προκαταλήψεων, Παιδαγωγική των πολυγραμματισμών

«Κάποιες ιστορίες δεν θα έπρεπε να τις ζουν παιδιά» - Αξιοποίηση εκπαιδευτικού υλικού της UNICEF στην τάξη του νηπιαγωγείου.

ΚΑΡΑΧΡΗΣΤΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, 34ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΠΑΤΡΑΣ / ΥΠΠΕΘ

Στην εργασία αυτή παρουσιάζεται ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που υλοποιήθηκε κατά το σχολικό έτος 2015-2016 στο 34^ο νηπιαγωγείο Πάτρας, με κεντρικό εκπαιδευτικό στόχο την προσέγγιση των συνεπειών του πολέμου και την ευαισθητοποίηση των παιδιών απέναντι στους πρόσφυγες, ως υποθέματα της μαθησιακής περιοχής «Ανθρωπογενές περιβάλλον» του Διαθεματικού Προγράμματος Σπουδών για το Νηπιαγωγείο. Στο πρόγραμμα αυτό αξιοποιήθηκε το βίντεο της Unicef «η Μαλάκ και η Βάρκα».

Στο πρώτο μέρος του προγράμματος έγινε επεξεργασία του θέματος «Ο πόλεμος και οι επιπτώσεις του, με έμφαση στη δημιουργία προσφύγων». Αρχικά παρουσιάστηκε το βίντεο και έγινε επεξεργασία του σε διάφορα πλαίσια (π.χ. συζήτηση, δραματοποίηση, σχέδιο). Στη συνέχεια προσεγγίστηκαν σχετικά έργα τέχνης και έγινε αντιπαράθεση των καταστάσεων ειρήνη/πόλεμος. Ως αποτέλεσμα δημιουργήθηκε ομαδικό έργο – αφίσα: «ο πόλεμος καταστρέφει το δέντρο της ζωής». Στο δεύτερο μέρος του προγράμματος επιχειρήθηκε η ευαισθητοποίηση των παιδιών απέναντι στους πρόσφυγες. Έγινε επεξεργασία της ζωής της Μαλάκ πριν τον πόλεμο και μετά τη φυγή της, σε διάφορα πλαίσια (π.χ. συζήτηση, σχέδιο, παραγωγή κειμένου για παραμύθι). Τελικώς προέκυψε ένα ηλεκτρονικό αρχείο – παραμύθι (εικονογράφηση και κείμενο) που απέδιδε τρεις φάσεις της ζωής της Μαλάκ (πριν, κατά τη διάρκεια του πολέμου και μετά). Μεθοδολογικά αξιοποιήθηκε η ομαδοσυνεργατική προσέγγιση διδασκαλίας, καθώς και η διδασκαλία με αξιοποίηση έργων τέχνης. Όσον αφορά την αξιολόγηση του προγράμματος αυτή έγινε κυρίως μέσω των συζητήσεων με τα παιδιά πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την υλοποίηση του προγράμματος. Οι αρχικές συζητήσεις με τα παιδιά για το θέμα του πολέμου και της δημιουργίας προσφύγων έδειχναν ότι τα παιδιά δεν γνώριζαν τίποτα και το ζήτημα της προσφυγιάς, θεωρούσαν τους πρόσφυγες μάλλον «τσιγγάνους», και ειδικά τα αγόρια θαύμαζαν τον πόλεμο. Μετά την υλοποίηση του προγράμματος οι σχετικές συζητήσεις έδειχναν ότι είχαν προβληματιστεί σχετικά με τις συνέπειες του πολέμου και ότι χρησιμοποιούσαν το λεξιλόγιο «πρόσφυγας», «προσφυγιά» με τον κατάλληλο τρόπο.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: προσχολική εκπαίδευση, πρόσφυγες, πόλεμος

Εγώ είμαι εγώ κι εσύ είσαι εσύ... μπορούμε να ζούμε αρμονικά μαζί: Μια προσέγγιση της διαφορετικότητας.

ΚΑΡΕΛΑ ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΚΑΛΑ

Η επαφή των μαθητών με διάφορες μορφές αισθητικής έκφρασης, όπως η ζωγραφική, η μουσική, η λογοτεχνία όχι μόνο μπορεί να τους ωφελήσει αλλά και να τους βοηθήσει να προσεγγίσουν έννοιες όπως η διαφορετικότητα, η ελευθερία, η ισότητα ξεφεύγοντας από το διδακτισμό και φτάνοντας στην απόκτηση από την πλευρά τους ευαισθησίας, ικανότητας για μάθηση, κριτικής σκέψης και δημιουργικότητας. Η διαπολιτισμική επικοινωνία και εκπαίδευση αποκτά ιδιαίτερη αξία στις μέρες μας αφού ζούμε σ' ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον. Σκοπός του σχολείου είναι να ωθήσει τους μαθητές στην αποδοχή του «διαφορετικού» άλλου και στην κατανόηση της κατάστασης την οποία βιώνει. Στο Δημοτικό Σχολείο εκπονούνται προγράμματα φιλανανγνωσίας τα οποία έχουν ως στόχο τους να γνωρίσουν και να αγαπήσουν οι μικροί μαθητές το βιβλίο, να γίνουν μικροί αναγνώστες που θα συνεχίσουν αργότερα και στην ενήλικη ζωή τους να θεωρούν το βιβλίο αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής τους. Στην παρούσα εργασία θα παρουσιαστεί ένα πρόγραμμα που υλοποιήθηκε με τη συμμετοχή μαθητών της Δευτέρας Τάξης του Δημοτικού Σχολείου για το θέμα της ισότητας των ανθρώπων ανεξάρτητα από τις διαφορές που αυτοί μπορεί να έχουν. Με τη βοήθεια έργων τέχνης και λογοτεχνικών βιβλίων κατάλληλων για την ηλικία αυτή, οι μαθητές προσέγγισαν το θέμα της διαπολιτισμικότητας και του «διαφορετικού» άλλου που δεν είναι «ίδιος» αλλά έχει κάποιες διαφορές από εκείνους σε συνήθειες, ιδέες και πεποιθήσεις, κάτι το οποίο σε κάποιες περιπτώσεις καθίσταται δυσεπίλυτο. Το αποτέλεσμα αυτής της δράσης ήταν να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ότι τα στοιχεία που μας ενώνουν είναι περισσότερα απ' αυτά που μας χωρίζουν και πως μπορούμε να ζούμε αρμονικά συνεισφέροντας ο καθένας αυτό που μπορεί. Η αξιολόγηση έγινε με ερωτηματολόγιο που συμπλήρωσαν οι μαθητές.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Τέχνη, διαφορετικότητα, διαπολιτισμική επικοινωνία

Η Τέχνη και ο Πολιτισμός ως μέσα (δια)πολιτισμικής αγωγής στην προσχολική εκπαίδευση μέσα από διαθεματικές δραστηριότητες.

ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, Msc T.E.E.A.Π.Η., ΠΑΝ/ΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

ΜΟΥΡΙΚΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ T.E.E.A.Π.Η., ΠΑΝ/ΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

ΑΡΒΑΝΙΤΗ ΕΥΓΕΝΙΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, T.E.E.A.Π.Η., ΠΑΝ/ΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

Η παρούσα εισήγηση στοχεύει στο να διερευνήσει εάν και πως η Τέχνη και ο Πολιτισμός μέσα από διαθεματικές δραστηριότητες θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως μέσα (δια)πολιτισμικής αγωγής σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. Όσον αφορά στο ερευνητικό μέρος, σχεδιάστηκε, υλοποιήθηκε σε ένα νηπιαγωγείο και αξιολογήθηκε μια διδακτική παρέμβαση στα πλαίσια της ερευνάς δράσης η οποία πήρε αφορμή από τον Πολιτισμό και τις διαφορές μορφές Τέχνης και οργανώθηκε με βάση το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας, δηλαδή με βάση προσεγγίσεις για τον Πολιτισμό, τις Τέχνες και τη μεταξύ τους όσμωση. Πρέπει να σημειωθεί ότι η έρευνα είναι συμβατή με τους στόχους και τις μαθησιακές περιοχές – γνωστικά αντικείμενα του διαθεματικού ενιαίου πλαισίου προγραμμάτων σπουδών (2003) και του νέου πιλοτικού προγράμματος σπουδών (2011) για το νηπιαγωγείο και λαμβάνει υπόψη της τις πρότερες γνώσεις και τις δυσκολίες των παιδιών για το τι θέλουμε να διδάξουμε. Στη διαπολιτισμική προσέγγιση του πολιτισμού και των διαφορών μορφών τέχνης χρησιμοποιήθηκε και το «μοντέλο παρατήρησης έργων τέχνης» του David Perkins (1994). Τα αποτελέσματα που πρόεκυψαν από τη διδακτική παρέμβαση, υστέρα από ανάλυση των δεδομένων από την ερευνήτρια και με βάση τις απαντήσεις των νηπιαγωγών σε ερωτηματολόγια, ανέδειξαν ότι οι μαθητές στην πλειοψηφία τους ανταποκρίθηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό στους στόχους που είχαν τεθεί. Η έρευνα έδειξε ότι η τέχνη και ο πολιτισμός κάλο θα ήταν να προσεγγίζονται διαπολιτισμικά μέσα από διαθεματικές δραστηριότητες από την προσχολική ηλικία, καθώς τα παιδιά θα έχουν τη δυνατότητα α) να αποδυναμώσουν τα όποια στερεότυπα και προκαταλήψεις φέρουν σχετικά με τη διαφορετικότητα (χρώμα, γλώσσα, πολιτισμική εμφάνιση) και την πολιτισμική ετερότητα και β) να διαμορφώσουν μια ισχυρή διαπολιτισμική ταυτότητα καταλύοντας πολλές γραμμές (“border crossing”) ανάμεσα στο «εμείς» και στο «πολιτισμικά άλλοι».

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: τέχνη, πολιτισμός, (δια)πολιτισμική αγωγή, διαθεματικότητα, προσχολική εκπαίδευση, διδακτική παρέμβαση, έρευνα δράσης

Το Εκπαιδευτικό Δράμα ως εργαλείο προσέγγισης του «διαφορετικού» στο νηπιαγωγείο.

ΛΑΜΠΡΟΝΙΚΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ-ΘΕΑΤΡΟΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

Φέτος, για πρώτη φορά υποδεχτήκαμε στο σχολείο μας, ένα παιδί που από τη χώρα του έφυγε με την οικογένειά του γιατί υπήρχε πόλεμος. Η Καμάλ ήρθε από τη Συρία με την πολυμελή οικογένειά της κάτω από δύσκολες συνθήκες. Στο σχολείο μας άρχισε να φοιτά τον Ιανουάριο. Η ομάδα είχε ήδη δουλευτεί και δεθεί όλο το προηγούμενο τρίμηνο. Τα νήπια ναι μεν είχαν δεχτεί την Καμάλ ως ένα νέο μέλος στο σχολείο, ωστόσο καθώς περνούσαν οι μέρες και οι εβδομάδες έβλεπα ότι δεν την αποδεχότανε στην ομάδα τους. Έγιναν κάποιες συζητήσεις με την ομάδα για το νέο μέλος, ωστόσο διαπίστωνα ότι στην καθημερινότητα τα πράγματα δεν ήταν απλά. Στο ελεύθερο παιχνίδι η Καμάλ ξεκινούσε να παίξει σε μία ομάδα αλλά στο τέλος έμενε μόνη, το ίδιο συνέβαινε και στο διάλειμμα.

Η σκέψη ήταν να χρησιμοποιήσω τις τεχνικές του Εκπαιδευτικού Δράματος για να ενταχθεί η Καμάλ στην ομάδα. Αφορμή ήταν αγαπημένα βιβλία παιδικής λογοτεχνίας που τα χρησιμοποιήσαμε για να εφαρμόσουμε το Δράμα.

Στόχος να μπορέσουν τα νήπια με βιωματικό τρόπο να κατανοήσουν την θέση του «άλλου», του «διαφορετικού».

Έτσι, «δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να αντιληφθούν τους τρόπους με τους οποίους τα μέλη μιας κοινότητας αλληλοεξαρτώνται και να μάθουν να δίνουν αξία στη διαφορετικότητα, προσεγγίζοντάς την ως στοιχείο εμπλουτισμού της κοινωνίας» Katz & Chard (2004).

Δουλέψαμε δύο μήνες με τις τεχνικές του Εκπαιδευτικού Δράματος. Πραγματοποιήθηκαν σε αυτό το διάστημα οκτώ παρεμβάσεις.

Η ομάδα δούλεψε με βιωματικό τρόπο και «μπήκε» στη θέση του άλλου.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Διαφορετικότητα, ξένος, Εκπαιδευτικό Δράμα

Επικοινωνώντας στο «Μικρό Χωριό».

ΛΙΑΓΚΟΥ ΟΛΓΑ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ (ΚΕΝΤΡΟ ΒΡΕΦΩΝ «Η ΜΗΤΕΡΑ»),
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ – ΤΕΙ ΑΘΗΝΑΣ

Έρευνα δράσης, με τη μορφή εμψυχωτικής παρέμβασης, διάρκειας 3 μηνών, στο προσχολικό πλαίσιο «Munting Nagon» για παιδιά μεταναστών.

α) Σκοποί: Η ανάπτυξη ικανότητας αποτελεσματικής ενσωμάτωσης πρακτικών λόγου στις ανάγκες που διαμορφώνουν οι κοινωνικές περιστάσεις (γραμματισμός). Η εξασφάλιση αναγνώρισης και σεβασμού μητρικών γλωσσών, πολιτισμικών χαρακτηριστικών, εθνικών ταυτοτήτων των παιδιών.

β) Στόχοι: Να λειτουργήσουν τα παιδιά συνεργατικά, να είναι ικανά να χρησιμοποιούν τα ελληνικά για να συζητήσουν, αφηγηθούν, περιγράψουν, ανακοινώσουν, επιχειρηματολογήσουν, να ενταχθούν οι γονείς στις δράσεις, να αναγνωρίσουν την αξία των ελληνικών ως επίσημης γλώσσας, που εξυπηρετεί συγκεκριμένες περιστάσεις, να ενισχυθεί η αυτοεκτίμηση κι ο σεβασμός στην αξία της μητρικής τους γλώσσας.

γ) Μεθοδολογία: Διαμορφωτική αξιολόγηση, σχεδιασμός, υλοποίηση.

δ) Τεχνικές: Ενίσχυση κάθε μορφής επικοινωνίας. Ελεύθερη έκφραση και ενθάρρυνση ανάληψης πρωτοβουλιών. Ενίσχυση της δημιουργικότητας. Εμπλοκή των γονέων στο σχεδιασμό και την υλοποίηση.

ε) Αποτελέσματα: Ενισχύθηκαν: η ικανότητα των παιδιών να χρησιμοποιούν το λόγο ανάλογα με τις συγκεκριμένες κοινωνικές περιστάσεις, η αποδοχή κι ο σεβασμός των πολιτισμικών χαρακτηριστικών, των μητρικών γλωσσών και των εθνικών ταυτοτήτων τους, η ικανότητα συνεργασίας, η ικανότητα χρήσης των ελληνικών για να συζητήσουν, αφηγηθούν, περιγράψουν, ανακοινώσουν, επιχειρηματολογήσουν

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ελληνικά, παιχνίδι, αυτονομία, ταυτότητα

Η «Προστασία των ζώων» στο μικροσκόπιο της Διαφοροποιημένης Παιδαγωγικής στο Νηπιαγωγείο.

ΜΑΒΙΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΔΙΔΑΚΤΩΡ, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΚΑΚΑΝΑ ΔΟΜΝΑ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η Διαφοροποιημένη Παιδαγωγική αποτελεί μία σύγχρονη προσέγγιση για τον τρόπο οργάνωσης της μαθησιακής διαδικασίας και του τρόπου εργασίας των παιδιών, έτσι ώστε να ταιριάζει και να αφορά το καθένα ξεχωριστά. Αν και υπάρχει αρκετή βιβλιογραφία σχετικά με τον ορισμό της προσέγγισης, το πλαίσιο εφαρμογής της είναι αρκετά ασαφές δημιουργώντας συχνά σύγχυση στους εκπαιδευτικούς που προσπαθούν να την εφαρμόσουν.

Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζεται το παράδειγμα μίας σειράς εκπαιδευτικών δράσεων Διαφοροποιημένης Παιδαγωγικής που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της Θεματικής προσέγγισης με θέμα «Η προστασία των ζώων». Τα υποθέματα που αναπτύχθηκαν αφορούσαν: α) τα ζώα υπό εξαφάνιση, β) τα ζώα σε αιχμαλωσία και γ) τα δικαιώματα των ζώων. Η θεματική περιλάμβανε 8 δραστηριότητες, οι οποίες ήταν στο σύνολό τους διαφοροποιημένες ως προς τη μαθησιακή ετοιμότητα των παιδιών, αλλά και με βάση τα ενδιαφέροντά τους. Οι μαθησιακές επιδιώξεις σχεδιάστηκαν σύμφωνα με το Νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα (2011) για το Νηπιαγωγείο και στόχευαν: α) στην αναγνώριση του ανθρώπινου παράγοντα ως καταλύτη για τον κίνδυνο εξαφάνισης των άγριων ζώων, β) στην ευαισθητοποίηση των παιδιών σχετικά με την αιχμαλωσία των άγριων ζώων, καθώς το φυσικό περιβάλλον είναι το πλέον κατάλληλο για αυτά και στην υιοθέτηση αρνητικής στάσης απέναντι στην αιχμαλωσία τους και γ) στην διερεύνηση των δικαιωμάτων των ζώων και των ανθρώπινων συμπεριφορών που τα καταπατούν.

Η διαφοροποιημένη θεματική εφαρμόστηκε σε τάξη νηπιαγωγείου, όπου συμμετείχαν 16 νήπια σε διάστημα 4 εβδομάδων. Η αξιολόγηση των μαθησιακών επιδιώξεων πραγματοποιήθηκε με ημι-δομημένες ατομικές συνεντεύξεις των παιδιών πριν και μετά την εφαρμογή της θεματικής. Η έρευνα βρίσκεται σε εξέλιξη, ενώ τα δεδομένα πρόκειται να αναλυθούν με ποσοτική και ποιοτική Ανάλυση Περιεχομένου. Αναμένεται ότι η σύγκριση των απαντήσεων του κάθε παιδιού πριν και μετά από την εφαρμογή θα αναδείξει εάν η διαφοροποίηση της εκπαιδευτικής δράσης που ακολουθήθηκε ήταν αποτελεσματική για όλα τα παιδιά και αν όχι, σε ποιες περιπτώσεις παιδιών και σε ποιο βαθμό ήταν δυνατή η επίτευξη των μαθησιακών επιδιώξεων.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Διαφοροποιημένη Παιδαγωγική, Προστασία των ζώων, Θεματική Προσέγγιση, Μαθησιακή Ετοιμότητα, Ενδιαφέροντα, Μαθησιακές επιδιώξεις, Αξιολόγηση

Θετική Ψυχολογία και Προσχολική Αγωγή.

ΜΠΑΔΙΕΡΙΤΑΚΗ ΜΑΡΙΑ, ΣΧΟΛΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΧΑΒΡΕΔΑΚΗ ΑΡΓΥΡΩ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΨΥΧΟΛΟΓΟΣ

Σε μια εποχή γρήγορων μεταβολών και εξελίξεων, όπου οι άνθρωποι πρέπει συνεχώς να προσαρμόζονται σε νέα δεδομένα και άρα τα έντονα συναισθήματα αβεβαιότητας κυριαρχούν, ο σύγχρονος κλάδος της θετικής ψυχολογίας μπορεί να προσφέρει πολύτιμα εργαλεία στον εκπαιδευτικό προκειμένου να υποστηρίξει με τον καλύτερο τρόπο την πολύπλευρη ανάπτυξη των παιδιών.

Για το σκοπό εφαρμόσαμε στο νηπιαγωγείο μας πρόγραμμα καθημερινών δραστηριοτήτων με στόχο την αξιοποίηση της δύναμης των θετικών συναισθημάτων. Όλες οι δραστηριότητες εντάσσονται στον τομέα της προσωπικής και κοινωνικής ανάπτυξης που εκτός από την ψυχική ισορροπία που επιφέρουν, αποτελούν και προϋπόθεση για την κινητοποίηση, θετική στάση για μάθηση και αποτελεσματική λειτουργία του παιδιού στους διάφορους μαθησιακούς τομείς. Αντίστοιχα υπήρχε σχετική ενημέρωση και επικοινωνία με τους γονείς ώστε να ενισχύσουμε τα αποτελέσματα.

Συγκεκριμένα, μετά από την συγκέντρωση των παιδιών στην ολομέλεια, δινόταν χρόνος για ανάπτυξη καλής διάθεσης και στη συνέχεια γίνονταν στοχευμένες δραστηριότητες με περιεχόμενα ταυτότητας, αυτορρύθμισης, προσωπικής ενδυνάμωσης, κοινωνικών δεξιοτήτων και κοινωνικής αλληλεπίδρασης.

Η αξιολόγηση των παρεμβάσεων γινόταν μέσω της καθημερινής παρατήρησης και καταγραφής. Το συμπέρασμά μας είναι ότι το θετικό κλίμα που ήταν κυρίαρχο μέλημά μας να υπάρχει στην τάξη, βοήθησε πολύ στην ανάπτυξη καλών σχέσεων μεταξύ όλων των μελών της σχολικής κοινότητας. Αυτό διευκόλυνε πολύ την επικοινωνία και οδήγησε σε ένα μαθησιακό περιβάλλον όπου κυριαρχούσε ο σεβασμός για τον άλλο και η χαρά του να μοιράζεσαι τις ιδέες, τις σκέψεις και τις γνώσεις με τους γύρω σου. Φυσικά και υπήρχαν πολλές δύσκολες στιγμές, όμως τα παιδιά μπορούσαν να τις παρατηρούν, να τις κρίνουν και είχαν όλη την καλή διάθεση να τις διορθώνουν. Συμπέρασμα της εμπειρίας μας είναι ότι η τέχνη του ανήκειν σε μια ομάδα μαθαίνεται από την μικρή ηλικία και είναι η βάση για την εξέλιξη των παιδιών. Με άλλα λόγια η εκπαίδευση είναι πιο εύκολη σε μια χαρούμενη τάξη. Όμως αυτό θέλει δουλειά για να το μάθουμε.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Θετική Ψυχολογία, Νηπιαγωγείο

Έμφυλος διαχωρισμός των παιχνιδιών ή όλα τα παιχνίδια για όλα τα παιδιά;

ΜΠΕΛΙΑ ΣΤΕΛΛΑ, Ms ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΤΑΜΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ ΟΜΕΡ ΑΘΗΝΑΣ

Σήμερα τα παιχνίδια είναι περισσότερο έμφυλα από ποτέ, Το παιχνίδι στο νηπιαγωγείο είναι βασικό εργαλείο για την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών. Επίσης το σχολείο και ειδικά το νηπιαγωγείο είναι ο χώρος όπου συγκροτούνται οι έμφυλες ταυτότητες των παιδιών. Τα στερεότυπα για τα φύλα τα νήπια τα φέρνουν ήδη μαζί τους από την πρώτη μέρα φοίτησής τους στο σχολείο. Ο έμφυλος χαρακτήρας των παιχνιδιών λειτουργεί απαγορευτικά και τα νήπια δεν δοκιμάζουν να παίξουν με παιχνίδια που δεν συνάδουν με το φύλο τους αυτό-αποκλειόμενα ή αποκλεισμένα από άλλα παιδιά της ομάδας.

Ενθαρρύνουμε όλα τα παιδιά να μάθουν χωρίς περιορισμούς με βάση το φύλο τους, απελευθερωμένα από έμφυλα στερεότυπα που αποτελούν τροχοπέδη και αποθαρρύνουν την ισότιμη πρόσβαση όλων των παιδιών σε όλα τα παιχνίδια.

Βασικός στόχος του εγχειρήματος δεν ήταν η στροφή των παιδιών σε παιχνίδια που παραδοσιακά δεν συνάδουν με το φύλο τους, αλλά να πάρουν όλα τα παιδιά το μήνυμα ότι όλες οι δυνατότητες για παιχνίδι είναι ανοικτές και διαθέσιμες ανεξάρτητα από το φύλο τους και χωρίς τον κίνδυνο του στιγματισμού.

Μεθοδολογία: Επιλέχτηκε η διαθεματική διασύνδεση με τα τρέχοντα θέματα που εξετάζονταν από την ομάδα. Επιδιώχθηκε η συνεργασία και η συνεχής ενημέρωση των γονέων και έγιναν αρκετές συναντήσεις μαζί τους ώστε και να κατανοούν τους τρόπους εργασίας και τους λόγους που γίνετε καθετί με στόχο να ενισχύουν τις δράσεις μας και να μην παίρνουν τα παιδιά αντικρουόμενες πληροφορίες.

Οι μαθησιακές περιοχές που δουλεύτηκαν περισσότερο ήταν: η προσωπική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των νηπίων, η γλώσσα, οι τέχνες και η φυσική αγωγή.

Στο τέλος του προγράμματος όλα τα παιδιά έπαιζαν με όλα τα παιχνίδια και υπήρχε μια σαφής προτίμηση όλης της ομάδας σε παιχνίδια ουδέτερα ως προς το φύλο.

Το πρόγραμμα εφαρμόστηκε στο 9ο Νηπιαγωγείο Κορυδαλλού (Αγωγή Υγείας) την σχολική χρονιά 2016-17 με αφορμή το βιβλίο «Πέρα από το ροζ και το γαλάζιο, Όλα τα παιχνίδια για όλα τα παιδιά», Δήμητρα Κογκίδου Εκδόσεις Επίκεντρο 2015.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: παιχνίδια, έμφυλος διαχωρισμός των παιχνιδιών, έμφυλες ταυτότητες

Εκπαιδευτικός ερευνητής και σχεδιασμός διαφοροποιημένης διδασκαλίας: Τι, πώς και γιατί;

ΝΑΟΥΜ ΕΛΛΗ, ΔΡ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ-ΤΕΑΠΗ/ΕΚΠΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, 2ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ

ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ ΠΑΝΑΓΙΟΥΛΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, 2ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ

Η αρχική διαγνωστική αξιολόγηση των μαθητών είναι καθοριστική για την πλήρη συνειδητοποίηση πως όλοι οι μαθητές μας έχουν διαφορετικό μαθησιακό και σχολικό ιστορικό, διαφορετικό κοινωνικό και οικογενειακό περιβάλλον, διαφορετικές εμπειρίες, δεξιότητες, ενδιαφέροντα, γνώσεις, κίνητρα, επίπεδο ετοιμότητας και ρυθμό μάθησης.

Εμείς όμως θέλουμε να παρέχουμε σε όλους τους μαθητές μας ίσες και κατάλληλες ευκαιρίες για να αναπτυχθούν. Στόχος μας είναι να οικοδομήσουμε μια παιδαγωγική επικεντρωμένη στις ίδιες στις διαδικασίες μάθησης. Επιδιώκουμε να εξασφαλίσουμε την ενεργή συμμετοχή όλων σε καταστάσεις μάθησης που να έχουν νόημα για τους ίδιους, ακολουθώντας ο καθένας τη δική του μαθησιακή διαδρομή που αξιοποιεί τα βιώματά του και τα ενδιαφέροντά του, ενδυναμώνει την αυτονομία του μέσα στην τάξη, ενώ παράλληλα ενισχύει τις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις.

Με βάση το θεωρητικό πλαίσιο της διαφοροποιημένης διδασκαλίας και σε συνδυασμό με την προσωπική μας οπτική για τον ρόλο του εκπαιδευτικού -ενός εκπαιδευτικού ερευνητή- και τις αρχές της έρευνας δράσης, αρχικά, διευκρινίσαμε τις σκέψεις μας για τη διδασκαλία και τη μάθηση. Στη συνέχεια αρχίσαμε να διαφοροποιούμε τη διδασκαλία μας εφαρμόζοντας μικρές και καλώς οργανωμένες αλλαγές, ενώ παράλληλα αφιερώναμε χρόνο για στοχασμό πριν προχωρήσουμε στο επόμενο βήμα. Ταυτόχρονα καθορίζαμε λογικούς στόχους για τον εαυτό μας, έχοντας μια ξεκάθαρη αντίληψη αυτού που κάθε φορά θέλαμε οι μαθητές να κερδίσουν από το περιεχόμενο της διδασκαλίας και εργαζόμασταν για την πραγμάτωσή τους.

Σεβαστήκαμε και χτίσαμε πάνω στις διαφορές των μαθητών μας, στοχεύοντας στην μεγιστοποίηση της ανάπτυξης και της ατομικής επιτυχίας τους. Οι διδακτικές στρατηγικές και τα μέσα που χρησιμοποιήσαμε ήταν ποικίλα και συνέχεια διαφοροποιούνταν και διευρύνονταν: κέντρα μάθησης, σταθμοί διδασκαλίας και μάθησης, μαθησιακά συμβόλαια, έρευνα ομάδας, εκπαιδευτικό θέατρο, φάκελοι επιτευγμάτων, ομαδικές εργασίες, εργασίες με συμμετοχή της οικογένειας, παροχή ποικιλίας πηγών και υλικών κλπ. Όλα αυτά σε συνδυασμό με τις συνεχείς παρατηρήσεις και καταγραφές, τις καταχωρήσεις ημερολογίων, και τη διαμορφωτική αξιολόγηση μας επέτρεψαν να παρέχουμε μια μάθηση ενεργή που γέμισε τους μαθητές χαρά και ικανοποίηση.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: εκπαιδευτικός ερευνητής, διαφοροποιημένη διδασκαλία, έρευνα δράσης, αναδιοργάνωση Α.Π., ενεργή μάθηση, διαμορφωτική αξιολόγηση

«Πρόσφυγες... Βήματα χωρίς επιστροφή».

ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ, ΣΧΟΛΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, ΥΠ.Π.Ε.Θ.
ΚΑΝΤΖΟΥ ΝΙΚΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ Π.Ε.60, ΥΠ.Π.Ε.Θ.

Οι πρόσφατες παγκόσμιες κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές εξελίξεις, ανάγκασαν εκατομμύρια ανθρώπους, κυρίως από τη Συρία, να εγκαταλείψουν τη χώρα τους και να πάρουν το δρόμο της προσφυγιάς. Πολλοί από αυτούς οδηγήθηκαν στην Ελλάδα, υπολογίζοντας ότι θα είναι ένας ενδιάμεσος σταθμός, για την εκπλήρωση του μεγάλου τους ονείρου, την απόδοση ασύλου σε χώρα της Κεντρικής και της Βόρειας Ευρώπης. Δυστυχώς για πολλούς από αυτούς το όνειρο δεν έχει πραγματοποιηθεί ακόμη, με αποτέλεσμα μεγάλος αριθμός προσφύγων, ανάμεσά τους 17.000 προσφυγοπούλα σχολικής ηλικίας, να έχουν εγκλωβιστεί στους καταυλισμούς της Ελλάδας.

Λαμβάνοντας υπόψη, το άρθρο 22 της Σύμβασης της Γενεύης (1951), καθώς και τα άρθρα 22,28 και 29 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989), τα προσφυγόπουλα χαίρουν ίσων δικαιωμάτων με τα υπόλοιπα παιδιά στη δημόσια εκπαίδευση.

Αυτό προϋποθέτει την κατάλληλη προετοιμασία του εκπαιδευτικού συστήματος, ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί στα νέα δεδομένα. Εκτός από τη δημιουργία των δομών εκπαίδευσης των προσφύγων, κάτι που έχει ήδη κάνει η Πολιτεία, το σχολείο οφείλει να καλλιεργήσει στους υπόλοιπους μαθητές δεξιότητες ενσυναίσθησης, αλληλοαποδοχής, σεβασμού και ισότιμης αντιμετώπισης.

Στο πλαίσιο μιας τέτοιας αντίληψης, αποφασίσαμε να υλοποιήσουμε σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, μια σειρά εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων-παρεμβάσεων, που να τους «εξοικειώσει» στην εικόνα του πρόσφυγα.

Στόχος των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων-παρεμβάσεων, είναι η καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων, όπως αυτή της ενσυναίσθησης, της αλληλοαποδοχής, του σεβασμού στη διαφορετικότητα, καθώς και η ανάληψη πρωτοβουλιών, ώστε να γίνουν μελλοντικοί ενεργοί πολίτες.

Με αφορμή την ανάγνωση της ιστορίας «Τι θα πάρω μαζί μου φεύγοντας» (Κάντζου, Νικολούδη, 2016), και σύμφωνα με τους στόχους του ΔΕΠΠΣ και του ΑΠΣ του Νηπιαγωγείου, πραγματοποιήσαμε μία σειρά εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων-παρεμβάσεων. Χρησιμοποιήσαμε παιδαγωγικές προσεγγίσεις, όπως βιωματική μέθοδο, παρατήρηση, θεατρικά δρώμενα, εικαστικά, οπτικά ερεθίσματα, κ.ά. Με την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων-παρεμβάσεων, η ανατροφοδότηση που πήραμε από τα παιδιά και οι απόψεις που είχαν διαμορφώσει, λειτούργησαν ως αποτίμηση της υλοποίησης των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων - παρεμβάσεων.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: πρόσφυγας, ενσυναίσθηση, αποδοχή, σεβασμός στη διαφορετικότητα, νοιάζομαι

Η διαχείριση του bullying μέσα από την Τέχνη.

ΝΤΟΚΑ ΑΝΤΙΓΟΝΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΤΡΩΝ
ΛΟΓΟΘΕΤΗ ΑΝΘΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΤΑΜΑΤΟΥΚΟΥ ΧΡΥΣΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΤΡΩΝ
ΧΕΙΛΑΔΑΚΗ ΚΡΙΝΙΩ – ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ, ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΚΡΗΤΗΣ, 4^ο ΕΤΟΣ

Οι ραγδαίες οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές εξελίξεις σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο καθιστούν επιτακτική την ανάγκη για υλοποίηση προγραμμάτων παρέμβασης σχετικά με το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού, σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο αυτό, κατά το σχολικό έτος 2015-16, στο Πειραματικό Νηπιαγωγείο Πανεπιστημίου Πατρών, οδηγηθήκαμε στην υλοποίηση πολιτιστικού προγράμματος με τίτλο «Η διαχείριση του bullying μέσα από την Τέχνη».

Δεδομένου ότι η τέχνη έχει τη δύναμη να ζωογονεί συναισθήματα και ιδέες, να προάγει τη φαντασία και να αναπτύσσει τη δημιουργικότητα (Charman, 1993), επιχειρήσαμε να ευαισθητοποιήσουμε τα παιδιά πρωτοσχολικής ηλικίας απέναντι στο φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού μέσω του πολυσύνθετου κόσμου της τέχνης. Στοχεύοντας στη δημιουργία κλίματος συνοχής και συνεργασίας, η ουσιαστική επαφή των παιδιών με διάφορες μορφές τέχνης και η εικαστική έκφραση και δημιουργία άνοιξε ένα δίαυλο επικοινωνίας μεταξύ των μελών του σχολικού μας μικρόκοσμου, μειώνοντας ουσιαστικά την εμφάνιση επιθετικών και ακραίων μορφών συμπεριφοράς. Η έμφαση δόθηκε στη διαθεματικότητα και στην αξιοποίηση του ενδιαφέροντος, των ιδεών και των βιωμένων εμπειριών των παιδιών στη διαδικασία της μάθησης. Με ανοικτού τύπου δραστηριότητες, επιχειρήσαμε, μέσω του πολυσύνθετου φαινομένου της τέχνης, να προσεγγίσουμε θέματα που σχετίζονται με την αποδοχή της διαφορετικότητας, τη συλλογικότητα, το προσφυγικό, την αναγνώριση και διαχείριση των συναισθημάτων μας.

Τα παιδιά πρωτοσχολικής ηλικίας διαθέτουν γνώσεις και εμπειρίες, από το στενό οικογενειακό και κοινωνικό τους περιβάλλον, που σχετίζονται με το θέμα του σχολικού εκφοβισμού (ρατσισμός, διαφορετικότητα, πρόσφυγες κ.ά). Οι εμπειρίες και γνώσεις των παιδιών αξιοποιήθηκαν σχετικά με τη στοχοθεσία και υλοποίηση των δραστηριοτήτων. Επιχειρώντας έναν αναστοχασμό, επισημαίνουμε ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος ήταν εμφανή τόσο κατά τη διάρκεια όσο και μετά το πέρας της υλοποίησης. Τα παιδιά ευαισθητοποιήθηκαν ως προς τα θέματα του σχολικού εκφοβισμού και της διαφορετικότητας. Το γεγονός αυτό αποτυπώθηκε στις λεκτικές τους αναφορές, στις εικαστικές δημιουργίες, σε εκδήλωση σχετική με την υλοποίηση του προγράμματος, (εικαστική έκθεση, μουσικοκινητικό δρώμενο) και γενικά στη στάση και συμπεριφορά τους στο πλαίσιο της σχολικής τάξης. Επιπρόσθετα η τέχνη, ως χώρος ελεύθερης έκφρασης και δημιουργίας, λειτούργησε θετικά για την καλύτερη κατανόηση του θέματος.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Νηπιαγωγείο, bullying, Τέχνη

Αμάλ σημαίνει Ελπίδα.

**ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ-ΓΕΩΡΓΙΑ, ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ ΠΤΔΕ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΜΑΝΙΤΣΑ ΕΥΘΥΜΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ ΟΜΕΡ ΑΘΗΝΑΣ**

Στην παρούσα μελέτη παρουσιάζεται η αξιοποίηση της ψηφιακής αφήγησης με σκοπό την ανάδειξη της σύγχρονης προσφυγικής κρίσης σε μαθητές/τριες νηπιαγωγείου και δημοτικού. Η εισαγωγή των πολυμέσων δημιούργησε μία νέα μορφή αφήγησης, την ψηφιακή αφήγηση (Σεραφείμ, Φεσάκης, 2010). Ως ψηφιακή αφήγηση ορίζεται ο συνδυασμός της παραδοσιακής προφορικής αφήγησης με πολυμέσα και εργαλεία τηλεπικοινωνίας (Lathem, 2005). Η ψηφιακή αφήγηση αξιοποιεί τη μουσική, την εικόνα και το βίντεο, ώστε να αφηγηθεί ιστορίες σχετικά με τη ζωή των ανθρώπων και τις εμπειρίες τους. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, η ψηφιακή αφήγηση αποτελεί σπουδαίο εργαλείο για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα, όπως είναι συνεργασία, ο οπτικός εγγραματισμός και η τεχνολογική γνώση και δύναται να βοηθήσει στην επιτυχή διδασκαλία ποικίλων γνωστικών αντικειμένων (McLellan, 2006 στο Μελιάδου κ.α., 2011), όπως το προσφυγικό ζήτημα.

Μέσω της παρούσας μελέτης επιτυγχάνεται η σύνδεση των ΤΠΕ με το φαινόμενο της προσφυγικής κρίσης. Ως κύριος στόχος τίθεται η ανάδειξη του προσφυγικού ζητήματος στους μαθητές/τριες με τη χρήση της ψηφιακής αφήγησης ως βασικό μέσο. Οι επιμέρους εκπαιδευτικοί στόχοι οι οποίοι συνάδουν με τα ΑΠΠΣ και τα ΔΕΠΠΣ του νηπιαγωγείου και του δημοτικού αφορούν στην καλλιέργεια γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων των μαθητών/τριων. Πιο συγκεκριμένα, επιδιώκεται οι μαθητές/τριες να είναι σε θέση να αναγνωρίσουν τον πόλεμο ως αιτία του προσφυγικού ζητήματος, να κατονομάσουν τις δυσκολίες και να περιγράψουν τις συνθήκες κάτω από τις οποίες οι πρόσφυγες αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τη χώρα τους. Επιπλέον, επιδιώκεται η περιγραφή των συνθηκών κάτω από τις οποίες πραγματοποιήθηκε η μετακίνηση των προσφύγων. Επίσης, στοχεύεται οι μαθητές/τριες να συγκρίνουν την καθημερινότητά τους με τις συνθήκες διαβίωσης των παιδιών-προσφύγων. Ακόμα, επιδιώκεται να επεξηγήσουν τις απόψεις τους σχετικά με τις αρνητικές στάσεις ορισμένων ενηλίκων, όπως αυτές παρουσιάζονται στην ψηφιακή αφήγηση. Τέλος, ως επιμέρους στόχος τίθεται το να αποδέχονται οι μαθητές/τριες διαφορετικούς πολιτισμούς και το να υιοθετήσουν θετικές στάσεις απέναντι στους πρόσφυγες.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

Μελιάδου, Ε., Νάκου, Α., Γκούσκος, Δ. και Μεϊμάρης, Μ.(2011). Ψηφιακή Αφήγηση, Μάθηση και Εκπαίδευση Digital Storytelling, Learning and Education. Στο 6th International Conference in Open & Distance Learning, November 2011. Loutraki, Greece.

Σεραφείμ, Κ., Φεσάκης, Γ. (2010). Εκπαιδευτικές εφαρμογές ψηφιακής αφήγησης: Διδακτική προσέγγιση για το Νηπιαγωγείο». Στο Α. Τζιμογιάννης (Επιμ.) Πρακτικά Εργασιών 7ου Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση», , 23-26 Σεπτεμβρίου 2010 (σ. 521-528, τόμος ΙΙ). Κόρινθος: Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.

Lathem, S.A. (2005). Learning communities and digital storytelling: new media for ancient tradition. In C. Crawford et al. (eds.), Proceedings of Society for Information Technology & Teacher Education International Conference 2005 (pp. 2286-2291). Chesapeake, VA: AACE.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: προσφυγική κρίση, ψηφιακή αφήγηση

Ο χαρταετός του Κόσμου.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ Φ.Π.Ψ.

Το παρόν διδακτικό σενάριο –πρόταση αποτελεί δράση που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους με αφορμή υλικό από την Actionaid σχετικά με το κύμα προσφύγων τον τελευταίο χρόνο στον ελληνικό χώρο. Σκοπός της συγκεκριμένης πρότασης ήταν η ενίσχυση της φιλίας και της αποδοχής του άλλου και η άρση των προκαταλήψεων αναφορικά με τους πρόσφυγες. Με αφορμή έναν χαρταετό που σε ομαδική εργασία δημιουργήθηκε για την καθαρά Δευτέρα, οι μαθητές άκουσαν το παραμύθι και τα μελοποιημένα τραγούδια από αντίστοιχο CD της Actionaid. Ακολούθησε ανάγνωση του παραμυθιού. Οι μαθητές κλήθηκαν να εκφράσουν μέσω των εικαστικών τεχνών ό,τι τους άρεσε περισσότερο από το παραμύθι. Στη συνέχεια έγινε δραματοποίηση του παραμυθιού. Οι μαθητές κατασκεύασαν τους δικούς τους χαρταετούς στους οποίους έγραψαν μηνύματα για τα παιδιά από τη Συρία. Ακολούθησε προσέγγιση πινάκων σχετικών με χαρταετούς μέσω του έντεχνου συλλογισμού (Project Zero of Harvard) και δημιουργία της δικής τους ιστορίας (έδωσαν συνέχεια και τέλος στην ιστορία του χαρταετού του Μαχντί). Δημιουργήθηκε ψηφιακό κόμικ και παζλ από τους μαθητές. Στο tuxPaint, ζωγράφισαν ψηφιακά τους δικούς τους χαρταετούς. Στο kidspirations δημιουργήθηκε αρχικός και τελικός χάρτης με τις απόψεις των νηπίων πριν και μετά το τέλος της δράσης.

Μεθοδολογία: Διαθεματική ομαδοσυνεργατική προσέγγιση συμβατή με τα ΑΠΣ & ΔΕΠΠΣ, Έντεχνος συλλογισμός (Project Zero of Harvard).

Αξιολόγηση: Οι μαθητές κατανόησαν τις δυσκολίες και τις διαφορές της δικής τους καθημερινότητας και των προσφυγόπουλων. Ιδιαίτερη ήταν η αναφορά αλλά και οι συζητήσεις σχετικά με το θέμα το οποίο συζητήθηκε και στις οικογένειες τους. Η αναφορά της Εμμανουέλας «κι αυτά είναι παιδάκια και πρέπει να είναι όπως κι εμείς και με στενοχωρεί αυτό που βλέπω κυρία.... μήπως να τους στέλναμε ένα παραμύθι χαρούμενο ή μια κούκλα της αγάπης που θα φτιάξουμε εμείς για να φύγει ο φόβος τους» αποτελεί χαρακτηριστικό σημείο του πως τα παιδιά προσέγγισαν το θέμα αλλά και τη διάθεση να μη μείνει στα στενά όρια της τάξης με διάθεση για προσφορά.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: πόλεμος, πρόσφυγες, ειρήνη, ΤΠΕ, Έντεχνος συλλογισμός

Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη νηπίων με αναπηρία μέσω των Κοινωνικών Ιστοριών στο πλαίσιο της Ενταξιακής Εκπαίδευσης.

ΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, ΥΠ. ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ ΤΕΑΠΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ,
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΓΕΛΑΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΥΠ. ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ ΤΕΑΠΗ, ΑΠΟΣΠΑΣΜΕΝΗ ΣΤΟ ΙΕΠ ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΕΙΔΙΚΗΣ
ΑΓΩΓΗΣ

Ένας βασικός στόχος του Προγράμματος Σπουδών (Π.Σ) του Νηπιαγωγείου για μαθητές με ή χωρίς αναπηρία είναι η ανάπτυξη κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων. Προς την κατεύθυνση αυτή υλοποιούνται κατάλληλες δραστηριότητες και οργανωμένα διδακτικά σενάρια. Για τους μαθητές με αναπηρία λόγω των δυσκολιών που εμφανίζουν στους τομείς προσωπικής ανάπτυξης, αυτονομίας και αυτοεξυπηρέτησης, προτείνεται η αξιοποίηση εκπαιδευτικών προσεγγίσεων που στηρίζονται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, στο μαθησιακό τους προφίλ, στα ενδιαφέροντα, στις κλίσεις τους λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη το κοινωνικοπολιτισμικό τους υπόβαθρο. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία η ανάπτυξη κοινωνικοσυναισθηματικών δεξιοτήτων μαθητών με αναπηρία και η πρόσβασή τους στο Π.Σ. επιτυγχάνεται αποτελεσματικά με την αξιοποίηση των Κοινωνικών Ιστοριών στη μαθησιακή διαδικασία.

Οι Κοινωνικές Ιστορίες που αναπτύχθηκαν από την Carol Gray έχουν συγκεκριμένη μορφή και περιγράφουν αντικειμενικά μια κοινωνική κατάσταση, ένα άτομο, μια ικανότητα, ένα γεγονός μια έννοια. Μπορούν να αξιοποιηθούν για την εισαγωγή νέων ρουτινών στο σχολείο και στο σπίτι και την κατανόηση της συμπεριφοράς των άλλων. Διδάσκουν θετικές συμπεριφορές, δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης, κοινωνικές και επικοινωνιακές δεξιότητες, τρόπους διαχείρισης αλλαγών ή στερεοτυπιών και μείωσης άγχους.

Υπό το πρίσμα αυτό, σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε συστηματικά μια σειρά κοινωνικών ιστοριών για την επίτευξη των ανωτέρω στόχων (κοινωνικοσυναισθηματικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων, δεξιότητες ζωής και αυτόνομης διαβίωσης) σε μαθητές με ΔΑΦ, νοητική αναπηρία και άλλες αναπηρίες. Η παρέμβαση που θα παρουσιαστεί στην παρούσα εργασία ξεκίνησε να υλοποιείται στο Τμήμα Ένταξης του 1^ο Νηπιαγωγείου Ελληνικού κατά το σχολικό έτος 2015-2016 και συνεχίζεται για δεύτερη χρονιά. Εφαρμόζεται στο πλαίσιο του Εξατομικευμένου Εκπαιδευτικού Προγράμματος, και προσεγγίζει μία μεγάλη ποικιλία θεματικών όπως: συναισθήματα, κοινωνικές δεξιότητες, αυτονομία, συμπεριφορά, φιλία, δεξιότητες παιχνιδιού κ.ά. Η αξιολόγηση της εν λόγω παρέμβασης καταδεικνύει τη συμβολή των κοινωνικών ιστοριών στην υλοποίηση των προαναφερθέντων στόχων. Οι «Κοινωνικές Ιστορίες» εφαρμόστηκαν με επιτυχία τόσο στο σχολικό πλαίσιο, όσο και εκτός σχολείου από τους γονείς στο σπίτι ή σε άλλους χώρους.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ενταξιακή εκπαίδευση, αναπηρία, κοινωνικές Ιστορίες, προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη

Όνειρα σε άλλη γλώσσα: ο πολιτισμός μου είναι ο Άλλος.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΜΑΡΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΕ2-ΥΠΟΨ. ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ Α.Π.Θ.

Το σενάριο στοχεύει να διερευνήσει τις στάσεις μιας κοινωνίας που υποδέχεται τον ξένο, τον Άλλο, τον Διαφορετικό, όχι όμως όπως από τη σκοπιά της κυρίαρχης πολιτισμικά και γλωσσικά ομάδας, αλλά μέσα από τις σκέψεις και τη ματιά του ίδιου του Άλλου, για τον λόγο αυτό αξιοποιούνται αυθεντικά κείμενα ταυτότητας ή ταύτισης μελών από διαφορετικές μειονοτικές ομάδες, όπως το ντοκιμαντέρ της Λουκίας Ρικάκη, από το οποίο το σενάριο δανείζεται και το όνομά του. Επίσης, αξιοποιούνται αφηγήσεις, μαρτυρίες, κείμενα ταύτισης από έρευνες, εκεί δηλαδή όπου δίνεται λόγος, φωνή, χώρος στους «αλλόφωνους», όπως τους αποκαλούμε συχνά στα σχολεία, να μιλήσουν μέσα από τα προσωπικά τους βιώματα για τις αιτίες της μετανάστευσης, τις δυσκολίες «ένταξης», τη θέση τους μεταξύ των μελών του κυρίαρχου ρεύματος, έτσι όπως τη βιώνουν οι ίδιοι.

Στα κείμενα αυτά δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στον αυτοπροσδιορισμό της πολιτισμικής/γλωσσικής/κοινωνικής ταυτότητας, γεγονός που αναδεικνύει τη δυναμικότητα και την πολλαπλότητα της έννοιας της ταυτότητας αυτής καθαυτής. Όπου κρίνεται απαραίτητο ότι τα παιδιά χρειάζονται και μια άλλη οπτική για το θέμα που διερευνούν, προτείνονται για δημιουργική ανάγνωση συμπληρωματικά κείμενα.

Οι μαθητές, αφού κληθούν να συμμετέχουν σε μια ερμηνευτική αλλά και ενεργητική/δημιουργική ανάγνωση των κειμένων αυτών μέσα από μια ποικιλία δραστηριοτήτων ανάπτυξης προφορικών γραπτών ή και υβριδικών κειμένων, έρχονται σε πρώτη φάση σε επαφή και με τον πολυπολιτισμικό και πολυγλωσσικό χάρτη της χώρας, πρόσφυγες, μετανάστες «λαθραίους» και μη, τσιγγάνους, μειονοτικούς, και διαμορφώνουν σταδιακά μια δική τους στάση απέναντι στην έννοια της ταυτότητας και της διαπολιτισμικότητας, στη συνέχεια προχωρούν στην τελική φάση, όπου τα ίδια τα παιδιά παράγουν κείμενα ταύτισης, μέσα από τα οποία γίνεται προσπάθεια να αναδειχθεί ο πολυπολιτισμικός χαρακτήρας καθώς και η ποικιλία των ταυτοτήτων που συγκροτούν τη σχολική τάξη άρα και το κοινωνικό μας περιβάλλον. Το σενάριο συνδέεται θεματικά με την 10^η ενότητα της Νεοελληνικής Γλώσσας της Α' γυμνασίου και της προσθέτει μια διαπολιτισμική οπτική.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: κείμενα ταυτότητας ή ταύτισης, γλωσσικός ρόμβος, πολλαπλές ταυτότητες, κριτικός γραμματισμός

Τα βιβλία χωρίς λόγια και οι λογοτεχνικές συζητήσεις στο νηπιαγωγείο: ένα παράδειγμα διαφοροποιημένης παιδαγωγικής.

ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΥΠ. ΔΙΔΑΚΤΩΡ

Τα βιβλία χωρίς λόγια ανήκουν στην κατηγορία των δι-ηλικιακών βιβλίων (Beckett, 2013), βιβλίων που απευθύνονται σε ένα ευρύ ηλικιακό αναγνωστικό κοινό. Είναι οπτικά κείμενα όπου η αφήγηση και παραγωγή του νοήματος γίνεται μέσω της ανάγνωσης των εικόνων. Τα βιβλία χωρίς λόγια χρησιμοποιήθηκαν σε ένα πρόγραμμα λογοτεχνικής συζήτησης και ανάγνωσης 4 εβδομάδων σε μια τάξη νηπιαγωγείου με 25 νήπια-προνήπια.

Κύριοι στόχοι του προγράμματος ήταν:

- Να μάθουν να συνεργάζονται, να επιχειρηματολογούν και να αναλαμβάνουν υπεύθυνους διαφοροποιημένους ρόλους μέσα σε μια ομάδα.
- Η κατασκευή νοήματος από τα παιδιά με τη χρήση διαφορετικών σημειωτικών συστημάτων.
- Η ανάπτυξη ικανοτήτων οπτικού εγγραμματισμού.

Το πρόγραμμα βασίστηκε στη δημιουργία διαφοροποιημένων ομάδων ανάγνωσης σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών και την αναγνωστική τους ετοιμότητα για συγκεκριμένα βιβλία ή γύρω από μια θεματική αλλά και στη διαφοροποίηση των ρόλων που αναλάμβαναν τα παιδιά στην ομάδα (Daniels, 1994, Tomlinson & Eidson, 2003). Η εκπαιδευτικός συντόνιζε και βοηθούσε στο να προχωρήσει η συζήτηση και να βγαίνουν κάποια συμπεράσματα (scaffolding). Πριν και μετά την ανάγνωση γίνονταν mini-workshops με ομαδικές και ατομικές δραστηριότητες με όλα τα μέλη της ομάδας ή με τα νήπια που είχαν μεγαλύτερη ανάγκη. Κάθε ομάδα αναλάμβανε να παρουσιάσει στη ολομέλεια της τάξης το βιβλίο που είχαν αναλύσει με το δικό τους τρόπο (δραματοποίηση, παντομίμα, επιτραπέζιο παιχνίδι, εικαστικά κ.α). Το πρόγραμμα έδειξε ότι τα βιβλία χωρίς λόγια ανταποκρίνονται στους σκοπούς και τη φιλοσοφία της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής λόγω των πολλών σημασιολογικών επιπέδων τους τα οποία καλύπτουν τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των νηπίων με διαφορετικά επίπεδα λογοτεχνικής και αναγνωστικής κατανόησης. Τα παιδιά απόλαυσαν την διαδικασία και μέσω των διαφοροποιημένων δράσεων μπόρεσαν να κατανοήσουν τις βασικές αρχές του οπτικού εγγραμματισμού και κάποια να φθάσουν στην ανάλυση ιδιαίτερα σύνθετων στοιχείων της λογοτεχνικής ανάγνωσης.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: βιβλία χωρίς λόγια, λογοτεχνική ανάγνωση, διαφοροποιημένη παιδαγωγική

Σχεδιασμός εκπαιδευτικού προγράμματος για τους/τις ασυνόδευτους/ες ανήλικους/ες πρόσφυγες στα κέντρα και στις δομές φιλοξενίας.

ΠΑΥΛΟΥ ΔΙΟΝΥΣΗΣ, ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΟ ΚΥΤ ΜΟΡΙΑΣ ΛΕΣΒΟΥ

Ο σχεδιασμός ενός εκπαιδευτικού προγράμματος για τους/τις ασυνόδευτους/ες ανήλικους/ες πρόσφυγες που καταφθάνουν και φιλοξενούνται στα κέντρα πρώτης υποδοχής και ταυτοποίησης και στα κέντρα και στις δομές φιλοξενίας τους αποτελεί μια ιδιαίτερη εκπαιδευτική πρόκληση.

Οι παιδαγωγικοί στόχοι ενός τέτοιου προγράμματος μη τυπικής εκπαίδευσης οφείλουν να έχουν διαφορετική ιεράρχηση από άλλες μορφές τυπικής ή μη τυπικής εκπαίδευσης καθώς πρέπει να ανταποκρίνονται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αλλά και στην ιδιαίτερη συνθήκη των ασυνόδευτων ανηλίκων. Τέτοια χαρακτηριστικά είναι:

- Οι ποικίλες εθνικές και γλωσσικές καταγωγές
- Τα διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα καταγωγής
- Οι δραματικές εμπειρίες τόσο στον τόπο αφετηρίας όσο και κατά τη διάρκεια του ταξιδιού
- Η έλλειψη του γονεϊκού και του οικογενειακού περιβάλλοντος
- Η μη σταθερότητα του πληθυσμού
- Ο ιδιότυπος εγκλεισμός και εξάρτηση μια και κάθε τους δράση είναι υπό την επιτροπεία του αρμόδιου εισαγγελέα
- Η έντονη αβεβαιότητα για το μέλλον τους που τους/τις διακατέχει
- Η ματαίωση των προσδοκιών για γρήγορη μετάβαση στους επιθυμητούς προορισμούς
- Η έντονη ψυχολογική πίεση που ασκείται συχνά από το περιβάλλον καταγωγής και αφορά στη γρήγορη μετάβαση σε συγκεκριμένο ευρωπαϊκό προορισμό

Μέσα από αυτή την εργασία προτίθεται να προβώ στον καθορισμό των αρχών και στον αδρό σχεδιασμό ενός εκπαιδευτικού προγράμματος που να λαμβάνει υπόψη του τις ιδιαιτερότητες που αναφέρθηκαν και να έχει σαν κύριους στόχους:

- Την προστασία και την ενδυνάμωση των ευάλωτων ασυνόδευτων ανηλίκων
- Την δημιουργία ενός περιβάλλοντος ασφαλούς και σταθερού
- Την κοινωνικοποίηση των παιδιών αυτών τόσο μεταξύ τους όσο και με συνομήλικους τους από την τοπική εκπαιδευτική κοινότητα
- Την δημιουργία ενός εύελκτου διδακτικού προγράμματος
- Την ενημέρωση και την παροχή συγκεκριμένων πληροφοριών και εργαλείων και μεθόδων που θα φανούν αναγκαίες και χρήσιμες ώστε οι ίδιοι να καταστούν ικανοί να σχεδιάσουν και να ανασυγκροτήσουν τη ζωή τους

Στο εκπαιδευτικό αυτό πρόγραμμα θα χρησιμοποιηθούν:

- παράλληλη στήριξη
- μέθοδοι ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας
- μέθοδος project
- συνθετικές δράσεις που έχουν στοιχεία ψυχοκοινωνικών βιωματικών ασκήσεων
- δράσεις θεατρικού παιχνιδιού και εικαστικής δημιουργίας

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ασυνόδευτοι ανήλικοι, εκπαιδευτικός σχεδιασμός, κέντρα φιλοξενίας

Το δίγλωσσο αυτοσχέδιο επιτραπέζιο παιχνίδι σε μια πολύγλωσση τάξη.

ΠΕΤΚΑΝΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, 4^ο ΝΗΠ/ΓΕΙΟ ΣΥΚΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η καθημερινότητα της τάξης είναι μια μεταβαλλόμενη πρόκληση αναμέτρησης για τον εκπαιδευτικό σε μια πραγματικότητα που αλλάζει. Η σχολική τάξη, ένα μικρό δείγμα, μια μικρογραφία της κοινωνίας, από ομοιογενής μετατρέπεται σε πολυπολιτισμική με μαθητές διαφορετικών εθνοτικών προελεύσεων και γλώσσας. Στις διεθνοποιημένες κοινωνίες τα εφόδια των μελλοντικών πολιτών του κόσμου (Starkey, 2007), είναι οι κατάλληλες γλωσσικές δεξιότητες και διαπολιτισμικές ικανότητες που θα τους επιτρέπουν να ζουν και να εργάζονται σε κάποιο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον. Τα αναλυτικά προγράμματα όσο και τα σχολικά εγχειρίδια όσο επικαιροποιημένα και να είναι δεν ενισχύουν ουσιαστικές, διαπολιτισμικές & εκπαιδευτικές πρακτικές (Γκόβαρης & Ανδρεαδάκης, 2002). Η παιδαγωγική στάση σε μια πολύγλωσση τάξη με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες απαιτεί μια διαχείριση της πολιτισμικής διαφορετικότητας, όπου όλοι οι μαθητές θα διαβαίνουν τις γέφυρες επικοινωνίας με άλλους κόσμους και άλλους πολιτισμούς και θα αναπτύσσουν τις αναγκαίες γλωσσικές και διαπολιτισμικές ικανότητες ώστε να γίνουν πολύγλωσσοι πολίτες του κόσμου. Με την παρούσα εργασία προτείνεται ο σχεδιασμός, η δημιουργία και το παίξιμο δίγλωσσων αυτοσχέδιων επιτραπέζιων παιχνιδιών, μετά την ανάγνωση παιδικών βιβλίων, ως διδακτική πρόταση για προώθηση της δίγλωσσίας σε μια διαπολιτισμική τάξη νηπιαγωγείου, όπου κάθε μαθητής αντιμετωπίζεται ως φορέας ενός πολιτισμού και ενισχύεται η διαμόρφωση της δικής του εθνοπολιτισμικής ταυτότητας, μαθαίνοντας όχι από μειονεκτική θέση την κυρίαρχη γλώσσα της χώρας όπου διαμένει και φοιτά. Με τα δίγλωσσα αυτοσχέδια επιτραπέζια παιχνίδια δημιουργείται ένα ευέλικτο μαθησιακό πλαίσιο εργασίας, όπου διευκολύνεται η διδασκαλία των γλωσσών, καλλιεργείται ο γραμματισμός και αναπτύσσεται η δίγλωσσία. Υποστηρίζονται δραστηριότητες γραφής και ανάγνωσης σε δύο γλώσσες. Καλλιεργείται η επικοινωνιακή ικανότητα των παιδιών στην ανάληψη πρωτοβουλιών κατά τη σχεδίαση και τη διαμόρφωση των κανόνων, εξασκείται η ικανότητα προφορικής έκφρασης κατά την επεξήγηση του τρόπου παιχνιδιού του παιχνιδιού, κατακτώνται δεξιότητες γραφής και ανάγνωσης μικρών κειμένων σε δύο γλώσσες πάνω σε ένα πολυτροπικό κείμενο που είναι το δίγλωσσο αυτοσχέδιο επιτραπέζιο παιχνίδι, ενισχύοντας έτσι τον σημαντικό ρόλο του σχολικού περιβάλλοντος στην ανάπτυξη των γλωσσικών προτύπων των παιδιών (Chumak-Horbatsch, 1999; Kouritzin 1997, 1999). (στο Guardado, 2002: 342-346).

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: δίγλωσσο επιτραπέζιο παιχνίδι, δίγλωσσία, γραμματισμός, διαπολιτισμική τάξη, διαπολιτισμική εκπαίδευση

«11+1 άθλοι του Ηρακλή, συναντούν τα παιδιά του 11ου νηπιαγωγείου Ασπροπύργου.»

ΤΑΟΥΦΙΚ ΕΛΙΣΑΒΕΤ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, 11^ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ
ΚΟΥΝΤΟΥΡΑ ΕΛΕΝΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, 11^ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ

Οι μυθολογικές παραδόσεις καταλαμβάνουν μία τεράστια έκταση συμβολισμού και μηνυμάτων στην αρχαία ελληνική πολιτιστική παρακαταθήκη με την οποία οι μαθητές πρέπει να έρχονται σε επαφή από την προσχολική ηλικία, σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, καθώς έτσι αναπτύσσουν ενδιαφέρον για ιστορικά γεγονότα, εμπλέκονται σε καταστάσεις προβληματισμού ανθρώπων διαφορετικών εποχών, καλλιεργούν την κριτική τους σκέψη και αποκτούν ηθικές αξίες.

Στο πρόγραμμα αυτό συμμετείχαν 32 νήπια και προνήπια από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα (έλληνες γηγενείς, ρομά, παλιννοστούντες). Έναυσμα για την πραγματοποίηση του προγράμματος ήταν το έντονο ενδιαφέρον που εκδήλωσαν τα παιδιά μέσα από τη δραστηριότητα «Φέρνω το αγαπημένο μου βιβλίο στο σχολείο» και συγκεκριμένα αρκετά βιβλία που αφορούσαν στον Ηρακλή.

Το θεωρητικό υπόβαθρο του προγράμματος βασίζεται στις αρχές της διαθεματικής προσέγγισης, της βιωματικής-ανακαλυπτικής μάθησης, της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας και της εμπλοκής των τεχνών και της τεχνολογίας στη μαθησιακή διαδικασία. Βασικοί σκοποί του ήταν η γνωριμία των παιδιών με το μυθικό πρόσωπο του Ηρακλή και τους άθλους του, η εμπλοκή τους σε καταστάσεις επίλυσης προβλημάτων και η καλλιέργεια δημιουργικής έκφρασης.

Αρχικά, τα παιδιά ήρθαν σε επαφή με την αρχαία Ελλάδα, γνωρίζοντας τους ολύμπιους θεούς. Έπειτα, γνώρισαν τον Ηρακλή και την οικογένειά του, σκιαγράφησαν την προσωπικότητά του και κατανόησαν το λόγο και τις συνθήκες που τον οδήγησαν στην εκτέλεση των δώδεκα άθλων. Επεξεργάστηκαν τους άθλους με ιστορική σειρά, μέσα από εργασία σε ομάδες, δραματοποιήσεις, παιχνίδια ρόλων, εικαστικές δημιουργίες, αφηγήσεις, τραγούδια, ομαδικές συνθέσεις, εργασίες πεδίου και χρήση Τ.Π.Ε.

Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του προγράμματος τεκμηρίωσαν την επίτευξη των διδακτικών στόχων που τέθηκαν αρχικά, καθώς κι ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον από μέρους των παιδιών κατά τη διάρκεια της όλης διαδικασίας, όπως και ανάπτυξη της μυθοπλαστικής τους ικανότητας, της δημιουργικότητας και της συνεργασίας. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά ανέπτυξαν την αυτοεικόνα, αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθησή τους μέσω της ταύτισής τους με τον ήρωα, βιώνοντας παράλληλα, συναισθήματα τόλμης, θάρρους και περηφάνιας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: θεματική προσέγγιση, μυθολογία, Ηρακλής, άθλοι

Επαγγελματική ανάπτυξη δασκάλων και εκπαιδευτικών ειδικοτήτων μέσα από τη διαχείριση δυσκολιών συμπεριφοράς στην τάξη.

ΤΕΜΠΡΙΔΟΥ ΑΝΤΙΟΠΗ-ΕΛΕΝΗ, ΔΑΣΚΑΛΑ

ΜΠΟΥΤΖΙΛΟΥΔΗ ΧΡΥΣΟΥΛΑ, ΔΑΣΚΑΛΑ

ΜΑΛΚΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΜΟΡΦΙΑ, ΔΑΣΚΑΛΑ

Το πρόγραμμα που παρουσιάζεται αφορά παρέμβαση η οποία έγινε με πρόταση της σχολικής συμβούλου ΠΕ70 σε 8 εκπαιδευτικούς διαφόρων ειδικοτήτων στη Β' τάξη πολυθέσιου δημοτικού σχολείου στην Ορεσιτιάδα Έβρου. Η παρέμβαση ξεκίνησε από παράπονα και δυσκολίες διαχείρισης που εξέφρασαν οι εκπαιδευτικοί ειδικοτήτων, καθώς και από διαμαρτυρίες γονέων για τη συμπεριφορά συγκεκριμένων παιδιών της τάξης. Η κατάληξη ήταν ένα πρόγραμμα ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών ειδικοτήτων στις δυσκολίες συμπεριφοράς, καθώς και στη βελτίωση των διδακτικών τεχνικών τους.

Για το σκοπό αυτό έγιναν 10 δίωρες συναντήσεις ανά 15 περίπου ημέρες με συγκεκριμένες θεματικές:

- α) Επιμόρφωση για τις δυσκολίες συμπεριφοράς. Διανομή έντυπου υλικού για προσωπική μελέτη.
- β) Παρακολούθηση από τους εκπαιδευτικούς ειδικοτήτων της εκπαιδευτικού ΠΕ70 σε δειγματικές διδασκαλίες α) στο μάθημά της και β) στα αντικείμενα των ειδικοτήτων τους.
- γ) Σχολιασμός και παρουσίαση τρόπων διαχείρισης των δυσκολιών συμπεριφοράς της τάξης.
- δ) Επιλογή τεχνικής που θα δοκίμαζαν οι εκπαιδευτικοί ειδικοτήτων στη διαχείριση της τάξης. Αναστοχασμός των προσωπικών εμπειριών και κριτική θεώρηση με βάση το θεωρητικό μέρος.
- ε) Παρακολούθηση από τη δασκάλα των εκπαιδευτικών ειδικοτήτων σε διδασκαλίες στα αντικείμενα τους.
- στ) Σχολιασμός της παρατήρησης, κριτική θεώρηση της παρέμβασης, αυτοκριτική του κάθε εκπαιδευτικού ειδικότητας για τις δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετώπιζε μέσα στην τάξη.
- ζ) Αξιολόγηση της παρέμβασης, σύνδεση με το θεωρητικό μέρος και επιλογή νέας τεχνικής που θα ενσωματωνόταν παράλληλα με την πρώτη.
- η) Επανάληψη της διαδικασίας παρακολούθησης.
- θ) Επανάληψη της διαδικασίας εφαρμογής.
- ι) Σύνοψη και αξιολόγηση των παραπάνω δράσεων και διάχυση των αποτελεσμάτων στους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς του σχολείου.

Το πρόγραμμα λειτούργησε ιδιαίτερα θετικά ως προς την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών και έδωσε την ευκαιρία αφ' ενός σε αυτούς να βελτιώσουν τις τεχνικές τους, αφ' εταίρου στην εκπαιδευτικό ΠΕ70 να δώσει θεωρητική βάση στη διδασκαλία της. Η συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών λειτούργησε ιδιαίτερα θετικά και στη συμπεριφορά των μαθητών.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: διαχείριση τάξης, προβλήματα συμπεριφοράς, σχολικοί σύμβουλοι, εκπαιδευτικοί, επαγγελματική ανάπτυξη

Πώς μια θεματική μπορεί να γίνει αναπόσπαστο τμήμα του ευρύτερου εκπαιδευτικού προγράμματος, σε ετήσια βάση.

ΤΕΡΝΕΡ-ΜΑΖΑΡΑΚΗ ΣΟΦΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ
ΜΑΥΡΙΔΗ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ

Στα πλαίσια της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής, θα δείξουμε πώς μία θεματική, μπορεί να γίνει αναπόσπαστο τμήμα του ευρύτερου εκπαιδευτικού προγράμματος, διαμορφώνοντας ένα ευέλικτο εκπαιδευτικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο το κάθε παιδί καταφέρνει να οικοδομήσει τη δική του πορεία προς τη μάθηση, ενώ ενισχύεται ταυτόχρονα η συνεργασία και η αλληλεπίδραση της ομάδας.

Αφορμή στο να αλλάξουμε τον τρόπο εργασίας, στάθηκε η συμμετοχή μας στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα “Water Eco culture για παιδιά”, το οποίο απαιτούσε την 6μηνη ενασχόληση με το ΝΕΡΟ, κάτι το οποίο πραγματοποιήσαμε με μία τάξη προνηπίων, δουλεύοντας κάθε μήνα το γνωστικό αντικείμενο της επιλογής μας με άξονα το νερό. (Το σχολικό μας πρόγραμμα απαρτίζεται από 11 γνωστικά αντικείμενα (θεματικές), τα οποία οριστικοποιούμε κατόπιν μηνιαίων συναντήσεων με την ολομέλεια του διδακτικού προσωπικού.)

Το πρόγραμμα πήγε πολύ καλά κι έτσι την περσινή χρονιά 2015-2016, δουλέψαμε το κάθε γνωστικό αντικείμενο, με βάση τη διαφορετικότητα, αλλά σε ετήσια βάση. Θέματα που εξετάστηκαν με βάση τη διαφορετικότητα ήταν: ο εαυτός μας, η οικογένεια, τα συναισθήματα, οι εποχές/καιρικά φαινόμενα, πόλεμος/ειρήνη, η τέχνη, η μουσική, τα μουσεία, η πολιτισμικότητα/έθιμα, μέσα μεταφοράς, το θέατρο/καλοκαιρινή γιορτή.

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα όπως διαμορφώθηκε στην πορεία, μας έδωσε πολλές αφορμές για επισκέψεις και βιωματική μάθηση και άρα και δράση πέρα από τα δεδομένα του σχολείου, γεγονός πολύ θελκτικό για όλη την ομάδα. Τέλος, η συμμετοχή μας σε ένα διεθνές πρόγραμμα της ΑΣΟΕ, έδωσε την ευκαιρία στα παιδιά μας να γνωρίσουν από κοντά τρεις εκπροσώπους άλλων λαών (Κίνα, Ινδία, Τουρκία), κάτι το οποίο μας φάνηκε πολύ χρήσιμο όταν δουλέψαμε την πολιτισμικότητα.

Πιστεύουμε ότι η συμμετοχή και η ολοκλήρωση του συγκεκριμένου προγράμματος, έδωσε την ευκαιρία στα παιδιά μας να ερευνήσουν σε βάθος τη διαφορετικότητα, δίνοντάς τους την ευκαιρία να αντιληφθούν τη θετική της σημασία, πήραν μια καλή γεύση μεθοδικής/συστηματικής εργασίας πάνω από όλα, διαπίστωσαν ότι όλα γύρω μας κι εμείς μαζί τους, αποτελούμε έναν αδιάσπαστο κύκλο, του οποίου τα μέρη μπορούν να είναι και διαφορετικά.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Διαδραστικά, Ομάδα, Αλληλεπίδραση, Συνεργασία

Ενισχύοντας την ανθεκτικότητα σε παιδιά προσφύγων και τις οικογένειές τους – Πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού.

ΤΖΙΝΙΕΡΗ ΚΑΝΕΛΛΑ (ΝΕΛΛΗ), ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΟΣ (MSC), ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ (I.C.R.C), ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΤΟΥ ΥΠ.Π.Ε.Θ ΣΤΗ ΔΟΜΗ ΕΛΑΙΩΝΑ

Είναι γεγονός ότι οι πρόσφυγες αποτελούν έναν ευάλωτο πληθυσμό καθώς, εκτός από τις πολλαπλές απώλειες και τις πιέσεις που βιώνουν, καλούνται να προσαρμοστούν σε νέα δεδομένα πολύ γρήγορα, με σοβαρές συνέπειες στην ψυχική τους υγεία. Κατά την προσφυγοποίηση οι αλλαγές που προκύπτουν είναι ραγδαίες και κλονίζονται βίαια τα συστήματα αναφοράς με συνέπεια δυσκολίες κοινωνικής ενσωμάτωσης, κοινωνικό αποκλεισμό αλλά και συμπεριφορές αυτό-αποκλεισμού. Έντονα συναισθήματα αβεβαιότητας και ανασφάλειας από την οικογένεια επιβαρύνουν παιδιά και έφηβους και, αν υπάρχουν προηγούμενα δυσλειτουργικά μοντέλα, αυτά ενισχύονται με αποτελέσματα οδυνηρά στα πεδία: ταυτότητα, δημιουργικότητα, προσαρμοστικότητα. Παράγοντες κινδύνου και προστασίας σχετίζονται με την ευαλωτότητα και την ανθεκτικότητα. Το σχολείο σαν τόπος συνάντησης παιδιού και εφήβου με συνομήλικους και σημαντικούς ενήλικες, τους εκπαιδευτικούς, παίζει ένα διαμεσολαβητικό ρόλο ως προς την αύξηση ή τη μείωση των παραγόντων κινδύνου και άρα στην ανθεκτικότητα παιδιών και εφήβων. Η ενίσχυση – ανάπτυξη κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων ή δεξιοτήτων ζωής, (ψυχοκοινωνικής επάρκειας) συμβάλλει θετικά στην ψυχική ανθεκτικότητα.

Στην ανοιχτή δομή φιλοξενίας Ελαιώνα, στην εργασία πεδίου και μέσα από ρόλο Συντονίστριας Εκπαίδευσης Προσφύγων (Σ.Ε.Π), γίνεται προσπάθεια ενδυνάμωσης παιδιών και οικογενειών για την πρόληψη φαινομένων ψυχοκοινωνικής παθογένειας στη βάση ενός κοινωνικο-οικο-συστημικού μοντέλου: α) ενσωμάτωση σύγχρονων τάσεων (WHO: Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας) έμφαση στην πρόληψη, έγκαιρη ανίχνευση και παρέμβαση, β) έμφαση στην αυτοδιαχείριση (ατόμου/ομάδας), με βάση την καλλιέργεια εσωτερικών κινήτρων, γ) έμφαση στο σχολικό κλίμα (με το οποίο σχετίζεται ο δεσμός με το σχολείο). Υποδοχή αιτήματος, συνέντευξη κινητοποίησης, συμβουλευτική παρέμβαση, παραπομπή, ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και ανάπτυξη συνεργασιών (δίκτυα) αποτελούν τις μεθόδους και στρατηγικές αυτής της δράσης. Τέλος τα αποτελέσματα προκύπτουν από παρατήρηση και πρακτικά συναντήσεις, συγκατάθεση γονέων, συνεντεύξεις συμβούλων, διευθυντών και εκπαιδευτικών, παρακολούθηση προόδου μαθητών, πρακτικά συνεργασίας με ειδικούς ψυχικής υγείας και ομάδας ΣΕΠ, βαθμό ικανοποίησης εξυπηρετούμενων.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ανθεκτικότητα, ευαλωτότητα, κινητοποίηση, ψυχοκοινωνική επάρκεια, κοινωνικός αποκλεισμός

«Μέσα στις κρίσης τον καιρό... παιχνίδια εγώ δημιουργώ.»

ΤΣΑΠΑΡΑ ΜΑΡΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, 2ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ

Ο κόσμος στον οποίο ζει και αναπτύσσεται η σχολική κοινότητα συνεχώς αλλάζει. Η οικονομική κρίση τα τελευταία χρόνια είναι πλέον γεγονός. Σαφέστατα οι δυσκολίες που καλείται να αντιμετωπίσει η σχολική κοινότητα είναι αρκετές, παρά ταύτα, η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλλει και να βοηθήσει, μέσω των καινοτόμων δράσεων που αναπτύσσουν οι εκπαιδευτικοί. Τη μεγαλύτερη πρόκληση του 21ου αιώνα, αποτελεί ο στόχος της εκπαίδευσης, να προετοιμάσει του μαθητές να συνεισφέρουν στην κοινωνία.

Η παρούσα εκπαιδευτική δράση, αφορά μια δράση που ξεκίνησε κατά το σχολικό έτος 2014 - 2015 και αφορά τη δημιουργία αυτοσχέδιων επιτραπέζιων παιχνιδιών από τους μαθητές του Νηπιαγωγείου.

Η ιδέα προέκυψε με την αξιοποίηση της μεθόδου της επίλυσης προβλήματος. 1. Εντοπισμός προβλήματος (η οικονομική κρίση που έχει ως αποτέλεσμα την απουσία υλικοτεχνικής υποδομής στο σχολείο/ ανάγκη των παιδιών για παιχνίδι). 2. Καταιγισμός ιδεών (Λέξεις κλειδιά: παιχνίδι, ενσωμάτωση ΤΠΕ, αξιοποίηση ιδεών των ίδιων των παιδιών, υλικά ανακυκλώσιμα). 3. Επιλογή ιδέας (Δημιουργία αυτοσχέδιων παιχνιδιών που να βασίζονται στις ιδέες των μαθητών αλλά και στις θεματικές με τις οποίες ασχολούνται βάσει του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών). 4. Υλοποίηση της ιδέας/ Ανατροφοδότηση 5. Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων.

Μέσα στο πλαίσιο της συνεργατικής μάθησης οι μικροί μαθητές ήρθαν σε επαφή με τον μαγικό κόσμο του παιχνιδιού και ενεπλάκησαν στη διαδικασία της δημιουργίας των δικών τους παιχνιδιών με ανακυκλώσιμα και άλλα υλικά (μνήμη, ψηφιακά, επιτραπέζια, επιδαπέδια), βασισμένα σε θεματικές που άπτονται των ενδιαφερόντων τους.

Μέσα από την παρούσα δράση επιδιώχθηκε μέσα σε ένα δημιουργικό περιβάλλον μάθησης οι μικροί μαθητές με εφόδια την φαντασία, τη συνεργασία και τη δημιουργικότητα να αναπτύξουν ποικίλες νοητικές και κοινωνικές δεξιότητες. Συνεργάστηκαν, έχοντας πραγματικά κοινό έργο, σκοπό και ευθύνη, ενώ ταυτόχρονα κλήθηκαν να πάρουν ουσιαστικές αποφάσεις μαζί με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας τους, καλλιεργώντας και προωθώντας ένα πνεύμα συνεργατικής κουλτούρας. Οι ΤΠΕ χρησιμοποιήθηκαν προκειμένου να βοηθήσουν τους μαθητές να οικοδομήσουν τις νέες γνώσεις, κατανοώντας παράλληλα, την προστιθέμενη αξία τους κατά την εκπαιδευτική διαδικασία.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: νηπιαγωγείο, συνεργασία, επιτραπέζια παιχνίδια

Μαθαίνω για το παρελθόν, για να χτίσω ένα καλύτερο μέλλον: ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και τι στέρησε από τους ανθρώπους.

**ΤΣΙΣΜΑΛΙΔΟΥ ΚΥΡΙΑΚΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΥΠΕΠΘ / ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ ΤΕΠΑΕ
ΤΣΙΟΥΜΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΕΠΑΕ / ΑΠΘ**

Η παρούσα ανακοίνωση αφορά εκπαιδευτική δράση που πραγματοποιήθηκε σε τάξη νηπιαγωγείου και πραγματεύεται την έννοια του πολέμου μέσα από την καλλιέργεια της ιδιότητας του πολίτη. Βασικός στόχος της δράσης ήταν η απόκτηση γνώσεων γύρω από τα γεγονότα του Β' Παγκοσμίου πολέμου και η σύνδεση αυτών των γνώσεων με το σήμερα. Άλλοι επιμέρους στόχοι που τέθηκαν ήταν η ανάπτυξη κριτικής σκέψης και ενσυναίσθησης και η ανάληψη δράσης από τα ίδια τα παιδιά.

Τα γνωστικά αντικείμενα που ενεπλάκησαν στην παρέμβαση ήταν η γλώσσα, η μελέτη περιβάλλοντος, η θεατρική αγωγή, τα εικαστικά, και το διαδίκτυο, ενώ αξιοποιήθηκε η γλωσσική διαφοροποίηση των μαθητών αλβανικής καταγωγής, στο πλαίσιο του διαπολιτισμικού χαρακτήρα του προγράμματος. Ως εργαλείο αξιολόγησης χρησιμοποιήθηκε η παρατήρηση και η συνέντευξη των νηπίων. Συγκεκριμένα οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σε δύο φάσεις πριν και μετά την εφαρμογή της παρέμβασης. Επιπλέον χρησιμοποιήθηκε ως ομάδα ελέγχου τμήμα νηπιαγωγείου ανάλογης δυναμικότητας, όπου δεν πραγματοποιήθηκε ανάλογη παρέμβαση.

Χρησιμοποιήθηκε βιωματική προσέγγιση της μάθησης, όπου τα νήπια με τη βοήθεια της νηπιαγωγού διεξήγαγαν τη δική τους έρευνα γύρω από τα γεγονότα της περιόδου, αξιοποιώντας πηγές διαφορετικού είδους κάθε φορά. Επιπλέον ανέπτυξαν συνεργασία με σχολεία της Ιταλίας, διαπιστώνοντας τις ειρηνικές σχέσεις των δύο χωρών.

Τέλος, έγινε σύνδεση με το σήμερα με την κατασκευή αφίσας με αντιπολεμικό μήνυμα στα ελληνικά και τα αλβανικά. Τα νήπια άσκησαν το δικαίωμα τους ως ενεργοί πολίτες και ανέλαβαν κοινωνική δράση συγκεντρώνοντας ρούχα και παιχνίδια για τα παιδιά των προσφύγων, στέλνοντας επιστολή στον Ο.Η.Ε. και δημιουργώντας το δικό τους αντιπολεμικό βίντεο.

Μέσω των εργαλείων αξιολόγησης που προαναφέρθηκαν, προέκυψε πως τα νήπια στο σύνολό τους διεύρυναν τις γνώσεις τους γύρω από την έννοια του πολέμου, ήταν σε θέση να προτείνουν μεθόδους ιστορικής έρευνας και να προσδιορίσουν λόγους χρησιμότητας της ιστορικής γνώσης. Τέλος, τα παιδιά ήταν σε θέση να προτείνουν τρόπους ανάληψης δράσης από τα ίδια απέναντι σε ζητήματα κοινωνικού ενδιαφέροντος.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: διαπολιτισμικότητα, ιδιότητα του πολίτη, πόλεμος, κοινωνική προσφορά, ανάληψη δράσης

«Παιδιά με πατρίδα μιλούν και δρουν για παιδιά χωρίς πατρίδα.»

ΤΣΟΥΚΑΛΑ ΚΙΚΙΛΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΕ60, Med, 2^ο Ν/Γ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

ΛΑΠΠΑ ΜΑΡΙΑ, ΕΚΠ/ΚΟΣ ΠΕ60, 2^ο Ν/Γ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

ΤΣΙΑΜΑΝΤΑ ΜΑΡΙΑ, ΕΚΠ/ΚΟΣ ΠΕ60, 1^ο Ν/Γ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

ΝΤΙΝΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΕΚΠ/ΚΟΣ ΠΕ 60, 1^ο Ν/Γ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει μια σειρά δράσεων που υλοποιήθηκαν το σχολικό έτος 2015-2016 (Μάρτιος-Απρίλιος) και σχετίζονταν με την προσφυγική κρίση και τον αντίκτυπο που είχε αυτή στις αντιλήψεις και τα συναισθήματα παιδιών προσχολικής ηλικίας.

Ως κεντρικοί εκπαιδευτικοί στόχοι των δράσεων τέθηκαν η αποδοχή της διαφορετικότητας, η ανάπτυξη θετικών συναισθημάτων για τους πρόσφυγες, καθώς και η καλλιέργεια κριτικής σκέψης σχετικά με τις αιτίες της προσφυγικής κρίσης από τα παιδιά των δύο συστεγαζόμενων σχολικών μονάδων.

Με αφορμή τη δημοσιοποίηση στα ΜΜΕ ειδήσεων σχετικών με την προσφυγική κρίση και των τραγικών ναυαγίων στη Μεσόγειο, πραγματοποιήθηκαν συζητήσεις με τα παιδιά στις ολομέλειες των τάξεων και στο σύνολο της σχολικής κοινότητας. Τα παιδιά εξέφρασαν τις απόψεις και τις αντιλήψεις τους για τον πόλεμο, την πείνα, την προσφυγιά, την ανάγκη επιβίωσης και τους κινδύνους του ταξιδιού των προσφύγων. Ακόμη, συζητήθηκαν τρόποι που θα μπορούσαμε να βοηθήσουμε (ως παιδιά κι ενήλικες) τους πρόσφυγες που έφταναν στη χώρα μας. Αποφασίστηκε και επετεύχθη να συγκεντρωθεί σχετικό υλικό (ρούχα, παπούτσια, παιχνίδια κ.α) και να δοθεί σε αρμόδιους φορείς. Στη συνέχεια (κι επειδή βρισκόταν σε εξέλιξη προετοιμασία για τη συμμετοχή και δραστηριοποίηση του σχολείου σχετικά με την Διεθνή Ημέρα για την εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων και του ρατσισμού, καθώς και την Παγκόσμια Ημέρα Ποίησης) τα παιδιά αποφάσισαν συλλογικά και συνέθεσαν ποίημα για τους πρόσφυγες. Κάθε παιδί εικονογράφησε το ποίημα με τον δικό του μοναδικό τρόπο. Μέσα σε κάθε ζωγραφιά γίνεται αντιληπτός ο σημαντικός αντίκτυπος και τα συναισθήματα που ανέπτυξαν τα παιδιά απέναντι στους πρόσφυγες.

Όλα τα έργα παρουσιάστηκαν σε εκδήλωση της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Καρδίτσας και αναρτήθηκαν στην ιστοσελίδα της (ως μέρος συλλογικού υλικού). Όλες οι δράσεις αποτέλεσαν μέρος «ψηφιακής ιστορίας», με την οποία συμμετείχε το σχολείο στον 1ο Μαθητικό Διαγωνισμό εκπαιδευτικού βίντεο, στα πλαίσια του 6ου Μαθητικού Φεστιβάλ Ψηφιακής Δημιουργίας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: πρόσφυγες, παιδιά, πατρίδα

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την αποδοχή της διαφορετικότητας «Παίζω...Παίζεις...Τι πειράζει που διαφέρεις;».

ΧΑΡΟΥΜΕΝΟΥ ΝΙΚΟΛΕΤΑ, Μ.Εδ., ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ- ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΗΠΙΑΚΟ ΤΜΗΜΑ «ΜΙΚΡΟΙ ΕΞΕΡΕΥΝΗΤΕΣ», ΚΑΣΤΟΡΙΑ

ΓΥΤΣΗ ΓΕΩΡΓΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ

ΔΟΛΛΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΟΚΟΜΟΣ

ΚΑΛΑΦΑΤΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ

ΚΑΜΠΟΥΡΗ ΕΥΑΝΘΙΑ, ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΟΚΟΜΟΣ

Σύμφωνα με το ΔΕΠΠΣ και τον οδηγό νηπιαγωγού, στο νέο μαθησιακό πλαίσιο, οι εκπαιδευτικοί καλούμαστε να καλλιεργήσουμε κλίμα αναγνώρισης, αποδοχής και αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ όλων των παιδιών, υποστηρίζοντάς τα να αντιληφθούν και να επεξεργαστούν, στα πλαίσια των δυνατοτήτων τους, τί είναι διαφορετικότητα και ποικιλομορφία μέσα στη σχολική τάξη αλλά και στο ευρύτερο κοινωνικό τους περίγυρο (Οδηγός Νηπιαγωγού, σ. 32).

Κατά την προσχολική ηλικία τα παιδιά αποκτούν καινούργιες γνώσεις, δεξιότητες και παράλληλα υιοθετούν καινούργιες συμπεριφορές που θα τους συνοδεύουν σε ολόκληρη την ζωή τους. Οι γονείς λειτουργούν ως πρότυπα στη ζωή ενός παιδιού και παίζουν σημαίνοντα ρόλο στην διαπαιδαγώγηση τους. Με κατάλληλη ενημέρωση και στενή συνεργασία καλούμαστε οι εκπαιδευτικοί να δημιουργήσουμε μια γέφυρα με τους γονείς και να τους κάνουμε αρωγούς στο απαιτητικό έργο της διαπαιδαγώγησης των παιδιών μας.

Σκοπός της παρούσας εισήγησης. είναι η παρουσίαση των δράσεων με στόχο την κατανόηση και αποδοχή της διαφορετικότητας στα πλαίσια του προγράμματος «Παίζω...Παίζεις...Τι πειράζει που διαφέρεις;»

Το πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε κατά το σχολικό έτος 2015-2016 με αρχικό στόχο την κατανόηση των εννοιών «διαφορετικός- ίδιος». Έπειτα, τα παιδιά εκτέθηκαν σε καταστάσεις που δημιουργούν διακρίσεις. Συγκεκριμένα, επεξεργαστήκαμε τη διαφορετικότητα ως προς το φύλο, τη φυλή, την καταγωγή, την γλώσσα αλλά και τις ατομικές μας διαφορές. Τέλος, «γνωρίσαμε» διαφορετικά παιδιά και ενήλικες, παιδιά προσφύγων, παιδιά με διάφορες ανεπάρκειες και συμφωνήσαμε ότι όλοι είμαστε διαφορετικοί και μοναδικοί.

Η μεθοδολογία προσέγγισης του θέματος πραγματοποιήθηκε μέσω βιωματικών και παιδοκεντρικών δράσεων με την αξιοποίηση κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού, χρήση ΤΠΕ, αξιοποίηση παραμυθιών, παιχνίδια ρόλων, ενώ τα παιδιά εργάστηκαν τόσο ατομικά όσο και σε ομάδες.

Η αξιοποίηση των παραπάνω δράσεων πραγματοποιήθηκε με βάση τους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και σύμφωνα με την αξιολόγηση του προγράμματος, οι στόχοι επιτεύχθηκαν μέσα στο σχολικό πλαίσιο και διαχύθηκαν στο οικογενειακό περιβάλλον.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ίδιος-διαφορετικός, διαφορετικότητα, ίσος-ισότητα, φυλετικές/διαφυλικές/εθνικές/ γλωσσικές διακρίσεις, ισότητα και ΑΜΕΑ, ισότητα και πρόσφυγες.

Είμαι «παιδί – πολίτης», νοιάζομαι και δρω.

ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ, 1^ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑΤΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΚΙΟΣΣΕ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ, 1^ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑΤΟΣ

ΓΚΟΥΝΤΑ ΦΩΤΕΙΝΗ, 1^ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑΤΟΣ

Τα τελευταία χρόνια ο παιδαγωγικός και κοινωνικός ρόλος του «σχολείου της κρίσης» οδηγεί περισσότερο από ποτέ στον κριτικό αναστοχασμό των παιδαγωγικών μας πρακτικών και των εκπαιδευτικών μας προτεραιοτήτων, ενώ γεννά την ανάγκη οραματισμού δράσεων και προγραμμάτων που θα μας οδηγήσουν σε αλλαγές όχι μόνο στην εκπαιδευτική κοινότητα αλλά στην ευρύτερη κοινωνία.

Με αυτό το προσανατολισμό διαμορφώσαμε το πρόγραμμά μας στο πλαίσιο των εξής κεντρικών ζητημάτων: α) Πως μπορεί να συμβάλει το σχολείο στην αντιμετώπιση του φαινομένου της κρίσης και τι μπορεί να προσφέρει στους μαθητές του; β) Τι είδους πολίτες οφείλει να διαμορφώσει, ώστε να οραματίζεται για την κοινότητα που υπηρετεί αφενός την επαναφορά στο δρόμο της κοινωνικής προόδου και αφετέρου την ισχυροποίηση των ηθικών και ιδεολογικών αξιών ζωής;

Με κεντρική ιδέα τον μαθητή ως «παιδί- πολίτη», ζητούμενο το σεβασμό στα δικαιώματα του παιδιού και βασικό σκοπό την προετοιμασία του παιδιού για μια ζωή με ευθύνες σε μια ελεύθερη κοινωνία, στο πνεύμα της κατανόησης, της ειρήνης, της ανεκτικότητας, της ισότητας των φυλών και στη φιλία ανάμεσα σε όλους τους ανθρώπους, τις διεθνείς, εθνικές και θρησκευτικές ομάδες (άρθρο 29 της ΣΔΠ) εξετάσαμε πως οι αρχές και οι στόχοι ενός τέτοιου προγράμματος συνδέονται με τις μαθησιακές περιοχές και εμπειρίες που ορίζει το νέο ΑΠ του Νηπιαγωγείου. Επιπλέον υιοθετήσαμε προτεινόμενες από εγχειρίδια ανθρωπίνων δικαιωμάτων διδακτικές μεθοδολογίες όπως έμφαση σε αναλύσεις, ομαδικοί προβληματισμοί, κριτική σκέψη κ.α.

Έτσι οικοδομήσαμε μια βήμα – βήμα προσέγγιση τη οποία σκοπεύουμε με ενδεικτικές δραστηριότητες να παρουσιάσουμε στη συγκεκριμένη εισήγηση με θεματικές όπως α) αυτοεκτίμηση - αυτοσεβασμός, β) δικαιώματα – υποχρεώσεις, γ) δεξιότητες επικοινωνίας – συνύπαρξη – κοινωνική ευθύνη, δ) διαφορετικότητα – σεβασμός, ε) εθελοντισμός – δράση, ώστε να καταλήξουμε πιστεύουμε στην διαμόρφωση μια γενικότερης κουλτούρας σεβασμού και ευαισθητοποίησης σε αξίες ζωής, η οποία επιδιώκουμε να αποτυπώνεται εν είδει αξιολόγησης σε διάφορες παρουσιάσεις των παιδιών προς το ευρύτερο κοινό.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: παιδί – πολίτης, δικαιώματα, υποχρεώσεις, δημοκρατία, κοινωνική ευθύνη – υπευθυνότητα, σεβασμός, διαφορετικότητα, αλληλεγγύη, συνεργασία, αξίες ζωής

ΣΤΡΟΓΓΥΛΑ ΤΡΑΠΕΖΙΑ

Εκπαιδευτική παρέμβαση στον Ελαιώνα: φοιτητές/τριες και εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων συζητούν για τις αποτιμήσεις της παρέμβασης για όλους και όλες που συμμετείχαν.

ΑΝΔΡΟΥΣΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ, ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΣΑΦΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ, ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΧΑΡΑΒΙΤΣΙΔΗΣ ΠΕΤΡΟΣ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ 132^{ΟΥ} ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ
ΜΗΛΙΩΝΗ ΗΡΩ, ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ
ΓΡΑΙΚΙΩΤΗ ΜΑΡΙΚΑΙΤΗ, ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ
ΠΡΕΚΑΣ-ΠΑΤΡΩΝΑΚΗΣ ΟΡΕΣΤΗΣ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Στο στρογγυλό τραπέζι θα παρουσιαστεί η εμπειρία της παρέμβασης του ΤΕΑΠΗ στον Ελαιώνα και θα συζητηθεί ο τρόπος με τον οποίο η εμπλοκή των φοιτητών και φοιτητριών σε αυτήν συνδέεται με τις σπουδές τους, το στοχοκριτικό προσανατολισμό της εκπαίδευσής τους και τη διαμόρφωση της επαγγελματικής τους ταυτότητας. Το ΤΕΑΠΗ από τον Οκτώβριο του 2015 οργάνωσε μια παιδαγωγική παρέμβαση στην ανοιχτή δομή φιλοξενίας του Ελαιώνα υπό την εποπτεία και το συντονισμό της Αλεξάνδρας Ανδρούσου. Επρόκειτο ουσιαστικά για μία εκπαιδευτική κοινωνική παρέμβαση που στόχο είχε να δημιουργήσει ένα σταθερό και συγχρόνως ανοιχτό πλαίσιο, όπου τα παιδιά των προσφύγων που βρίσκονταν στον Ελαιώνα θα απασχολούνταν δημιουργικά. Μία ομάδα 30 φοιτητών/τριών από τον Νοέμβριο του 2015 έως και σήμερα, παρεμβαίνει δύο φορές την εβδομάδα σε ομάδα παιδιών που ζουν στην δομή φιλοξενίας του Ελαιώνα. Στο πρώτο διάστημα της παρέμβασης στόχος ήταν η αποφόρτιση των παιδιών. Από το κλείσιμο των συνόρων και μετά η δράση έχει παράλληλα στόχο την δημιουργία σχέσεων εμπιστοσύνης και την οικοδόμηση των πρώτων γνώσεων στα ελληνικά. Με δεδομένο ότι τα περισσότερα παιδιά είναι κατά μέσο όρο τουλάχιστον δύο χρόνια εκτός σχολικού πλαισίου, η δράση υποστηρίζει μια προενταξιακή διαδικασία στην πρώτη φάση για παιδιά από 5 έως 15 ετών και στη δεύτερη φάση για παιδιά προσχολικής ηλικίας. Στα πλαίσια της στρογγυλής τράπεζας θα παρέμβουν φοιτητές και φοιτήτριες που συμμετείχαν στην ομάδα παρέμβασης από την πρώτη στιγμή και θα σχολιάσουν ο Βασίλης Τσάφος σε σχέση με το πώς η εμπειρία της συμμετοχής των φοιτητών/τριών σε αυτή την έρευνα δράσης συνομιλεί με την εκπαίδευσή τους ως μελλοντικοί εκπαιδευτικοί, και ο Πέτρος Χαραβιτσίδης για τη συνεργασία του 132ου σχολείου με την ομάδα παρέμβασης και τα παιδιά του Ελαιώνα στο πλαίσιο των Ανοιχτών Σχολείων του Δήμου Αθηναίων.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: πρόσφυγες, έρευνα-δράσης, εκπαίδευση εκπαιδευτικών, διαπολιτισμική εκπαίδευση, μη τυπική εκπαίδευση

Η εκπαιδευτική διαδικασία «εν κινήσει»: προκλήσεις, επιτεύγματα, διδάγματα για το μέλλον από το πρόγραμμα για την Εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων του ΥΠΠΕΘ.

ΑΡΩΝΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, ΑΠΟΣΠΑΣΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΤΟΥ ΥΠΠΕΘ

ΚΟΚΚΑΛΗ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ, ΟΜΑΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΤΟΥ ΥΠΠΕΘ (ΑΘΗΝΑ)

ΦΕΛΕΚΙΔΟΥ ΒΑΡΒΑΡΑ, ΟΜΑΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΤΟΥ ΥΠΠΕΘ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)

ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ, ΟΜΑΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΤΟΥ ΥΠΠΕΘ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)

ΠΙΣΧΙΝΑ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, ΣΕΠ ΡΙΤΣΩΝΑΣ

ΜΠΑΡΛΑ ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ, ΣΕΠ ΣΚΑΡΑΜΑΓΚΑ

ΜΙΧΑΛΟΓΛΟΥ ΘΕΚΛΑ, **ΚΑΡΒΟΥΝΙΑΡΗ ΜΑΡΙΑ**, ΣΕΠ Κ.Φ. ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

ΚΑΛΟΜΕΝΙΔΟΥ ΟΛΓΑ, **ΤΣΙΡΙΓΩΤΗ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ**, ΣΕΠ ΔΕΡΒΕΝΙ-ΔΙΟΝ

ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ ΣΟΦΙΑ, ΣΕΠ ΔΡΑΜΑΣ

ΓΑΚΟΥΔΗ ΝΙΚΗ, ΣΕΠ SOFTEX ΜΟΥΡΙΕΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΤΖΙΝΙΕΡΗ ΚΑΝΕΛΑ, ΣΕΠ ΕΛΑΙΩΝΑ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΔΑΦΝΗ, **ΟΡΦΑΝΙΔΟΥ ΟΛΓΑ**, **ΠΑΪΔΑ ΣΕΒΗ**, ΣΕΠ ΑΠΟ ΧΙΟ, ΣΑΜΟ, ΛΕΣΒΟ

Το προτεινόμενο στρογγυλό τραπέζι έχει σαν στόχο να παρουσιάσει τη θεσμική οργάνωση και λειτουργία της Εκπαίδευσης των Προσφύγων που υλοποιήθηκε από το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων το σχολικό έτος 2016-17. Το ΥΠΠΕΘ κατάρτισε και υλοποίησε ένα ευέλικτο σχέδιο δράσης για την εκπαίδευση των παιδιών των προσφύγων, βασισμένο στην πρόταση της Επιστημονικής Επιτροπής για την Στήριξη των Προσφυγόπουλων (ΕΕΣΠ). Ο κύριος στόχος του Υπουργείου ήταν να εξασφαλίσει την ψυχολογική υποστήριξη και την ένταξη των προσφυγόπουλων στο δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα μετά από μια μεταβατική περίοδο προετοιμασίας. Για την εφαρμογή του Εκπαιδευτικού Σχεδίου δημιουργήθηκε ένα διοικητικό πλαίσιο υποστήριξης που περιελάμβανε την Ομάδα Διαχείρισης Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης των Προσφύγων στο Υπουργείο, τη θέση του Συντονιστή Εκπαίδευσης Προσφύγων μέσα στα Κέντρα Φιλοξενίας καθώς και τον ορισμό Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (Δ.Υ.Ε.Π) σε σχολικές μονάδες. Στο προτεινόμενο στρογγυλό τραπέζι θα λάβουν μέρος εκπρόσωποι όλων των προαναφερόμενων φορέων και θα παρουσιάσουν συνοπτικά το έργο τους. Θα μιλήσουν Συντονιστές Εκπαίδευσης από διαφορετικά μέρη της Ελλάδας παρουσιάζοντας τις τοπικές ιδιαιτερότητες τόσο στα Κέντρα Φιλοξενίας τους όσο και στις ΔΥΕΠ που λειτούργησαν ή δεν λειτούργησαν για αυτά. Εκπρόσωποι της Ομάδας Διαχείρισης Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης των Προσφύγων τόσο από το γραφείο της Αθήνας όσο και από της Θεσσαλονίκης θα καταθέσουν την εμπειρία τους, την αποτίμηση της εφαρμογής του Εκπαιδευτικού Σχεδίου του Υπουργείου και θα μιλήσουν για τον προγραμματισμό της σχολικής χρονιάς 2017-18. Θα αναφερθούν στο ωρολόγιο πρόγραμμα των ΔΥΕΠ, τη στελέχωση τους από εκπαιδευτικούς, την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, την εποπτεία και παιδαγωγική καθοδήγηση, τις διοικητικές προκλήσεις που εντοπίστηκαν καθώς ήταν μια εκπαιδευτική πρακτική αχαρτογράφητη και πρωτόγνωρη για τα ελληνικά δεδομένα καθώς και τους τρόπους που οι προκλήσεις αυτές αντιμετωπίστηκαν.

Ενδεικτικά θέματα/άξονες της συζήτησης: η κριτική του προγράμματος σύμφωνα με τη θεωρία της διαπολιτισμικής και κριτικής προς τον ρατσισμό εκπαίδευσης, οι προοπτικές και τα όρια του εγχειρήματος των ΔΥΕΠ όπως τα αντιμετωπίζουν οι Συντονιστές Εκπαίδευσης Προσφύγων στα Κέντρα φιλοξενίας, η Ενδοσχολική βία στις ΔΥΕΠ, ο Συντονιστής Εκπαίδευσης Προσφύγων ως Συνδεδειγμένος Κρίκος των Οργανώσεων που ενεργοποιούνται στην εκπαίδευση προσφύγων, οι εναλλακτικές εκπαιδευτικές δράσεις στα νησιά του Β. Αιγαίου όπου δεν λειτούργησαν ΔΥΕΠ, ο ρόλος του ΣΕΠ στην επιμόρφωση των εμπλεκόμενων φορέων με την εκπαίδευση των προσφύγων.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Εκπαίδευση Προσφύγων ΥΠΠΕΘ, Συντονιστές Εκπαίδευσης Προσφύγων, Δομές Εκπαίδευσης Προσφύγων

Δημοκρατική διακυβέρνηση του σχολείου για την ένταξη: η προσέγγιση της όλης κοινότητας.

ΖΑΜΠΕΤΑ ΕΥΗ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΕΚΠΑ
ΑΣΚΟΥΝΗ ΝΕΛΛΗ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΕΚΠΑ
ΑΝΔΡΟΥΣΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΕΚΠΑ
ΛΕΟΝΤΣΙΝΗ ΜΑΙΡΗ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΕΚΠΑ
ΛΑΓΟΠΟΥΛΟΥ ΒΙΚΗ, (Μ.Α.) ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ, ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ, ΕΚΠΑ
ΠΑΠΑΔΑΚΟΥ ΓΙΟΥΛΗ, (Μ.Α.) ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ, ΕΚΠΑ
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΧΑΡΗΣ, (Δρ.) ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ Π.Ε.

Το προτεινόμενο στρογγυλό τραπέζι επιδιώκει να παρουσιάσει το κοινό πρόγραμμα του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Democratic school governance for inclusion: a whole community approach». Το κοινό ΠΜΣ «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα» του ΕΚΠΑ και του UCL έχει την ευθύνη του σχεδιασμού και τον επιστημονικό συντονισμό του προγράμματος που υλοποιείται σε έξι Ευρωπαϊκές χώρες. Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην προώθηση των αξιών της δημοκρατικής διακυβέρνησης στο πλαίσιο του σχολείου με στόχο την ευαισθητοποίηση και εμπλοκή της όλης κοινότητας σε πρακτικές δημοκρατικής συμπερίληψης και ένταξης, με ιδιαίτερη έμφαση σε κοινωνικές ομάδες οι οποίες θεωρούνται ευάλωτες (π.χ. νεοεισερχόμενοι μετανάστες & πρόσφυγες, Ρομά, ανάπηρα άτομα, ΛΟΑΤ). Η συζήτηση στο πλαίσιο της προτεινόμενης στρογγυλής τράπεζας θα εστιάσει κυρίως στο ελληνικό σκέλος του προγράμματος, το οποίο αναφέρεται στην υποδοχή και ένταξη των προσφύγων στο σχολικό περιβάλλον. Πρόκειται για έρευνα δράση η οποία υλοποιείται σε ένα Δημοτικό Σχολείο της Αθήνας το οποίο φιλοξενεί Δομή Υποδοχής και Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΔΥΕΠ). Η μεθοδολογία της έρευνας περιλαμβάνει συμμετοχική παρατήρηση και εκπαιδευτική παρέμβαση με στόχο τη δημιουργία συνθηκών συμπερίληψης και ένταξης. Η ερευνητική ομάδα του ΕΚΠΑ μελετά, κυρίως μέσω της συστηματικής παρατήρησης, τη λειτουργία της ΔΥΕΠ και υποστηρίζει δράσεις στο επίπεδο της σχολικής μονάδας οι οποίες έχουν ως στόχο την καλύτερη υποδοχή και ένταξη των προσφύγων στο σχολικό περιβάλλον (π.χ. δράσεις διαμεσολάβησης μεταξύ των μαθητών, υποστήριξη εκπαιδευτικών πρακτικών με στόχο την επικοινωνία και την ένταξη, πολιτιστικές εκδηλώσεις, ανοικτές συζητήσεις με τους φορείς της σχολικής μονάδας, δράσεις κοινωνικής αλληλεγγύης). Στόχος της παρέμβασης είναι η μελέτη της εκπαιδευτικής συνθήκης που δημιουργείται από την παρουσία ενός νέου πληθυσμού στο σχολείο, όπως είναι οι πρόσφυγες, και η ανάπτυξη στρατηγικών οι οποίες να συμβάλλουν στη δημοκρατική διακυβέρνηση του σχολείου ενισχύοντας πρακτικές διαλόγου, συμμετοχής στη λήψη των αποφάσεων, ευαισθητοποίησης και υπέρβασης της κοινωνικής και επαγγελματικής αδράνειας, αναστοχασμού και ενεργοποίησης των υποκειμένων που δρουν ή εμπλέκονται στη σχολική κοινότητα. Η δομή του προτεινόμενου στρογγυλού τραπεζιού περιλαμβάνει σύντομες παρουσιάσεις εκ μέρους των συντελεστών του προγράμματος και σχολιασμό από έναν εξωτερικό ως προς το πρόγραμμα αναλυτή και συγκεκριμένα τον Χάρη Παπαδόπουλο, Σχολικό Σύμβουλο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ο οποίος έχει παρακολουθήσει και υποστηρίζει το πρόγραμμα από την έναρξή του.

Οι βασικές θεματικές που θα αναπτυχθούν είναι οι εξής:

- Οι στόχοι και το πλαίσιο της έρευνας: η εκπαιδευτική ένταξη των προσφύγων και η εμπλοκή της σχολικής κοινότητας
- Η εμπειρία της παρατήρησης και η έρευνα δράση
- Η πρόκληση της ένταξης και η δημοκρατική διακυβέρνηση στην εκπαίδευση

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: δημοκρατικό σχολείο, ένταξη, πρόσφυγες

Συνδέοντας το σχολείο με την κοινωνία. Απόπειρες, εμπειρίες και προβληματισμοί για το θεσμό των Ανοιχτών Σχολείων.

ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΨΥΧΟΛΟΓΟΣ – ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ, ΑΝΤΙΔΗΜΑΡΧΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Δ/ΝΣΗΣ Π.Ε. Α΄ ΑΘΗΝΑΣ

ΧΑΡΑΒΙΤΣΙΔΗΣ ΠΕΤΡΟΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ, Δ/ΝΤΗΣ ΣΤΟ 132^ο Δ.Σ. ΑΘΗΝΩΝ

ΠΗΛΙΟΥΡΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ Α΄ΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΧΑΖΑΠΗ ΕΙΡΗΝΗ, ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΑΝΟΙΧΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ» ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Στο στρογγυλό τραπέζι για τα Ανοιχτά Σχολεία θα παρουσιαστεί η φιλοσοφία και η λογική αυτής της καινοτομίας, που εδώ και δύο χρόνια υλοποιείται από το Δήμο Αθηναίων σε σχολεία της Αθήνας. Πρόκειται για δράσεις που απευθύνονται σε όλους τους πολίτες αναβιώνοντας την έννοια της «γειτονιάς», εφόσον τα σχολικά κτίρια γίνονται κέντρα συνάντησης για τη γειτονιά, φιλοξενώντας πρωτότυπες, καινοτόμες και εναλλακτικές δράσεις ψυχαγωγικού, πολιτιστικού, εκπαιδευτικού και αθλητικού χαρακτήρα για παιδιά και ενήλικες. Μέσα από το πρόγραμμα επιδιώκεται επιπλέον η στήριξη πολιτών που ανήκουν σε ειδικές κατηγορίες (π.χ. ΑμεΑ, Μετανάστες-Πρόσφυγες, κ.α.) μέσα από ειδικά διαμορφωμένες δραστηριότητες που θα τους εντάξουν ομαλά στο κοινωνικό σύνολο. Οι δράσεις και η πρώτη τους αποτίμηση, καθώς και κάποιοι προβληματισμοί θα συζητηθούν από ανθρώπους που με διαφορετικούς ρόλους συμμετέχουν σε αυτή την πρωτοβουλία.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ανοιχτά σχολεία, καινοτόμες & εναλλακτικές δράσεις, ένταξη, κοινότητες

Μουσείο και Σχολείο: συγκλίσεις και αποκλίσεις μέσα από τον σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

ΚΑΝΤΑΡΤΖΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΚΑΖΕΛΑ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, ΣΧΟΛΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ, ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΣΤΟΦΟΡΟΣ ΚΩΣΤΑΣ, ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ-ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ, ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΚΑΝΤΖΟΥ ΝΙΚΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ-ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ, ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ ΑΛΚΗΣΤΙΣ-ΚΥΡΙΑΚΗ, ΔΑΣΚΑΛΑ, ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ, ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Τα τελευταία χρόνια τα Μουσεία μετατρέπονται σε ελκυστικούς χώρους μάθησης και αγωγής. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από τον σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων που απευθύνονται κατά κύριο λόγο στην μαθητική κοινότητα. Το πλεονέκτημα της μάθησης στα Μουσεία, η οποία μάλιστα αποτελεί μια μορφή άτυπης εκπαίδευσης, έγκειται στο γεγονός ότι τα εκπαιδευτικά προγράμματα αφενός στηρίζονται, επεκτείνουν και συμπληρώνουν τα σχολικά αναλυτικά προγράμματα και αφετέρου θέτουν στόχους που το Σχολείο συχνά παραμελεί. Για αυτό το λόγο αξιοποιούνται εναλλακτικές μέθοδοι μάθησης και βιωματικοί τρόποι προσέγγισης με σκοπό την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών, την καλλιέργεια της αισθητικής αγωγής, την ανάπτυξη συναισθηματικών και ψυχοκινητικών δεξιοτήτων, την καλλιέργεια της δημιουργικότητας κ.τλ. Σκοπός της συγκρότησης της στρογγυλής τράπεζας με τίτλο «Μουσείο και Σχολείο: σχεδιάζοντας και υλοποιώντας εκπαιδευτικά προγράμματα» είναι η ανάδειξη καλών πρακτικών και η προβολή παραδειγμάτων πρωτότυπων μουσειακών εκπαιδευτικών προγραμμάτων που εφαρμόζουν και στοχεύουν σε αυτά που περιγράφηκαν παραπάνω. Πιο συγκεκριμένα, θα παρουσιαστούν εκπαιδευτικές δράσεις και προγράμματα, του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης, καθώς και οι μέθοδοι που εφαρμόζονται. Παράλληλα θα γίνει σύνδεση με την τυπική εκπαίδευση, το περιεχόμενο και τους στόχους του Αναλυτικού προγράμματος. Οι επιμέρους εισηγήσεις θα εστιάσουν σε συγκεκριμένα θέματα, όπως: πώς σχεδιάζουμε μια επίσκεψη σε ένα μουσείο, πώς συνεργάζεται το μουσείο με το σχολείο, πώς τα εκθέματα ενός μουσείου μπορούν να αξιοποιηθούν για την υλοποίηση σχεδίων εργασίας στο σχολείο.

Εισηγήσεις:

Πάμε Μουσείο; Το Μουσείο ως φορέας και μέσο εκπαίδευσης, Ευαγγελία Κανταρτζή

Φτιάχνοντας παραμύθια και ιστορίες με τα εκθέματα του Μουσείου, Κώστας Στοφόρος

Τεχνικές εμπύχωσης σε εκπαιδευτικά προγράμματα, Κατερίνα Καζέλα

Παίζοντας με τις εικόνες των αλφαβηταρίων: ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα εξοικείωσης των παιδιών με τον οπτικό γραμματισμό, Άλκηστις Γεωργούλη

Όταν τα αντικείμενα αφηγούνται ιστορίες: Η μάθηση μέσω αντικειμένων και η αξιοποίησή της κατά το σχεδιασμό και την υλοποίηση Πολιτιστικών Προγραμμάτων, Νίκη Κάντζου

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Μουσειοπαιδαγωγική Επιστήμη, Μουσείο, Εκπαιδευτικά Προγράμματα

Πρόσφυγες (γονείς και παιδιά) και μέλη της ευρύτερης εκπαιδευτικής κοινότητας συζητούν για τα σχολεία ΔΥΕΠ.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΧΑΡΗΣ, ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΑΡΩΝΗ ΓΚΕΛΗ, ΥΠΠΕΘ, ΟΜΑΔΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΧΡΗΣΤΟΣ, ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΕ ΔΟΜΗ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΕΛΑΙΩΝΑ

ΣΙΔΕΡΑΚΗΣ ΑΧΙΛΛΕΑΣ, ΦΥΛΑΚΑΣ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΣ ΣΕ ΣΧΟΛΕΙΟ ΔΥΕΠ

ΑΓΑΠΑΚΗΣ ΝΙΚΟΣ, ΣΥΝΟΔΟΣ ΔΟΜ ΣΕ ΔΟΜΕΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΕΛΑΙΩΝΑ, ΣΧΙΣΤΟΥ, ΣΚΑΡΑΜΑΓΚΑ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΝΤΡΕΑΣ, ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΔΥΕΠ

ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΔΟΜΗ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΑΙΩΝΑ (ΓΟΝΕΙΣ & ΠΑΙΔΙΑ)

Το προτεινόμενο στρογγυλό τραπέζι αποσκοπεί να φωτίσει όψεις της λειτουργίας των δομών υποδοχής για την εκπαίδευση των προσφύγων (Δ.Υ.Ε.Π.), ενός θεσμού που δεν έχει προηγούμενο στην ελληνική εκπαίδευση. Ο λόγος θα δοθεί κατά πρώτο λόγο στους αποδέκτες αυτής της εκπαίδευσης, δηλαδή σε προσφυγόπουλα που φοιτούν σε διαφορετικές βαθμίδες εκπαίδευσης, σε δύο γονείς πρόσφυγες από διαφορετικές χώρες καθώς και σε μέλη της ευρύτερης εκπαιδευτικής κοινότητας που εμπλέκονται με διαφορετικούς ρόλους στην λειτουργία των ΔΥΕΠ μιας συγκεκριμένης σχολικής περιφέρειας της Αθήνας (Εκπαιδευτικός σε ΔΥΕΠ – Σχολικός Σύμβουλος – Φύλακας του σχολείου – Συντονιστής εκπαίδευσης προσφύγων στη δομή φιλοξενίας του Ελαιώνα – Συνοδός των παιδιών στο λεωφορείο του ΔΟΜ – Μέλος της Ομάδας διαχείρισης, συντονισμού και παρακολούθησης της εκπαίδευσης των προσφύγων στο ΥΠ.Π.Ε.Θ.). Η ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας των παιδιών των προσφύγων που διαβιούν στην ελληνική επικράτεια αποτελεί δικαίωμα των παιδιών, με βάση το υπερεθνικό δίκαιο της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, αλλά και πολιτική επιλογή της ελληνικής κυβέρνησης. Διακηρυγμένος στόχος της εκπαιδευτικής πολιτικής στο θέμα αυτό είναι η φοίτηση στα δημόσια σχολεία της χώρας όσων παιδιών παραμείνουν στην Ελλάδα. Στην Αθήνα η φοίτηση αυτή έχει καταστεί δυνατή στην περίπτωση οικογενειών προσφύγων που διαβιούν σε διαμερίσματα, καταλήψεις ή δομές φιλοξενίας και που απευθύνονται για την εγγραφή των παιδιών τους στα σχολεία της περιοχής τους αναλαμβάνοντας την ευθύνη της μεταφοράς τους. Για τον πολύ μεγάλο όμως όγκο των παιδιών που μένουν σε Δομές φιλοξενίας προσφύγων η μετακίνηση αυτή είναι αδύνατη. Η λύση που επέλεξε η ελληνική πολιτεία είναι η ίδρυση και λειτουργία των Δ.Υ.Ε.Π. για ένα μεταβατικό χρονικό διάστημα. Το στρογγυλό τραπέζι που προτείνεται φιλοδοξεί να δώσει τον λόγο σε άτομα που σχετίζονται άμεσα με την λειτουργία του θεσμού, που έχουν να καταθέσουν μαρτυρίες και σχόλια από την πραγματικότητα που βιώνουν ο καθένας από την δική του μεριά, και που δεν έχουν συνήθως την ευκαιρία της πρόσβασης σε εκπαιδευτικά συνέδρια και τυπικές αξιολογήσεις.

Ενδεικτικά θέματα/άξονες της συζήτησης: Οι προσδοκίες των γονιών, οι ανησυχίες τους, η επαφή και η συνεργασία με το σχολείο και τους/τις εκπαιδευτικούς – η γνώμη των προσφυγόπουλων για το σχολείο τους, τα συναισθήματά τους, η επαφή με τα «άλλα» παιδιά – η επαφή με τα παιδιά, η συνεργασία του ΣΕΠ με τους γονείς και το σχολείο, οι δυσκολίες της μεσολάβησης – οι δυσκολίες στην λειτουργία της μεταφοράς, η γνωριμία και το δέσιμο του συνοδού ΔΟΜ με τα παιδιά, – η στάση των περιοίκων, η επαφή με τα παιδιά, η πραγματικότητα της ζωής στην σχολική αυλή από την οπτική του φύλακα – οι μαρτυρίες του υπεύθυνου εκπαιδευτικού της ΔΥΕΠ και του Σχολικού Συμβούλου: δυσκολίες και χαρές ενός χρόνου λειτουργίας – ο σχεδιασμός της Ομάδας του ΥΠΠΕΘ, η ανατροφοδότηση από τα σχολεία και η υποστήριξή τους, το μέλλον.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: πρόσφυγες, ένταξη, εκπαιδευτική κοινότητα

Υπηρεσίες προσχολικής αγωγής και φροντίδας σε περίοδο οικονομικής κρίσης: Ευκαιρίες και προκλήσεις για την διαμόρφωση εκπαιδευτικής πολιτικής και της εφαρμογή της.

ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑ, ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ (ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ & ΕΡΕΥΝΑΣ)

ΖΑΦΕΙΡΑΚΟΥ ΑΓΛΑΪΑ, ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ (ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΙΟΤΙΚΗ & ΙΣΟΤΗΤΑ)

ΣΤΕΛΛΑΚΗΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ, ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ, ΤΕΕΑΠΗ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

ΠΑΪΖΗΣ ΝΙΚΟΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Για μεγάλο χρονικό διάστημα και σε πολλές χώρες, οι υπηρεσίες προσχολικής αγωγής και φροντίδας υπήρξαν ο φτωχός συγγενής της κυβερνητικής πολιτικής με υπο-εκπαιδευμένο, υπο-αμειβόμενο και υποτιμημένο προσωπικό, κατακερματισμένες υπηρεσίες παρεχόμενες από διάφορες κυβερνητικές υπηρεσίες (π.χ. εκπαίδευσης, υγείας, κοινωνικής πρόνοιας), με αμφιλεγόμενη ποιότητα, που συχνά όχι μόνο δεν μείωνε αλλά ενίσχυε τις εσωτερικές ανισότητες. Παρά το γεγονός ότι πολλά από αυτά τα ζητήματα παραμένουν φλέγοντα, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (UNCRC, 1989) καθώς και εκτεταμένες έρευνες που έγιναν τα τελευταία 30 χρόνια, έχουν αλλάξει το τοπίο, προσφέροντας ισχυρά επιχειρήματα ότι η επένδυση στη ποιοτική προσχολική αγωγή, προσβάσιμη από όλους και ιδιαίτερα από τις ευάλωτες οικογένειες, «είναι μια από τις πιο αποδοτικές επενδύσεις για βελτίωση της εκπαίδευσης, της υγείας, των κοινωνικών και οικονομικών αποτελεσμάτων που αυξάνουν τις οικονομικές απολαβές και μειώνουν την ανάγκη για ακριβά παρεμβατικά κοινωνικά προγράμματα» (βλέπε, Heckman Equation). Τα ισχυρά ερευνητικά αποτελέσματα συνέβαλαν ώστε η δίκαιη παροχή ποιοτικής προσχολικής αγωγής και φροντίδας να αποτελέσει έναν από τους κύριους εκπαιδευτικούς στόχους των “Βιώσιμων Αναπτυξιακών Στόχων 2030” των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO, 2015) που προβλέπουν όλες οι χώρες «*Να διασφαλίσουν, έως το 2030, ότι όλα τα αγόρια και τα κορίτσια θα έχουν πρόσβαση σε ποιοτική ανάπτυξη και φροντίδα κατά τα πρώτα χρόνια της παιδικής τους ηλικίας καθώς και πρόσβαση στην προσχολική εκπαίδευση έτσι ώστε να προετοιμαστούν για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.*» Αυτή η παγκόσμια δέσμευση προσφέρει ευκαιρίες στις χώρες για επενδύσεις που αποβλέπουν στην αύξηση υπηρεσιών προσχολικής αγωγής και φροντίδας, αλλά δεν είναι χωρίς προκλήσεις, ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικής κρίσης. Οι δύο βασικοί δείκτες των Βιώσιμων Αναπτυξιακών Στόχων 2030 για την ανάπτυξη υπηρεσιών προσχολικής αγωγής και φροντίδας, ως «(1) ο αριθμός των παιδιών που έχουν πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες παιδικής ηλικίας και (2) η μέτρηση των ειδικών δεικτών ανάπτυξης των παιδιών» τέθηκαν για να κρατήσουν τις κυβερνήσεις υπόλογες για τη δέσμευσή τους να εργαστούν για την υλοποίηση του στόχου. Όμως αυτοί οι στόχοι θέτουν με έντονο τρόπο, συγκεκριμένα διλήμματα, προκλήσεις και επιλογές για τη πολιτική προσχολικής αγωγής και φροντίδας και την εφαρμογή της και ιδιαίτερα για την δημιουργία εναλλακτικών ποιοτικών και βιώσιμων μοντέλων προσβάσιμων από όλους και ιδιαίτερα από ευπαθείς οικογένειες.

Σε αυτό το πλαίσιο, στη στρογγυλή τράπεζα, θα τεθούν και θα συζητηθούν τα ακόλουθα ερωτήματα:

1. Πως η δέσμευση της “Βιώσιμων Αναπτυξιακών Στόχων 2030” σχετικά με την ανάπτυξη και αγωγή των μικρών παιδιών εμπνέει τις χώρες ώστε να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν αντίστοιχες πολιτικές;
  2. Ποια εναλλακτικά μοντέλα προσχολικής αγωγής και φροντίδας με υψηλή ποιότητα είναι δυνατόν να χρηματοδοτηθούν και να εφαρμοστούν σε περίοδο οικονομικής κρίσης? Ποιοι μπορεί να είναι οι φορείς χρηματοδότησης;
  3. Πως μπορεί να εξασφαλισθεί η πρόσβαση ευπαθών οικογενειών σε προγράμματα προσχολικής αγωγής υψηλής ποιότητας;
  4. Ποιες είναι οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες για την διασφάλιση της βιωσιμότητας ποιοτικών
-

εναλλακτικών μοντέλων προσχολικής αγωγής και φροντίδας;

Αυτά τα ερωτήματα θα συζητηθούν αντλώντας από βασικά ευρήματα έγκυρων μελετών που έγιναν σε διάφορες χώρες σχετικά με την πολιτική προσχολικής ηλικίας, τη δημιουργία προγραμμάτων και μοντέλων προσχολικών υπηρεσιών και την κοστολόγησή τους με αναφορά στη τρέχουσα κατάσταση στην Ελλάδα.

References

J.J. Heckman (n.d) The Heckman equation. There's more to gain by taking a comprehensive approach to early childhood development, Retrieved from <https://heckmanequation.org> (20/03/2017)

UNCRC (1989) The United Nations Convention of the Rights of the Child.

UN (2015) Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Πολιτική προσχολικής αγωγής και φροντίδας, προγράμματα, μοντέλα, ποιότητα, βιωσιμότητα, ανισότητα, χρηματοδότηση

ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Διδακτικές πρακτικές και ετερότητες.

ΔΗΜΑ ΣΟΦΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ

Στα πλαίσια αυτής της εργασίας διερευνάμε πως ο εκπαιδευτικός διαχειρίζεται την ετερότητα στο εκπαιδευτικό πλαίσιο. Ειδικότερα σκοπός μας είναι να δούμε ποιες είναι οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την ετερότητα και πως τις μεταφράζουν στις διδακτικές τους πρακτικές.

Η προσέγγιση αυτού του σκοπού γίνεται μέσα από τη διερεύνηση αξόνων, οι οποίοι αποτελούν και τα ερευνητικά ερωτήματα. Τα ερευνητικά ερωτήματα λοιπόν που θέτουμε είναι α) ποια είναι η παιδαγωγική ταυτότητα του εκπαιδευτικού, τι είδους δηλαδή παιδαγωγική υιοθετούν οι εκπαιδευτικοί, β) ποιες είναι οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την ετερότητα και πως τις μεταφράζουν στις διδακτικές τους πρακτικές, γ) πως αντιλαμβάνονται την σχολική γνώση και δ) πως αντιλαμβάνονται τον ρόλο τους στην εκπαιδευτική διαδικασία σε σχέση και με το αναλυτικό πρόγραμμα. Η μεθοδολογία που ακολουθήσαμε για τη διερεύνηση των ερωτημάτων είναι η ποιοτική έρευνα και το μεθοδολογικό εργαλείο η ημιδομημένη συνέντευξη. Στην έρευνα συμμετείχαν τέσσερεις εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και τα δεδομένα που προέκυψαν αναλύθηκαν και ερμηνεύτηκαν συνδυαστικά και συγκριτικά.

Τα κυριότερα ευρήματα που προέκυψαν είναι: α) ως προς τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την ετερότητα και τον τρόπο διαχείρισής της, προκύπτει διαφοροποίηση τόσο στο λόγο και τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την ετερότητα όσο και στις διδακτικές πρακτικές που υιοθετούν. Προκύπτει δηλαδή αποσιώπηση της ετερότητας και καμία διαφοροποίηση στις διδακτικές πρακτικές αλλά και ουσιαστική αναγνώριση της ετερότητας μέσα από την υιοθέτηση διδακτικών πρακτικών προς την κατεύθυνση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Επίσης προκύπτει διαφορά ως προς το πως οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται το ρόλο τους κάτι που σχετίζεται με το πως αξιοποιούν το αναλυτικό πρόγραμμα αλλά και με την επαγγελματική τους βιογραφία. Αναλυτικότερα, ενώ φαίνεται οι εκπαιδευτικοί να αναγνωρίζουν το ρόλο τους ως ερευνητές του μαθητικού τους πλαισίου αναγνωρίζοντας την ετερότητα, στην πράξη μόνο σε μία περίπτωση εκπαιδευτικού προκύπτει ένας ενεργητικός ρόλος ως προς την αναγνώριση αλλά και διαχείριση της ετερότητας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Διδακτικές πρακτικές, ετερότητες, ρόλος εκπαιδευτικού

Συνεργασία παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας & γονέων από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα.

ΚΑΡΑΒΙΔΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ, Τ.Ε.Ι. ΗΠΕΙΡΟΥ

ΖΙΩΓΑ ΕΥΓΕΝΙΑ, ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΒΡΕΦΙΚΗΣ ΑΦΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, Τ.Ε.Ι. ΗΠΕΙΡΟΥ

ΒΡΥΩΝΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΚΩΤΣΗΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, Α/ΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΑΡΤΑΣ

Τα παιδιά των αλλοδαπών μεταναστών με την ένταξή τους στο προσχολικό ίδρυμα έχουν να αντιμετωπίσουν μια σειρά από δυσκολίες που αφορούν τόσο την επικοινωνία σε μια γλώσσα πέραν της μητρικής τους, όσο και την προκατάληψη και συχνά απορριπτική στάση των άλλων παιδιών και των γονέων τους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας & Ανάπτυξης (Lastikka & Lirponen, 2016), συστήνουν στο πλαίσιο των υπηρεσιών της πρώιμης παιδικής ηλικίας την ενθάρρυνση της συμμετοχής των γονέων διαφορετικής εθνοτικής προέλευσης, με στόχο την αντιμετώπιση του πιθανού κοινωνικού τους αποκλεισμού. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη της σπουδαιότητας της συνεργασίας των παιδαγωγών με τους αλλοδαπούς γονείς με σκοπό αφενός την ομαλή ένταξη των παιδιών τους στο σχολικό περιβάλλον και την κοινωνικοποίησή τους και αφετέρου στη δυνατότητα έκφρασης της πολιτισμικής τους ταυτότητας.

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, η οποία ανέδειξε πληθώρα μοντέλων που αφορούν στη συνεργασία μεταξύ των Γονέων και των Παιδαγωγών (Isik-Ercan et al., 2016). Σε γενικές γραμμές οι πρακτικές χαρακτηρίζονται από α. τη δημιουργία ενός θετικού και χωρίς αποκλεισμούς περιβάλλοντος μέσα στην τάξη, β. από ίσες ευκαιρίες συμμετοχής των αλλοδαπών γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία καθώς και γ. στην προώθηση του διάλογου με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών και την αμοιβαία κατανόηση.

Η εφαρμογή των παραπάνω πρακτικών στην επικοινωνία μεταξύ παιδαγωγών και αλλοδαπών γονέων συμβάλλει στην ομαλή μετάβαση των παιδιών στο χώρο του προσχολικού ιδρύματος και στην αντιμετώπιση των προβλημάτων προσαρμογής τους, ενώ βοηθά τους εκπαιδευτικούς να κατανοήσουν καλύτερα τις ανάγκες και τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των μικρών παιδιών που προέρχονται από αλλοδαπούς γονείς.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Συνεργασία εκπαιδευτικών - γονέων, Ένταξη, Πολυπολιτισμικότητα

Η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας, σε πρώιμα προγράμματα διατροφικής συμβουλευτικής.

ΚΑΡΑΒΙΔΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ, Τ.Ε.Ι. ΗΠΕΙΡΟΥ

ΖΙΩΓΑ ΕΥΓΕΝΙΑ, ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΒΡΕΦΙΚΗΣ ΑΦΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, Τ.Ε.Ι. ΗΠΕΙΡΟΥ

ΒΡΥΩΝΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΣΕΡΓΟΥΛΑ ΑΝΝΑ, ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΒΡΕΦΙΚΗΣ ΑΦΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, Τ.Ε.Ι. ΗΠΕΙΡΟΥ

Οι διατροφικές διαταραχές είναι ένα αναδυόμενο ζήτημα υγείας σε παγκόσμιο επίπεδο, με πολυδιάστατες επιπτώσεις, από τη φυσιολογική και οικονομική αστάθεια ως την εμφάνιση ψυχοπαθολογικών χαρακτηριστικών (WHO, 2014). Έχει παρατηρηθεί μια συνέχεια των πρώιμων διατροφικών προβλημάτων στη μετέπειτα ενήλικη ζωή (Καραβίδα, 2016). Συνεπώς, κρίνεται αναγκαία η εκπαίδευση και η πιστοποίηση των Παιδαγωγών Προσχολικής Ηλικίας, σε καιρούς κρίσης, στην εφαρμογή παρεμβατικών προγραμμάτων διατροφικής συμβουλευτικής σε χώρους Προσχολικών Ιδρυμάτων, όπου δομούνται επιπλέον οι διατροφικές συνήθειες των παιδιών.

Η συλλογή των δεδομένων έχει πραγματοποιηθεί με τη στρατηγική της βιβλιογραφικής ανασκόπησης με λέξεις κλειδιά.

Κατεγράφησαν αφενός ποικίλες επιστημονικά τεκμηριωμένες πρακτικές, αφετέρου επιστημονικά πιστοποιημένα κέντρα εφαρμογής παρεμβατικών προγραμμάτων ανά την υφήλιο, στην υιοθέτηση κατάλληλων διατροφικών συνηθειών. Επιλεκτικά, αναφέρουμε το «Πρόγραμμα Π.Ο.Υ.» (WHO, 2012), το «Πρόγραμμα Αντιμετώπισης Παιδικής Παχυσαρκίας» της Εταιρίας Έρευνας και Ποιότητας Φροντίδας της Υγείας των ΗΠΑ (AHRQ, 2013), το πρόγραμμα του Πανεπιστημίου Bristol «AFLY5» (Kirring et al., 2014), το Καναδικό πρόγραμμα «TARGet Kinds!» (Carsley et al., 2015) και το Φιλανδικό πρόγραμμα διετούς διάρκειας (Viitasalo et al., 2016). Σε γενικές γραμμές τα προγράμματα αυτά περιλαμβάνουν δύο κατηγορίες: α. κρατικές - κοινοτικές δομές που υποστηρίζουν τις προληπτικές πολιτικές και στρατηγικές υιοθέτησης διατροφικών συνηθειών και β. διευρυμένες πληθυσμιακές πολιτικές και πρωτοβουλίες, όπως το διατροφικό γονεϊκό περιβάλλον ή τη φυσική δραστηριότητα.

Η άμεση εκπαίδευση και η πιστοποίηση των Παιδαγωγών Προσχολικής Ηλικίας σε επιστημονικά τεκμηριωμένα προγράμματα διατροφικής συμβουλευτικής, κρίνεται αναγκαία και απαραίτητη στη χώρα μας αφενός για τον εμπλουτισμό και την επικαιροποίηση των γνώσεων στο πλαίσιο της Δια Βίου Εκπαίδευσης, αφετέρου στην αντιμετώπιση των διατροφικών διαταραχών.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Διατροφικές Διαταραχές, Πρώιμα παρεμβατικά προγράμματα, Διατροφική συμβουλευτική

Το εύρος της ισότητας κατά την εφαρμογή φυσικών δραστηριοτήτων σε εκπαιδευτικούς χώρους.

ΚΑΡΑΒΙΔΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ, Τ.Ε.Ι. ΗΠΕΙΡΟΥ

ΖΙΩΓΑ ΕΥΓΕΝΙΑ, ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΒΡΕΦΙΚΗΣ ΑΦΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, Τ.Ε.Ι. ΗΠΕΙΡΟΥ

ΠΑΝΟΥΣΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, 4ΕΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ ΤΕΦΑΑ ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΡΑΚΗΣ

ΔΑΝΙΗΛΙΔΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΒΡΕΦΙΚΗΣ ΑΦΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, Τ.Ε.Ι. ΗΠΕΙΡΟΥ

ΚΩΤΣΗΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, Α/ΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΑΡΤΑΣ

Η πληθώρα ερευνητικών δεδομένων καταγράφουν τη σημασία της ισότητας των φυσικών δραστηριοτήτων (ΦΔ), ως δείκτες της ολιστικής υγείας των πληθυσμών σε περιόδους κρίσης. Παρ' όλα αυτά η εφαρμογή των ΦΔ δεν καταγράφει υψηλά επίπεδα εφαρμογής, γεγονός το οποίο οφείλεται σε ποικίλους παράγοντες αφενός στην υγεία και στην εκπαίδευση, αφετέρου σε κοινωνικούς και πολιτισμικούς παράγοντες (WHO, 2013). Η εγκατάσταση στη χώρα μας οικονομικών μεταναστών διαμορφώνει νέες εκπαιδευτικές ανάγκες και η ύπαρξη μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, συχνά δημιουργεί προβλήματα και προκαλεί συγκρούσεις, κυρίως λόγω της μη αποδοχής της διαφορετικότητας. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η καταγραφή και κριτική παρουσίαση διεθνών πολιτικών στρατηγικών, ούτως ώστε οι εργαζόμενοι στο χώρο των ΦΔ των μικρών παιδιών, να μπορέσουν να εμπεριέχουν την ισότητα σε διαφορετικά πολιτισμικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα.

Μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, καταγράψαμε εύρος προγραμμάτων ΦΔ. Ενδεικτικά αναφέρουμε παραδείγματα σημαντικών πολιτικών προσεγγίσεων (Stidder et al., 2013), όπως και οργανισμών (Sporting Equals – World Enterpresenship Forum, 2008), τα οποία στηρίζονται σε βασικές προδιαγραφές - Equality Standard for Sport – οι οποίες θα περιγραφούν και αναλυθούν (Kang, 2014).

Κρίνεται σκόπιμη η προσεκτική αφομοίωση των προαναφερόμενων παραδειγμάτων, δεδομένης της πρόσφατης κριτικής παρουσίασης, σε τέσσερις Ευρωπαϊκές χώρες, στη Δανία, Φιλανδία, Ρουμανία και Αγγλία, οι οποίες χρησιμοποίησαν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα ΦΔ – REFORA (Hamalainen et al., 2015) με στόχο την ισότητα κατά την εφαρμογή μέσω του συγκεκριμένου προγράμματος. Τα αποτελέσματα λοιπόν της αξιολόγησης (Hamalainen et al., 2016), σημειώνουν την αποφυγή της χρήσης συμβολικών πολιτικών προσεγγίσεων, όπως κατεγράφησαν στις προαναφερθείσες χώρες και οι οποίες, πιθανώς, στη συνέχεια να μπορέσουν να οδηγήσουν στη χάραξη πολιτικών πράξεων με στόχο την ισότητα κατά την εφαρμογή προγραμμάτων ΦΔ.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Φυσική δραστηριότητα, Ισότητα, Πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα

Απόψεις και Εμπειρίες Νηπιαγωγών για το Εκπαιδευτικό Δράμα σε Προσχολικές τάξεις. Μια διδακτική πρακτική που σέβεται όλα τα παιδιά.

ΚΙΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ- Α΄ ΚΕΔΔΥ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΠΕΛΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΣΕ ΤΜΗΜΑ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΗΣ Β΄ ΑΘΗΝΑΣ

Η συγκεκριμένη έρευνα θέτει ως πρωταρχικό σκοπό της να ερευνήσει τις απόψεις και εμπειρίες νηπιαγωγών γενικής αγωγής, οι οποίοι εργάζονται σε νηπιαγωγεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Αττικής, αναφορικά με τον τρόπο που οργανώνουν και υλοποιούν τη διδακτική μορφή του Εκπαιδευτικού Δράματος. Απώτερος σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η ανίχνευση της πιθανότητας συμβολής του Εκπαιδευτικού Δράματος στον επιστημονικό διάλογο για τις διδακτικές πρακτικές στο Νηπιαγωγείο, υπό το πρίσμα της ενταξιακής εκπαίδευσης.

Για να πετύχει αυτόν το σκοπό, το ενδιαφέρον της έρευνας στρέφεται και εστιάζεται στην απάντηση τριών βασικών ερωτημάτων:

1. Ποιες είναι οι απόψεις και γνώσεις των νηπιαγωγών για το Εκπαιδευτικό Δράμα ως διδακτική μέθοδο;
2. Ποιοι είναι οι τρόποι οργάνωσης και υλοποίησης του Εκπαιδευτικού Δράματος στο πλαίσιο της προσχολικής εκπαίδευσης;
3. Σε ποιο βαθμό οι παραπάνω εκπαιδευτικές πρακτικές καλλιεργούν το σεβασμό στο προφίλ κάθε μαθητή και προωθούν τη συμμετοχή όλων στην εκπαιδευτική διαδικασία;

Για τη συγκεκριμένη έρευνα, ως καταλληλότερο μεθοδολογικό εργαλείο επιλέχθηκε η ημι-δομημένη συνέντευξη.

Έπειτα από την παρουσίαση και ανάλυση των ευρημάτων διεξήχθη το συμπέρασμα ότι το εκπαιδευτικό δράμα σκιαγραφείται ως μια ενταξιακή διδακτική μορφή. Ως τέτοια, θέτει σε διερεύνηση τόσο το μαθητή του Νηπιαγωγείου στη διαδικασία προσέγγισης της γνώσης, όσο και το ευρύτερο προσχολικό πλαίσιο (τι διδάσκεται στο Νηπιαγωγείο, πώς διδάσκεται, ποιος ο ρόλος του Νηπιαγωγού και του νηπίου στην όλη διαδικασία). Το Εκπαιδευτικό Δράμα, όπως οργανώνεται και υλοποιείται σε προσχολικές τάξεις προάγει τη διαφοροποίηση μέσα από τις πρακτικές του, οι οποίες διαθέτουν τα χαρακτηριστικά της διαφοροποιημένης διδασκαλίας.

Στην ανεύρεση, κατά συνέπεια, μιας νέας ατζέντας θεμάτων σχετικών με την εφαρμογή διδακτικών μορφών στο Νηπιαγωγείο, οι οποίες να απευθύνονται σε ανομοιογενείς προσχολικές τάξεις, το εκπαιδευτικό δράμα αποτελεί μια πρόταση που σύμφωνα με τις απόψεις των εκπαιδευτικών που τη χρησιμοποιούν, δημιουργεί τις απαραίτητες προϋποθέσεις ώστε παιδιά από διαφορετικά γλωσσικά και κοινωνικά περιβάλλοντα αλλά και παιδιά που χαρακτηρίζονται ως παιδιά με αναπηρίες να συμμετέχουν ισότιμα στην τάξη.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Εκπαιδευτικό Δράμα, Ενταξιακή Εκπαίδευση, Διαφοροποιημένη Διδασκαλία

Οι «Χίλιες Γλώσσες» των Παιδαγωγών και οι Προκλήσεις του Εκπαιδευτικού Αποκλεισμού.

ΜΟΥΣΕΝΑ ΕΛΕΝΗ, ΣΧΟΛΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ,
ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΤΕΙ ΑΘΗΝΑΣ
ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ ΤΡΥΦΑΙΝΗ, ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, ΤΕΙ ΑΘΗΝΑΣ

Τα χαρακτηριστικά της κινητικότητας των πληθυσμών, της πολυγλωσσίας και της πολυπολιτισμικότητας των κοινωνιών είναι κυρίαρχα σήμερα στην Ελλάδα και τον κόσμο. Η Παιδαγωγική Επιστήμη και η εκπαίδευση ειδικότερα καλούνται να απαντήσουν στις προκλήσεις του σύγχρονου περιβάλλοντος αναπτύσσοντας μεθόδους και τεχνικές που θα αποβούν προς όφελος πρωτίστως των παιδιών, μεταναστών και γηγενών.

Στην εργασία αυτή, γίνεται αναφορά σε εννοιολογικές προσεγγίσεις του εκπαιδευτικού αποκλεισμού και διερευνώνται εκπαιδευτικές πρακτικές, οι οποίες προωθούν τον πολιτισμικό διάλογο, προάγουν τις ανθρώπινες αξίες, και υποστηρίζουν τα δικαιώματα των παιδιών. Αναλύονται τρία παραδείγματα εκπαιδευτικών πρακτικών, που έχουν εφαρμοστεί πρόσφατα, και αποτιμώνται οι επιδράσεις τους στα παιδιά-μαθητές. Σε κάθε παράδειγμα αναδεικνύονται οι ικανότητες των εκπαιδευτικών ως καταλυτικός παράγοντας εξάλειψης του άτυπου εκπαιδευτικού αποκλεισμού. Το πρώτο παράδειγμα αφορά σε καταγραφή συζήτησης σε τάξη νηπιαγωγείου με θέμα τη διαφορετικότητα και με εποπτικό υλικό την αφίσα της UNESCO για την ανοχή του 1995. Το δεύτερο παράδειγμα αφορά σε γράμμα αλλοδαπού μαθητή δημοτικού σχολείου προς τη δασκάλα του και τους συμμαθητές του, μετά την αναχώρησή του από την Ελλάδα. Το τρίτο παράδειγμα αφορά σε αφήγηση βιωμάτων μαθήτριας που έζησε και σπούδασε σε χώρα της Ευρώπης ως παιδί μεταναστών και τώρα εργάζεται στην ίδια χώρα ως παιδαγωγός προσχολικής ηλικίας.

Η ανάλυση των εκπαιδευτικών πρακτικών αναδεικνύει τον καθοριστικό ρόλο των παιδαγωγών κάθε βαθμίδας στην απόκρουση του κινδύνου του άτυπου εκπαιδευτικού αποκλεισμού.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Ικανότητες Παιδαγωγών, Εκπαιδευτικός Αποκλεισμός, Προσχολική και Σχολική Ηλικία

Το πολυπολιτισμικό στοιχείο στο Πρόγραμμα Σπουδών της Νέας Ελληνικής Γλώσσας στην Α' Λυκείου.

ΝΤΙΝΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ-ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΤΗΣ,
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΜΟΥΤΣΙΟΥΝΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ Π.Ε.02, Μ.Δ.Ε.

Με δεδομένες πλέον τις κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές και πολιτικές συνθήκες που επικρατούν στην εποχή μας και ειδικότερα στη χώρα μας, δεδομένη θεωρείται και η πολυπολιτισμικότητα. Αυτό όμως που δεν θεωρείται αυτονόητο είναι η αποδοχή, ο σεβασμός και γενικότερα η ορθή διαχείρισή της.

Στα πλαίσια αυτά, καθοριστικός κρίνεται ο ρόλος της εκπαίδευσης, που καλείται να προετοιμάσει κατάλληλα τους μελλοντικούς πολίτες για τις νέες αυτές συνθήκες. Είναι αυτή που θα πρέπει να εντάξει αρμονικά σε όλες της τις διαδικασίες οποιοδήποτε νέο στοιχείο και να ενισχύσει το αίσθημα της ισότητας και της ισοτιμίας, κάνοντας ορατή την ανάγκη της αρμονικής συνύπαρξης μεταξύ ίσων, αλλά ταυτόχρονα και διαφορετικών πολιτών. Προϋπόθεση για αυτό είναι η αφομοίωση του διαφορετικού, χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει κατάργηση της διαφορετικότητας. Αντιθέτως, δηλώνει τον αδιαπραγμάτευτο σεβασμό για το διαφορετικό στοιχείο, αλλά κυρίως για το άτομο που το εκπροσωπεί.

Για τους λόγους αυτούς, θεωρήσαμε σκόπιμο στην παρούσα ανακοίνωση να εστιάσουμε την προσοχή μας στον ρόλο της εκπαίδευσης και να μελετήσουμε τη θέση που κατέχει σε αυτή το πολυπολιτισμικό στοιχείο. Ο καταλληλότερος τρόπος για μια τέτοιου είδους αναζήτηση δεν θα μπορούσε να είναι άλλος από τη μελέτη του Προγράμματος Σπουδών (Π.Σ.). Πιο συγκεκριμένα, επιλέχθηκε το Π.Σ. της Νέας Ελληνικής Γλώσσας στην Α' Λυκείου, τόσο για την κομβική σημασία αυτής της τάξης σε σχέση με την ηλικιακή ομάδα στην οποία απευθύνεται, όσο και για την ιδιαιτερότητα του γνωστικού αντικειμένου, καθώς πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι η ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων μπορεί να συμβάλει στην καλύτερη προετοιμασία των μαθητών για την ένταξή τους σε ένα νέο πολυπολιτισμικό περιβάλλον, το οποίο χαρακτηρίζεται από συνεχείς μεταβολές.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Πρόγραμμα Σπουδών, Νέα Ελληνική Γλώσσα Α' Λυκείου, πολυπολιτισμικό στοιχείο.

Η διαπολιτισμική δεξιότητα των νηπιαγωγών.

ΠΑΠΠΑ ΕΛΕΝΗ, ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η διαπολιτισμική δεξιότητα είναι ένα πρόσφατο πεδίο στο χώρο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, όπου θα πρέπει να διανυθεί αρκετός δρόμος ακόμα. Στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία, τη διαπολιτισμική δεξιότητα μπορεί να τη συναντήσει κανείς και ως διαπολιτισμική επάρκεια, διαπολιτισμική ετοιμότητα, διαπολιτισμική ικανότητα ή και διαπολιτισμική επικοινωνία.

Για τις ανάγκες της έρευνας που διεξάγουμε μελετήσαμε πιο λεπτομερώς το θεωρητικό και ερευνητικό πλαίσιο που επικεντρώνεται στη διαπολιτισμική ετοιμότητα υπό το πρίσμα της μάθησης και διδασκαλίας σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον. Πραγματοποιήσαμε ποσοτική έρευνα απευθυνόμενοι σε εκπαιδευτικούς αστικών και μη περιοχών της Θεσσαλίας. Τα αποτελέσματα επεξεργάστηκαν σε πλατφόρμα του SPSS.

Με την έρευνα μας επιδιώκουμε να δώσουμε απαντήσεις στο πόσο τα προγράμματα που ακολουθούν οι εκπαιδευτικοί είναι διαπολιτισμικά, πόσο οι εκπαιδευτικοί προσαρμόζουν το έργο τους στο σύγχρονο περιβάλλον και το περιβάλλον της τάξης τους, σε ποιο βαθμό γνωρίζουν την κουλτούρα και τα μαθησιακά στυλ των πολιτισμικά διαφερόντων μαθητών τους, και, αν και κατά πόσο επικοινωνούν και αλληλεπιδρούν με όλο το μαθητικό σύνολο της τάξης. Τα ερωτήματα αυτά πηγάζουν έπειτα μελέτης των αρχών της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης του Essinger (Essinger 1993), των όσων ορίζει η Gay (2002) ως απαραίτητα για μια διαπολιτισμικά υπεύθυνα διδασκαλία και το μοντέλο πυραμίδα της Deardoff (2006) για τη διαπολιτισμική ετοιμότητα.

Ενισχύοντας την εγκυρότητα και την αξιοπιστία της έρευνας στοχεύσαμε μόνο σε εκπαιδευτικούς της Α'/βάθμιας εκπαίδευσης και συγκεκριμένα στον κλάδο των νηπιαγωγών. Έρεισμα για την έρευνα μας αποτελεί σε υψηλό βαθμό το βιβλιογραφικό και ερευνητικό έλλειμμα της μελέτης για τη διαπολιτισμική δεξιότητα των εκπαιδευτικών. Η εργασία επιδιώκει να αποδώσει τη διαπολιτισμική διάσταση στην πραγματικότητα του ελληνικού νηπιαγωγείου και να αποτυπώσει το επίπεδο διαπολιτισμικής δεξιότητας του μέσου νηπιαγωγού.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Διαπολιτισμική δεξιότητα, εκπαιδευτικοί της Α'/βάθμιας εκπαίδευσης, νηπιαγωγοί

Η χρήση των Νέων Τεχνολογιών μέσα από ένα καινοτόμο περιβαλλοντικό πρόγραμμα για την Ανακύκλωση.

ΠΑΤΑΠΗ ΠΑΝΤΕΛΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ (ΠΕ 60), Med ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΑΠΚΥ), ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, 4^ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ

ΚΟΥΤΗ ΜΑΡΙΑ, ΣΧΟΛΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ 4^{ΗΣ} ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ Π.Α, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΠΑΤΑΠΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, ΔΑΣΚΑΛΑ ΠΕ 70, Med ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ΕΑΠ), ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Το παρόν εκπαιδευτικό σενάριο αφορά στην ευαισθητοποίηση των μαθητών σε θέματα « Ανακύκλωσης» με τη χρήση ΤΠΕ και πραγματοποιήθηκε στο 4^ο νηπιαγωγείο Σαλαμίνας σε συνεργασία με μαθητές Δημοτικού Σχολείου. Τα παιδιά με την υποστήριξη των εκπαιδευτικών σχεδίασαν την «έρευνα» και μέσα από βιωματικές και επικοινωνιακές δράσεις συνέδεσαν το πρόγραμμα με την καθημερινή πρακτική και το σχολείο με την τοπική κοινότητα. Το σενάριο εξυπηρετεί ανομοιογενείς ομάδες παιδιών, παιδιά με αναπηρία και πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα μάθησης.

Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές -Συμβατότητα με το Α.Π.Σ. και το Δ.Ε.Π.Π.Σ : είναι συμβατό διότι περιλαμβάνει δραστηριότητες που καλύπτουν όλα τα γνωστικά αντικείμενα για το νηπιαγωγείο και την Α' τάξη του Δημοτικού σχολείου. Δηλαδή: Γλώσσα, Μαθηματικά, Μελέτη Περιβάλλοντος, Δημιουργία και Έκφραση, Πληροφορική. Διέπεται από διαθεματική και διεπιστημονική προσέγγιση, λαμβάνοντας υπόψη τις πρότερες γνώσεις, στάσεις και αντιλήψεις των νηπίων.

Κεντρικοί εκπαιδευτικοί στόχοι:

Γενικός σκοπός είναι να διακρίνουν τα παιδιά τη σημασία της καθημερινής ανακύκλωσης υλικών στη ζωή των ανθρώπων μέσα από την ανάπτυξη συλλογικών δραστηριοτήτων που ευνοούν την αλληλεπίδραση, την επικοινωνία, τη χρήση της τεχνολογίας, τον προφορικό και γραπτό λόγο. Τον κύριο σκοπό συμπληρώνουν και επιμέρους διδακτικοί στόχοι ως προς τρία επίπεδα: το Γνωστικό αντικείμενο που μελετούν, την Πληροφορική και τη Μαθησιακή διαδικασία.

Μεθοδολογία:

Εποικοδομισμός (Constructivism-J. Piaget), Κοινωνικοπολιτισμικές θεωρήσεις του Vygotsky, Bruner, Ανακαλυπτική μάθηση. Η μάθηση προκύπτει μέσα από διαδικασίες τις οποίες χαρακτηρίζουν η διαπραγμάτευση, η συλλογικότητα και η αμοιβαιότητα και η συνεργασία (Ματσαγγούρας, 2003). D. Ausubel (νοηματική-προσληπτική μάθηση).

Αξιολόγηση:

1^{ος} τρόπος: το μοντέλο του Kirkpatrick: (α) Η ανταπόκριση (reaction): «Τους άρεσε;», β) Η μάθηση (learning): « Έμαθαν;», γ) Η συμπεριφορά (behavior-transfer) : «Θα χρησιμοποιήσουν όσα έμαθαν;», δ) Τα Αποτελέσματα (results): Θα αλλάξουν; «Ποια επίδραση είχε η εκπαίδευση στον εκπαιδευτικό οργανισμό;».

2ος τρόπος: σύμφωνα με τα 3 στάδια αξιολόγησης (Αρχική-Διαμορφωτική-Τελική).

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Ανακύκλωση, ΤΠΕ, συνεργασία, ανομοιογενείς ομάδες

Η «Μετασχηματίζουσα Μάθηση» των Γονέων μέσω Πρώιμων Προληπτικών Προγραμμάτων.

ΧΑΡΙΣΗ ΑΘΗΝΑ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΥΠΟΤΡΟΦΟΣ, ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΜΑΝΤΖΙΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥΛΑ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ, ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ,
ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

Είναι ευρέως διαδεδομένη από τη διεθνή επιστημονική κοινότητα η σημασία της έγκαιρης ψυχοκοινωνικής πρόληψης στην προαγωγή της ολιστικής ανάπτυξης των παιδιών, σε περιόδους κρίσης. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη επιστημονικά τεκμηριωμένων πρώιμων προληπτικών προγραμμάτων στην ενδυνάμωση του γονεϊκού ρόλου και την προώθηση της «Μετασχηματίζουσας Μάθησης» των γονέων μέσω περιεκτικότερων νοηματοδοτήσεων.

Η «Μετασχηματίζουσα Μάθηση» (Mezirow, 2007) γονέων μπορεί να επιτευχθεί (α) μέσω της εκπαίδευσης τους σε επιστημονικά τεκμηριωμένα μοντέλα απτικής επικοινωνίας (Σταμάτης, 2012) στο πλαίσιο πρώιμων παρεμβατικών προγραμμάτων (πρωτόκολλο εφαρμογής βρεφικών μαλάξεων ΙΑΙΜ), όπως έχει επισημανθεί (Charissi & Mantziou, 2014, Μάντζιου κ. συν., 2014) και (β) μέσα από την αξιοποίηση της Αισθητικής Εμπειρίας, η οποία βασίζεται στο επιστημονικά τεκμηριωμένο μοντέλο εκπαίδευσης-ευαισθητοποίησης ενηλίκων μέσω της τέχνης (Κόκκος, 2011). Το μοντέλο αυτό έχει εφαρμοστεί στην Ελλάδα σε ποικίλα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα και ομάδες (Κόκκος και Συνεργάτες, 2011) και αποτελεί ένα ολοκληρωμένο εργαλείο που επιτρέπει στους ενήλικες, μέσα από τη συστηματική παρατήρηση έργων τέχνης, να στοχαστούν κριτικά στερεοτυπικές παραδοχές, που τους εμποδίζουν να είναι λειτουργικοί και να ανακαλύψουν καινούρια νοήματα (Κόκκος, 2011).

Μέσω των προαναφερθέντων πρώιμων παρεμβάσεων, οι γονείς φαίνεται να έχουν τη δυνατότητα να μοιραστούν εμπειρίες και προβληματισμούς, να εκφραστούν συναισθηματικά, να έρθουν σε επαφή με βαθύτερες σκέψεις και συναισθήματα. Οι διαδικασίες αυτές τους παρέχουν ένα περιβάλλον ασφάλειας, προκειμένου να στοχαστούν κριτικά προηγούμενες παραδοχές τους και να διερευνήσουν περαιτέρω εναλλακτικές οπτικές ως προς το γονεϊκό τους ρόλο.

Η εκπαίδευση-ευαισθητοποίηση των γονέων μέσα από έργα τέχνης και την εφαρμογή των βρεφικών μαλάξεων μπορούν να λειτουργήσουν παράλληλα και ενισχυτικά η μία προς την άλλη και να οδηγήσουν τους γονείς σε μοντέλα «Μετασχηματίζουσας Μάθησης». Επιπλέον, κρίνεται σκόπιμη η εμπειρική διερεύνηση της αποτελεσματικότητας των προαναφερθέντων πρώιμων προληπτικών προγραμμάτων και σε ελληνικό δείγμα γονέων.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: μετασχηματίζουσα μάθηση, αισθητική εμπειρία, απτική επικοινωνία

ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ

Με αφορμή ένα βιβλίο: Η δημιουργική γραφή ως εργαλείο στην εκπαίδευση παιδιών προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας.

ΓΑΚΟΣ ΣΩΤΗΡΗΣ, ΥΠ. ΔΙΔΑΚΤΩΡ

Με αφορμή την έκδοση του βιβλίου «Το αγόρι με τη βαλίτσα» του Μάικ Κένι σε διασκευή της Ξένιας Καλογεροπούλου από τις εκδόσεις Πατάκη σχεδιάστηκαν και προτείνονται μια σειρά εκπαιδευτικών δράσεων για παιδιά νηπιακής και πρωτοσχολικής ηλικίας. Στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, της δημιουργίας των απαραίτητων προϋποθέσεων για την αποδοχή της νέας πολιτισμικής πραγματικότητας που έχει δημιουργηθεί και στην προσπάθεια διεύρυνσης και εξεύρεσης καινοτόμων παιδαγωγικών πρακτικών η εικόνα του “άλλου” αποτελεί πεδίο πρακτικής εκπαιδευτικής αξιοποίησης και εφαρμογής. Το βασικό αντικείμενο αυτών των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων είναι μια σειρά παιχνιδιών δημιουργικής γραφής στα οποία τα παιδιά συμμετέχουν έχοντας ως βασικό άξονα την υπόθεση του βιβλίου. Η διαφορετική πρόταση της δημιουργικής γραφής δεν εντάσσεται ούτε εξυπηρετεί μόνο τους στόχους της γλωσσικής αγωγής στα παιδιά αυτής της ηλικίας αλλά συνδυάζει και άλλα αντικείμενα και εξυπηρετεί στόχους μιας διαθεματικής προσέγγισης. Η εξοκείωση των παιδιών με το λόγο και την αφήγηση, η εξερεύνηση των δυνατοτήτων του και η ανακάλυψη του προφορικού τους ύφους συνδυάζεται με ένα δημιουργικό παιχνίδι που θα τους επιτρέψει να καλλιεργήσει τη σχέση τους με τη γραφή και τον κόσμο της λογοτεχνίας. Το αφηγηματικό υλικό χρησιμοποιείται πρωτογενώς και σχολιάζεται, ωστόσο, οι ασκήσεις και τα παιχνίδια δημιουργικής γραφής δίνουν την κατάλληλη αφορμή για αποκωδικοποίηση των εννοιών, εικόνων, συμβόλων και τη συλλογική συνδημιουργία νέων ιστοριών και κειμενικών ειδών. Σύμφωνα με τις αρχές του κριτικού γραμματισμού στο πλαίσιο των συγκεκριμένων δράσεων καλλιεργείται κυρίως το προφορικό κείμενο κάθε κειμενικού είδους. Κεντρικοί εκπαιδευτικοί στόχοι είναι τα παιδιά να αφηγούνται δικές τους ιστορίες χρησιμοποιώντας βασικά μοτίβα της αρχικής ιστορίας, να αναπαριστούν την ιστορία χρησιμοποιώντας αντικείμενα, να παράγουν διαφορετικά κειμενικά είδη, να κατανοούν τους άλλους, να τοποθετούν τον εαυτό τους στη θέση του άλλου, να βλέπουν τα προβλήματά τους μέσα από τα δικά τους μάτια και να καλλιεργηθεί το ενδιαφέρον και η συμπάθεια για τον ήρωα - πρόσφυγα της ιστορίας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: διαπολιτισμική εκπαίδευση, δημιουργική γραφή, κριτικός γραμματισμός

«...και οι γονείς πάνε σχολείο».

ΖΙΩΓΑ ΧΡΥΣΟΥΛΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΣ, Med

Το αντικείμενο της διαπραγμάτευσης μας αποτέλεσε πρόγραμμα Αγωγής Υγείας και εντάσσονταν στην ενότητα της Ψυχικής Υγείας – Κοινωνική συναισθηματική ανάπτυξη.

Η εμπλοκή των γονέων, ως κύριων διαμορφωτών της προσωπικότητας των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία είχε ως βασικό στόχο την ενεργοποίηση των μαθητών. Σύμφωνα, άλλωστε με όσα αναφέρονται στον Οδηγό της Νηπιαγωγού, τα πιο αποτελεσματικά εκπαιδευτικά προγράμματα είναι εκείνα, που εμπλέκουν τους γονείς στη διαδικασία μάθησης των παιδιών τους.

Απώτερος σκοπός μας ήταν και είναι η δημιουργία ενός σχολείου, που θα εκπληρώνει το θεσμικό του ρόλο ως φορέας αγωγής και εκπαίδευσης, θα εμπλέκεται ενεργά με την ευρύτερη κοινότητα, θα εκφράζει και θα αναζητά απαντήσεις σε κοινωνικούς προβληματισμούς και ανησυχίες.

Το πρόγραμμα κινήθηκε σε δυο άξονες: α) Εμπλοκή των γονιών σε όσο το δυνατόν περισσότερες εκφάνσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας μέσα από επισκέψεις τους στο νηπιαγωγείο, οι οποίες συνδέονταν με θεματικές όπως: γραφή ανάγνωση, μαθηματικά, φυσική αγωγή, εικαστικά, παιδί και περιβάλλον. β) Εξατομικευμένες αλλά και ομαδικές ενημερώσεις τους για θέματα σχετικά με το ΔΕΠΣ, την εξέλιξη των παιδιών τους αλλά και θέματα γενικότερα παιδαγωγικού ενδιαφέροντος. Στα πλαίσια του δεύτερου άξονα το νηπιαγωγείο συνεργάστηκε με φορείς και ψυχολόγους, οι οποίοι μας επισκέπτονταν και συζητούσαν μαζί τους θέματα που άπτονταν των ενδιαφερόντων τους. Στην προσπάθεια μας να αναζητήσουμε απαντήσεις στα ερωτήματα, που δημιουργούνται στους γονείς κατά την διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους λειτουργεί στο σχολείο δανειστική βιβλιοθήκη για αυτούς με βιβλία αντίστοιχου περιεχομένου.

Προβλήματα υπήρχαν και ανάκυψαν κυρίως εξαιτίας των καθημερινών υποχρεώσεων, επαγγελματικών και μη των γονέων. Η διάθεση όμως υπήρχε και τα προβλήματα αντιμετωπιζόνταν με την διανομή πληροφοριακού υλικού και την βοήθεια της τεχνολογίας.

Η διαμόρφωση θετικού κλίματος στις ανάμεσα στα μέλη της σχολικής κοινότητας, η συστηματική επικοινωνία μεταξύ τους, η δημιουργία κλίματος αμοιβαίου σεβασμού και εμπιστοσύνης ήταν το μεγάλο κέρδος όλων των εμπλεκόμενων.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Γονείς, Συνεργασία, Επικοινωνία, Ανοιχτό Σχολείο

«Με τη μαμά και τον μπαμπά στο νηπιαγωγείο τα περνάμε μια χαρά» - Εκπαιδευτικές δράσεις γονεϊκής εμπλοκής.

ΚΑΤΣΙΑΒΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΕ60

Η παρούσα εκπαιδευτική δράση πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος σχολικών δραστηριοτήτων με τίτλο « Με τον μπαμπά και τη μαμά στο νηπιαγωγείο τα περνάμε μια χαρά», το οποίο υλοποιήθηκε κατά το σχολικό έτος 2015-2016. Βασικός στόχος ήταν να καλλιεργηθεί κλίμα συνεργασίας και σεβασμού ανάμεσα στο νηπιαγωγείο και την οικογένεια και να ενισχυθεί η γονεϊκή εμπλοκή στην εκπαιδευτική διαδικασία. Επιμέρους στόχοι μας σε συνάρτηση με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών ήταν τα νήπια να αναπτύξουν ικανότητες συνεργασίας τόσο μεταξύ τους, να κατανοούν την αξία της ομαδικής εργασίας και της από κοινού αποκάλυψης, να εκφράζουν τα συναισθήματά τους, να σέβονται τα συναισθήματα και τις ιδέες των άλλων και να εκφράζονται δημιουργικά μέσα από τον πειραματισμό με διαφορετικά υλικά. Βασιστήκαμε σε σύγχρονες παιδαγωγικές προσεγγίσεις πάνω στις οποίες σχεδιάσαμε τις δράσεις μας. Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήσαμε ήταν η ομαδοσυνεργατική μάθηση και η διαθεματική και βιωματική προσέγγιση της γνώσης. Αξιολογώντας τις δράσεις μας, θα λέγαμε πως το όφελος ήταν πολλαπλό για όλους τους εμπλεκόμενους. Τα νήπια αποκόμισαν πλούσιες βιωματικές εμπειρίες. Ένωσαν περήφανα βλέποντας τους γονείς τους να συμμετέχουν μαζί τους κι αισθάνθηκαν την αλληλοαποδοχή γονέων κι εκπαιδευτικού, γεγονός που τα έκανε να αισθάνονται μεγαλύτερη ασφάλεια. Οι γονείς είχαν την ευκαιρία να περάσουν δημιουργικό χρόνο με τα παιδιά τους. Ένωσαν αποδοχή και σεβασμό ανεξάρτητα από το πολιτισμικό τους υπόβαθρο κι εκτίμησαν τη σπουδαιότητα της προσχολικής εκπαίδευσης. Τέλος, η εκπαιδευτικός εξοικειώθηκε με την υλοποίηση βιωματικών και συνεργατικών δράσεων με γονείς. Ανέπτυξε σχέσεις αμοιβαίου σεβασμού και συνεργασίας μαζί τους κι ένωσε ηθική ικανοποίηση κι αναγνώριση του εκπαιδευτικού της έργου. Απέκτησε αρκετά ερεθίσματα για περαιτέρω αναζητήσεις στο μέλλον όσον αφορά την εμπλοκή της οικογένειας σε δράσεις του Νηπιαγωγείου. Η σύγχρονη, άλλωστε, έρευνα αναφέρει ότι τα πιο αποτελεσματικά εκπαιδευτικά προγράμματα για την προσχολική ηλικία είναι εκείνα που εμπλέκουν τους γονείς στις διαδικασίες μάθησης των παιδιών τους.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: προσχολική εκπαίδευση, γονεϊκή εμπλοκή, διαπολιτισμική εκπαίδευση, βιωματική προσέγγιση

Η φιλοζωία και η βιωματική εκπαίδευση με σκύλους ως εργαλείο στην εκπαιδευτική διαδικασία για την απόκτηση γνώσης, την καλλιέργεια της συναισθηματικής νοημοσύνης και ταυτόχρονα την ευαισθητοποίηση των παιδιών σε σύγχρονα κοινωνικά θέματα.

ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΤΑΞΙΑΡΧΟΥΛΑ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ-ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ

Μέσα από τη βιωματική εκπαίδευση παιδιών με σκύλους: α) αγαπάνε τα ζώα, β) παίρνουν γνώσεις για το ποιες είναι οι ανάγκες τους και γ) σέβονται το περιβάλλον και κάθε τι έμψυχο. Μαθαίνουμε τρόπους καλής συμπεριφοράς και τεχνικές σωστής προσέγγισης (πώς πλησιάζουμε έναν άγνωστο σκύλο και τι σημαίνει η γλώσσα του σώματος). Βασικές Γνώσεις Ζωής που προστατεύουν (κακοποίηση των ζώων – ανθρώπων). «Φτιάχνουμε» Ανθρώπους που Ευαισθητοποιούνται – Προβληματίζονται και ψάχνουν λύσεις για σύγχρονα κοινωνικά θέματα. Πως γίνεται αυτό; Είδαμε εικόνες αδέσποτων και εγκαταλειμμένων ζώων. Μιλήσαμε και αναγνωρίσαμε τα συναισθήματα που νιώθουν, μπήκαμε στη θέση τους καταλάβαμε ότι υποφέρουν, πονάνε, πεινάνε. Και τα παιδιά έκαναν συγκρίσεις και αναγνώρισαν ομοιότητες με ανθρώπους (έχουν ίδια προβλήματα είναι φτωχοί, δεν έχουν σπίτι, δεν έχουν φαγητό ή ρούχα). Τα παιδιά πρότειναν λύσεις: Μίλησαν με τον δικό τους απλοϊκό τρόπο για το ρόλο της κοινωνίας αλλά και για τον ρόλο των απλών ανθρώπων (έννοιες: εθελοντής -εθελοντισμός).

Συμπεράσματα: 1.Ο πιο δυνατός δεν καταπατά τον αδύναμο (όπως στη μικρή κοινωνία της τάξης μας). 2. Όλοι έχουμε τα ίδια δικαιώματα και τα υπερασπιζόμαστε (κάναμε διαδήλωση για τα αδέσποτα). 3. Εάν η συμπεριφορά μας είναι καλή τα κάνουμε χαρούμενα, εάν είναι άσχημη τα πληγώνουμε (όποτε περάσαμε μηνύματα :ενδοοικογενειακή βία -σχολικό εκφοβισμό). Όπως νιώθουν τα αδέσποτα που κακοποιούνται αισθάνονται οι φίλοι μας. Η λύση που έδωσαν τα παιδιά: Δεν κάνουμε εμείς ότι δεν μας αρέσει να μας κάνουν οι άλλοι σε μας. Συνοψίζοντας: Μαθαίνοντας από νωρίς στο παιδί το σεβασμό και την αγάπη προς τα ζώα, του προσφέρουμε ένα πολύτιμο εφόδιο για έναν κοινωνικά αποδεκτό και σωστό τρόπο συμπεριφοράς ενάντια στην έννοια της βίας, της αδικίας, του εκφοβισμού, του δυνατού στον αδύνατο, της κακοποίησης ,των δικαιωμάτων , τα μαθαίνουμε να κρίνουν, να σκέπτονται, να βρίσκουν λύσεις. Η παιδική βία απέναντι στα ζώα χτυπάει καμπανάκι πως ενδέχεται να προμηνύει ενήλικη επιθετικότητα -εγκληματικότητα.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: βιωματική εκπαίδευση, φιλοζωία, σεβασμός, εθελοντής, εθελοντισμός, ενσυναίσθηση

Επαγγέλματα πολλά τι να διαλέξω τάχα;

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΟΥ ΠΑΡΙΣΣΑΤΙΔΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ

Η παρουσίαση είναι σχετική με τα επαγγέλματα των γονέων των νηπίων του Νηπιαγωγείου Πρωτοχωρίου, Ν. Κοζάνης και άλλων πολλών επαγγελμάτων ανάλογα με το ενδιαφέρον των νηπίων. Εντάσσεται στη θεματολογία «Αγωγή Σταδιοδρομίας». Συζητήσαμε για τα επαγγέλματα, γνωρίσαμε τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται σε κάθε επάγγελμα και μιλήσαμε για τη χρησιμότητα του κάθε επαγγέλματος.

Ως κεντρικοί εκπαιδευτικοί στόχοι της δράσης ορίστηκαν οι εξής:

- 1) Γνωριμία με τα επαγγέλματα
- 2) Χρησιμότητα όλων των επαγγελμάτων στην κοινωνία
- 3) Αναγνώριση και εκμάθηση ορολογίας κάθε επαγγέλματος
- 4) Παρουσίαση επαγγελμάτων
- 5) Ψυχαγωγία νηπίων

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε είναι η παρακάτω:

Οι παρουσιάσεις των επαγγελμάτων ξεκίνησαν με επισκέψεις εκτός και εντός του Νηπιαγωγείου μας. Επικεντρωθήκαμε στα επαγγέλματα που κάνουν οι γονείς των νηπίων, αλλά και άλλοι επαγγελματίες.

Μέσα σε ένα βαλιτσάκι συγκεντρώσαμε εικόνες, φωτογραφίες, εργαλεία που υπάρχουν σε κάθε επάγγελμα. Παρακολουθήσαμε dvd με διάφορα επαγγέλματα και ακούσαμε cd σχετικά με αυτά.

Πραγματοποιήθηκαν διάφορες επισκέψεις εκτός Νηπιαγωγείου με τη συμμετοχή γονέων:

Επίσκεψη στον φούρνο, στο φαρμακείο και στο μίνι μάρκετ του χωριού, στο Αστυνομικό Τμήμα Κοζάνης, στην Πυροσβεστική Υπηρεσία Κοζάνης και αλλού.

Σχετικά με το Πρόγραμμα Σπουδών υπήρξε σύνδεση με τη γλώσσα, με τα μαθηματικά, με τη μελέτη του περιβάλλοντος, με τη μουσική, με τη βιωματική μάθηση.

Η διάχυση των αποτελεσμάτων έγινε μέσω μιας γιορτής καθώς και μιας έκθεσης στον χώρο του Νηπιαγωγείου μας, αφού πρώτα αξιολογήσαμε και αυτοαξιολογήσαμε τη δράση με τα παιδιά και συζητήσαμε τι έγινε σωστά, αν κάτι δεν μας ικανοποίησε και τι καινούριο θα κάναμε αν το Πρόγραμμα ξεκινούσε τώρα. Τα νήπια στο τέλος της δράσης έλεγαν ποιο επάγγελμα τους άρεσε περισσότερο και τι εργασία θα επέλεγαν να κάνουν τα ίδια στο μέλλον.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: επαγγέλματα, βαλιτσάκι επαγγελμάτων, συμμετοχή γονέων, σχέση γονέων και εκπαιδευτικών

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

Η αξιοποίηση της μουσικοκινητικής αγωγής στη διαπολιτισμική εκπαίδευση.

ΑΓΑΛΙΑΝΟΥ ΟΛΥΜΠΙΑ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΧΟΡΟΥ/ ΜΟΥΣΙΚΟΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Σκοπός του εργαστηρίου είναι η παρουσίαση τρόπων αξιοποίησης στη διαπολιτισμική εκπαίδευση επιλεγμένων μουσικονητικών πρακτικών οι οποίες βασίζονται στο Orff-Schulwerk. Η μουσικοκινητική παιδαγωγική προσέγγιση του Carl Orff, το Orff-Schulwerk, στηρίζεται σε τρεις πυλώνες: την εκπαίδευση, την τέχνη και τον ουμανισμό. Μερικές από τις βασικές αρχές και αξίες της παιδαγωγικής του Orff-Schulwerk είναι αποδοχή και αξιοποίηση της διαφορετικότητας, το δικαίωμα στη συμμετοχή και η συμπεριληψη στην εκπαιδευτική διαδικασία. Αυτές οι αρχές διέπουν και την διαπολιτισμική εκπαίδευση. Κεντρικό ρόλο στη στοχοθεσία του Orff-Schulwerk αποτελεί η πεποίθηση ότι η ανάπτυξη των εκφραστικών και δημιουργικών δεξιοτήτων αποτελούν βασικά συστατικά της προσωπικής ανάπτυξης και της ευημερίας. Η καθοδηγούμενη εξερεύνηση, ο αυτοσχεδιασμός και οι ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες αποτελούν βασικές διδακτικές τεχνικές μουσικοκινητικής παιδαγωγικής προσέγγισης και η μουσική, ο λόγος και η κίνηση/χορός τα βασικά της μέσα.

Η μουσική και ο χορός δεν αποτελούν μια παγκόσμια γλώσσα γιατί κάθε πολιτισμός διαχειρίζεται τις τέχνες αυτές με διαφορετικό τρόπο, όμως αποτελούν πανανθρώπινα και διαχρονικά μέσα έκφρασης των ανθρώπων και των κοινωνιών. Η νοηματική ασάφεια των ήχων, του ρυθμού και της κίνησης επιτρέπουν την ανάπτυξη μη λεκτικών τρόπων επικοινωνίας παρακάμπτοντας τη εμπόδιο της γλώσσας, το οποίο ανακύπτει στις πολυπολιτισμικές ομάδες. Η αξιοποίηση φωνημάτων και παραδοσιακών λεκτικών κατασκευών χωρίς νόημα (π.χ. αμπεμπαμπλομ) οι οποίες εντοπίζονται σε όλους τους παραδοσιακούς πολιτισμούς επιτρέπουν τη μουσικοκινητική/ρυθμική επεξεργασία χωρίς νοηματικά εμπόδια. Οι ομαδοσυνεργατικές δημιουργικές τεχνικές οι οποίες επεξεργάζονται μουσικό και κινητικό υλικό, μπορούν να αποτελέσουν πεδίο ανταλλαγών, ανάπτυξης σχέσεων, ευκαιρία συναισθηματικών συμβολισμών και εργαστήρια κοινωνικής συνοχής.

Το εργαστήριο διαρθρώνεται σε τρία μέρη. Το πρώτο μέρος αποτελεί μια σύντομη παρουσίαση του Orff-Schulwerk. Η παρουσίαση εστιάζει στις αρχές, τις αξίες, τα μέσα της προσέγγισης και τα κριτήρια επιλογής υλικού κατάλληλου για μια διαπολιτισμική διδασκαλία. Το δεύτερο μέρος αποτελεί τη βιωματική παρουσίαση μουσικοκινητικών δραστηριοτήτων αξιοποιήσιμων στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Η δραστηριότητες ακολουθούν και δομούνται με βάση τις διδακτικές αρχές διαπολιτισμικής εκπαίδευσης όπως τις εκφράζει η Giess Stuber. Πιο συγκεκριμένα, ως σημείο εκκίνησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας τίθεται η εμπειρία του «ξένου», οι ομαδικές εργασίες λειτουργούν ως προκλήσεις, η εμπειρία της αναγνώρισης του «ανήκειν» τοποθετείται στο κέντρο της διαδικασίας και ο αναστοχασμό πάνω στην εμπειρία ολοκληρώνει τη διεργασία. Οι δραστηριότητες περνάνε σταδιακά από τη δημιουργία επαφής, στη δημιουργία του δεσμού για να καταλήξουν στη σχέση. Αξιοποιούνται ρυθμικές δραστηριότητες ταυτόχρονης και διαδοχικής μίμησης, καθοδηγούμενος κινητικός και μουσικοκινητικός αυτοσχεδιασμός και ομαδοσυνεργατικές δημιουργικές διαδικασίες. Τη δημιουργία της αίσθησης της ομάδας, μέσα από ρυθμικές δραστηριότητες ακολουθεί η ατομική εκφραστική δράση και εξερεύνηση μέσα από τον καθοδηγούμενο αυτοσχεδιασμό για να οδηγηθούμε σταδιακά σε συνεργατικές δραστηριότητες περνώντας από τα ζευγάρια, στις τετράδες και σε μεγαλύτερες ομάδες. Ως πρώτη ύλη χρησιμοποιούνται τα ονόματα των συμμετεχόντων και ρίμες χωρίς νόημα τις οποίες συναντάμε, κυρίως στα παραδοσιακά λαχνίσματα (π.χ. άκατα μάκατα σούκουτου μπε), ρυθμικά και μουσικά

μοτίβα και παιχνίδια.

Την τρίτη φάση του εργαστηρίου αποτελεί ο αναστοχασμός με λεκτικά και εικαστικά μέσα. Βασίζεται σε προσωποκεντρικές και συστημικές αναστοχαστικές μεθόδους και λειτουργεί σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο. Τα όποια συμπεράσματα εκφράζονται από την ολομέλεια. Η αναστοχαστική διαδικασία λειτουργεί και ως αξιολόγηση του εργαστηρίου.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Orff-Schulwerk, αυτοσχεδιασμός, συνεργασία, αποδοχή, δημιουργικότητα, σχέση

«Το βίωμα της αλλαγής στη σχολική τάξη και η οπτική του/της εκπαιδευτικού».

ΔΕΔΟΥΣΗ ΝΙΚΗ, ΨΥΧΟΛΟΓΟΣ, ΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΡΙΑ, ΜΕΛΟΣ ΟΜΕΡ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΠΛΙΟΓΚΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, Δρ. ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ ΑΠΘ, ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΜΕΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΚΟΛΛΕΓΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ/UNIVERSITY OF EAST LONDON, ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΟΜΕΡ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΓΑΚΟΣ ΣΩΤΗΡΗΣ, ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ, ΥΠ. ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΑΠΘ, ΜΕΛΟΣ ΟΜΕΡ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Στο σχολικό πλαίσιο και ιδιαίτερα σε ετερογενείς τάξεις πολύ συχνά ο/η εκπαιδευτικός καλείται να παρέμβει με σκοπό είτε την αλλαγή συμπεριφορών των μαθητών/ριών, είτε του γενικότερου κλίματος της σχολικής τάξης. Η αλλαγή, σύμφωνα με την οπτική της συστημικής θεωρίας, είναι μια περίπλοκη διαδικασία ιδιαίτερα όταν συμβαίνει σε πλαίσια, όπως η σχολική τάξη, διότι όλοι/ες συμμετέχουν σε αυτήν και επηρεάζονται από αυτήν. Σκοπός του εργαστηρίου είναι να αντιληφθεί ο/η εκπαιδευτικός τον τρόπο με τον οποίο επιδρούν οι αλλαγές σε ανθρώπινα συστήματα όπου τα άτομα είναι συνδεδεμένα με σχέσεις, όπως η σχολική κοινότητα. Επίσης, στόχος αποτελεί, η αναγνώριση του ότι οι μεταβολές σε τέτοιου είδους πλαίσια είναι αποτέλεσμα συγκατασκευής όλων των μελών. Επιπλέον, μέσα από το συγκεκριμένο εργαστήριο, αναδεικνύεται ότι η πορεία της αλλαγής που επιδιώκει ο/η εκπαιδευτικός εφαρμόζοντας ένα πρόγραμμα στην τάξη, συνδιαμορφώνεται και διαφοροποιείται ανάλογα με την επανατροφοδότηση που λαμβάνει ο/η εκπαιδευτικός τόσο από την ίδια την παρέμβαση όσο και από τους/τις μαθητές/ριες που συμμετέχουν σε αυτή. Η μεθοδολογία η οποία επιλέχθηκε για την διεξαγωγή του εργαστηρίου σχετίζεται με τη βιωματική μάθηση, καθώς μέσα από βιωματικές διαδικασίες είναι ευκολότερο να κατακτήσει ο/η εκπαιδευτικός τις έννοιες που διαπραγματεύεται το εργαστήριο. Πιο συγκεκριμένα, αναφορικά με τη δομή του εργαστηρίου, αρχικά οι συμμετέχοντες/ουσες δουλεύοντας σε ζευγάρια δεμένα μεταξύ τους σε διαφορετικά σημεία του σώματος θα πρέπει να ακολουθήσουν το ένα άτομο το άλλο στις κινήσεις που θα υποδεικνύονται και μετά το πέρας της δραστηριότητας θα παρέχουν ανατροφοδότηση για τις δυσκολίες και τις ευκολίες της συνθήκης. Στη συνέχεια, το κοινό χωρίζεται σε ομάδες των 5-6 ατόμων και με το σύνθημα της έναρξης ένα άτομο από κάθε ομάδα ξεκινάει τη δημιουργία μιας ζωγραφιάς. Με το σύνθημα της αλλαγής η ζωγραφιά περνάει στο επόμενο άτομο, το οποίο έχει δικαίωμα να συνεχίσει το έργο του πρώτου ή να το αλλάξει με όποιο τρόπο επιθυμεί. Όταν ολοκληρωθεί η δραστηριότητα με τη συμμετοχή όλων, θα ακολουθήσει συζήτηση με σκοπό τον παραλληλισμό της δράσης, σε συμβολικό επίπεδο, με ανάλογες συνθήκες στα εργασιακά πλαίσια των εκπαιδευτικών. Τέλος, το εργαστήριο ολοκληρώνεται με τη δραστηριότητα κατά την οποία οι συμμετέχοντες/ουσες, δουλεύοντας πάλι σε ζευγάρια, θα κληθούν να συμπληρώσουν με το σώμα τους τα κενά που αφήνει το σώμα του ατόμου με το οποίο δουλεύουν μαζί. Ακολουθεί για ακόμη μια φορά μια συζήτηση για τη συμβολικότητα της δραστηριότητας και για τις αναλογίες που παρουσιάζει σε σχέση με την εργασιακή πορεία του/της εκπαιδευτικού. Συμπερασματικά, μέσα από αυτή τη σειρά των βιωματικών δράσεων, οι συμμετέχοντες/ουσες θα έχουν την ευκαιρία να αναστοχαστούν για τη διαχείριση ζητημάτων που προκύπτουν σε ετερογενείς τάξεις ή τάξεις στις οποίες ο/η εκπαιδευτικός έρχεται αντιμέτωπος/η με ζητήματα που απαιτούν παρεμβάσεις, κι ακόμη να αναλογιστούν τη σημαντικότητα της δικής τους θέσης και οπτικής κατά τη διάρκεια των παρεμβάσεων αυτών σε μια πορεία προς τη Μετασχηματιστική Παιδαγωγική.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: αλλαγή, συστημική θεωρία, εκπαιδευτικοί, σχολική τάξη, οπτική εκπαιδευτικού

Θεατρικό εργαστήρι: Χτίζοντας γέφυρες.

ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ ΦΙΛΙΑ, ΘΕΑΤΡΟΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ – ΘΕΑΤΡΟΛΟΓΟΣ

Το θέατρο ως μορφή Τέχνης με καθολικό χαρακτήρα έχει την τάση να αναδεικνύει όσα κυρίως, ενώνουν τους ανθρώπους μεταξύ τους.

Στο εργαστήρι θα ασχοληθούμε τόσο με την λεκτική, όσο και με τη μη λεκτική επικοινωνία μέσα από το παιχνίδι με τα Εκφραστικά μέσα και τον Αυτοσχεδιασμό. Τέχνη μικτή, το θέατρο, παρέχει έναν απίστευτο επικοινωνιακό πλούτο, όσο και μια εναλλακτική δυνατότητα επικοινωνίας. Η ομαδική δημιουργία, η σύμπραξη σε χώρο κοινό, η αποδοχή του διαφορετικού, η πολυσημία, είναι μερικές από τις δομικές λειτουργίες του Θεάτρου αλλά ταυτοχρόνως είναι και αρετές που πάντα αναζητούμε στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Στο Εργαστήρι θα ασχοληθούμε με τον Αυτοσχεδιασμό και συγκεκριμένα με τους τρόπους που ο εκπαιδευτικός μπορεί να προσκαλέσει τα παιδιά τα περιηγηθούν στα μονοπάτια:

- Της μη λεκτικής επικοινωνίας
- Της γνωριμίας των εκφραστικών μέσων (σώμα, φωνή, όψις)
- Της παραγωγής μικρών αυτοσχεδιαστικών δρώμενων
- Της αφήγησης με λόγο, μουσική, τραγούδι, ζωγραφική, εικαστικά

Παράλληλες αφηγήσεις μέσα από θεατρικές τεχνικές, χτίζουν γέφυρες για την μεταξύ μας ανταλλαγή πολιτισμού, ιδεών και συναισθημάτων.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Αυτοσχεδιασμός – Εκφραστικά μέσα

Όταν ένας πρόσφυγας μίλησε για τους πρόσφυγες...

ΔΩΝΗ ΕΛΕΝΗ, ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ

Βασικός σκοπός του παρόντος εργαστηρίου είναι να δημιουργήσουμε στους συμμετέχοντες ένα κλίμα ανοχής και σεβασμού των δικαιωμάτων των προσφύγων. Ειδικότερα, οι στόχοι του εργαστηρίου είναι: α) να κατανοήσουν οι συμμετέχοντες τις διαφορές ανάμεσα στους όρους «πρόσφυγας», «οικονομικός μετανάστης» και «μετανάστης- αλλοδαπός», β) να αποκτήσουν ενσυναίσθηση για την κατάσταση και τις ανάγκες των προσφύγων στη χώρα μας και γ) να αναλάβουν δράση, οι ίδιοι και οι μαθητές τους και να βοηθήσουν με όποιο τρόπο μπορούν τους πρόσφυγες της χώρας μας

Το παρόν εργαστήρι χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος στα πλαίσια των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων, θα διακινηθούν συναισθήματα, απόψεις, πληροφορίες και εικόνες που σχετίζονται με τους πρόσφυγες. Με αφορμή διάφορα ερεθίσματα που προέρχονται από εικόνες και κείμενα και χρησιμοποιώντας διάφορες τεχνικές όπως είναι η δημιουργική γραφή, η δραματική τέχνη, η συζήτηση και η εικαστική δημιουργία, θα ταξιδέψουμε στο παρελθόν και στο παρόν. Στο ταξίδι μας αυτό θα συναντήσουμε τον «πρόσφυγα» και αφού πρώτα το γνωρίσουμε, θα μπούμε για λίγο στη θέση του. Η μεθοδολογία των προτεινόμενων δραστηριοτήτων βασίστηκε στις αρχές της Μουσειακής Αγωγής και στις αρχές της βιωματικής μάθησης, οι οποίες στηρίζονται στην ενεργό συμμετοχή και τις προσωπικές εμπειρίες των συμμετεχόντων. Ενεργοποιώντας τη φαντασία και τη δημιουργικότητα τους, ευελπιστούμε ότι θα επιτύχουμε την ευαισθητοποίηση τους γύρω από το προσφυγικό θέμα και θα τους κινητοποιήσουμε για την ανάληψη κοινωνικής δράσης.

Στο δεύτερο μέρος θα παρουσιάσουμε με τη χρήση οπτικοποιημένου υλικού, τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίσαμε στο 10^ο Νηπιαγωγείο Πρέβεζας, το προσφυγικό ζήτημα. Μέσω δραστηριοτήτων που έχουν νόημα για τα παιδιά αλλά και με την ενεργό εμπλοκή των γονέων τους επιτύχαμε την ευαισθητοποίηση τους γύρω από το προσφυγικό ζήτημα και την άμεση κινητοποίηση τους για τη συγκέντρωση υλικών πρώτης ανάγκης και τροφίμων για τους πρόσφυγες της περιοχής μας.

Ο συνολικός χρόνος διεξαγωγής του εργαστηρίου υπολογίζεται στις 2,5 (δυόμιση) ώρες. Το πρώτο μέρος θα διαρκέσει δύο ώρες και το δεύτερο μισή.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: προσφυγικό ζήτημα, βιωματική μάθηση, ευαισθητοποίηση στο προσφυγικό ζήτημα, ανάληψη δράσης

Είναι γλυκό το ξένο; Η Μουσική ως ταξίδι ή/και ως γέφυρα επικοινωνίας σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα.

ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ ΝΙΚΟΣ, Ε.Ε.Π. ΤΕΠΑΕ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΠΘ

Τα τραγούδια-παιχνίδια από διαφορετικούς πολιτισμούς ήταν διαχρονικά ένα ελκυστικό υλικό για τα παιδιά, χρήσιμο ως υλικό και ως μεθοδολογικό εργαλείο για τη διδασκαλία της μουσικής, τα θεματικά-διεπιστημονικά προγράμματα ή τα προγράμματα δημιουργικής απασχόλησης. Σκοπός του εργαστηρίου είναι να βιώσουν οι συμμετέχοντες τη διαδικασία οργάνωσης και εφαρμογής διαπολιτισμικών προγραμμάτων μέσω της μουσικής και να αναγνωρίσουν τους πολύπλευρους στόχους και τα οφέλη που ενυπάρχουν σε αυτά. Παράλληλα επιδιώκεται να διαφανούν/αναδειχτούν οι διαφοροποιημένοι τρόποι της επίδρασης των μουσικών του κόσμου σε ομάδες με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο, τόσο ως μέσο ψυχαγωγίας ή ενός ευχάριστου μουσικού ταξιδιού σε άλλα μέρη, όσο και ως μέσο διευκόλυνσης της επαφής, της εμβάθυνσης, κατανόησης, αποδοχής και αλληλεπίδρασης με το διαφορετικό πολιτισμό και τον διαφορετικό «άλλο» συνομήλικο.

Στους στόχους του εργαστηρίου περιλαμβάνονται:

α) Η ανάδειξη της αξίας των μουσικών παραδόσεων των λαών, καθώς και τα οφέλη της εξοικείωσης με τις διαφορετικές μουσικές παραδόσεις του κόσμου (σεβασμός, αποδοχή διαφορετικότητας, ανοιχτή συμφιλίωτική στάση κ.α.), η τήρηση των αρχών της διαπολιτισμικής μουσικής εκπαίδευσης στην προσέγγιση παραδοσιακού και λαϊκού μουσικού υλικού σε εκπαιδευτικά προγράμματα εντός και εκτός του σχολικού περιβάλλοντος.

β) Η αποτελεσματικότητα της μουσικής μάθησης υπό την επίδραση του παιχνιδιού και του συνδυασμού του με μουσικούς και παιδαγωγικούς στόχους.

γ) Τέλος, θα δοθεί έμφαση στο προφίλ του εκπαιδευτικού εμπυχωτή και στις διδακτικές μεθόδους όπως η βιωματική μάθηση και η τεχνική της εμπύχωσης.

Περιεχόμενο και δραστηριότητες του εργαστηρίου αποτελούν τα μουσικά παιχνίδια και κυρίως χορευτικά τραγούδια-παιχνίδια που προέρχονται από διαφορετικές περιοχές της γης και διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα. Ο καμβάς που συνδέει το υλικό βασίζεται σε μια παραδοσιακή αφρικάνικη μουσική ιστορία με τίτλο «Κούντου» και υπότιτλο «Είναι γλυκό το ξένο». Σε ένα πρώτο επίπεδο, η ιστορία φαίνεται να μας οδηγεί σε ένα πολύχρωμο μουσικό ταξίδι, ενώ σε ένα δεύτερο επίπεδο, το σενάριο της ιστορίας θέτει ένα προβληματισμό για τις σχέσεις των λαών και τον ενοποιητικό ρόλο της μουσικής. Η μεθοδολογία υλοποίησης του εργαστηρίου δομείται ως εξής: Οι συμμετέχοντες καλούνται αρχικά να πάρουν ενεργά μέρος παίζοντας μουσικά παιχνίδια, τραγούδια και χορούς, ως προετοιμασία για τη μουσική ιστορία. Στη συνέχεια ακούν την ιστορία και αφού χωριστούν σε ομάδες συζητούν και ανακοινώνουν τα νοήματα που εμπεριέχει. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει να προετοιμάσει και να παρουσιάσει μια σκηνή μαζί με την εκτέλεση των τραγουδιών, την κινητική απόδοση μέσω εμπύχωσης καθώς και την δραματοποιημένη αφήγηση της ιστορίας.

Το εργαστήρι ολοκληρώνεται με ανάλυση και αξιολόγηση της διαδικασίας. Βασικό θέμα προς προβληματισμό αποτελεί αν και με ποιους τρόπους είναι εφικτή η εφαρμογή διαπολιτισμικών μουσικών προγραμμάτων κατάλληλων για παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας. Ποια είναι τα πιθανά κριτήρια αξιολόγησης του προγράμματος, καθώς και αυτοαξιολόγησης και αναστοχασμού του εκπαιδευτικού πάνω σε ανάλογα εκπαιδευτικά προγράμματα.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: διαπολιτισμικότητα, μουσική, εκπαίδευση, επιμόρφωση, επικοινωνία, μουσικοφιλία, φιλία

Συνεργατικό Καφέ (World Cafe).

ΚΑΝΛΗ ΣΟΦΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΕ70

ΚΟΥΤΡΟΥΛΑΚΗ ΕΙΡΗΝΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΕ70

ΤΑΜΠΟΥΖΟΥ ΠΗΝΕΛΟΠΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΕ70

ΤΑΜΠΟΥΖΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΕ70

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΕ70

ΣΤΑΜΑΤΗ ΙΩΑΝΝΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΕ70

Εισαγωγή: Το θέμα που θα ασχοληθώ είναι ένα συνεργατικό τραπέζι συζήτησης, το γνωστό knowledge café. Ο πιο απλός τύπος world café, ιδρυτής του οποίου είναι ο David Gurteen. Είναι μια ευέλικτη, απλή, ομαλή συζήτηση που συμμετέχει ελεύθερα ο καθένας.

Στόχος: Στόχος της συζήτησης αυτής είναι η ανάδειξη της συλλογικής γνώσης μιας ομάδας. Η ομάδα μαθαίνει, μοιράζεται απόψεις και ιδέες, με στόχο την βαθύτερη κατανόηση ενός θέματος ή θεμάτων και την διερεύνηση λύσεων.

Μεθοδολογία: Σε ένα φιλόξενο και οικείο περιβάλλον, συγκεντρώνονται και κάθονται σε τραπέζια, ομάδες ανθρώπων, διαφορετικοί κι ίσως και άγνωστοι μεταξύ τους. Οι εμπυχωτές έχουν το ρόλο οικοδεσπότη (καλωσόρισμα, καφές, γλυκά, νερό, χυμούς).

Τα τραπέζια έχουν χαρτί του μέτρου ως τραπεζομάντηλο με σκοπό να γράφονται απευθείας σε αυτό οι σκέψεις, οι ιδέες, τα σχήματα, οι ζωγραφιές, αφήνοντας ελεύθερα τα μέλη των ομάδων να εκφραστούν με όποιο τρόπο επιλέξουν. Μπορεί να είναι διακοσμημένο με λουλούδια, ή να έχει μαρκαδόρους διαφορετικών χρωμάτων για κάθε ερώτημα. Η συζήτηση κάθε θέματος διαρκεί 20- 30' σε συνολικό χρόνο 2-3 ωρών.

Διατυπώνονται 3-4 ερωτήσεις ίσως και λιγότερες, σαφείς που να αφορούν όλους τους συμμετέχοντες. Καλό είναι να είναι απλές, να παρακινούν για έρευνα, να δίνουν έναυσμα σκέψεων, δυνατότητα ενεργητικής εύρεσης λύσεων.

Οι συμμετέχοντες είναι γύρω στους 30-40, κάθονται ελεύθερα και συνήθως άγνωστοι μεταξύ τους με σκοπό την γνωριμία τους.

Εκείνοι καθορίζουν ποιος από την ομάδα τους θα είναι ο επικεφαλής.

Ο επικεφαλής θα μείνει σε όλο τον χρόνο της συζήτησης στο ίδιο τραπέζι, θα ενημερώνει και θα συλλέγει ότι έχουν ειπωθεί από τους συμμετέχοντες.

Μόλις ολοκληρωθούν οι συζητήσεις, γίνεται ολομέλεια, επικεντρώνονται τα κύρια σημεία, και διατυπώνονται οι δυνατές λύσεις ή δράσεις.

Συμπέρασμα: Με τις μικρές αυτές συνομιλίες, οικοδομούνται ιδέες, ανταλλάσσονται απόψεις και διευρύνονται οι γνώσεις των συμμετεχόντων. Επίσης αναδύονται τρόποι δράσης για να λυθούν πολλά προβλήματα ή και να δημιουργηθούν καινοτόμα προγράμματα. Η συλλογική νοημοσύνη βοηθάει τα άτομα, με δημιουργικότητα και σοφία, να αντιμετωπίσουν τις πιο δύσκολες και αντίξοες καταστάσεις. Σε αυτό το πλαίσιο θα παρουσιάσω ένα βιωματικό εργαστήριο στο συνέδριο.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: συνεργατικό καφέ, καινοτόμες δράσεις, συλλογική νόηση

«Κάνε ένα βήμα μπροστά» Εγχειρίδιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα «Compasito».

ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗ ΖΑΧΑΡΕΝΙΑ, ΝΗΠ/ΓΟΣ ΕΙΔ. ΑΓΩΓΗΣ (ΕΙΔΙΚΟ ΝΗΠ/ΓΕΙΟ ΧΑΛΚΙΔΑΣ) / Msc ΣΤΙΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΦΥΛΟΥ

ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΝΗΠ/ΓΟΣ ΕΙΔ. ΑΓΩΓΗΣ (ΕΙΔΙΚΟ ΝΗΠ/ΓΕΙΟ ΧΑΛΚΙΔΑΣ)

Το Εγχειρίδιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα «Compasito» βασίζεται στην εκπαίδευση για αλλαγή, τόσο σε προσωπικό όσο και κοινωνικό επίπεδο. Μέσω της βιωματικής μάθησης, των ευέλικτων δραστηριοτήτων και την ευρύτητα της θεματολογίας που περιέχονται στο «Compasito» δίνεται η δυνατότητα χρήσης του σαν εκπαιδευτικό εργαλείο για την επίτευξη της αλλαγής.

Το Εγχειρίδιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα «Compasito» παρουσιάζεται σε δύο φάσεις.

Στην πρώτη φάση

- Αρχικά προετοιμάζεται και οικοδομείται η συνοχή και η αλληλεγγύη της ομάδας (team building). Αυτό θα γίνει με τη δραστηριότητα «Μοντέλα και ζωγράφοι». Τα μοντέλα, όρθια σε κύκλο, με το πρόσωπο στραμμένο προς την εξωτερική πλευρά του κύκλου και οι ζωγράφοι, όρθιοι σε κύκλο γύρω από τα μοντέλα (κάθε ζωγράφος απέναντι από ένα μοντέλο). Όσο ακούγεται μουσική, κάθε ζωγράφος σχεδιάζει το μοντέλο που βρίσκεται απέναντί του. Σταματώντας η μουσική, οι ζωγράφοι κάνουν ένα βήμα δεξιά (ερχόμενοι έτσι απέναντι στο επόμενο μοντέλο), αφήνοντας το «έργο τους» στον επόμενο ζωγράφο, ο οποίος συνεχίζει. Η διαδικασία επαναλαμβάνεται μέχρι να «ασχοληθούν» όλοι οι ζωγράφοι με όλα τα μοντέλα. Το αποτέλεσμα είναι η προσωπογραφία του κάθε μοντέλου, η οποία έχει σχεδιαστεί από όλους τους ζωγράφους.
- Προβάλλεται ένα μικρό βιντεάκι με θέμα τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και ακολουθεί ολιγόλεπτη συζήτηση
- Έπειτα παρουσιάζεται συνοπτικά το «Compasito» που στοχεύει όχι μόνο στη γνώση αλλά και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, αξιών και συμπεριφορών για ενεργή συμμετοχή στην κοινωνία και συνεισφορά στο χτίσιμο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ο σχεδιασμός των δραστηριοτήτων καλύπτει ένα ευρύ φάσμα καταστάσεων, καλύπτει τις ανάγκες της ομάδας και κυρίως βασίζεται σε ένα κύκλο μάθησης πέντε φάσεων: α) Βίωμα, β) αναφορά, γ) στοχασμός, δ) γενίκευση και ε) εφαρμογή.

Στη δεύτερη φάση υλοποιείται η δραστηριότητα «ΚΑΝΕ ΕΝΑ ΒΗΜΑ ΜΠΡΟΣΤΑ», η οποία προέρχεται από το Εγχειρίδιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα «Compass» (παρόμοιο με το Compasito, με αντίστοιχες δραστηριότητες, κατάλληλα διαμορφωμένες για ενήλικες.

Σε αυτή τη δραστηριότητα οι συμμετέχοντες/ουσες θα βιώσουν πώς είναι να είσαι κάποιος άλλος. Τα θέματα που θα συζητηθούν είναι:

- Η κοινωνική ανισότητα ως πηγή διακρίσεων και αποκλεισμού
- Η ενσυναίσθηση και τα όριά της

ΣΚΟΠΟΙ

- Προώθηση της ενσυναίσθησης απέναντι σε άλλους ανθρώπους, οι οποίοι είναι διαφορετικοί
  - Ευαισθητοποίηση για θέματα άνισων ευκαιριών στην κοινωνία
-

-
- Κατανόηση των πιθανών προσωπικών επιπτώσεων από το να ανήκεις σε συγκεκριμένες κοινωνικές μειονότητες ή πολιτισμικές ομάδες.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Δημιουργούμε ήρεμη ατμόσφαιρα. Μοιράζουμε τυχαία τις κάρτες ρόλων. Οι συμμετέχοντες/ουσες κάθονται στο πάτωμα και τις διαβάζουν. Ζητάμε να μπουν στο ρόλο. Διαβάζουμε μια λίστα με καταστάσεις. Κάθε φορά που συμφωνούν με την κατάσταση κάνουν ένα βήμα μπροστά. Διαφορετικά δεν μετακινούνται. Αφού τελειώσει η ανάγνωση των καταστάσεων, τα άτομα έχουν «μοιραστεί» στο χώρο. Ζητάμε να κοιτάξουν γύρω τους και να «σημειώσουν στο μυαλό τους» τη θέση τους σε σχέση με τους/τις υπόλοιπους/ες. Δίνουμε λίγο χρόνο για να βγουν από το ρόλο.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Κάνουμε ολομέλεια. Συζητάμε συναισθήματα (κατά τη διάρκεια και μετά τη δραστηριότητα).

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Διακρίσεις, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Ενσυναίσθηση

Τα βότσαλα της προσφυγιάς.

ΚΑΤΣΙΑΒΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΠΕ 60 ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, 9^ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΤΡΙΠΟΛΗΣ Ν. ΑΡΚΑΔΙΑΣ
ΝΤΕΛΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΑΜΑΤΙΝΑ, ΠΕ70 ΔΑΣΚΑΛΑ, ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΒΥΤΙΝΑΣ Ν. ΑΡΚΑΔΙΑΣ

«Τα βότσαλα της προσφυγιάς» είναι ένα θεατρικό εργαστήρι δημιουργικής γραφής. Αφορμή για το συγκεκριμένο εργαστήρι στάθηκαν οι πίνακες του Σύριου γλύπτη Nizar Ali Badr. Ο καλλιτέχνης από τη Λατάκια της Συρίας έχει βρει έναν ιδιαίτερο τρόπο χρησιμοποιώντας βότσαλα να φτιάξει έργα που απεικονίζουν τη ζωή στη Συρία πριν και μετά τον πόλεμο. Αξιοποιώντας κάποια από τα έργα του, σχεδιάσαμε το συγκεκριμένο εργαστήρι, στο οποίο οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία με βιωματικό τρόπο, μέσα από διαφορετικές τεχνικές της δραματικής τέχνης να προβληματιστούν πάνω στο προσφυγικό ζήτημα, να ευαισθητοποιηθούν και διά της ενσυναίσθησης να αναλάβουν ενεργό δράση. Επιπλέον, θα τους δοθεί η ευκαιρία να συνεργαστούν και να εκφραστούν μέσω της δημιουργικής γραφής, παράγοντας τα δικά τους κείμενα. Ευρύτερος στόχος είναι η επαφή και η γνωριμία των συμμετεχόντων με τη δυναμική της δραματικής τέχνης στην εκπαίδευση, ώστε να την αξιοποιήσουν στη τάξη ως μέσο για την ευαισθητοποίηση των μαθητών τους πάνω σε ένα τόσο σημαντικό ζήτημα, όπως το προσφυγικό. Το εργαστήρι έχει υλοποιηθεί τόσο σε μαθητές 10-13 ετών στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Τριπόλεως σε συνεργασία με το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου στο πλαίσιο του 1ου Συμποσίου για τους συγγραφείς της Αργολίδας «Αργολίδα, ο τόπος της συν-γραφής», όσο και σε ενήλικες σε ημερίδα της Ο.Μ.Ε.Ρ Αθήνας με στόχο την ευαισθητοποίηση ενηλίκων στο θέμα των προσφύγων. Οι τεχνικές της δραματικής τέχνης που αξιοποιούνται μπορούν με κάποιες διαφοροποιήσεις να αξιοποιηθούν σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, από το νηπιαγωγείο έως και το Λύκειο. Η μεθοδολογία που έχει αξιοποιηθεί είναι η ομαδοσυνεργατική, βιωματική μάθηση σε συνδυασμό με τις τεχνικές της δραματικής τέχνης στην Εκπαίδευση καθώς και η δημιουργική γραφή.

Αναλυτικότερα η δομή του έχει ως εξής:

Α΄ φάση: Δραστηριότητες γνωριμίας της ομάδας

Β΄ φάση : Δραστηριότητες για ζέσταμα ομάδας και εισαγωγής στο θέμα

Γ΄ φάση : Κυρίως πρόγραμμα (Δραστηριότητες ενσυναίσθησης, Δημιουργική γραφή)

Δ΄ φάση : Αναστοχασμός ομάδας

Το ταξίδι μας ξεκινάει με ένα βότσαλο, το οποίο καθώς αλλάζει χέρια μεταμορφώνεται σε κάτι διαφορετικό ανάλογα με την προσωπικότητα και τα ενδιαφέροντα του κάθε συμμετέχοντα που παρουσιάζεται. Τα μέλη της ομάδας γνωρίζονται. Ακολουθούν δραστηριότητες ζεστάματος της ομάδας, όπου οι συμμετέχοντες κινούνται στον χώρο ακούγοντας τη μουσική και τις οδηγίες των εμπυχωτριών. Το βότσαλο έχει μια ενδιαφέρουσα ιστορία να τους διηγηθεί, την ιστορία της μικρής Μελέκ Σταδιακά εισάγονται στο θέμα και έπειτα ακολουθούν δραστηριότητες στις οποίες τους δίνεται η δυνατότητα να εκφράσουν τις απόψεις τους γύρω από την ειρήνη και τον πόλεμο. Τους δίνονται εικόνες από τους πίνακες του Nizar Ali Badr, τις οποίες παρατηρούν κι αποδίδουν ως δυναμικές εικόνες. Έπειτα, μέσω ενός πακέτου εξερεύνησης με αντικείμενα της ηρωίδας, της Μελέκ, οι συμμετέχοντες ανακρίνουν την εμπυχωτρία σε ρόλο. Τίθενται διλήμματα, στα οποία καλούνται να βοηθήσουν μέσω του διάδρομου συνείδησης και μπαίνουν στη θέση της ηρωίδας της ιστορίας, γράφοντας μια σελίδα από το προσωπικό της ημερολόγιο. Το εργαστήρι ολοκληρώνεται με συζήτηση στην ολομέλεια και προτάσεις για τον τρόπο που μπορεί να αξιοποιηθεί στη σχολική τάξη.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: δραματική τέχνη, βιωματική μάθηση, προσφυγικό ζήτημα, ενσυναίσθηση, δημιουργική γραφή

«Όλα τα παιχνίδια για όλα τα παιδιά» - Θα αγοράσετε μια κούκλα-μωρό στο αγοράκι σας;

ΚΟΓΚΙΔΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΣΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, Α.Π.Θ.

---

1. Αιτιολογείται συνοπτικά γιατί είναι σημαντική η κατάργηση της έμφυλης διχοτόμησης των παιχνιδιών και αναφέρονται οι γενικοί στόχοι της καμπάνιας «ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ».
2. Αναφέρονται πηγές άντλησης υλικού για εκπαιδευτικές παρεμβάσεις σχετικά τον έμφυλο διαχωρισμό των παιχνιδιών και προτείνονται ενδεικτικά ορισμένες εκπαιδευτικές δραστηριότητες σε διαφορετικές θεματικές ενότητες για τη διερεύνηση του ζητήματος.
3. Στη συνέχεια γίνεται επικέντρωση στη θεματική ενότητα «Θα αγοράσετε μια κούκλα –μωρό στο αγοράκι σας;», αναφέρονται οι στόχοι και ορισμένες δραστηριότητες για εκπαιδευτική παρέμβαση.
4. Στόχος του εργαστηρίου είναι η συζήτηση γενικά για τους έμφυλους ρόλους με αφορμή την έμφυλη κατηγοριοποίηση του συγκεκριμένου παιχνιδιού ως παιχνιδιού κυρίως “για κορίτσια” και ειδικότερα για τις επιπτώσεις που έχει στα αγόρια η μη δυνατότητα απόκτησης δεξιοτήτων φροντίδας και ενσυναίσθησης από πολύ μικρή ηλικία. Επιπλέον στόχος είναι η κατανόηση του πόσο σημαντικό είναι τα παιδιά να βιώνουν τις επιθυμίες τους να παίζουν με όλα τα παιχνίδια ως θεμιτές επιλογές, χωρίς να εισπράττουν ότι είναι “αφύσικες” γιατί δεν ταιριάζουν με τις κυρίαρχες νόρμες περί ανδρισμού και θηλυκότητας, ή χωρίς να εξαναγκάζονται να συμμορφωθούν, ή να υποφέρουν από τις άκαμπτες έμφυλες κατηγοριοποιήσεις.
5. Για την επίτευξη των στόχων του εργαστηρίου θα γίνει χρήση εικόνων, παραμυθιών και ολιγόλεπτων βίντεο ως αφετηρία για ομαδική εργασία και συζήτηση.
6. Η συζήτηση μπορεί να περιλάβει τα παρακάτω θέματα:
  - Το έμφυλο μάρκετινγκ των παιχνιδιών «κούκλες –μωρά» ή «κούκλες ανατροφής».
  - Εμπειρίες και δεξιότητες που αποκτούν τα παιδιά παίζοντας με κούκλες –μωρά.
  - Το παιχνίδι με κούκλες-μωρά, η ανάπτυξη των κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων και η έμφυλη ταυτότητα των αγοριών.
  - Το παιχνίδι με κούκλες-μωρά, η κουλτούρα της φροντίδας και η έμφυλη ταυτότητα των αγοριών.

Πιο αναλυτικά: Αν δεν αποκτήσουν τα αγόρια από μικρά τις απαραίτητες δεξιότητες φροντίδας και δεν θεωρήσουν ότι αυτό είναι βασικό συστατικό της ταυτότητάς τους πως περιμένουμε αργότερα να υπάρχει καταμερισμός των οικιακών ευθυνών και της ανατροφής των παιδιών και να επιτευχθεί στην πράξη η συμφιλίωση της οικογενειακής και εργασιακής ζωής; Πως θα αποκτήσουν πρώιμα ενδιαφέροντα και δεξιότητες που μπορεί να τα οδηγήσουν σε καριέρες σε αντίστοιχα επαγγέλματα;

- Το παιχνίδι με κούκλες-μωρά, η ενσυναίσθηση και η έμφυλη ταυτότητα των αγοριών.

Πιο αναλυτικά: Η ενσυναίσθηση ως «δεξιότητα κλειδί» για την επαγγελματική επιτυχία και γενικότερα για την ανάπτυξη και την πρόοδο του ατόμου και της κοινωνίας και για την προσωπική ζωή.

- Χρειάζεται οι γονείς/εκπαιδευτικοί να ανησυχούν αν τα αγόρια θέλουν να παίζουν και με παιχνίδια «για κορίτσια» και να αναρωτιούνται αν αυτό σημαίνει ότι είναι σε σύγχυση σχετικά με την ταυτότητα φύλου τους, ή αν αυτό αποτελεί ένδειξη ότι θα γίνουν ομοφυλόφιλοι όταν μεγαλώσουν;
  - Το παιχνίδι με κούκλες-μωρά ως αφορμή για συζήτηση σχετικά με τις επιπτώσεις της έμφυλης
-

διχοτόμησης των παιχνιδιών. Εκτός από το γεγονός ότι στερούν τα παιδιά από την απόκτηση ενός μεγαλύτερου εύρους εμπειριών, μπορεί να οδηγήσουν σε εκφοβισμό των παιδιών που υπερβαίνουν τις κοινωνικές προδιαγραφές του κυρίαρχου ανδρισμού και της θηλυκότητας και επιπρόσθετα αποτρέπουν την αποδοχή της πολλαπλότητας και πολυμορφίας στο εσωτερικό του κάθε φύλου και τη δυνατότητα ελεύθερης συγκρότησης της έμφυλης υποκειμενικότητας των παιδιών. Ειδικότερα τα αγόρια, με βάση την ομοφοβία στιγματίζονται περισσότερο όταν διαβαίνουν τις διαχωριστικές γραμμές και παίζουν έξω από τις «κανονικότητες» για το φύλο τους.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: όλα τα παιχνίδια για όλα τα παιδιά, κούκλες – μωρά, ανδρικές ταυτότητες, ενσυναίσθηση, φροντίδα, έμφυλο μάρκετινγκ, ομοφοβία

Συμμετοχικές δράσεις για την καταπολέμηση της φτώχειας και την ενίσχυση της αειφορίας από την πρώιμη παιδική ηλικία.

ΚΟΛΟΚΟΥΡΗ ΕΛΕΝΗ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ Π.Τ.Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΚΟΡΝΕΛΑΚΗ ΑΘΗΝΑ-ΧΡΙΣΤΙΝΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ, ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑΣ Π.Τ.Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΠΛΑΚΙΤΣΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, Π.Τ.Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Το παρόν εργαστήριο σχεδιάστηκε και υλοποιείται από την ερευνητική ομάδα @fise group (Activity Theory in Formal and Informal Science Education) του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων στο πλαίσιο ενός προγράμματος επιμόρφωσης για εκπαιδευτικούς, με στόχο τη διαχείριση των κοινωνικών σχέσεων στα σχολεία.

Βασικός στόχος είναι η ανάπτυξη ενός μαθησιακού περιβάλλοντος για την αποτελεσματική διαχείριση της διαφορετικότητας με βασικό εργαλείο τη χρήση συμμετοχικών διαδικασιών. Το επιμορφωτικό πρόγραμμα στηρίζει ενεργά τη διαχείριση της διαφορετικότητας σε σχολικό επίπεδο, εφοδιάζει τους εκπαιδευτικούς με εργαλεία για να αντιμετωπίσουν ζητήματα διαφορετικότητας και τέλος, ενθαρρύνει τους μαθητές να γίνουν ενεργοί πολίτες και ενσυνείδητοι ενήλικες.

Οι συμμετέχοντες στο εργαστήριο ακολουθούν μία πορεία από 7 βήματα:

1. Παρουσίαση του θέματος
2. Κάθε ομάδα συζητάει και καταγράφει τα ερευνητικά ερωτήματα σχετικά με τις θεματικές ενότητες τις οποίες συνδέει με τη σχολική πραγματικότητα
  - Φτώχεια και μετανάστευση
  - Φτώχεια και κοινωνική δικαιοσύνη
  - Φτώχεια στην καθημερινή ζωή
3. Κάθε ομάδα αφού καταλήξει στο επικρατέστερο ερώτημα προς διερεύνηση, το καταγράφει στο καθορισμένο από τους εισηγητές σημείο του χώρου
4. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα με αφορμή τη θεματική της και το ενημερωτικό υλικό που έχει λάβει, γράφει ένα σενάριο. Σε αυτό πρέπει να περιγράφεται μια προβληματική κατάσταση η οποία σχετίζεται με τη θεματική και προσδιορίζονται τα αίτια, οι συνέπειες και οι πιθανές λύσεις. Κάθε μέλος αναλαμβάνει ένα ρόλο.
5. Κάθε ομάδα παίζει μια παράσταση (forum theatre) με βάση το σενάριο που έχει γράψει.
6. Η παράσταση επαναλαμβάνεται, με τη διαφορά πως οποιαδήποτε στιγμή το κοινό μπορεί να σταματήσει την εξέλιξη φωνάζοντας στοπ (freeze), να ανέβει στη σκηνή, να πάρει τη θέση του ρόλου που επιθυμεί, ώστε να αλλάξει την εξέλιξη του σεναρίου.
7. Κλείσιμο του εργαστηρίου με τη διαδικασία της αποφόρτισης.

Το εργαστήριο υλοποιήθηκε σε διαφορετικά περιβάλλοντα μάθησης. Σε τοπικό επίπεδο ως εργαστήριο επιμόρφωσης εκπαιδευτικών στη φτώχεια στις εποχές κρίσης που διανύουμε σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο και το Περιφερειακό Επιμορφωτικό Κέντρο Ιωαννίνων. Υλοποιήθηκε επίσης στο Πανεπιστήμιο του Staffordshire με μια Ευρωπαϊκή ομάδα εκπαιδευτικών από 7 χώρες καθώς και στο πλαίσιο Διεθνούς Συνεδρίου για το Περιβάλλον του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Η υλοποίηση του εργαστηρίου και η διαδικασία ανατροφοδότησης μας δείχνουν ότι υπάρχει μία αναγκαιότητα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε συνεργασία με ένα σύνολο φορέων. Οι συνεργατικές διερευνητικές συνθήκες δημιουργούν ευρύ πεδίο αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς, τους μαθητές τους και την ερευνητική ομάδα. Μέσω της κοινωνικής

αλληλεπίδρασης, με τους διαλόγους που αναπτύσσονται με αφορμή το εργαλείο (Forum Theatre) οι συμμετέχοντες καταφέρνουν να ξεπερνούν τα εμπόδια και να δημιουργούν αναπαραστάσεις ικανές να ερμηνεύουν τα φαινόμενα και να προτείνουν λύσεις.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: διαχείριση διαφορετικότητας, εκπαιδευτικές πρακτικές, εποχή κρίσης, φτώχεια, κοινωνική δικαιοσύνη

Προσφυγική κρίση - Εκπαιδευτικό Δράμα στο νηπιαγωγείο.

ΛΑΜΠΡΟΝΙΚΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ - ΘΕΑΤΡΟΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

Σκοπός του εργαστηρίου είναι να βιώσουν οι συμμετέχοντες τις τεχνικές του Εκπαιδευτικού Δράματος για την επεξεργασία εννοιών όπως: πρόσφυγας, ξένος, πόλεμος, προσφυγική κρίση. Το Εκπαιδευτικό Δράμα επικαλείται τεχνικές και εκφραστικά μέσα, που δεν ενεργοποιούνται διαφορετικά και που οδηγούν σε αλλαγές συμπεριφοράς της τάξης, όπως για παράδειγμα, μιας μεγαλύτερης ελευθερίας λόγου και κινήσεων και ακόμη περισσότερο, μιας συνενοχής μεταξύ των συμμετεχόντων, που μπορεί να κτίστηκε από διαφορές και αντιπαραθέσεις και ως εκ τούτου να προέκυψε το Δράμα.

Ο σχεδιασμός του Εκπαιδευτικού Δράματος θεμελιώνει το σύνολο των δραστηριοτήτων καθώς και την πρόοδο που αναδεικνύει την εκμάθηση πολλαπλών γνώσεων. Τα προβλεπόμενα παιχνίδια και τεχνικές που θα παρουσιαστούν επιτρέπουν στους συμμετέχοντες να κατανοούν με βιωματικό τρόπο σταδιακά πρωτίστως τι είναι διάλογος, να αυτοσχεδιάζουν και να συνθέτουν πάνω στο συγκεκριμένο θέμα.

Ο καθένας θα έχει την ευκαιρία να εκφράσει μια προσωπική ευαισθησία. Οι τεχνικές του Δράματος αποτελούν τα εργαλεία αυτής της έκφρασης μέσα από την πειθαρχία του σώματος, της φωνής, της κοινωνικής πειθαρχίας, με τρόπο ώστε να του δοθεί η πρόσβαση στο λόγο μέσα από μια βιωμένη αντίληψη.

Οι τεχνικές που θα χρησιμοποιήσουμε αποτελούν ευκαιρίες – αφορμές όπου ο καθένας που εμπλέκεται, ανάλογα με τις εξερευνήσεις και με πρόσωπα που σχετίζονται (ο ρόλος του πρόσφυγα για παράδειγμα) με τις περιστάσεις (που βρίσκεται και για ποιο λόγο) θα δώσει μόνος και μέσα από την ομάδα την δική του λύση στο Δράμα.

Η δράση θα εξελιχθεί σε τρεις φάσεις:

A) παιχνίδια γνωριμίας, ενεργοποίησης, συνενοχής

B) επεξεργασία του θέματος με τις τεχνικές του Εκπαιδευτικού Δράματος

Γ) αναστοχασμός

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: δράμα, προσφυγική κρίση, διαφορετικό

Σου μαθαίνω για την χώρα, μού γνωρίζεις την πατρίδα σου.

ΜΕΝΟΥ-ΧΑΤΖΗΓΕΡΩΓΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, ΠΑΙΔΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΥΠΕΥΘΥΝΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ, ΜΕΛΟΣ ΟΜΕΡ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΓΟΥΝΑΡΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ - ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ, ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΜΘ

ΣΕΡΒΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ- ΕΜΨΥΧΩΤΡΙΑ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΠΜΘ
ΝΤΟΥΡΛΙΑ ΜΑΡΙΑ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ - ΕΜΨΥΧΩΤΡΙΑ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΠΜΘ

ΠΛΙΑΜΠΑ – ΦΟΥΝΤΑ ΓΛΥΚΕΡΙΑ, ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ- ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ, ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΜΘ

Το εργαστήριο περιλαμβάνει μέρος των δραστηριοτήτων ενός προγράμματος του Παιδικού Μουσείου Θεσσαλονίκης με την ΜΚΟ INTERSOS με παρόμοιο θέμα.

Με το πρόγραμμα – εργαστήρι που προτείνει το Παιδικό Μουσείο Θεσσαλονίκης μέσω της άτυπης εκπαίδευσης και μέσα από ψυχαγωγικές και ενημερωτικές δραστηριότητες για τα παιδιά και δραστηριότητες γνωριμίας για τους ενήλικες, ευελπιστεί να δημιουργήσει μια πρώτη επαφή – γέφυρα ανάμεσα στα παιδιά και ενήλικες πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο με τα αντίστοιχα μέλη των τοπικών κοινωνιών που τα φιλοξενούν.

Πιστεύουμε ότι τα παιδιά είναι περισσότερο «ανοιχτοί» δέκτες του διαφορετικού και μπορούν να επηρεάσουν τους ενήλικες για την κοινωνική αποδοχή και την δημιουργία κοινοτήτων φιλίας και αλληλοσεβασμού και κατανόησης.

Στόχοι του προγράμματος και του εργαστηρίου προσομοίωσης, ήταν

- να έρθουν σε επαφή όσοι πρόσφυγες (παιδιά και ενήλικες) μένουν σε δομές ή είναι φιλοξενοούμενοι της Αρμοστείας σε σπίτια, με μόνιμους κατοίκους των περιοχών φιλοξενίας,
- να γνωρίσουν οι την Ελλάδα και την Θεσσαλονίκη μέσα από τα πιο γνωστά σημεία της,
- οι έλληνες συμμετέχοντες να γνωρίσουν τον πολιτισμό, την καθημερινότητα και τις χώρες προέλευσης των προσφύγων μέσα από τις αναμνήσεις και την δική τους πραγματικότητα,
- να καταλάβουν όλοι ότι η «άλλη πλευρά» έχει πολλά κοινά με μας.

Το εργαστήριο θα περιλαμβάνει:

- Μικρή παρουσίαση του πλήρους προγράμματος του Παιδικού Μουσείου Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με την INTERSOS με τίτλο: *Σου μαθαίνω την χώρα και την πόλη μου, μού γνωρίζεις την δική σου;*

ΕΝΑΡΞΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

- Παιχνίδι αλληλογνωριμίας των συμμετεχόντων
  - Παρουσίαση της Ελλάδας με κινητές εικόνες power point
  - Γνωριμία με τις πατρίδες των συμμετεχόντων και συμμετεχουσών, μέσα από την δική τους ματιά. Μιλώντας γι' αυτές ή ζωγραφίζοντάς τες θα δημιουργήσουν ένα χάρτη με τις πατρίδες τους όπως επιθυμούν χωρίς να ακολουθούν την πραγματική γεωγραφική θέση τους.
  - Παιχνίδι γνωριμίας με την Ευρώπη και τα πιο φημισμένα μνημεία της.
  - Μαθαίνω για τη Θεσσαλονίκη με την χρήση επιδαπέδιου παιχνιδιού και κυνήγι θησαυρού.
  - Δημιουργούμε τον χάρτη μιας εικονικής χώρας-πατρίδας με όσα μας αρέσουν, με τις
-

καθημερινές συνήθειες όπως το φαγητό, το ντύσιμο, τα αγαπημένα παιχνίδια ή τις ασχολίες των ανθρώπων.

- Στείλε μια ευχή.
- Το εργαστήρι θα τελειώσει με την δημιουργία του πλέγματος της φιλίας και της ελπίδας.

Η μεθοδολογία που θα ακολουθήσουμε στο εργαστήριο είναι η ανακαλυπτική μέθοδος μέσω της επίδειξης στις παρουσιάσεις. Βιωματική μέθοδο θα ακολουθήσουμε κατά την δημιουργία των χαρτών και η ομαδοσυνεργατική στα παιχνίδια γνωριμίας, έκφρασης και ενσυναίσθησης μεταξύ των συμμετεχόντων.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: πρόσφυγες, αποδοχή, κοινός πολιτισμός, παιχνίδια, συνεργασία

ΑΓΑΛΙΑΝΟΥ ΟΛΥΜΠΙΑ, 186
ΑΓΑΠΑΚΗΣ ΝΙΚΟΣ, 165
ΑΓΓΕΛΑΚΗ ΡΟΖΗ, 22
ΑΘΑΝΑΣΕΚΟΥ ΜΑΡΙΑ, 23
ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ ΑΡΓΥΡΗΣ, 118
ΑΛΤΟΥΧΟΒΑ ΓΚΑΛΙΝΑ, 24, 122
ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΡΟΔΟΚΛΕΙΑ, 87
ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, 66
ΑΝΔΡΟΥΣΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, 160, 162
ΑΝΤΩΝΑΡΑΚΟΥ ΕΙΡΗΝΗ, 119
ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ, 120, 121
ΑΡΒΑΝΙΤΗ ΕΥΓΕΝΙΑ, 33, 37, 65, 134
ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, 23
ΑΡΩΝΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ (ΓΚΕΛΗ), 161, 165
ΑΣΙΑΤΙΔΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ, 122
ΑΣΚΟΥΝΗ ΝΕΛΛΗ, 25, 162
ΑΥΓΗΤΙΔΟΥ ΣΟΦΙΑ, 26, 106
ΑΥΛΩΝΙΤΗ ΟΥΡΑΝΙΑ, 27
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ ΜΑΡΙΑ, 28
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΝΤΡΕΑΣ, 165
ΒΑΣΣΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, 95
ΒΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, 29, 67
ΒΙΤΣΟΥ ΜΑΓΔΑ, 30, 31, 114
ΒΛΑΧΟΝΙΚΟΛΕΑ ΓΕΩΡΓΙΑ, 32
ΒΛΑΧΟΥ ΜΑΡΙΑ, 33
ΒΟΥΒΟΥΣΙΡΑ ΣΤΕΦΑΝΙΑ, 25
ΒΟΥΛΓΑΡΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑ, 34
ΒΡΥΩΝΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, 170, 171
ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑ, 123
ΓΑΚΟΣ ΣΩΤΗΡΗΣ, 180, 188
ΓΑΚΟΥΔΗ ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ, 124
ΓΑΚΟΥΔΗ ΝΙΚΗ, 161
ΓΑΤΣΟΓΙΑΝΝΗ ΑΝΤΩΝΙΑ, 125
ΓΕΛΑΔΑΡΗ ΠΕΤΡΟΥΛΑ, 35
ΓΕΛΑΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, 36, 145
ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ ΑΛΚΗΣΤΙΣ-ΚΥΡΙΑΚΗ, 164
ΓΙΑΚΗ ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ, 37
ΓΙΑΝΝΙΚΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, 38
ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ ANNA, 67
ΓΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ-ΑΡΑΙΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ, 114
ΓΚΟΥΝΤΑ ΦΩΤΕΙΝΗ, 158

ΓΟΥΝΑΡΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ, 201
ΓΟΥΡΓΙΩΤΟΥ ΕΥΘΥΜΙΑ, 39
ΓΡΑΙΚΙΩΤΗ ΜΑΡΙΚΑΙΤΗ, 160
ΓΡΑΙΚΟΣ ΝΙΚΟΣ, 26
ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ ΣΟΦΙΑ, 161
ΓΡΙΒΑ ΕΛΕΝΗ, 85
ΓΥΤΣΗ ΓΕΩΡΓΙΑ, 157
ΔΑΝΙΗΛΙΔΟΥ ΕΛΕΝΗ, 172
ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ ΜΑΡΙΑ-ΕΛΕΝΗ, 40
ΔΕΔΟΥΣΗ ΝΙΚΗ, 188
ΔΕΛΒΕΡΟΥ ΕΛΙΖΑ-ANNA, 59
ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ ΦΙΛΙΑ, 189
ΔΗΜΑ ΣΟΦΙΑ, 169
ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, 41
ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, 26, 68
ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ, 192
ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, 163
ΔΙΔΑΧΟΥ ΕΛΕΝΗ, 67
ΔΟΓΟΡΙΤΗ ΕΥΡΥΚΛΕΙΑ, 42
ΔΟΛΛΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, 157
ΔΡΟΜΠΙΛΑ ΕΛΛΗ-ΜΑΡΙΑ, 43
ΔΡΟΥΓΚΑ ΕΛΕΝΗ, 126
ΔΩΝΗ ΕΛΕΝΗ, 126, 127, 190
ΖΑΜΠΕΤΑ ΕΥΗ, 162
ΖΑΦΕΙΡΑΚΟΥ ΑΓΛΑΪΑ, 166
ΖΕΖΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, 44
ΖΙΩΓΑ ΕΥΓΕΝΙΑ, 170, 171, 172
ΖΙΩΓΑ ΧΡΥΣΟΥΛΑ, 181
ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, 163
ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΣΕΒΑΣΤΗ, 114
ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ ΝΙΚΟΣ, 45, 191
ΙΑΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΟΥΡΑΝΙΑ, 128
ΙΟΡΔΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΛΕΥΤΕΡΗΣ, 47
ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ, 75
JUELL INA N. B., 108
ΚΑΖΑΛΗ ΕΛΕΝΑ, 84
ΚΑΖΕΛΑ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, 46, 164
ΚΑΚΑΛΙΑΝΤΗ ΕΛΕΝΗ, 80
ΚΑΚΑΝΑ ΔΟΜΝΑ-ΜΙΚΑ, 114, 137
ΚΑΛΑΦΑΤΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ, 157
ΚΑΛΑΦΑΤΗ ΜΑΡΙΑΝΘΗ, 74, 110
ΚΑΛΕΡΑΝΤΕ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, 23
ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ, 96, 161
ΚΑΛΟΜΕΝΙΔΟΥ ΟΛΓΑ, 161
ΚΑΜΜΕΝΟΥ ΑΘΗΝΑ, 129
ΚΑΜΠΕΖΑ ΜΑΡΙΑ, 50

ΚΑΜΠΟΥΡΗ ΕΥΑΝΘΙΑ, 157
ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗ ΜΕΝΗ, 47
ΚΑΝΛΗ ΣΟΦΙΑ, 192
ΚΑΝΤΑΡΤΖΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, 46, 164
ΚΑΝΤΖΟΥ ΝΙΚΗ, 141, 164
ΚΑΡΑΒΙΔΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, 170, 171, 172
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ ΕΛΕΝΗ, 130
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ ΜΑΡΙΑ, 131
ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗ ΖΑΧΑΡΕΝΙΑ, 193
ΚΑΡΑΪΣΚΟΣ ΝΙΚΟΣ, 48
ΚΑΡΑΜΗΤΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, 49
ΚΑΡΑΧΡΗΣΤΟΥ ΕΛΕΝΗ, 132
ΚΑΡΒΟΥΝΙΑΡΗ ΜΑΡΙΑ, 161
ΚΑΡΕΛΑ ΓΕΩΡΓΙΑ, 133
ΚΑΡΕΛΟΥ ΜΑΡΙΑ-ΑΝΝΑ, 50
ΚΑΤΣΕΝΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, 76, 110
ΚΑΤΣΙΑΒΟΥ ΕΛΕΝΗ, 182, 195
ΚΑΤΣΙΚΟΝΟΥΡΗ ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ, 51
ΚΕΚΕΛΗ ΧΡΥΣΑΥΓΗ, 52
ΚΕΡΕΝΤΖΗ ΠΕΡΣΕΦΟΝΗ, 53
ΚΕΣΙΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, 26, 35
ΚΙΟΣΕ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ, 158
ΚΙΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 173
ΚΟΓΚΙΔΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ, 54, 196
ΚΟΚΚΑΛΗ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ, 161
ΚΟΚΚΟΣΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, 67
ΚΟΚΟΥΒΙΝΟΥ ΕΥΔΟΚΙΑ, 78
ΚΟΛΟΚΟΥΡΗ ΕΛΕΝΗ, 198
ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ ΔΙΟΝΥΣΙΑ, 55, 70
ΚΟΡΝΕΛΑΚΗ ΑΘΗΝΑ-ΧΡΙΣΤΙΝΑ, 198
ΚΟΣΕΓΙΑΝ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ, 56
ΚΟΣΜΙΔΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, 57
ΚΟΥΒΟΥ ΟΥΡΑΝΙΑ, 58
ΚΟΥΝΤΟΥΡΑ ΕΛΕΝΗ, 150
ΚΟΥΡΤΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, 59
ΚΟΥΤΗ ΜΑΡΙΑ, 177
ΚΟΥΤΡΟΥΛΑΚΗ ΕΙΡΗΝΗ, 192
ΚΟΥΤΣΕΛΙΝΗ-ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ ΜΑΙΡΗ, 86
ΚΡΕΜΜΥΔΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ, 98
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΙΩΣΗΦ, 60
ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, 134
ΚΩΤΣΗΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ, 170, 172
ΚΩΦΙΔΗ ΟΛΓΑ, 61
ΛΑΓΟΠΟΥΛΟΥ ΒΙΚΗ, 162
ΛΑΜΠΡΟΝΙΚΟΥ ΕΛΕΝΗ, 135, 200
ΛΑΠΠΑ ΜΑΡΙΑ, 156

ΛΕΟΝΤΣΙΝΗ ΜΑΙΡΗ, 62, 162
ΛΙΑΓΚΟΥ ΟΛΓΑ, 136
ΛΙΑΤΣΟΥ ΙΣΑΒΕΛΛΑ, 126
ΛΙΟΛΙΑ ΦΩΤΕΙΝΗ, 80
ΛΟΓΟΘΕΤΗ ΑΝΘΗ, 142
ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ, 193
ΛΟΥΣΤΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, 97
ΛΥΤΣΙΟΥΣΗ ΣΤΥΛΙΑΝΗ, 63
LEWANDOWSKA EWA, 64
ΜΑΒΙΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, 114, 137
ΜΑΓΟΣ ΚΩΣΤΑΣ, 77, 91
ΜΑΛΙΓΚΟΥΔΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, 43, 112
ΜΑΛΚΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΜΟΡΦΙΑ, 151
ΜΑΜΜΟΥ ΑΝΙΛΑ, 65
ΜΑΝΙΤΣΑ ΕΥΘΥΜΙΑ, 143
ΜΑΝΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, 66
ΜΑΝΤΖΙΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥΛΑ, 178
ΜΑΝΤΖΟΥΡΑΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, 67
ΜΑΡΙΝΑΚΗ ΜΑΡΙΑ, 34
ΜΑΤΤΑ ΦΑΝΗ, 68
ΜΑΥΡΙΔΗ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ, 152
ΜΕΝΟΥ-ΧΑΤΖΗΓΕΡΩΓΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, 201
ΜΕΡΚΟΥΡΙΑΔΟΥ ΕΛΕΝΗ, 69
ΜΗΛΙΩΝΗ ΗΡΩ, 160
ΜΙΧΑΛΟΓΛΟΥ ΘΕΚΛΑ, 161
ΜΙΧΕΛΑΛΑΚΗ ΘΕΟΔΟΣΙΑ, 70
ΜΟΚΚΑ ΕΥΜΟΡΦΙΑ, 72
ΜΟΥΡΙΚΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, 134
ΜΟΥΣΕΝΑ ΕΛΕΝΗ, 174
ΜΟΥΤΣΙΟΥΝΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, 175
ΜΠΑΔΙΕΡΙΤΑΚΗ ΜΑΡΙΑ, 138
ΜΠΑΡΛΑ ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ, 161
ΜΠΕΛΙΑ ΣΤΕΛΛΑ, 71, 139
ΜΠΙΡΜΠΙΛΗ ΜΑΡΙΑ, 72
ΜΠΟΪΚΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, 120
ΜΠΟΪΚΟΥ ΜΑΡΙΑΝΘΗ, 121
ΜΠΟΥΡΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, 79
ΜΠΟΥΡΑΤΖΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, 119
ΜΠΟΥΤΖΙΛΟΥΔΗ ΧΡΥΣΟΥΛΑ, 151
ΜΕΕΗΑΝ CATHERINE, 73
ΝΑΟΥΜ ΕΛΛΗ, 74, 110, 140
ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ, 141
ΝΙΚΟΝΑΝΟΥ ΝΙΚΗ, 113
ΝΙΤΣΙΟΥ ΧΡΥΣΑ, 75
ΝΟΜΙΚΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, 76, 110
ΝΤΑΛΟΥΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ, 77

ΝΤΕΡΟΠΟΥΛΟΥ-ΝΤΕΡΟΥ ΕΥΔΟΞΙΑ, 36
ΝΤΙΝΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, 175
ΝΤΙΝΟΥ ΜΑΡΙΑ, 156
ΝΤΟΚΑ ΑΝΤΙΓΟΝΗ, 142
ΝΤΟΥΡΛΙΑ ΜΑΡΙΑ, 201
ΟΡΦΑΝΙΔΟΥ ΟΛΓΑ, 161
ΟΥΣΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΥ ΚΕΛΛΗ, 71
ΠΑΓΓΕ ΠΟΛΥΞΕΝΗ, 42
ΠΑΪΔΑ ΣΕΒΗ, 161
ΠΑΪΖΗΣ ΝΙΚΟΣ, 166
ΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, 145
ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, 78
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΔΑΦΝΗ, 161
ΠΑΝΟΥΣΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, 172
ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, 79
ΠΑΠΑΔΑΚΟΥ ΓΙΟΥΛΗ, 62, 162
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΧΑΡΗΣ, 162, 165
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, 26
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ-ΓΕΩΡΓΙΑ, 143
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ, 144
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, 31
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ, 96
ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑ, 166
ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΤΑΞΙΑΡΧΟΥΛΑ, 183
ΠΑΠΑΛΕΞΗ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ, 129
ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΘΥΜΙΑ, 70
ΠΑΠΑΛΟΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, 61
ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ ΠΑΝΑΓΙΟΥΛΑ, 140
ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΜΑΡΙΑ, 29, 80
ΠΑΠΑΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, 81
ΠΑΠΑΣΙΜΑΚΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ, 82
ΠΑΠΑΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΑΝΤΩΝΙΑ, 83
ΠΑΠΠΑ ΕΛΕΝΗ, 176
ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΜΑΡΙΑ, 146
ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ ΕΛΕΝΗ, 147
ΠΑΤΑΠΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, 177
ΠΑΤΑΠΗ ΠΑΝΤΕΛΙΑ, 177
ΠΑΥΛΟΥ ΔΙΟΝΥΣΗΣ, 148
ΠΕΛΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, 173
ΠΕΤΚΑΝΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, 149
ΠΗΛΙΟΥΡΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, 163
ΠΙΣΧΙΝΑ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, 161
ΠΛΑΚΙΤΣΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, 198
ΠΛΙΑΜΠΑ –ΦΟΥΝΤΑ ΓΛΥΚΕΡΙΑ, 201
ΠΛΙΟΓΚΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, 27, 41, 188
ΠΡΕΚΑΣ-ΠΑΤΡΩΝΑΚΗΣ ΟΡΕΣΤΗΣ, 160

ΡΑΛΛΗ ΑΣΗΜΙΝΑ, 84
ΡΑΧΑΝΙΩΤΗ ΕΛΕΝΗ, 85
ROGULJ EDITA, 109
ΣΑΒΒΑ ΣΥΛΒΑΝΑ, 86
ΣΑΪΤΗ ΣΟΦΙΑ, 95
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΜΑΡΙΑ, 87, 88
ΣΑΚΚΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ-ΔΑΝΑΗ, 89
ΣΕΡΒΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ, 201
ΣΕΡΙΦΗ ΓΕΩΡΓΙΑ-ΒΑΣΙΛΙΚΗ, 90
ΣΗΦΑΚΗ ΕΥΓΕΝΙΑ, 91
ΣΙΑΜΑΝΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, 92, 93
ΣΙΔΕΡΑΚΗΣ ΑΧΙΛΛΕΑΣ, 165
ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ ΤΡΥΦΑΙΝΗ, 174
ΣΚΑΠΙΝΑΚΗ ΥΠΑΤΙΑ, 90
ΣΚΙΜΠΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ, 94
ΣΚΥΛΛΑ ΔΑΝΑΗ, 129
ΣΜΑΡΩ ΧΙΟΝΑ, 96
ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ ΝΙΚΗ, 67
ΣΤΑΜΑΤΗ ΙΩΑΝΝΑ, 192
ΣΤΑΜΟΥ ΕΛΕΝΗ, 97
ΣΤΑΥΡΟΘΕΟΔΩΡΟΥ ΕΥΘΥΜΙΑ, 29
ΣΤΑΥΡΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, 38
ΣΤΕΛΛΑΚΗΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ, 166
ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΛΗΔΑ, 98
ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΧΡΗΣΤΟΣ, 165
ΣΤΟΦΟΡΟΣ ΚΩΣΤΑΣ, 164
ΣΤΡΑΤΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ, 87
ΣΦΥΡΟΕΡΑ ΜΑΡΙΑ, 57, 111
SAGOSEN JANNICKE, 108
ΤΑΜΠΟΥΖΟΥ ΜΑΡΙΑ, 192
ΤΑΜΠΟΥΖΟΥ ΠΗΝΕΛΟΠΗ, 192
ΤΑΟΥΦΙΚ ΕΛΙΣΑΒΕΤ, 99, 150
ΤΕΜΠΡΙΔΟΥ ΑΝΤΙΟΠΗ-ΕΛΕΝΗ, 100, 151
ΤΕΡΝΕΡ-ΜΑΖΑΡΑΚΗ ΣΟΦΙΑ, 152
ΤΖΙΝΙΕΡΗ ΚΑΝΕΛΛΑ (ΝΕΛΛΗ), 153, 161
ΤΖΙΩΓΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ, 72
ΤΖΙΩΓΑ ΕΙΡΗΝΗ – ΜΑΡΙΑ, 101
ΤΖΙΩΓΑΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ, 101
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΕΥΠΡΑΞΙΑ, 79
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΜΑΙΡΗ, 41
ΤΣΑΚΑΛΑΚΙΔΗ ΕΥΔΟΚΙΑ, 120, 121
ΤΣΑΚΙΡΗ ΘΕΑΝΩ, 102
ΤΣΑΚΝΗ ΜΑΡΙΑ, 90
ΤΣΑΜΑΔΙΑ ΓΕΩΡΓΙΑ, 103
ΤΣΑΠΑΡΑ ΜΑΡΙΑ, 154
ΤΣΑΦΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ, 160

ΤΣΕΡΓΟΥΛΑ ΑΝΝΑ, 171
ΤΣΕΡΜΙΔΟΥ ΛΙΑ, 104
ΤΣΕΡΠΕΛΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, 83
ΤΣΙΑΜΑΝΤΑ ΜΑΡΙΑ, 156
ΤΣΙΑΡΑ ΕΥΘΥΜΙΑ, 88
ΤΣΙΝΟΥ ΑΡΕΤΗ, 83
ΤΣΙΟΥΜΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, 26, 155
ΤΣΙΡΙΓΩΤΗ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ, 161
ΤΣΙΡΩΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, 26
ΤΣΙΣΜΑΛΙΔΟΥ ΚΥΡΙΑΚΗ, 155
ΤΣΟΜΠΟΛΗ ΕΙΡΗΝΗ, 105
ΤΣΟΥΚΑΛΑ ΚΙΚΙΛΙΑ, 156
ΤΣΟΥΜΑΡΙΚΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, 106
ΤΣΟΥΤΣΟΥΒΑ ΜΑΡΙΑ, 107
ΤΕΙGLAND ANNE-ELIN, 108
VATNEDAL LINN, 108
VISNJIC JEV TIC ADRIJANA, 109
ΦΑΚΟΥ ΑΙΜΙΛΙΑ, 25
ΦΕΛΕΚΙΔΟΥ ΒΑΡΒΑΡΑ, 96, 161
ΦΛΟΓΑΪΤΗ ΕΥΓΕΝΙΑ, 110
ΧΑΒΡΕΔΑΚΗ ΑΡΓΥΡΩ, 138
ΧΑΖΑΠΗ ΕΙΡΗΝΗ, 163
ΧΑΛΑΡΗ ΜΑΡΙΑ, 111
ΧΑΡΑΒΙΤΣΙΔΗΣ ΠΕΤΡΟΣ, 160, 163
ΧΑΡΙΣΗ ΑΘΗΝΑ, 178
ΧΑΡΟΥΜΕΝΟΥ ΝΙΚΟΛΕΤΑ, 157
ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ ΑΣΠΑΣΙΑ, 112
ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ, 158
ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΤΙΦΕΝΕΙΑ, 113, 114
ΧΕΙΛΑΔΑΚΗ ΚΡΙΝΙΩ – ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ, 142
ΧΡΕΜΟΥ ΠΑΓΩΝΑ, 115
ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΟΥ ΠΑΡΙΣΣΑΤΙΔΑ, 184
ΨΟΧΙΟΣ ΝΙΚΟΣ, 62, 116

2η Ανακοίνωση

11ου Συνεδρίου της Ελληνικής Επιτροπής Προσχολικής Αγωγής -Ο.Μ.Ε.Ρ.-

Στην Αθήνα, στις 3, 4 & 5 Νοεμβρίου 2017, θα πραγματοποιηθεί το 11^ο Πανελλήνιο Συνέδριο με Διεθνή Συμμετοχή της Ελληνικής Επιτροπής Προσχολικής Αγωγής (Organisation Mondial pour l'Éducation Préscolaire - O.M.E.P.) με τίτλο:

«Από εδώ και από παντού: εκπαιδευτικές αλλαγές και παιδαγωγικές πρακτικές για ένα ανοιχτό σχολείο»

το οποίο διοργανώνεται σε συνεργασία με το Τ.Ε.Α.Π.Η., το μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα» του Ε.Κ.Π.Α., καθώς και με το Ελληνικό Παρατηρητήριο για τη Διαπολιτισμική Παιδεία και Εκπαίδευση (Ε.ΠΑ.ΔΙ.Π.Ε.).

Το συνέδριο, το οποίο τελεί υπό την Αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, έχει στόχο να δώσει χώρο και χρόνο στην παρουσίαση και στην ουσιαστική συζήτηση θεμάτων και προβληματισμών που αφορούν τη νέα εκπαιδευτική συνθήκη και να ανοίξει νέες εκπαιδευτικές προοπτικές που μπορούν να λειτουργήσουν σε περιόδους κρίσης σε μια κατεύθυνση ενίσχυσης και διεύρυνσης του ρόλου της εκπαίδευσης. Οι παρακάτω **θεματικές του συνεδρίου**, καλύπτοντας πολλές πτυχές της σύγχρονης κοινωνικής και εκπαιδευτικής πραγματικότητας, δημιουργούν την ευκαιρία να αναπτυχθεί ένας τέτοιος διάλογος και να οδηγήσει την εκπαιδευτική κοινότητα σε αλλαγές και προτάσεις.

- Διαπολιτισμική εκπαίδευση
- Διαφοροποιημένη Παιδαγωγική
- Εκπαιδευτικές πρακτικές σε περιόδους κρίσης (τυπική και άτυπη εκπαίδευση)
- Εκπαιδευτικές πολιτικές σε περιόδους κρίσης
- Εκπαίδευση εκπαιδευτικών σε θέματα διαχείρισης ετερογενών τάξεων
- Συνεκπαίδευση παιδιών - Παιδαγωγικές πρακτικές ένταξης
- Προσφυγική κρίση και εκπαίδευση
- Ταυτότητες- ετερότητες και η διαχείρισή τους στη σχολική τάξη
- Οικογένεια και σχολείο σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα
- Διγλωσσία και μητρικές γλώσσες
- Παιδαγωγικές καινοτομίες και πρακτικές σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα

Η Οργανωτική Επιτροπή καλεί όσους και όσες ενδιαφέρονται, να υποβάλουν εργασίες σχετικές με τη θεματολογία του Συνεδρίου και ανακοινώνει την παράταση της ημερομηνίας λήξης υποβολής εργασιών για κρίση.

Σημαντικές ημερομηνίες

28 Φεβρουαρίου 2017: Λήξη παράτασης για την υποβολή εργασιών προς κρίση

30 Ιουνίου 2017: Λήξη προ-εγγραφών (μειωμένο κόστος εγγραφής) στο συνέδριο

3-5 Νοεμβρίου 2017: Διεξαγωγή Συνεδρίου

Περισσότερες πληροφορίες για τη διεξαγωγή του συνεδρίου μπορείτε να βρείτε στην Ιστοσελίδα του συνεδρίου: <http://omepgr2017.weebly.com> καθώς και στην Ιστοσελίδα της ΟΜΕΡ (<http://www.omep.gr/index.php/synedria>) και του ΤΕΑΠΗ (<http://www.ecd.uoa.gr/?p=6325>).

Πληροφορίες: omepgr2017@gmail.com

Με την ευγενική χορηγία των

Εκδόσεις
ΚΑΛΕΙΔΟΣΚΟΠΙΟ
KALEIDOSCOPE PUBLICATIONS

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
GUTENBERG

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ
www.metaixmio.gr

Η Οργανωτική Επιτροπή ευχαριστεί τους χορηγούς τους Συνεδρίου για την οικονομική ενίσχυση που προσέφεραν, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην καλύτερη οργάνωση και διεξαγωγή του Συνεδρίου.